ការស្វែងយល់ចំពោះអត្ថន័យដែលមើលមិនឃើញៈ **នយោបាយ ប្រាក់កាស និង ការភ័យខ្លាច គ្រប់គ្រង** ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជា ដោយរបៀបណា

របាយការណ៍ លីកាដូ
ខែឧសភា ២០០៨

លីកាដូ
សម្ព័ន្ធខ្មែរជំរឿននិងការពារសិទ្ធិមនុស្ស លីកាដូ
LICADHO
CAMBODIAN LEAGUE FOR THE
PROMOTION AND DEFENSE OF HUMAN RIGHTS
LICADHO

ការស្វែងយល់ចំពោះអត្ថន័យដែលមើលមិនឃើញ៖
នយោបាយ ប្រាក់កាស និង ការភ័យខ្លាច គ្រប់គ្រងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជា ដោយរបៀបណា

របាយការណ៍ លីកាដូ

ខែឧសភា ២០០៨

សម្ព័ន្ធខ្មែរជំរឿននិងការពារសិទ្ធិមនុស្ស លីកាដូ

LICADHO

CAMBODIAN LEAGUE FOR THE PROMOTION
AND DEFENCE OF HUMAN RIGHTS

សម្ព័ន្ធខ្មែរជំរឿន និងការពារសិទ្ធិមនុស្ស លីកាដូ

លីកាដូ គឺជាអង្គការសិទ្ធិមនុស្សជាតិមួយនៅកម្ពុជា។ ចាប់តាំងពីអង្គការលីកាដូត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅឆ្នាំ១៩៩២ អង្គការនេះ គឺជាអង្គការស្ថិតនៅជួរមុខគេក្នុងកិច្ចការពារសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា និងលើកស្ទួយការគោរពសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយតាមរយៈរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និងស្ថាប័ននានា។ ការកសាងសមិទ្ធិផលរបស់ខ្លួន ក្នុងអតីតកាល **លីកាដូ** បានបន្តដើរតួនាទីជាអ្នកតស៊ូមតិសម្រាប់ប្រជាពលរដ្ឋ និងឃ្លាំមើលរដ្ឋាភិបាលតាមរយៈ កម្មវិធីសិទ្ធិមនុស្សនានាពីការិយាល័យកណ្តាលរបស់ខ្លួននៅភ្នំពេញ និងនៅតាមសាខាទូទាំង ១២ ខេត្ត-ក្រុងផ្សេងទៀត។

លីកាដូ កំពុងបន្តសកម្មភាពរបស់ខ្លួនតាមរយៈការិយាល័យកម្មវិធីទាំងប្រាំមួយរបស់ខ្លួនដូចខាងក្រោមៈ

- **ការិយាល័យឯកសារ និងធនធានព័ត៌មាន** គឺជាការិយាល័យដែលរក្សាចងក្រងសំណុំរឿងទៅក្នុងទិន្នន័យដើម្បីងាយស្រួលក្នុងការរកឯកសារ និងវិភាគឱ្យបានឆាប់រហ័ស។
- **ការិយាល័យស៊ើបអង្កេត** គឺជាការិយាល័យដែលមានតួនាទីជាអ្នកស៊ើបអង្កេតករណីរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស និងជួយជនរងគ្រោះនានាក្នុងដំណើរការបណ្តឹងដែលពាក់ព័ន្ធខាងផ្នែកច្បាប់។ បុគ្គលិកដែលមានការហ្វឹកហ្វឺនជំនាញត្រឹមត្រូវក៏បានឃ្លាំមើលពន្ធនាគារចំនួន ១៨ ដើម្បីវាយតម្លៃស្ថានភាពពន្ធនាគារ ព្រមទាំងជួយ ឱ្យពិរុទ្ធជនទាំងឡាយទទួលបាននូវតំណាងផ្នែកច្បាប់ទៀតផង។
- **ការិយាល័យពេទ្យ** គឺជាការិយាល័យដែលផ្តល់សេវាវេជ្ជសាស្ត្រដល់ពិរុទ្ធជន ទណ្ឌិត និងមន្ត្រីពន្ធនាគារ នៅតាមពន្ធនាគារចំនួន ១៨ កន្លែង។ ក្រៅពីនេះ ក៏បានផ្តល់សេវាវេជ្ជសាស្ត្រនិងជួយបញ្ជូនជនរងគ្រោះ ដោយអំពើរំលោភសិទ្ធិមនុស្សទៅមន្ទីរពេទ្យផងដែរ។
- **កម្មវិធីប្រឆាំងនឹងទារុណកម្ម** ជាការិយាល័យផ្តល់សេវាកម្មស្តារលទ្ធភាពទូទៅដល់ជនរងគ្រោះដោយអំពើទារុណកម្ម និងធ្វើការតស៊ូមតិប្រឆាំងនឹងអំពើទារុណកម្ម។
- **ការិយាល័យសិទ្ធិកុមារ** ជាការិយាល័យដែលផ្តល់ការអប់រំសិទ្ធិកុមារដល់សាធារណជនទូទៅ ស្ថាបនាបណ្តាញការពារកុមារនៅតាមមូលដ្ឋាននានា និងស៊ើបអង្កេតការរំលោភសិទ្ធិកុមារ ។
- **ការិយាល័យសិទ្ធិស្ត្រី** ជាការិយាល័យអប់រំសិទ្ធិស្ត្រីដល់សាធារណជនទូទៅ ស៊ើបអង្កេតការរំលោភសិទ្ធិស្ត្រី និងធ្វើការតស៊ូមតិដើម្បីឱ្យមានការផ្លាស់ប្តូរផ្នែកច្បាប់ និងសង្គម។

ចំពោះព័ត៌មានបន្ថែមសូមទំនាក់ទំនង:

លោកស្រីវេជ្ជបណ្ឌិត **ពុង ឈីវកេក** ប្រធានអង្គការលីកាដូ

អាសយដ្ឋាន: អង្គការលីកាដូ (សម្ព័ន្ធខ្មែរជំរឿន និងការពារសិទ្ធិមនុស្ស)

ផ្ទះលេខ១៦ ផ្លូវ៩៩ រាជធានីភ្នំពេញ កម្ពុជា

ទូរស័ព្ទ: (៨៥៥)២៣ ៣៦០ ៩៦៥/៣៦៤ ៩០១

ទូរសារ: (៨៥៥)៣៦០ ៩៦៥/២១៧ ៦២៦

អ៊ីម៉ែល: contact@licadho.org

គេហទំព័រ: www.licadho.org

ឧបត្ថមគាំទ្រពីស្ថានទូតអង់គ្លេសប្រចាំនៅទីក្រុងភ្នំពេញ

ដោយប្រើប្រាស់មូលនិធិកម្មវិធីយុទ្ធសាស្ត្ររបស់ FCO

មាតិការឿង

សេចក្តីសង្ខេប ~~~~~~ i

បុព្វកថា~~~~~~ ១

ភាគ ១: ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន ~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~ ៤

ប្រវត្តិសាស្រ្ត ~~~~~~ ៤

មុនឆ្នាំ១៩៥៣: សម័យអាណានិគមចាប់ផ្តើម --- ៤

ឆ្នាំ១៩៥៣-១៩៧០: ការគ្រប់គ្រងសារព័ត៌មាន -- ៥

ឆ្នាំ១៩៧០-១៩៧៥ : ការត្រួតពិនិត្យជាផ្លូវការ -- ៧

ឆ្នាំ១៩៧៥-១៩៧៩ (ឆ្នាំ សូន្យ) -- ៨

ឆ្នាំ១៩៧៩-១៩៩៣: ក្រោមការត្រួតត្រារបស់កុម្មុយនីស្ត ---------------------------------- ៩

ឆ្នាំ១៩៩១-១៩៩៣ :សម័យអ៊ុនតាក់ -- ១០

ឆ្នាំ ១៩៩៣- ២០០៨ : ការរីកចម្រើនយ៉ាងលឿន និងធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ------------------------ ១០

អ្នកស្តាប់/ទស្សនិកជន~~~~~~ ១៤

ទស្សនៈនៃព័ត៌មានរបស់ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន ~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~ ១៧

សារព័ត៌មាន-- ១៨

វិទ្យុ -- ២៤

ទូរទស្សន៍ -- ២៧

អ៊ីនធឺណេត -- ៣១

សមាគមប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន ~~~~~~ ៣៣

សមាគមប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជា--- ៣៣

សមាគមប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានអន្តរជាតិ --- ៣៧

អំពើពុករលួយ ~~~~~~ ៣៩

ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជា និងច្បាប់ ~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~ ៤៣

កតិ្តកាសញ្ញាអន្តរជាតិ--- ៤៣

រដ្ឋធម្មនុញ្ញជាតិ--- ៤៤

ច្បាប់ជាតិ --- ៤៤

អ្នកសារព័ត៌មាន ជាអ្នកការពារសិទ្ធិមនុស្ស ~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~ ៤៧

ភាគ ២៖ សេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ និងការទទួលបាន ព័ត៌មាន ~~~~~~~~~~~~~~~~~~៥០
ភាពជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន អាជ្ញាប័ណ្ណ និងភាពលំអៀង ខាងនយោបាយ ~~~៥០
តួនាទីរបស់រដ្ឋាភិបាល --៥២
ទូរទស្សន៍ --- ៥៤
វិទ្យុ -- ៦៤
សារព័ត៌មាន---៧៤
សារព័ត៌មានភាសាបរទេស ---៨១
ការត្រួតពិនិត្យ និងការត្រួតពិនិត្យខ្លួនឯង ~~~~~~៨៤
ការត្រួតពិនិត្យ -- ៨៤
ការត្រួតពិនិត្យខ្លួនឯង ---៨៧
ការផ្អាក ---៨៨
ការរឹបអូស --- ៨៩
ការទទួលបានព័ត៌មាន~~~~~~ ៩១
ភាគ ៣៖ ការវាយប្រហារ ការគំរាមកំហែង និងការភ័យខ្លាច~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~ ៩៥
ការវាយប្រហារលើរូបរាងកាយ ~~~~~~៩៥
ឃាតកម្ម--- ៩៦
ការបង្ករបួសស្នាម --១០០
ការវាយប្រហារផ្នែកច្បាប់ ~~~~~~ ១០១
ការបំភិតបំភ័យ និងការភ័យខ្លាច~~~~~~ ១០៤
អនុសាសន៍ ~~~~~~ ១១០
ឧបសម្ព័ន្ធ ក៖ លទ្ធផលនៃការសិក្សាស្រាវជ្រាវ ~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~១១៤
ឧបសម្ព័ន្ធ ខ៖ វិធីសាស្ត្រនៃការស្រាវជ្រាវ ~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~ ១៣៦
ឧបសម្ព័ន្ធ គ៖ ឯកសារយោង ~~~~~~ ១៣៩

សេចក្តីសង្ខេប

សហព័ន្ធសារព័ត៌មានអន្តរជាតិ: *"សារព័ត៌មានពុំអាចមានសេរីភាពទេ ប្រសិនបើអ្នកសារព័ត៌មានស្ថិតក្នុងស្ថានភាពពុករលួយ ក្រីក្រ ឬការភ័យខ្លាច"* ។

ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជាច្រើនតែត្រូវបានគេពិពណ៌នាថា "ជាប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានមួយដែលមានសេរីភាពជាងគេបំផុតនៅក្នុងតំបន់ ដោយគ្មានការត្រួតពិនិត្យជាផ្លូវការ និងសារព័ត៌មានមួយ" ដ៏ជឿនលឿន" ។

ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើពិនិត្យមើលឱ្យឆ្ងាយហួសពីបរិមាណនៃសារព័ត៌មាន និងទស្សនាវដ្តី ព្រមទាំងស្តាប់អ្នកសារព័ត៌មាន និងបណ្ណាធិការរៀបរាប់អំពីបរិយាកាសការងាររបស់ពួកគេវិញ នោះយើងនឹងឃើញថា ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានត្រូវបានគ្រប់គ្រងយ៉ាងខ្លាំងដោយនយោបាយ ប្រាក់កាស និងការភ័យខ្លាច ។

ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជាភាគច្រើនមានសម្ព័ន្ធភាពជាមួយគណបក្សនយោបាយ ដែលភាគច្រើនលំអៀងទៅគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាដែលកំពុងកាន់អំណាច ។ លក្ខណៈបែបនេះប្រែប្រួលទៅតាមប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន ទូរទស្សន៍ ដែលម្ចាស់ ឬគ្រប់គ្រងដោយរដ្ឋាភិបាល ឬគណបក្សកាន់អំណាច ។

ស្ថានីយវិទ្យុមួយចំនួនតូចមានសម្ព័ន្ធភាពជាមួយគណបក្សជំទាស់ ហើយក៏មានសម្លេងឯករាជ្យសំខាន់ខ្លះដែរ ចំណែកសារព័ត៌មានភាគច្រើនដើរតួជាឧបករណ៍បញ្ចេញសម្លេងសំរាប់គណបក្សមួយ ឬគណបក្សដទៃទៀត លើកលែងតែសារព័ត៌មានជាភាសាបរទេស ។

ម្ចាស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជា បង្កឱ្យមានការលំអៀងនយោបាយនៅក្នុងសេចក្តីរាយការណ៍សារព័ត៌មាន។ ភាពលំអៀងនេះ ត្រូវបានពង្រឹងថែមទៀតដោយវប្បធម៌ពុករលួយ ដែលអ្នកសារព័ត៌មានមួយចំនួនត្រូវបានទទួលប្រាក់កាសឱ្យចូលរួមក្នុងឱកាសសន្និសីទសារព័ត៌មាន និងថតរូបនានាជាការអនុវត្តន៍ទូទៅ ហើយសូម្បីតែអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាភាគច្រើនបានគិតថា នេះពុំមែនជាអំពើពុករលួយទេ។ ជាលទ្ធផលព័ត៌មាន គឺមានលក្ខណៈលំអៀងយ៉ាងខ្លាំងទៅខាងណាដែលមានលទ្ធភាពចំណាយថវិកាដូចជា រដ្ឋាភិបាល និងគណបក្សកាន់អំណាចជាដើម ។

ជាប្រវត្តិសាស្ត្រ កម្ពុជាមានប្រពៃណីសារព័ត៌មានសេរី និងឯករាជ្យតិចតួច។ កិច្ចព្រមព្រៀងក្រុងប៉ារីសឆ្នាំ១៩៩១ និងរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៩៣ បានចែងជាលើកដំបូងអំពីសេរីភាពប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានដែលយ៉ាងតិចណាស់ក៏មាននៅក្នុងទ្រឹស្តីដែរ។ មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលដែលមិនទុកចិត្តនរណាទាំងអស់បានខិតខំប្រឹងប្រែងដោយលំបាកវេកវិធីត្រួតត្រាលើវិស័យប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន ដែលទើបតែដុះដាលឡើង ហើយនិងឥទ្ធិពលប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានទៅលើមតិប្រជាពលរដ្ឋ។ ហើយពេលហ្នឹង អ្នកសារព័ត៌មានក៏ខិតខំស្វែងរក និងបំពេញតួនាទីរបស់ខ្លួនជាអ្នកសង្កេតការណ៍សំរាប់សាធារណៈជនទូទៅដែរ។

ការរីកចម្រើនប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានយ៉ាងលឿន គឺក្នុងចំណោមសារព័ត៌មានទាំងឡាយ ហើយសារព័ត៌មានថ្មីៗជាច្រើនក៏ត្រូវបានបង្កើតឡើងដែរ។ ភាគច្រើននៃទំព័រសារព័ត៌មានទាំងនោះ បានឃោសនាសម្រាប់គណបក្សមួយ ឬ គណបក្សដទៃទៀត ហើយស្ថានភាពបែបនេះត្រូវបានបន្សល់ទុកមករហូតដល់សព្វថ្ងៃនេះ។ សារព័ត៌មានទាំងឡាយ (គ្រប់និន្នាការនយោបាយទាំងអស់) បានបោះពុម្ពជាច្រើន ព្រមទាំងធ្វើការរិះគន់ និងចោទប្រកាន់ខ្លាំងៗ ដោយពុំសូវមានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ទៅលើមេដឹកនាំដែលជំទាស់នឹងបក្សខ្លួន។ ជាលទ្ធផលគឺមានសារព័ត៌មានមួយដែលមានលក្ខណៈអ៊ូរអរ និងនាំឱ្យមានសភាពភ្ញាក់ផ្អើល ហើយយ៉ាងតិចណាស់ក៏បាននាំមកនូវទស្សនៈនយោបាយផ្សេងៗគ្នាដែរ បើទោះបីជាធម្មតា ពុំមែនជាសារព័ត៌មានដែលមានលក្ខណៈជាអាជីព ឬសមភាពក៏ដោយ។ បទដ្ឋានបណ្ណាធិការនៃសារព័ត៌មានទាំងនោះ ឃើញថាមានការប្រសើរជាងមុនចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៩០ មក ក៏ប៉ុន្តែនៅមិនទាន់គ្រប់គ្រាន់នៅឡើយដែរ។

ពុំមែនជាការចៃដន្យទេ ដែលរដ្ឋាភិបាលបានអនុញ្ញាតឱ្យមានសារព័ត៌មានជាច្រើន តែការពិតមានឥទ្ធិពលតិចតួច ដោយសារតែពុំមានការចែកចាយឱ្យបានទូលំទូលាយ រួមជាមួយនឹងអត្រាអ្នកមិនចេះអក្សរខ្ពស់នៅកម្ពុជាផង។ ប៉ុន្តែបែរជាមានការរឹតត្បិតយ៉ាងតឹងរ៉ឹងចំពោះប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានអេឡិចត្រូនិចទៅវិញ។ រយៈពេលប៉ុន្មានឆ្នាំកន្លងទៅថ្មីៗនេះ ជាទូទៅ រដ្ឋាភិបាលបានបដិសេធមិនផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណវិទ្យុ និងទូរទស្សន៍ដល់អ្នកណាដែលរដ្ឋាភិបាលយល់ឃើញថាពុំមានអំណោយទានចំពោះគណបក្សកាន់អំណាច។ ទោះបីជាសម្ព័ន្ធភាពនៃគណបក្សជំទាស់ ឬអ្នកប្រតិបត្តិការឯករាជ្យបានទទួលអាជ្ញាប័ណ្ណវិទ្យុក៏ដោយ ក៏អាជ្ញាប័ណ្ណទូរទស្សន៍ធុនមធ្យមដែលមានកម្លាំងផ្សាយខ្លាំងជាងនេះមិនត្រូវបានអនុញ្ញាតទេ។

ទូរទស្សនិកជនដែលទស្សនាទូរទស្សន៍កម្ពុជា បានទទួលព័ត៌មានយ៉ាងច្រើនអំពីការឃោសនារបស់រដ្ឋាភិបាល និងគណបក្សកាន់អំណាច។ ព័ត៌មានលំអៀងនេះ ពិសេសគឺការអវត្តមានអ្នកជំទាស់ ឬ សម្លេងឯករាជ្យណាមួយ រួមជាមួយនឹងការបញ្ចាំងរូបភាពនៃមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលសម្ភោធគម្រោងកសាងហេដ្ឋារចនា

សម្ព័ន្ធមិនចេះចប់ ឬ ប្រគល់ម្ហូបអាហារ ឬ ប្រាក់កាសដល់ប្រជាពលរដ្ឋ នោះជារូបភាពដែលអាចមានឥទ្ធិពល ដោយផ្ទាល់ទៅលើអ្នកបោះឆ្នោតកម្ពុជា។

ទោះបីគេតែងតែនិយមជឿថា មានសេរីភាពខាងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានក៏ដោយ ក៏ការត្រួតពិនិត្យពិតជាមាននៅកម្ពុជា។ នៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយរបស់រដ្ឋ ទូរទស្សន៍ (ទទក) ព័ត៌មានណាដែលពាក់ព័ន្ធនយោបាយ និងរឿងវិវាទផ្សេងៗត្រូវឆ្លងកាត់ការត្រួតពិនិត្យពីសំណាក់មន្ត្រីជាន់ខ្ពស់នៃក្រសួងព័ត៌មាន ជាមុនសិន។ "ព័ត៌មានថ្មីៗហើយសំខាន់" ត្រូវបានហាមមិនឱ្យផ្សាយ ឬ ត្រូវកែសម្រួលធ្វើយ៉ាងណាឱ្យឆ្លុះបញ្ចាំងស្របតាមមាគ៌ារបស់រដ្ឋាភិបាល។

ប្រហែលជាអ្វីដែលសុសសាយជាងនេះទៅទៀត គឺការអនុវត្តន៍ដ៏ទូលំទូលាយនៃការត្រួតពិនិត្យខ្លួនឯង ដែលអាចជាបញ្ហាមួយធំជាងគេទាំងអស់សំរាប់សេរីភាពប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាននៅកម្ពុជា ដែលលាក់ទុករឿងរ៉ាវជាច្រើនពីសាធារណជន។ អ្នកសារព័ត៌មានបានដឹងឮអំពីរឿងដែលអាចនាំឱ្យមានបញ្ហាដល់ខ្លួនគេ ហើយបកស្រាយរឿងនោះដោយមានការប្រុងប្រយ័ត្នជាទីបំផុត ឬក៏បំភ្លេចចោល។

អ្នកសារព័ត៌មានជាច្រើនបានរិះគន់ចំពោះប្រព័ន្ធដែលពួកគេត្រូវបង្ខំឱ្យធ្វើការនៅក្នុងនោះ ជាពិសេសប្រាក់បៀវត្សរ៍ទាប ហើយមានអារម្មណ៍ថា ពួកគេត្រូវតែទ្រាំទ្រចំពោះស្ថានភាពបែបនេះ បើមិនដូច្នេះ ត្រូវប្រឈមមុខនឹងការបាត់បង់ការងារ ឬ ស្ថានភាពអាក្រក់ជាងនេះទៀត។

ការភ័យខ្លាចគឺជារឿងពិតនៃជីវិតរបស់អ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាទាំងឡាយ។ នៅក្នុងការសិក្សាស្រាវជ្រាវមួយកាលពីឆ្នាំ២០០៧ ទៅលើអ្នកសារព័ត៌មានចំនួន ១៥០ នាក់ ដែលរៀបចំឡើងសម្រាប់របាយការណ៍នេះ ៦៥% នៃអ្នកសារព័ត៌មានទាំងនោះបាននិយាយថា ពួកគេមានការភ័យខ្លាចពីការវាយប្រហារលើរូបរាងកាយ ហើយ ៦២% ទៀតភ័យខ្លាចការប្រើប្រាស់វិធានការច្បាប់មកលើពួកគេ។ លើសពីនេះទៅទៀត មាន ៥៤% បាននិយាយថា ពួកគេធ្លាប់បានទទួលរងការគំរាមកំហែងធ្វើបាបលើរូបរាងកាយ ឬ ប្រើប្រាស់វិធានការច្បាប់។ យ៉ាងតិចណាស់អ្នកសារព័ត៌មាន ៩ នាក់ (ភាគច្រើនមកពីផ្នែកសារព័ត៌មាន) ជឿថាត្រូវបានគេសម្លាប់ដោយសារតែការងាររបស់ពួកគេ ចាប់តាំងពីកម្ពុជាមានរដ្ឋធម្មនុញ្ញថ្មី ឆ្នាំ១៩៩៣មក។ ពុំមានឃាតករណាម្នាក់ត្រូវបាននាំខ្លួនចូលតុលាការឡើយ ដែលនេះ គឺជាដំណឹងស្តីពីនិទ្ទណ្ឌភាពដ៏ខ្លាំងមួយសម្រាប់ពួកដែលចូលចិត្តវាយប្រហារទៅលើអ្នកសារព័ត៌មាន។

អ្នកសារព័ត៌មានខ្លះទៀតបានរងរបួសដោយការវាយដំ ឬរងការប៉ុនប៉ងធ្វើឃាតមិនបានសម្រេច ឬការិយាល័យរបស់ពួគេរងការលុកលុយចូលលួចសម្ភារៈដោយហ្វូងមនុស្សឥតសណ្ដាប់ធ្នាប់ ឬត្រូវទទួលរងការគប់គ្រាប់បែកចូលទៅក្នុងការិយាល័យរបស់ពួកគេ។ សំណាងដែរ ដែលអំពើឃាតកម្ម និងហិង្សាលើរាងកាយធ្ងន់ធ្ងរនានាមកលើប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានបានថយចុះរយៈពេលប៉ុន្មានឆ្នាំថ្មីៗនេះ ប៉ុន្តែការបង្ករបួសស្នាមតិចតួច និងការគំរាមកំហែងដល់អាយុជីវិតនៅតែបន្តមានដដែល។

ដូចគ្នានេះដែរ ចំពោះការវាយប្រហារតាមវិធីច្បាប់មកលើអ្នកសារព័ត៌មាននៅតែមាន។ ប៉ុន្មានឆ្នាំកន្លងទៅនេះ មានអ្នកសារព័ត៌មានច្រើនបានប្រឈមមុខនឹងការចោទប្រកាន់ពីបទព្រហ្មទណ្ឌ ឬគំរាមកំហែងមកលើពួកគេ ហើយមានអ្នកខ្លះជាប់ពន្ធនាគារផង។ ថ្មីៗកន្លងទៅនេះ ការចាប់ខ្លួនពួកអ្នករិះគន់ជាករណីដ៏ធំមួយរបស់ប្រមុខរដ្ឋាភិបាលដែលរួមមាន (ម្ចាស់ស្ថានីយ៍វិទ្យុផងដែរ) កាលពីខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៥ កន្លងទៅ ហើយក្រោយមកក៏មានមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់រដ្ឋាភិបាលបានប្រើប្រាស់តុលាការ ឬការគំរាមប្រើប្រាស់វិធានការច្បាប់ដើម្បីដាក់ទណ្ឌកម្មពួកអ្នករិះគន់ ព្រមទាំងបំបិទមាត់ការតវ៉ា ។

តាមច្បាប់សារព័ត៌មានកម្ពុជាដែលមានលក្ខណៈរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ១៩៩៥ បានចែងថា ជនណាដែលត្រូវបរិហារកេរ្តិ៍ដោយសារព័ត៌មានអាចស្វែងរកដំណោះស្រាយដើម្បីជួសជុលការខូចខាតតាមផ្លូវតុលាការ ដោយដំណោះស្រាយមានដូចជា ការស្នើឱ្យមានបញ្ចៅកែប្រែនៅក្នុងការផ្សាយ ឬទារសំណងជម្ងឺចិត្ត។ ប៉ុន្តែបណ្តឹង (រួមមានមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលផង) ច្រើនតែបំភ្លេចចោលនូវនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីនេះហើយបែរជាប្តឹងដោយប្រើប្រាស់ក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាទៅវិញ ដែលរួមមានបទល្មើសដូចជា បទបរិហារកេរ្តិ៍ ឬបង្ខូចកេរ្តិ៍ឈ្មោះ ការផ្សាយព័ត៌មានមិនពិត និងបទញុះញង់ជាដើម ។

ច្បាប់ស្តីពីសារព័ត៌មានបានចែងយ៉ាងច្បាស់ថា "គ្មានជនណាម្នាក់ត្រូវចាប់ខ្លួន ឬត្រូវចោទប្រកាន់ពីបទព្រហ្មទណ្ឌ ដោយសារការបញ្ចេញមតិឡើយ" តែផ្ទុយទៅវិញ មាត្រានេះត្រូវបានរំលោភដដែលៗ។

ការកែប្រែច្បាប់ស្តីពីបទល្មើសបរិហារកេរ្តិ៍ និងបង្ខូចកេរ្តិ៍ឈ្មោះ កាលពីឆ្នាំ២០០៦ ត្រូវបានសហគមន៍អន្តរជាតិស្វាគមន៍យ៉ាងកក់ក្តៅ ប៉ុន្តែលទ្ធផលត្រឹមតែបានធ្វើឱ្យល្អមើលតែប៉ុណ្ណោះ។ អ្នកសារព័ត៌មាននៅតែប្រឈមមុខនឹងការជាប់ពន្ធនាគារតាមវិធីចោទប្រកាន់ផ្សេងទៀត ពីបទព្រហ្មទណ្ឌពីការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានមិនពិត និងញុះញង់ជាដើម ឬប្រឈមមុខនឹងការពិន័យចំពោះបទបរិហារកេរ្តិ៍ដែលមានតម្លៃស្មើនឹងប្រាក់បៀវត្សរ៍ ១ឆ្នាំ ឬ ២ឆ្នាំ (ហើយអាចត្រូវបានឃុំខ្លួនជាកូនបំណុល ប្រសិនបើគ្មានប្រាក់បង់)។

ច្បាប់ស្តីពីសារព័ត៌មានបានផ្តល់អំណាចឱ្យរដ្ឋាភិបាលផ្អាកការផ្សាយរយៈពេល៣០ ថ្ងៃ ព្រមទាំងរឹបអូសសារព័ត៌មានច្បាប់ណាដែលចេញផ្សាយល្មើស ប្រសិនបើសារព័ត៌មាននោះផ្សាយព័ត៌មានដែលបណ្តាលឱ្យប៉ះពាល់ "ដល់សន្តិសុខជាតិ និងស្ថេរភាពនយោបាយ"។ ពាក្យពេចន៍ទាំងនេះពុំត្រូវបានកំណត់អត្ថន័យទេនៅក្នុងច្បាប់ ហើយបទបញ្ញត្តិនេះច្រើនតែត្រូវបានគេយកមកប្រើប្រាស់ខុស ដើម្បីបំបិទមាត់ពួកអ្នកជំទាស់ដាក់ទណ្ឌកម្មពួកអ្នកសរសេរបង្ខូចឈ្មោះ និងធ្វើការត្រួតពិនិត្យព័ត៌មានណាដែលនាំឱ្យខូចមុខមាត់របស់រដ្ឋាភិបាល។

ដូចគ្នាដែរ ចំពោះការភ័យខ្លាចពីការវាយប្រហារលើរូបរាងកាយ និងប្រើប្រាស់វិធានការច្បាប់ និងកង្វះឯករាជ្យភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិដែលផ្តល់ឱ្យអ្នកសារព័ត៌មានដោយអ្នកគ្រប់គ្រងរបស់ខ្លួន។ អំពើពុករលួយខ្លះៗ នៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានក៏បានជម្រុញឱ្យមានសេចក្តីរាយការណ៍លំអៀង និងជ្រើសរើសចន្លោះៗ។ នៅក្នុងការសិក្សាដែលធ្វើឡើងសម្រាប់របាយការណ៍នេះបង្ហាញថា ២៥% នៃអ្នកឆ្លើយសំណួរសម្ភាសន៍បាននិយាយថា ពួកគេបានស្គាល់អ្នកសារព័ត៌មានដែលទទួលសំណូកដើម្បីផ្សាយព័ត៌មានតាមចិត្តអ្នកសូកចង់បាន ហើយ ៣៥% ទៀត មិនចង់ឆ្លើយសំណួរសម្ភាសន៍នេះ។ នៅមានអ្នកសារព័ត៌មានច្រើនទៀតគឺ ៣៤% និយាយថា ពួកគេធ្លាប់ស្គាល់សហការីរបស់ខ្លួនដែលទទួលសំណូកដើម្បីបំបិទព័ត៌មាន។

ប៉ុន្តែ នៅមានសង្ឃឹមលើក្រុមខ្លះដែរចំពោះប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជា។

សេវាកម្មវិទ្យុឯករាជ្យផ្សាយសម្លេងអន្តរជាតិដូចជា វិទ្យុអាស៊ីសេរី វិទ្យុអន្តរជាតិបារាំង និងសម្លេងសហរដ្ឋអាមេរិកជាដើម ដែលផ្តល់នូវតុល្យភាពទល់នឹងព័ត៌មានវិទ្យុ-ទូរទស្សន៍លំអៀងយ៉ាងខ្លាំងទៅខាងគណបក្សកាន់អំណាច ហើយរាយការណ៍យ៉ាងសេរីអំពីនយោបាយ ការកាប់ឈើខុសច្បាប់ ការរំលោភដីធ្លី និងអំពើពុករលួយ។ តាមរបាយការណ៍ដែលថា មានអ្នកស្តាប់ព័ត៌មានពីវិទ្យុទាំងនេះជាច្រើនជាការបង្ហាញឱ្យឃើញថា ពលរដ្ឋកម្ពុជាជាច្រើនមានសេចក្តីស្រេកឃ្លានយ៉ាងខ្លាំងនូវព័ត៌មានឯករាជ្យ និងព័ត៌មានដែលចេញមកពីប្រភពមិនមែនរដ្ឋាភិបាល។ សូម្បីតែសារព័ត៌មានប្រកាន់បក្សពួក ដែលភាគច្រើនច្រើនតែជាសារព័ត៌មានខ្វះក្រមសីលធម៌ និងពោរពេញទៅដោយការឃោសនាក្តី យ៉ាងតិចណាស់ក៏គាំទ្រនយោបាយផ្សេងៗ ដែលអាចឮក្នុងទីផ្សារសារព័ត៌មានដ៏តូចចង្អៀតក្នុងទីក្រុងផងដែរ។

ក្នុងរង្វង់សហគមន៍អ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជា ក៏មានព័ត៌មានល្អៗជាច្រើនក្នុងចំណោមព័ត៌មានដែលមិនល្អផងដែរ។ ទន្ទឹមនឹងមានអ្នកយកព័ត៌មាន និងបណ្ណាធិការមួយចំនួនប្រឹងស្រែកឃោសនានយោបាយ

ដោយចេតនា ឬជម្រើតទារប្រាក់ ក៏នៅមានអ្នកសារព័ត៌មានមួយចំនួនយល់ពីការទទួលខុសត្រូវរបស់ខ្លួនដែលត្រូវផ្សព្វផ្សាយជាសាធារណៈជូនប្រជាពលរដ្ឋ និងរាយការណ៍ដោយស្មោះត្រង់។ អ្នកសារព័ត៌មានជាច្រើនទៀតបង្ហាញនូវបំណងធ្វើឱ្យមានការប្រសើរជាងនេះ ប្រសិនបើស្ថានភាពអំណោយផល។

ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជា បានវិវត្តយ៉ាងលឿនទៅមុខចាប់តាំងពីប៉ុន្មានទសវត្សរកន្លងមកនេះ ជាមួយនឹងការកែលំអយ៉ាងប្រសើរ ពីសម័យកាលដ៏ខ្មៅងងឹតនៃការគ្រប់គ្រងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានទាំងស្រុងដោយខ្មែរក្រហម និងក្រោយមកដោយវៀតណាម។ ប៉ុន្តែ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តីក៏ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជាកំពុងស្ថិតនៅឆ្ងាយពីសេរីភាពផងដែរ។ តាមរយៈវិធីសាស្ត្រនានា ជាពិសេស ពួកម្ចាស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានបានបង្កើតឱ្យមានលំអៀង នយោបាយ និងការភ័យខ្លាច គណបក្សកាន់អំណាចបានត្រួតពិនិត្យយ៉ាងហ្មត់ចត់លើអ្នកសារព័ត៌មាន និងវិធីដែលពួកនោះរាយការណ៍ព័ត៌មាន។

បុព្វកថា

អ្នកស្រី Jennifer Windson, នាយកប្រតិបត្តិរបស់អង្គការ "ផ្ទះសេរីភាព" ក្នុងការស្រាវជ្រាវជាសកលមួយទៅលើឯកភាពនៃប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន នៅថ្ងៃទី២ ឧសភា ២០០៧ បានមានសរសេរថាៈ "*សេរីភាពសារព័ត៌មានគឺប្រៀបដូចជាសត្វចាបមួយនៅក្នុងរ៉ែថ្យូង... បើមានការរំលោភលើប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាននៅពេលបន្តទៀត មិនអាចចៀសផុតពីការរំលោភលើស្ថាប័នប្រជាធិបតេយ្យទេ*" ។

របាយការណ៍នេះផ្តោតទៅលើប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជាប៉ុណ្ណោះ ដោយរួមមានស្ថានីយ៍ទូរទស្សន៍ និងវិទ្យុ សារព័ត៌មាន ព្រមទាំងផ្តោតខ្លះៗទៅលើអ៊ីនធឺណេត។ របាយការណ៍នេះនឹងពិនិត្យមើលពីប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន ពីទស្សនៈសិទ្ធិមនុស្ស ពិនិត្យមើលលក្ខណៈនៃសេរីភាពសារព័ត៌មាន ការទទួលបានព័ត៌មាន ការវាយប្រហារ និងការគំរាមកំហែងលើអ្នកសារព័ត៌មាន។ របាយការណ៍នេះផ្អែកទៅលើឯកសារស្រាវជ្រាវ ការសម្ភាសន៍ដ៏ស៊ីជម្រៅ និងការសិក្សាស្រាវជ្រាវទៅលើអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជា ១៥០ នាក់ ។

លទ្ធផលនៃការស្រាវជ្រាវនេះ អាចធ្វើឱ្យមានការភ្ញាក់ផ្អើលខ្លះអំពីប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន ដែលគេច្រើនតែលើកឡើងថា ជាប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានមួយដែលមានសេរីភាពជាងគេបង្អស់នៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍។

ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានដ៏រឹងប៉ឹងមួយ ត្រូវបានមនុស្សគ្រប់គ្នាទទួលស្គាល់តាំងពីយូរលង់មកហើយថា ជាផ្នែកមួយសំខាន់ណាស់នៃលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យដែលរឹងមាំ។ ក្នុងឱកាសដ៏ល្អបំផុត ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន គឺជាប្រភពនៃព័ត៌មានសម្រាប់សាធារណជនទូទៅអំពីសង្គម និងរដ្ឋាភិបាលរបស់ពួកគេ។ ជាពិសេស ព័ត៌មានកាន់តែសំខាន់ណាស់នៅពេលមានការបោះឆ្នោត និងការពិភាក្សានានាអំពីនយោបាយ។ ឱកាសដ៏អ័ព្ទអួរបំផុតប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានអាចក្លាយទៅជាឧបករណ៍មួយសម្រាប់ផ្សព្វផ្សាយដំណឹងមិនពិត និងការឃោសនា។

ផ្តើមចេញពីទស្សនៈសិទ្ធិមនុស្ស មុខងាររបស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានគឺផ្សារភ្ជាប់ជាមួយសិទ្ធិជាមូលដ្ឋានពីរសំខាន់ៗនោះគឺ សិទ្ធិក្នុងការបញ្ចេញមតិដោយសេរី និងសិទ្ធិក្នុងការទទួលបានព័ត៌មាន។ សិទ្ធិទាំងនេះត្រូវបានការពារដោយៈ អនុសញ្ញាអន្តរជាតិជាច្រើន ដែលកម្ពុជាបានចុះហត្ថលេខា និងផ្តល់សច្ចាប័ន រដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា និងភាគខ្លះនៃច្បាប់កម្ពុជាមួយចំនួនទៀត។

សិទ្ធិក្នុងការស្វែងរកព័ត៌មាន និងទំនាក់ទំនងព័ត៌មាន ព្រមទាំងទស្សនៈ គឺជាសិទ្ធិដែលពលរដ្ឋកម្ពុជាគ្រប់រូបត្រូវបានអនុញ្ញាតតាមច្បាប់កំណត់ ប៉ុន្តែម្ចាស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន និងរដ្ឋាភិបាល ព្រមទាំងតុលាការបានរួមគ្នារឹតត្បិតកំណត់ព្រំដែនចំពោះការអនុញ្ញាតនេះទៅវិញ។

អ្នកសារព័ត៌មានដែលបានអនុវត្តសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិរបស់ខ្លួននៅកម្ពុជា ជួនកាលត្រូវរងការវាយប្រហារទៅវិញទាំងផ្នែករាងកាយ និងវិធានការច្បាប់។ បើគិតពីតួនាទីដ៏សំខាន់ណាស់នៃប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានក្នុងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យដ៏ពិតប្រាកដ ការវាយប្រហាររបៀបនេះគឺគេចាត់ទុកថាជាការគំរាមកំហែងលើអ្នកសារព័ត៌មានដែលជាអ្នកការពារសិទ្ធិមនុស្ស។

អ្នកការពារសិទ្ធិមនុស្ស គឺជាមនុស្សណាម្នាក់ដែលដើរតួតែម្នាក់ឯង ឬជាមួយអ្នកដទៃដើម្បីលើកកម្ពស់ និងការពារសិទ្ធិមនុស្សជាមូលដ្ឋានតាមវិធីអហិង្សា។ អ្នកសារព័ត៌មានគឺជាមនុស្សដែលដើរតួជាអ្នកការពាសិទ្ធិមនុស្សនេះតាមរយៈការរាយការណ៍អំពីការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ជួយសម្លេងគាំទ្រដល់ជនរងគ្រោះ និងជម្រុញឱ្យមានយុត្តិធម៌។ ជាទស្សនៈដ៏ទូលំទូលាយ ពួកអ្នកសារព័ត៌មានក៏ជាអ្នកការពារសិទ្ធិមនុស្សដែរ តាមរយៈការផ្សព្វផ្សាយ និងលាតត្រដាងនូវព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធដល់សង្គមកម្ពុជា ហើយនឹងធាតុពិតនៃនយោបាយតាមរយៈការអនុវត្តសិទ្ធិក្នុងការទទួលបានព័ត៌មានសាធារណៈ។

របាយការណ៍នេះ មានគោលបំណងពីរ ទី១ គឺដើម្បីពិនិត្យមើលបរិយាកាសប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន អំពីបញ្ហាសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ និងការទទួលបានព័ត៌មាន និងទី២ គឺពិនិត្យមើលការវាយប្រហារមកលើអ្នកសារព័ត៌មាន។

ចំណុចសំខាន់គឺដើម្បីរកគុណវិបត្តិរបស់សារព័ត៌មានខ្មែរ (ព្រមទាំងភាពខ្លាំងខ្លះៗផងដែរ) និងវិធីសាស្ត្រត្រួតត្រានានា ដែលជាធម្មតា អ្នកអាន អ្នកស្តាប់ និងអ្នកតាមដានមើល មិនអាចមើលឃើញនូវបញ្ហាទាំងនោះឡើយ។

របាយការណ៍នេះក៏ជាផ្នែកមួយនៃគម្រោងបង្កើនការយល់ដឹងដ៏ទូលំទូលាយអំពីតួនាទីរបស់អ្នកសារព័ត៌មាន ដែលអាចដើរតួនាទីជាអ្នកការពារសិទ្ធិមនុស្ស ជាតួនាទីដែលផ្តល់ផលប្រយោជន៍ដល់សាធារណៈជន សង្គមស៊ីវិល និងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យដ៏ពិតប្រាកដ។ គម្រោងនេះក៏មានគោលបំណងដើម្បីបង្កើនសមត្ថភាពអ្នកសារព័ត៌មានដើម្បីការពារខ្លួនគេ ព្រមទាំងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនានា និងអង្គការផ្សេងទៀតឱ្យតស៊ូមតិក្នុងការបញ្ចេញមតិនៅកម្ពុជាឱ្យបានស្របតាមបទដ្ឋានអន្តរជាតិ។

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ និងកំណត់សម្គាល់អំពីវិធីសាស្ត្រ

ព័ត៌មាននានានៅក្នុងរបាយការណ៍នេះបានមកពីប្រភពធំៗ ៣ គឺ :

- ការសិក្សាស្រាវជ្រាវប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានលើអ្នកយកព័ត៌មាន ១៤១ នាក់ដែលជាអ្នកសារព័ត៌មាន បណ្ណាធិការ អ្នកថតរូប និងអ្នកថតវីដេអូបុរស/ស្ត្រីនៅភ្នំពេញ និងទីរួមខេត្ត ១២ ខេត្ត។
- បទសម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកពាក់ព័ន្ធប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានសំខាន់នានា
- សៀវភៅរបាយការណ៍ និងអត្ថបទនានា

លទ្ធផលពិស្តារនៃការសិក្សាស្រាវជ្រាវនេះ និងការពិពណ៌នាពិស្តារនៃវិធីសាស្ត្រដែលលើកយកមកប្រើត្រូវបានដាក់បញ្ចូលនៅក្នុងឧបសម្ព័ន្ធនៃរបាយការណ៍នេះ។

មនុស្សភាគច្រើននៃផ្នែកប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន ដែលត្រូវបានសម្ភាសន៍សម្រាប់របាយការណ៍នេះត្រូវបានសន្យាថា ឈ្មោះ និងមុខងាររបស់ពួកគេមិនត្រូវបានប្រើទេ។ ប៉ុន្តែអាចប្រើបាននូវតួនាទីទូទៅ (ឧ. អ្នកយកព័ត៌មានជើងចាស់) អាចប្រើបានដើម្បីបង្ហាញនូវជំនាញ ឬទស្សនៈរបស់ពួកគេ។ ភាពអនាមឹកនេះត្រូវបានចាត់ទុកថាជាផ្នែកមួយចាំបាច់ដើម្បីឱ្យប្រភពផ្តល់ព័ត៌មានទាំងនោះហ៊ាននិយាយអំពីបញ្ហាចម្បងៗដោយពុំមានការភ័យខ្លាចអំពីការផ្តន្ទាទោសឡើយ។

សូមមើលឯកសារយោងនៅទំព័រ (ឧបសម្ព័ន្ធ) ខាងក្រោម ចំពោះប្រភពឯកសារសំខាន់ៗដែលលើកឡើងក្នុងរបាយការណ៍នេះ។

អ្នកសរសេររបាយការណ៍ សូមថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅចំពោះអ្នកចូលរួមផ្តល់បទសម្ភាសន៍ទាំងអស់ដែលបានចំណាយពេលវេលា និងសន្តានចិត្ត។ អរគុណចំពោះអ្នកសារព័ត៌មានជាច្រើនដែលបានចំណាយពេលវេលាដើម្បីបំពេញបញ្ជីសំណួរនានា ជាពិសេសអរគុណចំពោះអ្នកដែលហ៊ានឆ្លើយនូវសំណួរលំបាកៗជាច្រើនដោយស្មោះត្រង់។ អវសាន្ត អរគុណដល់បុគ្គលិកលីកាដូតាមបណ្តាខេត្តដែលបានចែកចាយ និងប្រមូលបញ្ជីសំណួរនៅក្នុងខេត្តរបស់ខ្លួន។

ភាគ ១: ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន

ប្រវត្តិសាស្ត្រ

ស្ថានភាពប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន គួរពិនិត្យមើលនៅក្នុងបរិបទនៃប្រវត្តិសាស្ត្រ និងការវិវត្ត។ តាំងពីដើមមក នៅកម្ពុជាឃើញមានសេរីភាពប្រពន្ធ័ផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានតិចតួច។ របបថ្មីដែលបន្តពីរបបមុនៗបានមើលឃើញថា ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានគឺជាឧបករណ៍មួយដើម្បីធ្វើការឃោសនា ឬពេលដែលអ្នកសារព័ត៌មានព្យាយាមរុញច្រានដែនកំណត់នៃសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ នោះវាជាគោលដៅសម្រាប់ការគាបសង្កត់។ តាំងពីសម័យអាណានិគមបារាំងរហូតមកដល់របបប្រល័យពូជសាសន៍ខ្មែរក្រហមក្នុងទសវត្សឆ្នាំ១៩៧០ និងរបបកុម្មុយនីស្តដែលគាំទ្រដោយវៀតណាមដែលកាន់អំណាចបន្តបន្ទាប់មកអំណាចប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានត្រូវបានគាបជាប់។

មកដល់សករាជថ្មីនៃសេរីភាពប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន យ៉ាងតិចណាស់ក៏នៅក្នុងទ្រឹស្តីដែរ ត្រូវបានបង្ហាញទិសដោយកិច្ចព្រមព្រៀងទីក្រុងប៉ារីស ឆ្នាំ១៩៩១ ក្នុងការបោះឆ្នោតជាតិដែលត្រួតពិនិត្យដោយអង្គការសហប្រជាជាតិនៅពេលក្រោយមក និងរដ្ឋធម្មនុញ្ញថ្មីរបស់កម្ពុជាឆ្នាំ១៩៩៣។ ពេលនោះបានបង្ហាញឡើងនូវការរីកចម្រើនដែលភាគច្រើនជាសារព័ត៌មាន បន្តបន្ទាប់មកមានចំនួនតិចជាងគឺប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានអេឡិចត្រូនិច។ មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលដែលមិនទុកចិត្តនរណាទាំងអស់បានខំប្រឹងប្រែងដោយលំបាករកវិធីដើម្បីត្រួតត្រាប្រពន្ធ័ផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន ហើយក៏រិតនូវឥទ្ធិពលរបស់ប្រពន្ធ័ផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានដែលមាននៅលើមតិសាធារណៈ។ ចំណែកអ្នកសារព័ត៌មានខ្លួនឯង (នៅក្នុងប្រទេសមួយដែលមានប្រពៃណី ឯករាជ្យ និងវិជ្ជាជីវៈខាងសារព័ត៌មានតិចតួច) បានខិតខំតស៊ូដើម្បីស្វែងរក និងបំពេញតួនាទីរបស់ខ្លួនជាអ្នកឃ្លាំមើលសម្រាប់សាធារណៈ។

មុនឆ្នាំ១៩៥៣: សម័យអាណានិគមចាប់ផ្តើម

ក្នុងកំឡុងឆ្នាំ១៩២០ ប្រទេសកម្ពុជាមានសារព័ត៌មាន ៣ គឺ L’ Echo du Cambodge and L’Impartial de Phnom Penh ជាភាសាបារាំង និងសារព័ត៌មានភាសាវៀតណាមឈ្មោះ Cao-mien

Huong-truyen[1] ។ ព្រឹត្តិប័ត្រព័ត៌មានប្រចាំខែសរសេរដោយដៃហៅថា កម្ពុជាសូរិយា ចេញផ្សាយដោយពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត ប៉ុន្តែផ្សាយអំពីកិច្ចការសាសនា និងអក្សរសាស្ត្រតែប៉ុណ្ណោះ[២] ។

សារព័ត៌មានជាភាសាខ្មែរដំបូងបង្អស់ឈ្មោះ នគរវត្ត ចេញផ្សាយក្នុងឆ្នាំ១៩៣៦ ខណៈដែលប្រទេសកម្ពុជាស្ថិតក្រោមអាណានិគមនិយមបារាំង។ សារព័ត៌មាន នគរវត្ត ចេញផ្សាយពីរដងក្នុងមួយសប្តាហ៍ ហើយមិនយូរប៉ុន្មានលក់អស់ ៥.000 ច្បាប់ចេញផ្សាយម្តងៗ[៣] ។ សារព័ត៌មាននោះគឺជាសារព័ត៌មានជាតិនិយមប្រឆាំងវៀតណាម ហើយដល់ដើមទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៤០ ជាសារព័ត៌មានរិះគន់បារាំង។ សារព័ត៌មាននោះត្រូវបានបិទទៅវិញ ក្រោយពីបណ្ណាធិការម្នាក់នៃសារព័ត៌មាននោះបានដឹកនាំបាតុកម្មប្រឆាំងបារាំងក្នុងឆ្នាំ១៩៤២[៤] ។

បណ្តាញផ្សាយព័ត៌មានរបស់រដ្ឋតាមវិទ្យុជាតិត្រូវបានបើកឡើងនៅឆ្នាំ១៩៤៧ ក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ក្រសួងឃោសនាការ[៥] ។

ឆ្នាំ១៩៥២ បណ្ណាធិការនៃសារព័ត៌មាន នគរវត្តម្នាក់ ឈ្មោះសឺង ង៉ុកថាញ់ ត្រឡប់ពីនិរទេសខ្លួនវិញបានចាប់ផ្តើមបើកសារព័ត៌មានមួយឈ្មោះថា "*ខ្មែរក្រោក*" ចំណងជើងបង្ហាញនូវទំនាក់ទំនងរវាងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន និងការកើនឡើងនៃអត្តសញ្ញាណជាតិ[៦] ។

ឆ្នាំ១៩៥៣_១៩៧០: ការគ្រប់គ្រងសារព័ត៌មាន

មកដល់ពាក់កណ្តាលឆ្នាំ១៩៦០ មានសារព័ត៌មានចេញផ្សាយប្រចាំថ្ងៃច្រើនរហូត១៣ សារព័ត៌មាន ២ចេញផ្សាយមួយសប្តាហ៍ម្តង ៣ចេញផ្សាយមួយខែម្តង ព្រមទាំងចេញផ្សាយ បន្ថែមនៅថ្ងៃអាទិត្យ និងសារព័ត៌មានខ្លីៗប្រចាំថ្ងៃ បោះពុម្ពដោយម៉ាស៊ីនរ៉ូណេអូ។ ប៉ុន្តែយោងតាមអ្នកនិពន្ធខ្លះ សារព័ត៌មានជាច្រើនដើរតួជា"ឧបករណ៍ឃោសនា" និងជួយ "កសាងនូវប្រជាភិថុត" តែប៉ុណ្ណោះ[៧] ។

---

[១] ឡោ ច័ន្ទដារ៉ា : សារព័ត៌មានកម្ពុជាបានលេចឡើងនូវលទ្ធិប្រជាធិប្បតេយ្យ។ ឯកសារដាក់ជូនសិក្ខាសាលាសារព័ត៌មាន ថ្នាក់តំបន់ឆ្នាំ២០០៣ ។

[២] Harish C.Mehta: ភាពស្ងប់ស្ងាត់កម្ពុជា-សារព័ត៌មានក្រោម ៦ របប។ ទំ. ២៨ ។

[៣] Davide P. Chandler ប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជា (បោះពុម្ពលើកទី ២) ១៩៩៣ ទំ. ១៥៩ ។

[៤] Davide P. Chandler ប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជា ទំ. ១៦៦ ដល់ ១៦៨ ។

[៥] ពុយ គា: ព័ត៌មានទូទៅអំពីវិទ្យុកម្ពុជា ឆ្នាំ ២០០៧ ។

[៦] Davide P. Chandler ប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជា ទំ. ១៦៤ ។

[៧] Harish C. Mehta. ភាពស្ងប់ស្ងាត់កម្ពុជា ទំ. ៣៧ ។

ពីឆ្នាំ១៩៤១-១៩៧០[៨] សារព័ត៌មានច្រើនតែត្រូវបានត្រួតពិនិត្យ អ្នកសារព័ត៌មានត្រូវជាប់ពន្ធនាគារ ហើយសារព័ត៌មានត្រូវបានបិទជាញឹកញាប់ដើម្បីបំបិទសម្លេងពួកប្រឆាំង។ បញ្ហានេះបានបណ្តាលឱ្យប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានធ្វើការត្រួតពិនិត្យដោយខ្លួនឯង[៩]។

បណ្ណាធិការសារព័ត៌មានម្នាក់ ឈ្មោះ សាឡុត ឆាយ ត្រូវបានចាប់ខ្លួនក្នុងឆ្នាំ១៩៥៥ បុរសនោះត្រូវជាបងរបស់ សាឡុត ស (គេស្គាល់ឈ្មោះ ប៉ុល ពត ច្រើនជាង ដែលក្រោយមកក្លាយជាមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម)[១០]។ លោក ខៀវ សំផន ដែលក្រោយមកក្លាយជាប្រមុខរដ្ឋនៃរបបខ្មែរក្រហមត្រូវបានវាយដំស្រាតខោ ដោះអាវ ហើយថតរូបដោយនគរបាលស្លៀកពាក់សម្លៀកបំពាក់ស៊ីវិលដោយសារតែគាត់បានសរសេរនៅក្នុងសារព័ត៌មានប្រចាំសប្តាហ៍ "L'Observateur អ្នកសង្កេតការណ៍របស់គាត់"[១១] ។

សម្តេចសីហនុច្រើនតែជំរុញឱ្យអ្នកសារព័ត៌មានបរទេសតបតគ្នាទៅវិញទៅមក បោះពុម្ពសារឡើងវិញនូវរឿងដែលព្រះអង្គគាប់ព្រះទ័យនៅក្នុងទស្សនាវដ្តី កាំបូហ្សា របស់ព្រះអង្គ ហើយប្រើប្រាស់រឿងរ៉ាវទាំងនោះដើម្បីឆ្លើយតបទៅអ្នករិះគន់ព្រះអង្គ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៦៤ សម្តេចសីហនុ បានប្រកាសថាព្រះអង្គនឹងបង្កើត "វិចិត្រសាលពាល" មួយកន្លែងដើម្បីតាំងរូបថតពួកអ្នកសារព័តមានណាដែលពូកែរិះគន់ដើម្បីបង្ហាញជាសាធារណៈ។ នៅឆ្នាំក្រោយ១មក ព្រះអង្គបានហាមប្រាមអ្នកសារព័ត៌មានបស្ចឹមប្រទេសទាំងអស់ ហើយបានចោទប្រកាន់លោក បែរណា គ្រីស័រ នៃ Newsweek ដែលក្រោយមកជាស្ថាបនិកនៃសារព័ត៌មាន (ឌឹ ឃែមបូឌាដេលី) ថាបានប្រមាថមើលងាយព្រះមហាក្សត្រិយានី។ ការហាមប្រាមនោះ ត្រូវបានជ្រើសរើសមកអនុវត្តបានខ្លះៗ[១២] ។

ក្នុងឆ្នាំ១៩៦០ ប្រទេសចិនបានប្រគល់ស្ថានីយវិទ្យុ AM ទី ២ ឱ្យកម្ពុជាជាផ្លូវការ ដែលមានឈ្មោះថា វិទ្យុសម្លេងកម្ពុជា ដែលនោះក៏ជាឧបករណ៏សម្រាប់ឃោសនាផងដែរ[១៣] ។

មកដល់ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៩៦៦ ទូរទស្សន៍កម្ពុជាបានចាប់ផ្តើមផ្សាយ ជាទូរទស្សន៍ ស-ខ្មៅ ។

---

[៨] ចំពោះផ្នែកខ្លះនៃសម័យនោះ សម្តេច សីហនុពេលខ្លះ ព្រះអង្គពុំមែនជាព្រះរាជាទេ។ ទ្រង់គ្រងរាជសម្បត្តិពីឆ្នាំ ១៩៤១ ដល់ ១៩៥៥ ក្រោយទ្រង់បានដាក់រាជដើរតួជាអ្នកនយោបាយដ៏សំខាន់ ហើយជាប្រមុខរដ្ឋពីឆ្នាំ១៩៦០ ដល់ ១៩៧០។

[៩] Harish C. Mehta ភាពស្ងប់ស្ងាត់កម្ពុជា ទំ. ៣៨ ។

[១០] Harish C. Mehta ភាពស្ងប់ស្ងាត់កម្ពុជា ទំ. ៤០ ។

[១១] Harish C. Mehta ភាពស្ងប់ស្ងាត់កម្ពុជា ទំ. ៤១ ។

[១២] Harish C. Mehta ភាពស្ងប់ស្ងាត់កម្ពុជា ទំ. ៧០-៨៦ ។

[១៣] ពុយ គា ព័ត៌មានទូទៅអំពីវិទ្យុកម្ពុជា ។

ឆ្នាំ១៩៧០_១៩៧៥ : ការត្រួតពិនិត្យជាផ្លូវការ

នៅពេលដែល លន់ នល់ ទម្លាក់សម្ដេច សីហនុ នៅថ្ងៃទី១៨ មិនា ១៩៧០ សារព័ត៌មានដ៏ធំជាងគេនៅក្នុងប្រទេសគឺ កោះសន្តិភាព រង់ចាំមួយថ្ងៃដើម្បីកំណត់លទ្ធផលនយោបាយ នៃចលនាហើយក្រោយមកក៏បានប្តូរគោលនយោបាយរបស់ខ្លួនបែរមកគាំទ្រ លន់ នល់ វិញ។ សារព័ត៌មានប្រចាំថ្ងៃធំៗពីរទៀតគឺ នគរធំ និងខ្មែរឯករាជ្យក៏បានប្តូរទិសដៅដូចគ្នាដែរ ដើម្បីជៀសវាងពីការផ្ដន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារ[១៤]។

លន់ នល់ បានណែនាំឱ្យមានការត្រួតពិនិត្យសារព័ត៌មានទាំងអស់ជាផ្លូវការ ដោយក្រសួងព័ត៌មាន ប៉ុន្តែក្រោយមកក៏បានផ្អាកទៅវិញនៅខែសីហា ឆ្នាំ១៩៧០។ ជាដំបូង កោះសន្តិភាព បានតវ៉ាជំទាស់ ដោយបានបោះពុម្ពពណ៌-សសុទ្ធនៅលើទំព័រសារព័ត៌មាន ដោយលុបចោលនូវអត្ថបទទាំងឡាយ ដែលត្រូវបានត្រួតពិនិត្យ ប៉ុន្តែក្រោយៗមក សារព័ត៌មាននោះក៏ឈប់សរសេរអត្ថបទរិះគន់ទៅ[១៥]។

នៅឆ្នាំ១៩៧២ លន់ នល់ បានចេញច្បាប់សារព័ត៌មានមួយយ៉ាងតឹងរឹងដែលហាមមិនឱ្យបង្ខូច "កិត្តិយសរបស់បុគ្គលណាម្នាក់" ហើយដូច្នេះបានបណ្តាលឱ្យមានរឿងស្ងប់ស្ងាត់អំពីអំពើពុករលួយ និងការរំលោភបំពានផ្សេងៗទៀត។

រោងចក្រផលិតក្រដាសកម្ពុជាតែមួយគត់នៅខេត្តក្រចេះ ត្រូវកងទ័ពខ្មែរក្រហមវាយដណ្ដើមបាន ដែលជាការបង្កើនតម្លៃបោះពុម្ពសារព័ត៌មាន ដែលកំពុងតែថ្លៃខ្ពស់ស្រាប់ទៅហើយ។ យោងតាមប្រភពព័ត៌មានមួយបានឱ្យដឹងថា មានបទបញ្ញត្តិថ្មីមួយដែលតម្រូវឱ្យបង់ប្រាក់១.៦លានរៀលដើម្បីសុំអាជ្ញាប័ណ្ណសារព័ត៌មានដែលបញ្ហានេះបានធ្វើឱ្យកាន់តែលំបាកឡើងក្នុងការបន្តអាជីវកម្មរបស់ខ្លួន ហើយនៅពេលដែលរដ្ឋាភិបាល លន់ នល់ ចាប់ផ្តើម គេឃើញមានសារព័ត៌មានចំនួន ២០ ហើយចំនួននេះបានថយមកនៅត្រឹម ៤ ឬ ៥ សារព័ត៌មានប៉ុណ្ណោះមកដល់ឆ្នាំ១៩៧៥[១៦]។

នៅចន្លោះឆ្នាំ១៩៧៣ និងមកដល់ពេលដួលរលំនៃរបប លន់ នល់ ឆ្នាំ១៩៧៥ វិទ្យុជាតិកម្ពុជា បានឈប់ផលិតអត្ថបទថ្មីៗ ហើយចាក់ផ្សាយតែបទចម្រៀង ល្ខោន និងមហោស្រពដដែលៗ[១៧]។

---

[១៤] Harish C. Mehta ភាពស្ងប់ស្ងាត់កម្ពុជា ទំ. ២១។

[១៥] Harish C. Mehta ភាពស្ងប់ស្ងាត់កម្ពុជា ទំ. ២១, ១០០ ។

[១៦] Harish C. Mehta ភាពស្ងប់ស្ងាត់កម្ពុជា ទំ. ១០២ និង ១០៥។ ឆ្នាំដែលកងទ័ពខ្មែរក្រហមដណ្ដើមបានរោងចក្រក្រដាស មិនមែននិយាយទេ។

[១៧] ពុយ គា: ព័ត៌មានទូទៅអំពីវិទ្យុកម្ពុជា។

ឆ្នាំ១៩៧៥-១៩៧៩ (ឆ្នាំ សូន្យ)

អ្នកសារព័ត៌មានត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាធាតុមួយនៃសង្គម "ពួកចក្រពត្តិ" ដែលខ្មែរក្រហមត្រូវបោសសំអាត ហើយអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាស្ទើរតែទាំងអស់បានស្លាប់នៅចន្លោះឆ្នាំ១៩៧៥ -១៩៧៩[១៨] ។

ប៉ុន្តែ "ផែនការ៤ឆ្នាំ" ដែលរៀបចំឡើងដោយរបបនោះក្នុងខែកក្កដា និងសីហា ឆ្នាំ១៩៧៦ រួមមានសេចក្ដីណែនាំដើម្បីបង្កើតឧបករណ៍ឃោសនាដូចជា វិទ្យុ ភាពយន្ត សិល្បៈ និងសារព័ត៌មានជាដើម។ ផែនការក៏បានលើកឡើងអំពីការបោះពុម្ពជាភាសាបរទេស (ជាពិសេសភាសាអង់គ្លេស) ពីឆ្នាំ១៩៧៧ តទៅ។ បញ្ហានេះក៏ដូចជាទិដ្ឋភាពផ្សេងៗជាច្រើនទៀតនៃផែនការដែរមិនត្រូវបានអនុវត្តទេ។

រដ្ឋាភិបាលខ្មែរក្រហម បានបោះពុម្ពទស្សនាវដ្ដីប្រចាំខែចំនួន ៣ ដើម្បីចែកផ្សាយដល់សមាជិកគណបក្សរបស់ខ្លួន។ មុនពេលដែលពួកខ្មែរក្រហមដណ្ដើមបានអំណាចខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ ការបោះពុម្ពផ្សាយនេះត្រូវបានសរសេរដោយដៃ ហើយក្រោយមកចម្លង និងក្រោយមកទៀតពួកគេបានប្រើរោងពុម្ពសំរាប់បោះពុម្ពសារព័ត៌មាន[១៩] ។

ទស្សនាវដ្ដី *យុវជន និងយុវនារីបដិវត្ត* ត្រូវបានបោះពុម្ពផ្សាយចាប់ពីខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៤ រហូតដល់ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៧៨។ *ទស្សនាវដ្ដី ទង់បដិវត្ត* ត្រូវបានបោះពុម្ពផ្សាយពីឆ្នាំ១៩៧៥ រហូតដល់យ៉ាងតិចណាស់ត្រឹមខែកញ្ញា ១៩៧៨។ ពួកខ្មែរក្រហមក៏បានបោះពុម្ពផ្សាយទស្សនាវដ្ដីមួយឈ្មោះ *រណសិរ្សកម្ពុជា*[២០] ។ ទស្សនាវដ្ដីទាំងនោះពោរពេញទៅដោយការឃោសនាបដិវត្តិ។

វិទ្យុជាតិកម្ពុជាបានបន្តផ្សាយ ៣ ដងក្នុង ១ ថ្ងៃ ដែល ១ ម៉ោងសម្រាប់ផ្សាយគោលនយោបាយបក្សកុម្មុយនីស្តដែលបានថតទុកជាស្រេច សកម្មភាពកសិករ និងចម្រៀងកសិករ[២១] ។ ការផ្សាយត្រូវជួប

---

[១៨] រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មាន ខៀវ កញ្ញារីទ្ធិ ប៉ាន់ស្មានថា អ្នកសាព័ត៌មាន ៩៥% ត្រូវពួកខ្មែរក្រហមសម្លាប់ (សម្ភាសន៍ជាមួយ ខៀវ កញ្ញារីទ្ធិ ។ ដឹកនាំអភិវឌ្ឍន៏ព័ត៌មានបោះឆ្នោតដោយសេរី និងទទួលខុសត្រូវៈ ទស្សនកាណាដា ស្ដីពី ទំហំព័ត៌មានស្ដីពីការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៣) ។

[១៩] George Chigas & Dmitri Mosyakov, អក្សរសាស្ត្រ និងការអប់រំក្នុងរបបខ្មែរក្រហម-សាកលវិទ្យាល័យ យែល។

[២០] George Chigas & Dmitri Mosyakov, អក្សរសាស្ត្រ និងការអប់រំក្នុងរបបខ្មែរក្រហម- សាកលវិទ្យាល័យ យែល។

[២១] ពុយ គា : ព័ត៌មានទូទៅអំពីវិទ្យុកម្ពុជា។

ការលំបាកដោយខ្វះខាតឧបករណ៍បម្រើការងារ ចំណែកឯ "ធនធានមនុស្សក៏ពុំមានគ្រប់គ្រាន់ដែរ អាស្រ័យដោយរបបប្រល័យពូជសាសន៍ ជាពិសេសអ្នកមានជំនាញត្រូវសម្លាប់ចោលអស់"[២២] ។

ដោយមានការលើកលែងខ្លះៗ ប្រទេសកម្ពុជាត្រូវបានបិទមិនឱ្យមានប្រពន្ធ័ផ្សាយព័ត៌មានអន្តរជាតិទេ។

ឆ្នាំ១៩៧៩-១៩៩៣: ក្រោមការត្រួតត្រារបស់កុម្មុយនិស្ត

បន្ទាប់ពីការឈ្លានពានរបស់វៀតណាម ដែលបានផ្តួលរំលំរបបខ្មែរក្រហមក្នុងខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩ វិទ្យុជាតិត្រូវបានគ្រប់គ្រងដោយរដ្ឋាភិបាលថ្មីសាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជា។ វិទ្យុនេះបានចាក់ផ្សាយព័ត៌មាន ការអប់រំ និងព័ត៌មាននយោបាយហើយច្រើនបញ្ចូលព័ត៌មានវាយប្រហារលើពួកឧទ្ទាមខ្មែរក្រហម។ ការផ្សាយពាណិជ្ជកម្មត្រូវបានហាមឃាត់។

រដ្ឋាភិបាលដែលគាំទ្រដោយវៀតណាម បានបើកទីភ្នាក់ងារសារព័ត៌មានរដ្ឋមួយឈ្មោះ សារព័ត៌មានកម្ពុជា ហៅកាត់ថា (SPK) ។

សាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជា បានបោះពុម្ពសារព័ត៌មាន ដែលជាឧបករណ៍បំពងសម្លេងរបស់ខ្លួន ហៅថា "**កម្ពុជា**" ចំនួន ៥០.០០០ ច្បាប់ហើយចែកផ្សាយដោយឥតគិតថ្លៃ។ បណ្ណាធិការនៃសារព័ត៌មានកម្ពុជាចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៧៩មក គឺលោក ខៀវ កញ្ញារីទ្ធិ ដែលក្រោយមកក្លាយជារដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មាន។

ប្រពន្ធ័ផ្សាយព័ត៌មានបរទេសត្រូវបានហាមឃាត់ពីឆ្នាំ១៩៨០ ដល់ ១៩៨៦ ។

ក្រុមឧទ្ទាមខ្មែរក្រហម ហ៊្វុនស៊ីនប៉ិច និងរណសិរ្សរំដោះប្រជាជាតិខ្មែរបានបង្កើតវិទ្យុលួចលាក់ចាក់ផ្សាយពីតំបន់ព្រំដែនកម្ពុជា-ថៃ។

នៅឆ្នាំ១៩៨៦ ទូរទស្សន៍ជាតិបានចាប់ផ្តើមចេញផ្សាយទូរទស្សន៍ពណ៌។

នៅឆ្នាំ១៩៨៧ សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី ដែលកាលនោះជា(ប្រធានក្រុមប្រឹក្សារដ្ឋមន្ត្រី) បានប្រកាសអនុញ្ញាតឱ្យមានការផ្សាយពាណិជ្ជកម្មតាមវិទ្យុ[២៣] ។

---

[២២] ពុយ គា : ព័ត៌មានទូទៅអំពីវិទ្យុកម្ពុជា ទំ. ១២ ។

ឆ្នាំ១៩៩១-១៩៩៣ :សម័យអ៊ុនតាក់

បន្ទាប់ពីមានកិច្ចព្រមព្រៀងសន្តិភាពទីក្រុងប៉ារីស អាជ្ញាធរបណ្តោះអាសន្នអង្គការសហប្រជាជាតិនៃកម្ពុជា (អ៊ុនតាក់) បង្ហាញទិសក្នុងសម័យថ្មីនៃសេរីភាពប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន។

វិទ្យុរបស់អ៊ុនតាក់ (AM 918 KHz) ចាប់ផ្តើមចេញផ្សាយដំបូងនៅខែវិច្ឆិកា ១៩៩២ ក្នុងកិច្ចប្រឹងប្រែងដើម្បីជួយគាំទ្រដល់ដំណើរការសន្តិភាព និងពន្យល់អំពីការបោះឆ្នោតដែលជិតមកដល់។ អ៊ុនតាក់បានចែកវិទ្យុដល់ប្រជាពលរដ្ឋដោយឥតគិតថ្លៃចំនួន ៣៤៦.០០០ គ្រឿង។ វិទ្យុត្រូវបានចាត់ទុកជាឧបករណ៍ដ៏មានប្រសិទ្ធិភាពបំផុតដែលអ៊ុនតាក់បានប្រើដើម្បីបញ្ចុះបញ្ចូលសាធារណជន ដែលមិនបានយល់ច្បាស់លាស់អំពីការបោះឆ្នោត ថាការបោះឆ្នោតរបស់ពួកគេគឺជាការសម្ងាត់។ ដោយមានការពន្យល់តាមវិទ្យុនេះហើយ បានជាប្រជាពលរដ្ឋចំនួន ៩០% មានការបោះឆ្នោតដោយមានភាពជឿជាក់[២៤]។

នៅឆ្នាំ១៩៩៣ វិទ្យុអ៊ុនតាក់បានចប់អាណត្តិហើយប្រគល់ឧបករណ៍ទាំងអស់ឱ្យក្រសួងព័ត៌មានដែលមានតម្លៃជាទឹកប្រាក់សរុប ៤ លានដុល្លា។ ឧបករណ៍ភាគច្រើនបានបាត់អស់ ប៉ុន្តែឧបករណ៍ខ្លះត្រូវបានប្រគល់ឱ្យវិទ្យុជាតិដែលកំពុងប្រើប្រាស់រហូតដល់សព្វថ្ងៃ[២៥]។

ឆ្នាំ ១៩៩៣- ២០០៨ : ការរីកចម្រើនយ៉ាងលឿន និងធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ

កិច្ចព្រមព្រៀងទីក្រុងប៉ារីស និងរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៩៣ បានផ្តល់នូវមូលដ្ឋានច្បាប់សម្រាប់សេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ និងការរីកចម្រើនវិស័យប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានថ្មី។

សារព័ត៌មានរីកដុះដាលដូចផ្សិត។ យោងតាមការប៉ាន់ស្មានមួយនៅឆ្នាំ១៩៩៣ កម្ពុជាមានសារព័ត៌មានប្រហែល ៣០ ហើយឆ្នាំក្រោយៗមកទៀតមានប្រហែល ៤៥ ហើយមកដល់ឆ្នាំ១៩៩៥ មានប្រហែល ៩០។

---

[២៣] ពុយ គា : ព័ត៌មានទូទៅអំពីវិទ្យុកម្ពុជា ទំ. ១៣។

[២៤] ពុយ គា : ព័ត៌មានទូទៅអំពីវិទ្យុកម្ពុជា ទំ. ១៦។

[២៥] ពុយ គា : ព័ត៌មានទូទៅអំពីវិទ្យុកម្ពុជា ទំ. ១៧។

វិទ្យុ FM ដែលមានសម្លេងច្បាស់ និងស្រួលស្តាប់ កាន់តែមានប្រជាប្រិយភាពជាងវិទ្យុ AM ហើយស្ថានីយវិទ្យុថ្មីៗជាច្រើនត្រូវបានបើកឡើង។

ក្លឹបសារព័ត៌មានដំបូងបង្អស់ និងសមាគមអ្នកសារព័ត៌មានខ្មែរត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅចុងឆ្នាំ ១៩៩៣។ ក្នុងកំឡុងពេល២ឆ្នាំ ក្លឹបសារព័ត៌មាន និងសមាគមអ្នកសារព័ត៌មានខ្មែរនេះ កាន់តែក្លាយជាអ្នកតស៊ូមតិក្នុងការទាមទារសេរីភាពសារព័ត៌មានខ្លាំងឡើងៗ។ ដូច្នេះសារព័ត៌មានដែលគាំទ្ររដ្ឋាភិបាលបានបំបែកខ្លួនចេញពីក្លឹបសារព័ត៌មាន និងសមាគមអ្នកសារព័ត៌មានខ្មែរដើម្បីបង្កើតសមាគមមួយផ្សេងទៀតរបស់ខ្លួនឯង។ បញ្ហានេះ បានបណ្តាលឱ្យសមាគមអ្នកសារព័ត៌មានខ្មែរចុះទន់ខ្សោយបន្តិចម្តងៗជាលំដាប់។

ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៤ អ្នកសារព័ត៌មាន ៣ នាក់ ត្រូវបានសម្លាប់ដោយសារតែការងាររបស់ពួកគេ។ នៅក្នុងឆ្នាំនោះ រដ្ឋាភិបាលបានបិទ ឬ គំរាមឱ្យបិទយ៉ាងតិចសារព័ត៌មានចំនួន ៩ ។

លោក ងួន ញន់ ជាសមាជិកគណៈបក្សហ៊្វុនស៊ិនប៉ិច និងជាបណ្ណាធិការសារព័ត៌មាន *ដំណឹងពេលព្រឹក* ជាអ្នកសារព័ត៌មានដំបូងបង្អស់ដែលត្រូវបានជាប់ពន្ធនាគារចាប់តាំងពីសម័យបេសកកម្ម អ៊ុនតាក់ និងការបោះឆ្នោតជាតិ។ នៅខែមេសា ឆ្នាំ១៩៩៤ លោក ងួន ញន់ ត្រូវចាប់ខ្លួនហើយជាប់ឃុំឃាំងរយៈពេល ២ ថ្ងៃ ដោយគាត់បានសរសេរអត្ថបទចោទប្រកាន់អភិបាលខេត្តម្នាក់ពាក់ព័ន្ធអំពើពុករលួយ។ នៅខែកក្កដា គាត់ត្រូវបានចាប់ដាក់ពន្ធនាគារអស់រយៈពេល ១ ខែទៀត ដោយបានសរសេរអត្ថបទស័កសៀតពាក្យសម្តីថាមន្ត្រីគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាមួយចំនួនជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងការប៉ុនប៉ងធ្វើរដ្ឋប្រហារ។

ច្បាប់ស្តីពីសារព័ត៌មានត្រូវបានអនុម័តនៅឆ្នាំ១៩៩៥ក្រោយពីការបញ្ចុះបញ្ចូលយ៉ាងខ្លាំងពីសំណាក់សហគមន៍អន្តរជាតិ និងសង្គមស៊ីវិលដើម្បីស្នើសុំរដ្ឋាភិបាលលប់ចោលនូវបទបញ្ញត្តិព្រហ្មទណ្ឌ រួមទាំងការផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារមួយចំនួនចេញពីច្បាប់។

នៅខែតុលា ឆ្នាំ១៩៩៥ មានប្រជាពលរដ្ឋប្រមាណ ១៥០ នាក់មកពីខេត្តកណ្តាល ដោយមានការខឹងសម្បារនឹងសារព័ត៌មាន *សេរីភាពថ្មី* បានសម្រុកចូលទីស្នាក់ការសារព័ត៌មាននេះនៅភ្នំពេញ លួច និងបំផ្លិចបំផ្លាញសម្ភារៈនានា ព្រមទាំងវាយដំបុគ្គលិក ដែលជាការឆ្លើយតបទៅនឹងអត្ថបទរិះគន់មួយមានចំណងជើងថា គម្រោងអភិវឌ្ឍន៍ដែលគាំទ្រដោយសម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី នៅក្នុងឃុំរបស់ពួកគេ។ មួយសប្តាហ៍ក្រោយមក សម្តេច នាយករដ្ឋមន្ត្រី បាននិយាយនៅក្នុងឃុំដោយបានការពារសកម្មភាពប្រជាពលរដ្ឋទាំងនោះថាជាអំពើ "មិនខុស" ទេ ។

ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៦ អ្នកសារព័ត៌មានម្នាក់ ត្រូវបានគេធ្វើឃាតដោយសារការងាររបស់គាត់។ ម្នាក់ទៀត គឺជាអ្នកផ្សាយវិទ្យុហ្វ៊ុនស៊ីនប៉ិច ដ៏ល្បីឈ្មោះត្រូវបានគេបាញ់បណ្តាលឱ្យរបួសយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ។

ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៦ ដដែល តុលាការកំពូលបានតំកល់សាលក្រមពីរករណីផ្សេងពីគ្នា ១ គឺបទបរិហារកេរ្តិ៍ ឬផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានមិនពិតចោទប្រកាន់បណ្ណាធិការសារព័ត៌មានម្នាក់ឈ្មោះ ច័ន្ទ រតនា និងករណីទី២ គឺបណ្ណាធិការសារព័ត៌មានម្នាក់ទៀតឈ្មោះ ហែន វិភាគ ថាបានសរសេរអត្ថបទប្រមាថមើលងាយសម្តេចក្រុមព្រះ និងសម្តេច នាយករដ្ឋមន្ត្រី។ អ្នកសារព័ត៌មានទាំងពីរនាក់នេះ ត្រូវបានផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគាររយៈពេល ១ ឆ្នាំ ហើយនេះ គឺជាការផ្តន្ទាទោស និងការឃុំឃាំងលើកទី១ ចាប់តាំងពីសម័យអ៊ុនតាក់ ប៉ុន្តែបុរសទាំងពីរនាក់នេះត្រូវបានដោះលែងមួយសប្តាហ៍ក្រោយ ដោយព្រះមហាក្សត្រទ្រង់ព្រះរាជទានទោស។

ក្នុងខែមិនា ឆ្នាំ១៩៩៦ បណ្ណាធិការនៃសារព័ត៌មានភាសាវៀតណាមប្រឆាំងនឹងកុម្មុយនីស្តត្រូវបានចាប់ខ្លួនតាមអំពើចិត្ត និងបញ្ជូនទៅវៀតណាមដែលជាកន្លែងគាត់ត្រូវបានផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារ។

វិទ្យុ FM របស់រដ្ឋ និងដំបូងគេតែមួយគត់គឺវិទ្យុជាតិ FM ៩៦ បានចាប់ផ្តើមផ្សាយនៅក្នុងខែមិនា ឆ្នាំ១៩៩៩ ដែលមិនមែនជាឧបករណ៍ថ្មីទេមានតម្លៃសរុបត្រឹម៩០០ ដុល្លាអាមេរិក ។

ឆ្នាំ១៩៩៧ អ្នកសារព័ត៌មាន៤នាក់ត្រូវបានគេធ្វើឃាត។ នៅក្នុងការវាយប្រហារដោយគ្រាប់បែកដៃមួយទៅលើការប្រជុំនៃក្រុមនយោបាយមួយ យ៉ាងតិចមានអ្នកសារពតិមាន២២នាក់ ត្រូវរងរបួសហើយម្នាក់ទៀតបានស្លាប់។

នៅក្នុងទិន្នាការមួយដែលបន្តរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃ វិទ្យុ និងទូរទស្សន៍ជាតិ បានផ្តោតតែទៅលើសកម្មភាពព្រះមហាក្សត្រ សម្តេច នាយករដ្ឋមន្ត្រី (រួមទាំងការចាក់ផ្សាយឡើងវិញនូវសុន្ទរកថាទាំងស្រុង) និងសកម្មភាពរបស់មន្ត្រីនានា។ វិទ្យុ និងទូរទស្សន៍ជាតិ ក៏ចាក់ផ្សាយចម្រៀង និងកម្មវិធីកំសាន្តផងដែរ។

ក្នុងខែឧសភា ឆ្នាំ១៩៩៧ ស្ថានីយទូរទស្សន៍ជាតិ នៅក្រុងព្រះសីហនុត្រូវបានវាយប្រហារបណ្តាលឱ្យអ្នកបច្ចេកទេសម្នាក់បាត់បង់ជីវិត ក្រោយពី (ស្ថានីយដែលគ្រប់គ្រងដោយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា) បដិសេធមិនព្រមចាក់ផ្សាយសន្ទរកថានយោបាយរបស់មេដឹកនាំហ្វ៊ុនស៊ីនប៉ិច។

ក្នុងកំឡុងពេលព្រឹត្តការណ៍ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៩៧ គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា បានរឹបអូសស្ថានីយវិទ្យុ និងទូរទស្សន៍របស់គណបក្សហ៊្វុនស៊ិនប៉ិច[២៦] ។

ក្នុងឆ្នាំ២០០៣ អ្នកសារព័ត៌មានជាន់ខ្ពស់ម្នាក់បម្រើការនៅស្ថានីយវិទ្យុគណបក្សហ៊្វុនស៊ិនប៉ិច ត្រូវបានបាញ់សម្លាប់ ៤ថ្ងៃក្រោយពីនាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុន សែន បានរិះគន់ការផ្សាយរបស់ស្ថានីយជាសាធារណៈ ។

ក្នុងឆ្នាំ២០០៦ ផ្នែកខ្លះនៃបទបរិហារកេរ្តិ៍ត្រូវបានកែប្រែ ប៉ុន្តែនៅតែជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌដដែល គ្រាន់តែគេមិនកាត់ទោសដាក់ពន្ធនាគារ ។

[២៦] ឃ្លាំមើលសិទ្ធិមនុស្ស អាស៊ី -របាយការណ៍ពិភពលោក ១៩៩៨ http://www.hrw.org/worldreport/Asia-02.htm

អ្នកស្តាប់/ទស្សនិកជន

មុននឹងក្រឡេកទៅមើលប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជា និងបញ្ហាមួយចំនួនដែលប្រព័ន្ធផ្សាយសារព័ត៌មាននេះប្រឈមមុខ ចំណុចសំខាន់ត្រូវយល់អំពីវិធីដែលពលរដ្ឋកម្ពុជាទទួលព័ត៌មានជាមុនសិន ។

នៅទូទាំងប្រទេស ពលរដ្ឋទទួលបានព័ត៌មាន និងការកំសាន្តរបស់ពួកគេភាគច្រើនពីការចាក់ផ្សាយនៃប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន ។ ការសិក្សាមួយធ្វើឡើងកាលពីឆ្នាំ២០០៣ បានបង្ហាញឱ្យឃើញថា ៥២% នៃអ្នកដែលត្រូវបានសាកសួរនោះ បានមើលទូរទស្សន៍លើសពី ៣ ដង ក្នុងសប្តាហ៍កន្លងទៅ ហើយ៣៨% ទៀតបានស្តាប់វិទ្យុលើសពី ៣ ដងក្នុងកំឡុងពេលដូចគ្នា[២៧] ។

ការសិក្សាបានសន្និដ្ឋានថា "ទូរទស្សន៍នៅតែបន្តជាមធ្យោបាយដ៏សំខាន់បំផុត" ក្នុងការផ្សាយទៅដល់ប្រជាពលរដ្ឋទូទៅ ប៉ុន្តែ បញ្ហានេះក៏នៅតែបើកចំហរឱ្យមានការពិភាក្សានៅឡើយ[២៨] ។ មានអ្នកខ្លះលើកឡើងថា ទូរទស្សន៍ត្រូវបានទស្សនាដើម្បីកំសាន្តតែប៉ុណ្ណោះ ចំណែកឯវិទ្យុវិញប្រជាពលរដ្ឋប្រើសម្រាប់ស្តាប់ព័ត៌មានដែលបញ្ហានេះមានន័យថា វិទ្យុមានឥទ្ធិពលលើមតិសាធារណជនខ្លាំងជាង ។

អ្នកសារព័ត៌មាន បណ្ណាធិការ និងផលិតករជាច្រើន ដែលបានសម្ភាសន៍ដើម្បីសរសេររបាយការណ៍នេះបានគាំទ្រទស្សនៈនេះដោយនិយាយថា វិទ្យុជាព័ត៌មានដែលសំខាន់ជាងគេបំផុតនៃប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានពីព្រោះម្យ៉ាង គឺវាថោកនៅពេលទិញ ពេលប្រើក៏មិនចំណាយច្រើនដែរ ហើយម្យ៉ាងទៀត អ្នកស្តាប់អាចបើកស្តាប់កម្មវិធីអន្តរជាតិណាមួយ ក្នុងចំណោមកម្មវិធីជាច្រើនដែលមើលទៅហាក់ដូចជាប្រភពមួយមិនលំអៀង ។

យើងមិនត្រូវគិតថា វិទ្យុ ឬ ទូរទស្សន៍ណាមួយមានឥទ្ធិពលជាងទេ តាមពិតវាច្បាស់ណាស់ថាទាំងពីរនេះបានផ្សាយទៅដល់ប្រជាពលរដ្ឋច្រើនជាងសារព័ត៌មាន ឬអ៊ីនធឺណែតឆ្ងាយណាស់ ។

អ្នកសារព័ត៌មានជើងចាស់ម្នាក់បាននិយាយថា "ពេលអ្នកនិយាយពីជនបទ គឺនិយាយពីវិទ្យុ" ។

---

២៧ មូលនិធិអាស៊ី : លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យនៅកម្ពុជា-២០០៣: ការសិក្សាស្តីពីអ្នកបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជា ។ តួលេខនេះ ដកស្រង់ចេញពីសេចក្តីព្រៀងចុះថ្ងៃទី១៦ ឧសភា ២០០៣ ។ សូមមើលវែបសាយ : http://www.asiafoundation.org/pdf/Democracyin Cambodia.pdf. ទំហំប៉ាន់គំរូនៃការសិក្សានេះ គឺ ១.០០៨ នាក់ ក្នុង២៤ ខេត្ត/ក្រុង ។

២៨ មូលនិធិអាស៊ី : លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យនៅកម្ពុជា ទំ. ៩០ ។

អ្នកសារព័ត៌មានជើងចាស់ម្នាក់បាននិយាយថា "ពេលអ្នកនិយាយពីជនបទ គឺនិយាយពីវិទ្យុ"[២៩] ។

ការសិក្សាឆ្នាំ២០០៣ បានបង្ហាញឱ្យឃើញថា មានតែ៩%នៃអ្នកផ្តល់សម្ភាសន៍ប៉ុណ្ណោះ អានសារព័ត៌មានជាប្រចាំ។ មូលហេតុមួយចំពោះបញ្ហានេះ គឺអត្រាអក្ខរភាពនៅកម្ពុជាទាបនៅឡើយដោយគេបានប៉ាន់ប្រមាណថាត្រឹម៧៣.៦០%នៃពលរដ្ឋកម្ពុជាប៉ុណ្ណោះជាអក្ខរជន (ចេះអានអក្សរ) ប៉ុន្តែវាអាចនៅទាបជាងនេះទៅទៀតប្រសិនបើ "អក្ខរភាព" គេកំណត់ថាត្រឹមចេះអានសារព័ត៌មានបានពុំមែនគ្រាន់តែចេះអានពីរ-បីពាក្យប៉ុណ្ណោះទេ[៣០] ។ បញ្ហាសំខាន់មួយទៀតដែរ គឺការខ្វះខាតការចែកចាយសារព័ត៌មាននៅជនបទ និងទីរួមខេត្តមួយចំនួន។ កន្លងមកក៏ឃើញមានសារព័ត៌មានខេត្តខ្លះៗដែរ ប៉ុន្តែសារព័ត៌មានទាំងនោះភាគច្រើនគឺជាសារព័ត៌មានមិនសូវចេញផ្សាយជាប់ជាប្រចាំទេ ឬគ្រាន់តែជាឧបករណ៍សម្រាប់គំរាមកំហែងតែប៉ុណ្ណោះ (នឹងពិភាក្សាពិស្តារនៅពេលក្រោយ)។ សារព័ត៌មានធំៗមួយចំនួននៅភ្នំពេញ បានបញ្ជូនសារព័ត៌មានដែលបានបោះពុម្ពរបស់ខ្លួនបន្តិចបន្តួចទៅលក់នៅតាមបណ្តាខេត្ត (ភាគច្រើនតាមរថយន្តតាក់ស៊ី) ដូចជា សៀមរាប និងក្រុងព្រះសីហនុជាដើម ប៉ុន្តែចំពោះប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជាភាគច្រើនប្រហែល ៨៥% ដែលរស់នៅតាមជនបទមិនអាចរកទិញសារព័ត៌មានអានបានទេ។

ប៉ុន្តែ ទោះបីជាសារព័ត៌មានមិនទាន់បានផ្សាយទូលំទូលាយក៏ដោយ ក៏ប៉ុន្តែសារព័ត៌មាននៅតែជាវេទិកាមួយយ៉ាងសំខាន់សម្រាប់ព័ត៌មាននយោបាយ ការមានមតិ និងការខ្សឹបខ្សៀវ ហេតុដូច្នេះហើយបានជាសារព័ត៌មាននៅតែជាគោលដៅសំរាប់ការវាយប្រហារទៅលើប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន។

ឥទ្ធិពលរបស់អ៊ីនធឺណេតនៅមានកំរិតទាបនៅឡើយ។ គេបានប៉ាន់ប្រមាណថា មានអ្នកប្រើប្រាស់អ៊ីនធឺណេតប្រមាណ ៤៤.០០០ នាក់ នៅកម្ពុជា ឬប្រហែលស្មើ ០.៣% នៃចំនួនប្រជាពលរដ្ឋសរុប[៣១] ។ ចំពោះហេតុផលដែលនាំឱ្យមានអត្រាទាបនេះ រួមមានកង្វះការអប់រំជំនាញភាសា និងជំនាញកុំព្យូទ័រ តម្លៃកុំព្យូទ័រខ្ពស់ កង្វះអគ្គិសនី និងសេវាកម្មអ៊ីនធឺណេត។ ប៉ុន្តែអ៊ីនធឺណេតជាវិស័យមួយដែលលូតលាស់យ៉ាងឆាប់រហ័សលឿនជាងគេ ជាពិសេសក្នុងចំណោមសិស្ស-និស្សិត ហើយនិស្សិតខ្លះប្រើអ៊ីនធឺណេតដើម្បីស្រាវ

---

[២៩] សម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកសារព័ត៌មានម្នាក់ ថ្ងៃទី ២៣ សីហា ២០០៧ ។

[៣០] ស្ថិតិដកស្រង់ពីវិទ្យាស្ថានជាតិស្ថិតិនៃកម្ពុជាឆ្នាំ២០០៤ដែលកំណត់ន័យអក្ខរភាពថាៈ "ជនណាដែលចេះអាន និងសរសេរនូវពាក្យពេចន៍សាមញ្ញៗ" ។

[៣១] ស្ថិតិនេះត្រូវបានប្រើយ៉ាងទូលំទូលាយ ហើយមានប្រភពចេញពីសហព័ន្ធទូរគមនាគមន៍អន្តរជាតិនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ ប៉ុន្តែមិនច្បាស់ថាគេគណនារបៀបណាទេ។

ជ្រាវព័ត៌មានមួយចំនួន (ដូចជារបាយការណ៍ដែលគេហាមឃាត់ស្តីពីការរកស៊ីឈើខុសច្បាប់ និងអំពើពុករលួយជាដើម) ដែលរដ្ឋាភិបាលតែងតែហាមឃាត់មិនឱ្យចេញផ្សាយ។ ដូចជាសារព័ត៌មានដែរ លក្ខណៈទូទៅនៃអ៊ីនធឺណេត គឺភាគច្រើនប្រើប្រាស់តែក្នុងចំណោមអ្នកចេះដឹងនៅទីក្រុងតិចតួចតែប៉ុណ្ណោះ។

មធ្យោបាយដែលបានរៀបរាប់មកខាងលើនេះ គឺជាវិធីដែលពលរដ្ឋកម្ពុជាទទួលបានព័ត៌មាន។ ឧទាហរណ៍ នៅពេលដែលអង្គការមូលនិធិអាស៊ីចុះសួរប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជានៅឆ្នាំ២០០៣ ថាតើពួកគេចង់ឮព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធការបោះឆ្នោតពីអ្នកណា? នោះចម្លើយរួមមាន: ពីមេភូមិ (៧៤%) មេឃុំ (៦១%) កិច្ចប្រជុំសាធារណៈ (៥៩%) ទូរទស្សន៍ (៥៨%) ប្រធានក្រុម (៥៧%) មិត្តភ័ក្ត/បងប្អូន (៤៦%) និងវិទ្យុ (៤១%)[៣២]។ មានតែអ្នកចូលរួមសម្ភាសន៍ ១៥% ប៉ុណ្ណោះនិយាយថាចង់ឮតាមកាសែត ចូលចិត្តសៀវភៅកំប្លែង (៣៣%) ហើយតាមការសម្តែងល្ខោន (២៥%)។

បញ្ហានេះបញ្ជាក់ឱ្យឃើញថា សង្គមមួយនៅវិលវល់ត្រឹមតែជុំវិញភូមិ និងឃុំប៉ុណ្ណោះ ជាមួយអ្នកមេដឹកនាំនៅតាមមូលដ្ឋានដើរតួយ៉ាងសំខាន់។ ការចាក់ផ្សាយរបស់ប្រពន្ធ័ផ្សាយសារព័ត៌មានបានជ្រៀតចូលយ៉ាងជ្រៅ ដូច្នេះវាជាសក្តានុពលនៃការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន និងមានឥទ្ធិពលទៅលើមតិ ប៉ុន្តែវាជាវិធីតែមួយប៉ុណ្ណោះដែលពលរដ្ឋកម្ពុជាទទួលបានព័ត៌មាន។

ដូច្នេះ ប្រសិនបើយើងយល់នូវបរិយាកាសប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានទូទាំងប្រទេស នោះយើងនឹងឃើញថា អ្នកភាគច្រើននៅតាមជនបទ គឺជាមនុស្សដែលចូលចិត្តស្តាប់វិទ្យុ និងទស្សនាទូរទស្សន៍ច្រើន ចំណែកឯសារព័ត៌មាន និងអ៊ីនធឺណេតវិញ គឺភាគច្រើនប្រើប្រាស់តែនៅរង្វង់ទីក្រុងភ្នំពេញ និងទីរួមខេត្តប៉ុណ្ណោះ។

---

[៣២] មូលនិធិអាស៊ី : លទ្ធិប្រជាធិតេយ្យនៅកម្ពុជា ទំ. ៩១ ។ គួរកត់សំគាល់ផងដែរថា ៩៨% នៃមេឃុំ និងសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំ គឺជាសមាជិកគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ជាបក្សកាន់អំណាច) (៧០.៤% គឺជាមេភូមិ) ដែលជ្រើសរើសដោយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា។

ការប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធសារព័តិមាននៅកម្ពុជា

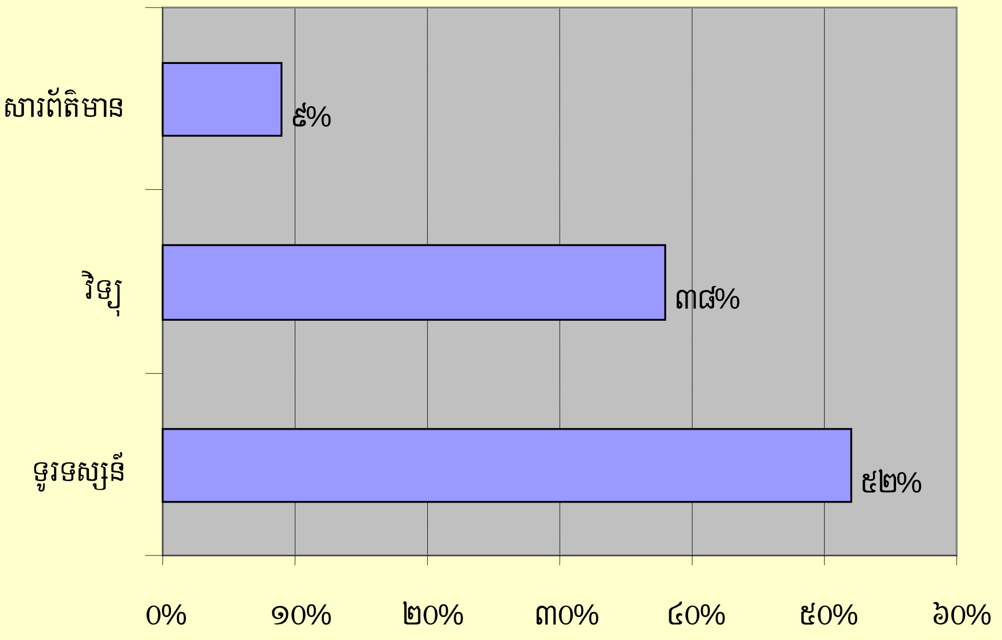

ប្រភព: លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យនៅកម្ពុជា ឆ្នាំ២00៣: ការស្ទង់មតិអ្នកបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជា។ មូលនិធិអាស៊ី។

ទស្សនៈនៃព័ត៌មានរបស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន

នៅក្នុងផ្នែកនេះរបស់របាយការណ៍នឹងផ្តល់ជាសេចក្តីផ្តើមដល់ស្ថានភាពបច្ចុប្បន្ននៃព័តិមានសំខាន់ៗ របស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័តិមាន (សារព័តិមាន វិទ្យុ និងទូរទស្សន៍) ជាដើម ព្រមទាំងបញ្ហាការលំបាកសំខាន់ៗ និងការហាមប្រាមដែលប្រឈមមុខនៅក្នុងវិស័យនេះ។ ព័តិមានពិស្តារបន្ថែមអំពីកម្មសិទ្ធិ និងភាពលំអៀងផ្នែកនយោបាយនៃប្រព័ន្ធផ្សាយព័តិមានពិសេស នឹងត្រូវលើកយកមកពិភាក្សាជូននៅផ្នែកខាងក្រោមនៃរបាយការណ៍នេះនៅក្នុងផ្នែកស្តីពីកម្មសិទ្ធិប្រព័ន្ធផ្សាយព័តិមាន និងលំអៀងនយោបាយ។

សារព័ត៌មាន

មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល និងអ្នកធ្វើអត្ថាធិប្បាយប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានច្រើនអះអាងថា ការរីកចម្រើនផ្នែក "សារព័ត៌មាន" កម្ពុជា គឺដោយសារចំនួនបោះពុម្ពផ្សាយពិតរបស់វា និងទស្សនៈប្រឆាំងនយោបាយនេះ ហើយជាភស្តុតាងនៃបរិយាកាសសេរីភាពប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន។ ធាតុពិតសារព័ត៌មានភាសាខ្មែរភាគច្រើន ត្រូវបានគ្រប់គ្រងយ៉ាងតឹងរ៉ឹងដោយគណបក្សនយោបាយ ឬបុគ្គលដែលមានឥទ្ធិពលដែលប្រើប្រាស់សារព័ត៌មាន សម្រាប់ការឃោសនាឱ្យខ្លួន ចំណែកឯសារព័ត៌មានខ្លះទៀត គឺគ្រាន់តែជាឧបករណ៍សម្រាប់ប្រមូលប្រាក់កាសប៉ុណ្ណោះ។ សារព័ត៌មានអាចមានសេរីភាពខ្លះដែរបើនិយាយពីបរិមាណនៃការចេញផ្សាយ ប៉ុន្តែបើនិយាយពីគុណភាព និងឯករាជ្យភាពវិញពុំមានសេរីភាពទេ។

ចាប់តាំងពីដើមឆ្នាំ១៩៩០ រដ្ឋាភិបាលបានបន្ធូរបន្ថយលើការបោះពុម្ពផ្សាយ នៃប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន ជាពិសេសការអនុញ្ញាតឱ្យបង្កើតការបោះពុម្ពថ្មីៗជាច្រើនជាងការអនុញ្ញាតនៃប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានអេឡិចត្រូនិច។ ជាការពិតប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានអេឡិចត្រូនិចដោយសារតែអាចផ្សព្វផ្សាយបានយ៉ាងទូលំទូលាយ ហើយនឹងមានលទ្ធភាពក្នុងការផ្តល់ព័ត៌មាន ព្រមទាំងមានឥទ្ធិពលទៅលើទស្សនៈរបស់ប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជាជាច្រើន ហេតុដូច្នេះហើយបានជាពុំត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យមានសេរីភាពស្មើនឹងព័ត៌មានបោះពុម្ពឡើយ។

ក្រសួងព័ត៌មាន មានបញ្ជីជាផ្លូវការសរុបចំនួន ៣០៣ សារព័ត៌មាន ព្រឹត្តិប័ត្រសារព័ត៌មាន៣២ ទស្សនាវដ្តីចំនួន៩៨ ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានអន្តរជាតិចំនួន ៤២ និងសារព័ត៌មានដែលនាំចូលពីក្រៅចំនួន ៩ [៣៣]។ ប៉ុន្តែនេះ គ្រាន់តែជាចំនួនបូកសរុបដែលបានទទួលចុះបញ្ជីក្នុងប៉ុន្មានឆ្នាំកន្លងមកតែប៉ុណ្ណោះ ហើយមិនបានឆ្លុះបញ្ចាំងនូវចំនួនពិត ដែលមាននៅតាមតូបលក់សារព័ត៌មានឡើយ។ ការបោះពុម្ពផ្សាយមួយចំនួនត្រូវចុះបញ្ជីលើសពីមួយដង ហើយខ្លះទៀតមានតែនៅលើក្រដាសតែប៉ុណ្ណោះ តាមពិតការបោះពុម្ពផ្សាយទាំងនោះបានដួលរលំ ឬម្ចាស់ស្លាប់បាត់អស់ទៅហើយ។

---

[៣៣] បញ្ជីឈ្មោះសាព័ត៌មានបោះពុម្ពរបស់ក្រសួងព័ត៌មាន ខែមិថុនា ២០០៧។

ធាតុពិត មានត្រឹមតែ១៥ ទៅ២០ សារព័ត៌មានប៉ុណ្ណោះដែលចេញផ្សាយជាប្រចាំ[៣៤]។

សារព័ត៌មានប្រចាំថ្ងៃ កោះសន្តិភាព រស្មីកម្ពុជា និងកម្ពុជាថ្មី ចាត់ទុកថាជាសារព័ត៌មាន ៣ ដែលលក់ដាច់ជាងគេបំផុតដែលមានលក់លើទីផ្សារប្រហែល ២០.០០០ ទៅ ២៥.០០០ ច្បាប់។ សារព័ត៌មានតូចៗភាគច្រើន បោះពុម្ពពីរ-បីពាន់ច្បាប់ ប៉ុន្តែចំនួនមានការឡើង ចុះទៅតាមព័ត៌មានប្រចាំថ្ងៃ និងការចេញផ្សាយក្នុង១ថ្ងៃៗអាចកើនឡើងខ្ពស់ក្នុងឱកាស ពិសេសៗ ដូចជាកំឡុងពេលបោះឆ្នោត ឬពេលមានការតស៊ូផ្នែកនយោបាយ[៣៥]។

សារព័ត៌មានប្រចាំថ្ងៃ និងប្រចាំសប្តាហ៍ភាគច្រើនចុះផ្សាយព័ត៌មានទូទៅ និងនយោបាយព្រមទាំងកីឡា ពាណិជ្ជកម្ម និងអត្ថបទដកស្រង់ពីសៀវភៅ។ សារព័ត៌មានដែលលក់ដាច់ជាងគេប្រកួតប្រជែងដណ្តើមអតិថិជន តាមរយៈការចុះផ្សាយចំណងជើងដែលធ្វើឱ្យមានការភ្ញាក់ផ្អើល នៅទំព័រមុខ និងរូបថតមានឈាមរបស់ជនរងគ្រោះដោយឧក្រិដ្ឋកម្ម ឬជនរងគ្រោះដោយគ្រោះថ្នាក់ចរាចរដែលត្រូវបានប្រើដើម្បីទាក់ទាញការចាប់អារម្មណ៍។ នេះគឺជាកត្តាសំខាន់ដោយសារតែសារព័ត៌មានមួយចំនួនតូចទេដែលមានប្រព័ន្ធសំរាប់ជាវតាមផ្លូវការ ចំណែកចំនួនធំលក់តាមចិញ្ចើមផ្លូវ ឬតាមតូបនៅក្នុងផ្សារ។ ជម្រើសរបស់អ្នកអានអាចអាស្រ័យទៅតាមទំនោរផ្នែកនយោបាយរបស់គេ (ឧ.គេអាចចង់អានសារព័ត៌មានគាំទ្ររដ្ឋាភិបាល ឬសារព័ត៌មានប្រឆាំង) ប៉ុន្តែ បណ្ណាធិការនិយាយថាអ្នកអានមានភក្តីភាពចំពោះសញ្ញាសំគាល់សារព័ត៌មានតិចតួចណាស់។ ជារឿយៗអ្នកដែលចង់ទិញសារព័ត៌មាន មើលត្រួសៗនៅតាមតូបលក់សារព័ត៌មាន ហើយជ្រើសរើសសារព័ត៌មានណាដែលខ្លួនឯងចាប់អារម្មណ៍ជាងគេនៅទំព័រមុខគេ ធ្វើដូច្នេះហើយដែលអាចធ្វើឱ្យមានការលើកទឹកចិត្ត "ការប្រណាំងប្រជែងគ្នាពីរឿងដែលធ្វើឱ្យស្ញុកស្ញាញ" មិនគិតដល់គុណភាព និងបទដ្ឋានរបស់បណ្ណាធិការសារព័ត៌មានឡើយ ដោយសារតែសារព័ត៌មាននេះមានការប្រកួតប្រជែងគ្នាដើម្បីទាក់ទាញអ្នកអាន[៣៦]។

គ្មានសារព័ត៌មានភាសាខ្មែរធំណាមួយ អាចចាត់ទុកថាជាសារព័ត៌មានអព្យាក្រិត្យផ្នែកនយោបាយឡើយ។ តាមពិតស្ទើរតែគ្រប់សារព័ត៌មានទាំងអស់ ទាំងតូចទាំងធំជាកម្មសិទ្ធិ ឬក៏ជាសារព័ត៌មានដែល

[៣៤] ចំនួននេះរួមមាន: រស្មីកម្ពុជា កោះសន្តិភាព កម្ពុជាថ្មី សម្លេងយុវជនខ្មែរ មនសិការខ្មែរ ដើមអំពិល អរិយធម៌ ចក្រវាល ស្រឡាញ់ខ្មែរ ខ្មែរអមតៈ ស និង ខ្មៅ រស្មីអង្គរ ទស្សនៈខ្មែរ ខ្មែរម្ចាស់ស្រុក ស្នាដៃក្មេងវត្ត ខ្មែរមេគង្គ សាព័ត៌មានសាកល និងមេគង្គកម្ពុជា។

[៣៥] ពុំមានសវនកម្មឯករាជ្យទេ ចំពោះការធ្វើចរាចរសារព័ត៌មាននៅកម្ពុជា។

[៣៦] ការវិភាគអំពីទម្លាប់ការទិញនេះ គឺផ្អែកលើការសម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកឃ្លាំមើលសារព័ត៌មាន និងអ្នកសារព័ត៌មាន។

គាំទ្រដោយអ្នកនយោបាយដែលមានអំណាច ឬពាណិជ្ជករ ហើយវាឆ្លុះបញ្ចាំងឱ្យឃើញនូវភាពលំអៀងនយោបាយចំពោះចៅហ្វាយខ្លួននៅក្នុងខ្លឹមសារវិចារណកថារបស់សារព័ត៌មាននោះ។ ចំពោះការបោះពុម្ពសារព័ត៌មានតូចៗ ចៅហ្វាយ និងអ្នកសរសេរវិចារណកថារបស់គេអាចនឹងមានការផ្លាស់ប្តូរជាច្រើនដង។ អំឡុងឆ្នាំ២០០០ តម្លៃត្រឹមតែ ៤០០ ដុល្លា ប៉ុណ្ណោះក្នុង១ខែដើម្បីទិញទឹកចិត្តសារព័ត៌មានមួយដែលចេញផ្សាយពីរ-បីដងក្នុងមួយសប្តាហ៍ ប៉ុន្តែបច្ចុប្បន្ន មិនច្បាស់ថា "វាឡើងដល់ថ្លៃប៉ុន្មាន" ទេ[៣៧]។ (ចំពោះព័ត៌មានបន្ថែមអំពីបញ្ហាពាក់ព័ន្ធគ្នាទៅវិញទៅមករបស់កម្មសិទ្ធិប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន និងសុន្ទរកថាលំអៀង សូមអានផ្នែកស្តីពីកម្មសិទ្ធិប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន អាជ្ញាប័ណ្ណ និងលំអៀងផ្នែកនយោបាយ)។

អ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជា ជាធម្មតាបែងចែកសារព័ត៌មានចេញជា ៣ ប្រភេទៈ សារព័ត៌មានគាំទ្ររដ្ឋាភិបាល សារព័ត៌មានប្រឆាំង និងសារព័ត៌មានអន្តរជាតិ។ ពាក្យថា សារព័ត៌មានអន្តរជាតិ គេច្រើនតែនិយាយសំដៅ ឌឹខែមបូឌាដេលី ភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍ កាំបូដស័រ និងថ្មីៗនេះ កាសែតទើបបើកថ្មីមួយឈ្មោះមេគង្គថែម ប៉ុន្តែក៏នៅមានប្រភេទសារព័ត៌មានភាសាចិនច្រើនប្រភេទទៀតដែរ ដែលផ្តោតទៅលើតែព័ត៌មានពាណិជ្ជកម្មប៉ុណ្ណោះ។ ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានអន្តរជាតិ ជាទូទៅត្រូវគេចាត់ទុកថាជាឯករាជ្យ ទោះបីជាព្រឹត្តិការណ៍ខ្លះថ្មីៗនេះបានបង្កឱ្យមានការលំបាកក្នុងការជឿថាជាប្រព័ន្ធផ្សាយឯករាជ្យក៏ដោយ ហើយអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាជាច្រើនចង់បានសេរីភាព និងកិច្ចការពារខ្លះៗ (ព្រមទាំងប្រាក់បៀវត្សរ៍ច្រើនជាង) ដែលបុគ្គលិកធ្វើការនៅក្នុងសារព័ត៌មានអន្តរជាតិទាំងនោះបានទទួល។

សារព័ត៌មានគាំទ្រ និងសារព័ត៌មានប្រឆាំងរដ្ឋាភិបាលប្រើប្រាស់ទំព័ររបស់ខ្លួនដើម្បីផ្សព្វផ្សាយគណបក្សរបស់គេរៀងៗខ្លួន និងបើកការវាយប្រហារលើគូបដិបក្ខ។ សារព័ត៌មានគាំទ្ររដ្ឋាភិបាលច្រើនតែងតែបំភ្លេចចោលនូវព័ត៌មានព្រឹត្តិការណ៍សំខាន់ៗ ប្រសិនបើព្រឹត្តិការណ៍ទាំងនោះមើលទៅហាក់ដូចជាធ្វើឱ្យខ្វល់ខ្វាយ និងអាចប៉ះពាល់ដល់អំណាច ឬមួយក៏គេចុះផ្សាយដោយប្រុងប្រយ័ត្ននូវពាក្យពេចន៍ដែលរដ្ឋាភិបាលជាអ្នកកំណត់ឱ្យ។ ចំណែកឯសារព័ត៌មានប្រឆាំងវិញ បច្ចុប្បន្ននេះធ្វើការចោទប្រកាន់ជារឿយៗ ដែលពេលខ្លះមានការពិតតិចតួចដើម្បីគាំទ្រការចោទប្រកាន់លើមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល និងបក្សពួករបស់មន្ត្រីទាំងនោះ។

[៣៧] Britt-Loise Edman ជាប់គាំងក្នុងអតីតកាល ស្វែងរកអនាគត : ការសិក្សាអំពីផ្នែកសារព័ត៌មានកម្ពុជា ផ្តល់ដោយ Sida និង Forum Syd ថ្ងៃទី១២ ឧសភា ឆ្នាំ២០០០ ទំ. ១៨ ។

អ្នកយកព័ត៌មានក្នុងស្រុកម្នាក់បាននិយាយថា "ប្រសិនបើយើងក្រឡេកមើលសារព័ត៌មានទាំង ២ ក្រុមនេះ គឺជាឧបករណ៍សម្រាប់គណបក្ស និងតែងតែវាយប្រហារគ្នាទៅវិញទៅមក ដូច្នេះសារព័ត៌មានទាំងនោះពុំមានឱកាសដើម្បីគោរពក្រមសីលធម៌ទេ"[៣៨] ។

ជារឿយៗពុំមានភាពខុសគ្នាទេរវាងព័ត៌មាន និងសុន្ទរកថា ជាមួយនឹងទស្សនៈរបស់អ្នកនិពន្ធ (បណ្ណាធិការ ឬអ្នកបោះពុម្ពផ្សាយ) ក្នុងការអនុញ្ញាតសេចក្តីរាយការណ៍សារព័ត៌មាន ព្រមទាំងបទដ្ឋានកិត្តិវិជ្ជាជីវៈផ្សេងៗទៀតមានកិត្តិទាបនៅឡើយ ។ អ្នកសារព័ត៌មានក្នុងស្រុកជាច្រើនដែលបានសម្ភាសន៍សម្រាប់របាយការណ៍នេះបានត្អូញត្អែរអំពីកង្វះគុណភាពនៅក្នុងសារព័ត៌មានខ្មែរនានា បញ្ជាក់ច្បាស់អំពីករណីចម្លងអាចខុសការពិត លំអៀងផ្នែកនយោបាយ ការសរសេរបង្ខូចកេរ្តិ៍ឈ្មោះ ការដកស្រង់សម្តីដែលគ្មានប្រភព ឬមិនច្បាស់លាស់ និងការរៀបចំទំព័រពុំបានសមរម្យជាដើម ។

ប៉ុន្តែខ្លះទៀតបានកត់សម្គាល់ឃើញថាមានការកែលំអប្រសើរជាងមុន ។ ចន្លោះឆ្នាំ១៩៩៦ និង ១៩៩៨ ការឃ្លាំមើលដោយអង្គការមួយពីប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានបានសង្កេតឃើញថា មួយភាគបួននៃអត្ថបទដែលបោះពុម្ពផ្សាយទាំងអស់អំពីស្ត្រី គឺជារឿងអាសអាភាស[៣៩] ។ តូបលក់សារព័ត៌មាន នៅតែបន្តធ្វើពាណិជ្ជកម្មកូនសៀវភៅ "រឿងភេទ" ដដែល ។ រូបភាពស្ត្រីនៅលើទំព័រសារព័ត៌មានត្រូវបានកែលំអដែលភាគច្រើនអាស្រ័យដោយការអប់រំ និងតស៊ូមតិរបស់មជ្ឈមណ្ឌលព័ត៌មានស្ត្រីកម្ពុជា ។

សារព័ត៌មានសំខាន់ៗចំនួនពី១៥-២០ សារព័ត៌មានក៏ដូច្នេះដែរមានចំណងជើងផ្សេងៗជាច្រើនដែលហាក់ដូចជាសរសេរឡើងក្នុងគោលបំណងជម្រិតទារប្រាក់ដោយចេញផ្សាយតែពេលណា ដែលគម្រោងរកប្រាក់កំពុងដំណើរការ ។ សារព័ត៌មានទាំងនោះមានពីរប្រភេទដែលគេស្គាល់ថា "សារព័ត៌មានជូនពរ" ឬ "សារព័ត៌មានដែលរាំងខ្ទប់ព័ត៌មានមិនឱ្យចេញផ្សាយ" ។

សារព័ត៌មានដែលរាំងខ្ទប់ព័ត៌មានមិនឱ្យចេញផ្សាយគឺប្រើការគំរាម ដើម្បីជម្រិតទារប្រាក់ពីមនុស្សសំខាន់ៗ ឬពាណិជ្ជករមិនមែនជាសារព័ត៌មានផ្សាយអត្ថបទរឿងទេ ជាពិសេសនៅពេលដែលមានការកាប់ឈើខុសច្បាប់ ការរត់ពន្ធ អំពើពុករលួយ ឬរឿងស្នេហាក៏មានពាក់ព័ន្ធដែរ ។ ចំពោះរឿងអាស្រូវសំខាន់ៗ សំណូកអាចច្រើនរហូតដល់ទៅ ១,០០០ ដុល្លា សម្រាប់បិទបាំងរឿងមួយ នេះបើតាមសម្តីរបស់បណ្ណាធិការ

---

[៣៨] សម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកយកព័ត៌មានម្នាក់ នៅថ្ងៃទី១១ កញ្ញា ឆ្នាំ២០០៧ ។

[៣៩] ទីវ សារាយេត: នាយិកាមជ្ឈមណ្ឌលព័ត៌មានស្ត្រីកម្ពុជា-បទពិសោធន៍ការកែទម្រង់សារព័ត៌មាននៅកម្ពុជា- ឯកសារដាក់ជូនវេទិការឆ្នាំ២០០២

ជាន់ខ្ពស់ម្នាក់។ អ្នកសារព័ត៌មានក្លែងក្លាយមួយចំនួនអាចបោះពុម្ពតែពីរ-បីច្បាប់ទេ អំពីរឿងនៅលើទំព័រសារព័ត៌មានដើម្បីបង្ហាញឱ្យច្បាស់នូវរឿងអាស្រូវ។ អ្នកខ្លះទទួលសំណូកដើម្បីបិទភ្នែកធ្វើអំពើអាក្រក់។ ចំពោះអ្នកខ្លះទៀតនេះវាជាអាជីវកម្ម។

បណ្ណាធិការជាន់ខ្ពស់ម្នាក់និយាយថា "ជួនកាលអ្នកអាចជួបអ្នកសារព័ត៌មានជាច្រើននៅច្រកព្រំដែនប៉ោយប៉ែត ពួកគេធ្វើការដូចជា "*អាជ្ញាធរនៅទីនោះ*" នេះបើនិយាយអំពីការជម្រិតទារប្រាក់ពីអ្នករត់ពន្ធនៅច្រកព្រំដែនកម្ពុជា-ថៃ "[៤០]។

រឿងដែលកើតឡើងជាធម្មតាមួយទៀតគឺ "សារព័ត៌មានជូនពរ"។ រឿងនេះ សារព័ត៌មានបោះពុម្ពនូវសារជូនពរ ខួបកំណើត (ឬ ពេលឡើងបុណ្យសក្តិ អាពាហ៍ពិពាហ៍ជាដើម) របស់អ្នកនយោបាយជាន់ខ្ពស់ និងភ្ជាប់ការឧបត្ថម្ភផ្សាយទៅនឹងឈ្មោះមន្ត្រីថ្នាក់កណ្តាល ឬពាណិជ្ជករណាម្នាក់ ជួនកាលអ្នកដែលមានឈ្មោះនោះពុំបានដឹងផង ឬពុំមានការយល់ព្រមផងក៏មាន។ អ្នកបោះពុម្ពផ្សាយទាក់ទងជាមួយមន្ត្រីថ្នាក់កណ្តាល នោះដើម្បីទារថ្លៃចុះផ្សាយដែលចាត់ទុកថាជាការវិនិយោគដើម្បីផ្គាប់ផ្គុនមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់។

មានករណីខ្លះសារព័ត៌មានជូនពរនេះ បានអនុញ្ញាតឱ្យអ្នកល្បីល្បាញមកទិញកិត្តិនាមតាមរយៈការចុះផ្សាយ។ យោងតាមបណ្ណាធិការជាន់ខ្ពស់ម្នាក់បាននិយាយថា អ្នកចម្រៀងវ័យក្មេង ឬតារាត្រូវចំណាយថវិកាដើម្បីមានរូបនៅលើក្របទស្សនាវដ្តីរលោង។ ថវិកាបែបនេះអាចចំណាយទាបត្រឹម១០០ដុល្លាអាមេរិកក៏បាន។ ដូចគ្នានេះដែរ ចំពោះការពង្រីកអាជីព បណ្ណាធិការរូបនោះបានបន្តទៀតថាការចុះផ្សាយរូបថតលើគំរបទស្សនាវដ្តីនេះក៏ធ្លាប់ត្រូវបានប្រើ ដើម្បីសុំទិដ្ឋាការទៅសហរដ្ឋអាមេរិកដែរដោយកត្តានេះអាចបញ្ជាក់ថាអ្នកសុំទិដ្ឋាការនេះទំនងជានឹងវិលត្រឡប់មកកម្ពុជាវិញអាស្រ័យកិត្តិសព្ទ និងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់គេ ក៏ប៉ុន្តែពួកគេភាគច្រើនបែរមិនត្រលប់មកវិញហើយរស់នៅ "អាមេរិក" តែម្តង បណ្ណាធិការនោះបន្ថែម[៤១]។

ចំណុចសំខាន់មានសារព័ត៌មានមួយចំនួនដែលត្រូវបានបោះពុម្ពច្រើនតែកើននៅមុនពេល បោះឆ្នោត និងនៅពេលដែលមានការចោទប្រកាន់ផ្នែកនយោបាយ។ នេះអាចបង្ហាញថាជាភស្តុតាងជាក់ស្តែងអំពីកំណើននៃតម្រូវការព័ត៌មាន និងតម្រូវឱ្យសារព័ត៌មាន មានការឆ្លើយតប ប៉ុន្តែវាទំនងជាអ្នកនយោបាយ

[៤០] សម្ភាសន៍ជាមួយបណ្ណាធិការម្នាក់ នៅថ្ងៃទី១២ កញ្ញា ២០០៧ ។

[៤១] សម្ភាសន៍ជាមួយបណ្ណាធិការម្នាក់ នៅថ្ងៃទី១២ កញ្ញា ២០០៧ ។

មួយចំនួនចូលចិត្តបង្ក និងគាំទ្រការបោះពុម្ពផ្សាយនៅក្នុងកំឡុងពេលនោះដូចជាការសរសេរិរះគន់មួយប្រាវ អ្នកនយោបាយចំណាយប្រាក់ដើម្បីឱ្យសាររបស់ពួកគេចេញលក់នៅតាមតូបសារព័ត៌មាន។

សារព័ត៌មានកម្ពុជាត្រូវបានគេពិពណ៌នាថាពុំមែនជា "អ្នកសង្កេតការណ៍ទេ ប៉ុន្តែជាអ្នកមានបញ្ហា"[៤២]។ ជាពិសេសផ្នែកសារព័ត៌មានដែលមានឈ្មោះថា "អ្នកចោទប្រកាន់ដ៏កំណាច" ដែលច្រើនតែពុំមានភស្តុតាងជាក់ស្តែង[៤៣]។ ការចោទប្រកាន់ភាគច្រើន គឺជារឿងនយោបាយ ហើយបើនៅប្រទេសដែលមានប្រព័ន្ធច្បាប់រឹងមាំ អ្នកសារព័ត៌មានខ្លះអាចនឹងទទួលនូវការចោទប្រកាន់ខាងរដ្ឋប្បវេណីពីបទបរិហាកេរ្តិ៍ ឬបង្ខូចកេរ្តិ៍ឈ្មោះ ថ្វីត្បិតតែអត់មានទោសប្រហារជីវិត ឬជាប់ពន្ធនាគារ ដូចជាករណីនៅកម្ពុជា។ ហេតុនេះសេរីភាពបោះពុម្ពផ្សាយ ជួនកាលពុំមានតុល្យភាពជាមួយការទទួលខុសត្រូវសំរាប់បោះពុម្ពផ្សាយត្រឹមត្រូវយុត្តិធមិ និងឯករាជ្យទេ។ អ្នកសង្កេតការណ៍មួយចំនួននិយាយថា គុណភាពនៃសារព័ត៌មានកម្ពុជា មានការកែលំអប្រសើរជាងមុនខ្លះៗចាប់តាំងពីដើមទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៩០មក ប៉ុន្តែអ្នកខ្លះទៀតនិយាយថានៅតែមានស្ថានភាពដដែល ។

ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជាដែលបោះពុម្ពផ្សាយ មានសេរីភាពច្រើនជាងគេបំផុតក្នុងចំណោមប្រព័ន្ធដែលធ្លាប់បានប្រើប្រាស់ពីមុនៗមក ប៉ុន្តែវាមិនមែនជាសេរីភាពជាក់លាក់ទេ។ ការបោះពុម្ពផ្សាយភាគច្រើន គឺជាឧបករណ៍បំពងសម្លេងជំនួសគេ ឬត្រូវបានប្រើប្រាស់ដើម្បីជាការជម្រិតទារប្រាក់ទៅវិញ។ ទំនោរសេរីភាពដែលសារព័ត៌មានទទួលបាននោះ គឺជាអាវុធមុខពីរ។ អាស្រ័យដោយបទវិចារណកថានយោបាយ និងការចោទប្រកាន់រកឃើញនៅក្នុងអត្ថបទបោះពុម្ពរបស់ប្រព័ន្ធផ្សាយពតិមាន អ្នកសារព័ត៌មានច្រើនតែជាគោលដៅទទួលរងការវាយប្រហារលើរូបរាងកាយ បណ្តឹងផ្នែកផ្លូវច្បាប់ និងការគំរាមកំហែងរហូតដល់ឃាតកម្មផង។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក្តី រឿងនេះវានៅមានកំរិតមួយឃ្លាតឆ្ងាយពីភាពជាអ្នកកីឡាក្នុងទីលានប្រកួត។ អ្នកសារព័ត៌មានដែលមាននិន្នាការនយោបាយខ្លះដូចជា សារព័ត៌មានគាំទ្រគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ជាធម្មតាមានសេរីភាពក្នុងការបរិហារកេរ្តិ៍ និយាយពាក្យមិនពិត និងឃោសនានៅលើទំព័រសារព័ត៌មានរបស់ពួកគេបានដោយគ្មានទោសទណ្ឌ(និទ្ទណ្ឌភាព) អ្វីសោះ។ ប៉ុន្តែ អ្នកសារព័ត៌មានទាំងឡាយដែលពុំមែនជាសារព័ត៌មានគាំទ្រអ្នកកាន់អំណាច ច្រើនតែប្រឈមមុខទៅនឹងផលវិបាកធ្ងន់ធ្ងរចំពោះការផ្សព្វផ្សាយដូចគ្នានូវអ្វីដូចបានពោលខាងលើនេះ។

---

[៤២] Chris Tenove សារព័ត៌មានកម្ពុជា "ឆ្កែឆ្កួត" ពុំមែនជាអ្នកសង្កេតការណ៍ទេ" ការត្រួតពិនិត្យសារព័ត៌មាន UBC។ មេសា ២០០១។

[៤៣] អ្នកអត្ថាធិប្បាយសារព័ត៌មានអន្តរជាតិ-សម្ភាសន៍ថ្ងៃទី ២៤ សីហា ២០០៧។

វិទ្យុ

ជោគជ័យនៃវិទ្យុអ៊ុនតាក់ និងការចែកចាយវិទ្យុចំនួន ៣៤៦.០០០ គ្រឿង ដោយឥតគិតថ្លៃរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិនៅដើមទសវត្សរ៍១៩៩០ គឺជាការចាប់ផ្តើមធ្វើឱ្យវិទ្យុមានប្រជាប្រិយភាពយ៉ាងលឿននៅកម្ពុជា។ វិទ្យុត្រង់ស៊ីស្ទ័រ ខ្នាតតូច ជាប្រភេទវិទ្យុដែលមានតម្លៃថោក និងងាយស្រួលក្នុងការប្រើប្រាស់ ទោះបីជានៅតំបន់នោះពុំមានអគ្គិសនីក៏ដោយ។ លើសពីនេះទៀត វាងាយស្រួលក្នុងការដាក់តាមខ្លួន និងមានសារៈសំខាន់សំរាប់ស្តាប់នៅជុំវិញផ្ទះ ឬយកទៅតាមខ្លួនទៅស្រែចំការដែលត្រូវបានបង្កើននូវប្រជាប្រិយភាពនៅតាមតំបន់ជនបទ។

នៅកម្ពុជា មានស្ថានីយវិទ្យុផ្សាយសម្លេងចំនួន ៥៣ ដែលបានចុះបញ្ជីនៅក្រសួងព័ត៌មានរហូតមកដល់ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៧។ ក្នុងចំណោមស្ថានីយទាំងនេះមាន២២ស្ថានីយ បោះទីតាំងនៅរាជធានីភ្នំពេញ និង៣១ស្ថានីយ នៅតាមបណ្តាខេត្តនានា ប៉ុន្តែចំនួននេះ រួមទាំងស្ថានីយផ្សាយបន្តផង។ ជាក់ស្តែង ស្ថានីយទាំងអស់គឺជាស្ថានីយវិទ្យុប្រេកង់ FM មានតែស្ថានីយវិទ្យុជាតិរបស់រដ្ឋប៉ុណ្ណោះ ដែលជាវិទ្យុប្រេកង់ AM ។

ស្ថានីយវិទ្យុភាគច្រើនប្រើឧបករណ៍ផ្សាយសម្លេងកម្លាំង ១០ គីឡូវ៉ាត់ ដែលអាចផ្សាយបានចម្ងាយប្រមាណ ១៥០ គីឡូម៉ែត្រ អាស្រ័យដោយកម្ពស់អង់តែន និងលក្ខណៈភូមិសាស្រ្ត។ លើកលែងតែវិទ្យុជាតិ ដែលមានឧបករណ៍ផ្សាយសម្លេងកម្លាំង ២២០ គីឡូវ៉ាត់ សម្រាប់ផ្សាយប្រេកង់ AM និង ឧបករណ៍កម្លាំង ២០ គីឡូវ៉ាត់សម្រាប់ផ្សាយប្រេកង់ FM ។ ម្ចាស់ស្ថានីយវិទ្យុឯកជនម្នាក់បាននិយាយថា មានការកំណត់ក្រៅផ្លូវការអំពីទំហំឧបករណ៍ផ្សាយរបស់វិទ្យុដែលពុំមែនជារបស់រដ្ឋាភិបាល[៤៤] ។

ចំនួនស្ថានីយវិទ្យុ ពុំមែនជាការឆ្លុះបញ្ចាំងឱ្យឃើញថាមានសេរីភាពក្នុងការផ្សព្វផ្សាយតាមរលកធាតុអាកាសទេ។ ការហាមប្រាមរបស់រដ្ឋាភិបាល ចំពោះការផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណឱ្យស្ថានីយវិទ្យុបានធានាថា ស្ថានីយវិទ្យុភាគច្រើន ទោះបីជាមិនទាំងអស់ក៏ដោយ ប៉ុន្តែភាគច្រើន គឺជាវិទ្យុដែលគាំទ្ររដ្ឋាភិបាលចំពោះអ្វីដែលគេត្រូវផ្សព្វផ្សាយ។ រដ្ឋាភិបាលគឺជាម្ចាស់ផ្ទាល់ ឬមួយផ្នែកលើស្ថានីយវិទ្យុចំនួន ៥ ហើយស្ថានីយវិទ្យុឯកជនច្រើនមួយចំនួនទៀតជាកម្មសិទ្ធរបស់មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល។ លើសពីនេះទៀត ស្ថានីយវិទ្យុបាយ័ន

[៤៤] សម្ភាសន៍ជាមួយម្ចាស់ស្ថានីយវិទ្យុម្នាក់នៅថ្ងៃទី១៣ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០៧។

និងអប្សារា (ជាសាខាស្ថានីយទូរទស្សន៍បាយ័ន និងអប្សារា) ហើយ គឺជាស្ថានីយសម្រាប់បម្រើជាឧបករណ៍បំពងសម្លេងរបស់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាជាចំហរ។ គណបក្សប្រឆាំង និងបុគ្គលណាដែលទំនងជាមិនយោគយល់ដល់រដ្ឋាភិបាល (និងជាពិសេសគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា) តែងតែត្រូវបានបដិសេធមិនផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណឱ្យទេនៅក្នុងរយៈពេលកន្លងមកនេះ។

ថ្វីត្បិតបើរដ្ឋាភិបាលគ្រប់គ្រងការផ្សព្វផ្សាយតាមរលកធាតុអាកាស(វិទ្យុ)ក៏ដោយ ក៏មានការលើកលែងចំពោះស្ថានីយ ឯករាជ្យខ្លះៗបានលេចចេញឡើងប្រៀបបានដូចជាសត្វខ្ទួតស៊ីទំលុះជញ្ជាំងដ៏រឹងមាំដែលជាសម្លេងឯករាជ្យមួយ ឬយ៉ាងតិចណាស់ក៏ជាសំលេងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលមួយចំនួន។ មានស្ថានីយវិទ្យុមួយចំនួនដែលគេនិយាយថា ជាស្ថានីយដែលត្រូវបានគាំទ្រដោយ ឬលំអៀងទៅខាងបក្សជំទាស់ហើយមានស្ថានីយពីរទៀតដែលគេចាត់ទុកថាជាស្ថានីយឯករាជ្យ។ ករណីទាំងអស់នេះ វាហាក់ដូចជាការផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណស្ថានីយវិទ្យុគឺអាស្រ័យទៅដោយយុទ្ធសាស្ត្រ នយោបាយនៅពេល ស្នើសុំអាជ្ញាប័ណ្ណ ឬក៏មានទំនាក់ទំនងល្អជាបុគ្គលជាមួយមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់រដ្ឋាភិបាល ឬ ការលក់ ឬ ផ្ទេរនូវអាជ្ញាប័ណ្ណ ដែលមានស្រាប់។ (ចំពោះព័ត៌មានបន្ថែមស្តីពីអាជ្ញាប័ណ្ណវិទ្យុ និងកម្មសិទ្ធិប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន សូមអានត្រង់ចំណុចកម្មសិទ្ធិប្រព័ន្ធព័ត៌មានអាជ្ញាប័ណ្ណ និងលំអៀងខាងនយោបាយក្នុងរបាយការណ៍នេះ)។

មានស្ថានីយវិទ្យុពីរ ដែលគ្រប់គ្នានិយាយថាជាស្ថានីយមិនស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់អ្នកនយោបាយ គឺវិទ្យុសម្បុកឃ្មុំ (FM 105) និងស្ថានីយវិទ្យុមជ្ឈមណ្ឌលព័ត៌មានស្ត្រីកម្ពុជា (FM 102)។ ស្ថានីយវិទ្យុមជ្ឈមណ្ឌលព័ត៌មានស្ត្រីកម្ពុជាគ្រប់គ្រងដោយអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ដែលមានឈ្មោះដូចគ្នាភាគច្រើនផ្តោតទៅលើបញ្ហាសង្គមដែលប៉ះពាល់ដល់បញ្ហាស្ត្រី ហើយជាឧបករណ៍សំរាប់លើកកំពស់ការយល់ដឹងលើប្រធានបទទាំងអស់នេះ។ វិទ្យុនេះពុំមានការវិវាទផ្នែកនយោបាយទេ ហើយគេជឿជាក់ជាទូទៅថាជាវិទ្យុដែលមិនផ្សាយរិះគន់ខ្លាំងៗដល់រដ្ឋាភិបាលទេ។

ចំណែកឯវិទ្យុសម្បុកឃ្មុំវិញ មិនដែលឃ្លាតចាកពីជំហរត្រង់ៗរបស់គាត់ឡើយ ហើយគេជឿជាក់ថាជាវិទ្យុដែលមានប្រជាប្រិយភាពជាងគេ និងគេស្គាល់ថាជាវិទ្យុដែលផ្សាយនូវទស្សនៈជំទាស់ ហើយធ្លាប់ត្រូវបានរដ្ឋាភិបាលបញ្ជាឱ្យបិទពីរបីដង ហើយម្ចាស់វិទ្យុនេះធ្លាប់ជាប់ពន្ធនាគារអស់ ២ដងផងដែរ។

គេនិយាយថា វិទ្យុសម្បុកឃ្មុំគ្របដណ្តប់ការផ្សព្វផ្សាយដល់ទៅ ២ ភាគ ៣ នៃទូទាំងប្រទេសហើយបានផ្តល់ជាប្រចាំនូវវេទិការដ៏កម្រសម្រាប់ព័ត៌មានឯករាជ្យ និងសម្លេងរិះគន់។ វិធីមួយដែលវិទ្យុ

នេះបានធ្វើនោះ គឺការជួលម៉ោងផ្សាយឱ្យទៅគណបក្សជំទាស់ ដែលមិនអាចសុំអាជ្ញាប័ណ្ណវិទ្យុខ្លួនឯងបាន ដើម្បីផ្សព្វផ្សាយទស្សនៈ និងកម្មវិធីនយោបាយរបស់គេ។

សំខាន់បំផុត វិទ្យុសម្បុកឃ្មុំ តាំងពីឆ្នាំ១៩៩៩ បានជួលម៉ោងផ្សាយទៅឱ្យវិទ្យុអាស៊ីសេរី ដែលជាវិទ្យុផ្សាយសម្លេងអន្តរជាតិផ្តល់មូលនិធិដោយរដ្ឋាភិបាលសហរដ្ឋអាមេរិក (RFA) និងវិទ្យុសម្លេងសហរដ្ឋអាមេរិក (VOA)។ ប៉ុន្មានឆ្នាំថ្មីៗនេះ ក៏បានជួលម៉ោងផ្សាយទៅសម្លេងប្រជាធិបតេយ្យ (VOD) ដែលពីមុនជាផ្នែកមួយនៃអង្គការសិទ្ធិមនុស្ស បង្កើតឡើងដោយលោក កឹម សុខា ដែលក្រោយមកបានចាកចេញពីអង្គការនោះ ហើយមកបង្កើតគណបក្សសិទ្ធិមនុស្ស។ រដ្ឋាភិបាលតែងតែបដិសេធមិនផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណឱ្យវិទ្យុអាស៊ីសេរី សម្លេងសហរដ្ឋអាមេរិក និងសម្លេងប្រជាធិបតេយ្យទេ។

ព្រឹត្តិប័ត្រសារព័ត៌មានជាភាសាខ្មែរ កម្មវិធីពិភាក្សាតាមទូរស័ព្ទ និងវេទិកានានារបស់វិទ្យុអាស៊ីសេរី សម្លេងសហរដ្ឋអាមេរិក និងសម្លេងប្រជាធិតេយ្យ ព្រមទាំងវិទ្យុអន្តរជាតិបារាំង (ដែលមានស្ថានីយផ្ទាល់ខ្លួន) ជឿថា ជាកម្មវិធីមានប្រជាប្រិយភាព ហើយជាពិសេសចំពោះអ្នកស្តាប់នៅភ្នំពេញ[៤៥]។ ទាំងអស់គ្នា គេបានផ្តល់នូវសេចក្តីរាយការណ៍ និងវិចារណកថាយ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់ និងឯករាជ្យតាមរលកធាតុអាកាសដែលជាការទប់ទល់យ៉ាងសំខាន់ទៅនឹងវិទ្យុរដ្ឋាភិបាលដែលគ្របដណ្តប់លើសលប់លើគេ។

មិនបាច់ងឿងឆ្ងល់ទេ អ្នកសារព័ត៌មានទាំងអស់នេះ ហើយជាពិសេសពួកដែលបម្រើការងារនៅវិទ្យុអាស៊ីសេរីដែលល្បីខាងរាយការណ៍ពីមូលដ្ឋាន និងគាស់កកាយបញ្ហាការកាប់ឈើខុសច្បាប់ និងអំពើពុករលួយតែងតែប្រឈមមុខជាមួយនឹងការគំរាមកំហែង និងបំភិតបំភ័យ។ អ្នកយកព័ត៌មានវិទ្យុអាស៊ីសេរីមួយចំនួនបានចាកចេញពីប្រទេសដោយសារតែមានការគំរាមកំហែងដល់អាយុជីវិត។

ជើងឯកក្នុងការផ្សាយព្រឹត្តិប័ត្រសារព័ត៌មាន វិទ្យុអាស៊ីសេរី និងសម្លេងសហរដ្ឋអាមេរិកដែលចាក់ផ្សាយតាមរយៈវិទ្យុសម្បុកឃ្មុំ(ដែលពីដើមគ្រាន់តែផ្សាយចូលមកកម្ពុជាតាមរលកធាតុអាកាសខ្លីពីបរទេសប៉ុណ្ណោះ) បានធ្វើឱ្យគេអាចផ្សាយដល់អ្នកស្តាប់ដែលគេមិនធ្លាប់បានផ្សាយទៅដល់កាលពីមុន។ ព្យាករណ៍មើលទៅ (អាចទាយទុកមុនបាន) រដ្ឋាភិបាលបានជំទាស់នឹងបញ្ហានេះ ហើយធ្លាប់បង្ខំឱ្យវិទ្យុសម្បុកឃ្មុំផ្អាក

---

[៤៥] ចំពោះវិទ្យុអាស៊ីសេរី តាមការសិក្សាមួយបានឱ្យដឹងថា ជាង ៣១%នៃប្រជាពលរដ្ឋទូទាំងប្រទេស និង ៥៦% នៃប្រជាពលរដ្ឋដែលរស់នៅក្នុងរង្វង់ ៨0 គីឡូម៉ែត្រពីភ្នំពេញ ស្តាប់វិទ្យុអាស៊ីសេរី ជាប្រចាំ ។ Shawn W. Crispen។ សមរភូមិអ្នកផ្សាយសម្លេងកម្ពុជា-គណៈកម្មការដើម្បីការពារអ្នកសារព័ត៌មាន-ខែតុលា ២00៧ ។ http://.cpj.org/cambodiabroatcasters/index.html

ការផ្សាយរបស់សម្លេងសហរដ្ឋអាមេរិក និងអាស៊ីសេរីជាច្រើនដងរួចហើយ ។ ទោះបីជា រដ្ឋាភិបាលបដិសេធមិនព្រមផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណឱ្យអាស៊ីសេរី និងសម្លេងសហរដ្ឋអាមេរិក និងថ្មីៗនេះមិនផ្តល់ឱ្យ សម្លេងប្រជាធិប-តេយ្យក៏ដោយ ក៏រដ្ឋាភិបាលហាក់ដូចជាឈប់បង្ខំ (យ៉ាងតិចណាស់សម្រាប់បច្ចុប្បន្ន) ឱ្យវិទ្យុសម្បុកឃ្មុំផ្អាកការផ្សាយកម្មវិធីរបស់វិទ្យុទាំងបីនោះដែរ ។

ស្ថានីយវិទ្យុខ្លះទៀតដូចជា មជ្ឈមណ្ឌលព័ត៌មានស្ត្រីកម្ពុជា FM ១០២ បច្ចុប្បន្ននេះក៏ផ្សាយកម្មវិធីសម្លេងសហរដ្ឋអាមេរិក អាស៊ីសេរី ឬសម្លេងប្រជាធិបតេយ្យដែរ ។

ការអភិវឌ្ឍន៍ថ្មីៗក្នុងវិស័យវិទ្យុ គឺកាលពីខែឧសភា ២០០៧ កន្លងទៅនេះ មានការបង្កើតសមាគមផ្សាយសម្លេងកម្ពុជាក្រោមការដឹកនាំរបស់អគ្គនាយកទូរទស្សន៍ និងវិទ្យុអប្សារា ឈ្មោះ សុខ ឦសាន្តជាសមាជិកគណៈកម្មាធិការកណ្តាលនៃគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ។ ភ្លាមៗនោះសមាគមបានកើនសមាជិករហូតដល់ ៣០ ស្ថានីយវិទ្យុ ហើយបានប្រារព្ធកិច្ចប្រជុំប្រចាំខែរបស់ខ្លួននៅក្នុងទីស្នាក់ការគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាភ្នំពេញ ។ ត្រង់ចំណុចនេះ នៅមិនទាន់ច្បាស់ថាសមាគមដើរតួនាទីអ្វីនោះទេ[៤៦] ។

ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានវិទ្យុកម្ពុជាគឺជាថង់ចម្រុះមួយ ។នៅពេលដែលមានស្ថានីយភាគច្រើនគ្រប់គ្រងដោយគណបក្សនយោបាយ ជាពិសេសគឺគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាក៏នៅមានជំហរដ៏រឹងមាំរបស់វិទ្យុសម្បុកឃ្មុំ ដែលបានអនុញ្ញាតឱ្យវិជ្ជាជីវៈខាងសារព័ត៌មានការស៊ើបអង្កេត និងធ្វើសេចក្តីរាយការណ៍នានាក្នុងការរិះគន់រដ្ឋាភិបាលបានផ្សាយទៅដល់មហាជន ។

ទូរទស្សន៍

យើងអាចនិយាយថាទូរទស្សន៍ គឺជាប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន ដ៏មានប្រជាប្រិយភាពជាងគេបង្អស់នៅកម្ពុជា ហើយដោយសារតែការផ្សាយបានយ៉ាងទូលំទូលាយរបស់វា និងឥទ្ធិពលនៃរូបភាពមានចលនាបានក្លាយជាប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានមួយដែលត្រូវបានគេរិតត្បិតជាងគេបំផុតក្នុងចំណោមប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានទាំងអស់ ។ គ្រប់ស្ថានីយទូរទស្សន៍ទាំងអស់ក្នុងចំណោមស្ថានីយចំនួន ៧ នៅកម្ពុជា[៤៧] សុទ្ធតែជាស្ថានីយដែលជា

[៤៦] ឆ្លើយឆ្លងជាមួយប្រធានកម្មវិធីវិទ្យុកាលពី ថ្ងៃទី២០ វិច្ឆិកា ២០០៧ ។

[៤៧] ប៉ុស្តិ៍លេខ ៣ លេខ ៥ ទទក លេខ ៩ អប្សារា ស៊ីធីអិន និងប៉ុស្តិ៍បាយ័ន ។ មានទូរទស្សន៍ខ្សែរកាបពីរទៀត ដែលផ្សាយប៉ុស្តិ៍ក្នុងស្រុក និងអន្តរជាតិ ។

របស់រដ្ឋាភិបាល ឬជិតស្និទ្ធជាមួយនឹងរដ្ឋាភិបាល ហើយជាពិសេសជិតដិតជាមួយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា។ ព័ត៌មានណាដែលមានលក្ខណៈជំទាស់នឹងរដ្ឋាភិបាល គឺអាចត្រូវបានត្រួតពិនិត្យដោយរដ្ឋាភិបាល ឬ ដោយអ្នកសារព័ត៌មានផ្ទាល់ខ្លួន និងដោយអ្នកផលិតកម្មវិធីនោះ។ អ្នកយកព័ត៌មានទូរទស្សន៍ម្នាក់បាននិយាយថា "ខ្ញុំគិតថានៅគ្រប់ទីកន្លែងណាក៏ដោយ ក៏មានការត្រួតពិនិត្យដែរ" [៤៨] ។

"ខ្ញុំគិតថានៅគ្រប់ទីកន្លែងណាក៏ដោយ ក៏មានការត្រួតពិនិត្យដែរ" អ្នកយកព័ត៌មានទូរទស្សន៍ម្នាក់បាននិយាយ។

ស្ថានីយទូរទស្សន៍ ៣ ទូរទស្សន៍កម្ពុជា បាយ័ន ស៊ីធីអិន ស្ទើរតែគ្របដណ្តប់លើទូទាំងប្រទេស។ ការ គ្របដណ្តប់របស់ស្ថានីយ៍ទូរទស្សន៍ផ្សេងទៀតអាស្រ័យទៅដោយស្ថានីយផ្សាយបន្តរបស់ខ្លួន។ កន្លងមកពុំធ្លាប់មានការស្រាវជ្រាវឯករាជ្យណាមួយដែលទូលំទូលាយ ដើម្បីឱ្យដឹងថាស្ថានីយទូរទស្សន៍ណាមួយមានអ្នកមើលច្រើនជាងគេទេ។

កម្មវិធីកំសាន្តជាអ្នកនាំមុខគេនៅទូរទស្សន៍កម្ពុជា។ រឿងល្ខោនភាគផលិតក្នុងប្រទេស ការប្រគុំតន្ត្រី ល្បែងកំសាន្ត និងរឿងកំប្លែងលើឆាក ទាំងអស់នេះសំខាន់ជាងគេ។ រឿងថៃធ្លាប់មានប្រជាប្រិយភាព ប៉ុន្តែ ក្រោយមកត្រូវបានហាមឃាត់ដោយរដ្ឋាភិបាល ក្រោយពីមានកុប្បកម្មប្រឆាំងថៃ កាលពីខែមករា ២០០៣ កន្លងមក។ ឃើញមានរឿងល្ខោន និងភាពយន្តបរទេសខ្លះដែរ ដែលត្រូវបានបញ្ចូលសម្លេងជាភាសាខ្មែរ។ រឿងខ្មោចចិន និងភាពយន្តគំនូរជីវចល ក៏មានប្រជាប្រិយ ដូចគ្នានឹងកីឡាបោកចំបាប់អាមេរិកដែរ។

ប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជា ដែលពុំមានលទ្ធភាពទិញទូរទស្សន៍ដោយខ្លួនឯងបាន ហើយចង់មើលនោះ ត្រូវទៅហាងកាហ្វេណាមួយ ដែលចំណាយត្រឹមតែថ្លៃកាហ្វេ ក៏អាចមើលទូរទស្សន៍បានដែរ។

ដោយទូរទស្សន៍នីមួយៗអាចប្រឹងប្រកួតប្រជែងគ្នាដើម្បីទាក់ទាញទូរទស្សនិកជនស្ថានីយ៍ទូរទស្សន៍ទាំង ៧ បញ្ចាំងកម្មវិធីព័ត៌មានដូចគ្នាបេះបិទ គ្មានស្ថានីយណាមួយមានលក្ខណៈអព្យាក្រឹត្យផ្នែកនយោបាយបន្តិចទាល់តែសោះ។ នេះជាបញ្ហាមួយអាចព្យាករណ៍បានដោយគ្រាន់តែពិនិត្យមើលម្ចាស់ស្ថានីយតែប៉ុណ្ណោះ។ ទូរទស្សន៍របស់រដ្ឋ ទទក គឺស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងដោយផ្ទាល់របស់ក្រសួងព័ត៌មាន ហើយស្ថានីយពីរទៀត គឺជាស្ថានីយដែលរដ្ឋាភិបាលមានភាគហ៊ុននៅក្នុងនោះដែរ។ ស្ថានីយពីរទៀត គឺអប្សរា

[៤៨] សម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកយកព័ត៌មានទូរទស្សន៍ម្នាក់កាលពី ថ្ងៃទី១១ កញ្ញា ២០០៧។

និងបាយ័ន (ដែលមានស្ថានីយវិទ្យុផងដែរ) ត្រូវបានគេជឿជាក់ជាទូទៅថា ជារបស់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា និងជារបស់គ្រួសារប្រមុខរដ្ឋាភិបាល។ ស្ថានីយទី៦ គឺមានសម្ព័ន្ធភាពជាមួយគណបក្សហ៊្វុនស៊ីនប៉ិច ហើយជារបស់ ឬ ផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណឱ្យរដ្ឋមន្ត្រីម្នាក់ដែលមកពីគណបក្សនោះ ប៉ុន្តែធាតុពិត ក៏ជាទូរទស្សន៍គាំទ្ររដ្ឋាភិបាលដែរ ហើយមិនដែលរិះគន់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាទេ។ ស្ថានីយក្រោយគេបង្អស់ និងថ្មីជាងគេ គឺជារបស់ពាណិជ្ជករដែលជាមហាសេដ្ឋីម្នាក់ដែលគេជឿជាក់ថា ជិតស្និទ្ធជាមួយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ។

ស្ថានីយនីមួយៗមានទំនាក់ទំនងជាមួយរដ្ឋាភិបាល និងគណបក្សកាន់អំណាច ហើយបានបង្កឱ្យមានភាពលំអៀងផ្នែកនយោបាយ ដែលនឹងលើកយកមកពិភាក្សាពិស្តារនៅក្នុងភាគខាងក្រោមនៃរបាយការណ៍នេះ។ ប៉ុន្តែនិយាយឱ្យខ្លី ព័ត៌មានទូរទស្សន៍កម្ពុជា គឺជាមធ្យោបាយគ្រប់គ្រងយ៉ាងប្រុងប្រយ័ត្នសម្រាប់ឃោសនាឱ្យរដ្ឋាភិបាល។

ព័ត៌មានពេលយប់ភាគច្រើនផ្សាយខ្លីៗ អំពីសកម្មភាពរបស់អ្នកមានបណ្តាស័ក្តិនានានៃរដ្ឋាភិបាល (ជាធម្មតាគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា) ចែកអំណោយ ប្រាក់កាស និងសម្ភារៈផ្សេងៗដល់អ្នកក្រីក្រ សកម្មភាពចុះពិនិត្យមើលផ្លូវ និងប្រព័ន្ធធារាសាស្ត្រដែលទើបកសាងរួច ឬ រៀបចំសិក្ខាសាលា និងសន្និសីទនានា។ ហើយមន្ត្រីដដែលនេះត្រូវបានបញ្ចាំងសារឡើងវិញម្តងហើយម្តងទៀត ចំណែកអ្នកនយោបាយបក្សប្រឆាំង និងសម្លេងប្រឆាំងវិញកម្របានឃើញណាស់។ បញ្ហាសំខាន់ៗ និងព្រឹត្តិការណ៍ព័ត៌មានដែលគេចាត់ទុកថាជាព័ត៌មានស្មុគស្មាញ ដូចជាការជម្លៀសប្រជាពលរដ្ឋជាដើម ដូច្នេះគេតែងតែបំភ្លេចចោល។

ប្រធានស្ថានីយទូរទស្សន៍ មិនដែលសុំទោសទូរទស្សន៍និកជន ពីរឿងឃោសនាដដែលៗដែលបានផ្តល់ ឱ្យទូរទស្សនិកជនរបស់ខ្លួនម្តងណាឡើយ។

នៅពេលដែលសួរអំពីមាតិកា ដែលគាំទ្ររដ្ឋាភិបាលហួសហេតុនោះ នាយកស្ថានីយទូរទស្សន៍អប្សរាបានពន្យល់ថា *"ការផ្សាយរបស់ទូរទស្សន៍យើងគឺជាការបង្ហាញនូវភារកិច្ច និងសមត្ថភាពរបស់រដ្ឋាភិបាល ប្រសិនបើយើងមិនគាំទ្ររដ្ឋាភិបាលទេ តើអ្នកណាជាអ្នកគាំទ្រ?"* ។

សូម្បីតែស្ថានីយទូរទស្សន៍ ស៊ីធីអិន ជាស្ថានីយថ្មីជាងគេបង្អស់ដែលបង្ហាញនូវមុខមាត់ពេញនិយម និងទាន់សម័យ ហើយផ្តោតទៅលើយុវវ័យក៏គ្មានអ្វីខុសពីគូប្រកួតចាស់ៗរបស់ខ្លួនដែរ នៅពេលនិយាយអំពី

"ប្រសិនបើយើងមិនគាំទ្ររដ្ឋាភិបាលទេ តើអ្នកណាជាអ្នកគាំទ្រ?"នាយកស្ថានីយទូរទស្សន៍អប្សរាបានពន្យល់

ព័ត៌មាននយោបាយ។ ស្ថានីយនេះផ្សាយវីដេអូខ្លីៗស្តីពីសកម្មភាពនាយក រដ្ឋមន្ត្រី និងមេដឹកនាំរដ្ឋាភិបាលផ្សេងៗចុះពិនិត្យមើលការងារសាធារណៈ និងចែកអំណោយរយៈពេលពីរ បីនាទី ហើយកម្មវិធី "វិភាគ" ព័ត៌មានវិញផ្សាយគាំទ្រមាគ៌ាគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាដោយត្រង់ៗ និងអាចព្យាករណ៍បាន។

ការត្រួតពិនិត្យព័ត៌មានដ៏តឹតលាក់លៀមបំផុត គឺនៅក្នុងស្ថានីយទូរទស្សន៍ជាតិកម្ពុជា (ទទក)។ គ្រប់តួអក្សរក្នុងសារព័ត៌មានត្រូវបានពិនិត្យពិច័យដោយអគ្គនាយកស្ថានីយ ជាមួយនឹងសេចក្តីរាយការណ៍ព័ត៌មានណាដែលមានលក្ខណៈនយោបាយត្រូវបញ្ជូនទៅរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មានត្រួតពិនិត្យ នេះបើតាមការរៀបរាប់របស់អ្នកយកព័ត៌មានម្នាក់ អំពីដំណើរការនៃការត្រួតពិនិត្យ[៤៩]។

រឿងខ្លីៗ ជាភស្តុតាងបង្ហាញឱ្យឃើញនូវការហាមប្រាមស្រដៀងគ្នា នៅគ្រប់ស្ថានីយទាំងអស់ ប៉ុន្តែប្រហែលជាធ្វើការត្រួតពិនិត្យដោយខ្លួនឯងច្រើនជាងការពិនិត្យមុនការផ្សាយដូចជាទូរទស្សន៍ជាតិជាដើម។

សមាគមទូរទស្សន៍កម្ពុជាដែលបានប្រារព្ធកិច្ចប្រជុំប្រចាំខែរបស់ខ្លួនជាមួយនាយកស្ថានីយទូរទស្សន៍ទាំងអស់ ដើរតួជាខ្សែបណ្តាញរវាងស្ថានីយ និងក្រសួងព័ត៌មាន (ដែលផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណ)។ ប្រធានសមាគមលោក ម៉ៅ អាយុទ្ធ ជាអតីតនាយកស្ថានីយទូរទស្សន៍ជាតិ (ទទក) បច្ចុប្បន្នជារដ្ឋលេខាធិការក្រសួងព័ត៌មាន និងជាសមាជិកគណៈកម្មការកណ្តាលនៃគណបក្សកាន់អំណាចគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា។ នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំ គេច្រើនពិភាក្សាអំពីបញ្ហាកំប៉ិកកំប៉ុកដូចជា តួសំដែងស្លៀកពាក់សម្លៀកបំពាក់ខ្លី អង្គប្រជុំក៏បាននិយាយជាមួយនាយកអំពីមាតិកានយោបាយដែរ។

លោក ជុំ កុសល ដែលបានចែកពេលខ្លះធ្វើជាអ្នកអានព័ត៌មាននៅស្ថានីយទូរទស្សន៍ ស៊ីធីអិន និងជាទីប្រឹក្សាសម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី បាននិយាយថា ប្រសិនបើស្ថានីយទូរទស្សន៍ណាមួយនិយាយអ្វីមិនច្បាស់វាអាចនាំឱ្យមានការប៉ះពាល់។

ជារួម ទូរទស្សន៍កម្ពុជាទទួលបានប្រជាប្រិយភាព សម្រាប់កម្មវិធីកំសាន្ត ប៉ុន្តែមាតិកាព័ត៌មានរបស់ទូរទស្សន៍ត្រូវបានត្រួតពិនិត្យយ៉ាងតឹងរឹង។

---

[៤៩] សម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកយកព័ត៌មានម្នាក់នៅថ្ងៃទី ១១ កញ្ញា ២០០៧ ។ តាមច្បាប់ស្តីពីសារព័ត៌មានចែងថា ការត្រួតពិនិត្យមុនការផ្សាយគឺជាអំពើខុសច្បាប់ ប៉ុន្តែពុំមានច្បាប់ណាគ្របដណ្តប់លើសារព័ត៌មាននេះទេ។

អ៊ីនធឺណេត

អ៊ីនធឺណេតមានឥទ្ធិពលនៅកម្ពុជា នៅមានកំរិតនៅឡើយ ប៉ុន្តែរីកចម្រើនទៅមុខ។

ការប្រើប្រាស់អ៊ីនធឺណេត ត្រូវបានរារាំងដោយតម្លៃខ្ពស់ ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធនៅមានកំរិត កង្វះជំនាញផ្នែកកុំព្យូទ័រព្រមទាំងការលំបាកក្នុងការបង្កើតអក្សរខ្មែរឱ្យបានតាមបទដ្ឋាន។ ប៉ុន្តែ បច្ចេកទេសទំនើប និងការបង្កើតឡើងនូវយូនីកូដ ជាវិធីមួយដើម្បីរៀបចំអក្សរខ្មែរឱ្យស្របតាមបទដ្ឋានអាចជួយនាំមកនូវការរីកចម្រើននៅក្នុងរង្វង់អ៊ីនធឺណែតកម្ពុជា[៥០] ។

នៅកម្ពុជា យ៉ាងតិចក៏មានក្រុមហ៊ុនផ្ដល់សេវាកម្មអ៊ីនធឺណេតចំនួន ១០ ដូចជា Cashin.net, Camintel, Cogetel's Online (ពីដើម Bigpond), Mobitel's Everyday សេវារបស់រដ្ឋ Camnet Services[៥១] ។

តាមការប៉ាន់ស្មាននៅកម្ពុជាមានអ្នកប្រើអ៊ីនធឺណេតចំនួន ៤៤.០០០ នាក់ នៅទូទាំងប្រទេស[៥២] ។ ភាគច្រើនគេប្រើនៅតាមអ៊ីនធឺណេតកាហ្វេ មិនសូវមានអ្នកមានកុំព្យូទ័រអ៊ីនធឺណេតផ្ទាល់ខ្លួន ឬអ៊ីនធឺណេតប្រើប្រាស់ទេ។

ការធ្វើ "ប្លុក" (គេហទំព័រ) កាន់តែមានប្រជាប្រិយភាពក្នុងចំណោមនិស្សិតកម្ពុជា។ ប៉ុន្តែអ្នកដែលផលិតប្លុកដែលល្បីឈ្មោះជាងគេ គឺអតីតព្រះមហាក្សត្រនរោត្តមសីហនុ ដែលធ្លាប់សកម្មជាច្រើនឆ្នាំមកហើយ[៥៣] ។

---

[៥០] រហូតមកដល់ពេលថ្មីៗនេះ អក្សរខ្មែរច្រើនប្រភេទត្រូវបានប្រើ ហើយមិនស្របគ្នាឡើយ។ នៅឆ្នាំ ២០០៤ សង្គមបើកចំហកម្ពុជា បានចេញផ្សាយយូនីកូដ ដែលប្ដូរអក្សរខ្មែរចំនួន ២០ ផ្សេងៗគ្នា។ ចាប់តាំងពីពេលនោះមក គេបានចេញផ្សាយការប្រើប្រាស់ Software ដំបូង យ៉ាងពេញលេញ ហើយកត់ត្រាជាភាសាខ្មែរ។

[៥១] តាមវែបសាយៈ ទ្រង់ទ្រាយវប្បធម៌ៈ កម្ពុជា ។ http://www.culturalprofiles.net/Cambodia/Directories/Cambodia_Cultural_Profile/-176.html

[៥២] ស្ថិតិនេះត្រូវបានគេប្រើប្រាស់ជាទូទៅ ហើយមានប្រភពមកពីសហព័ន្ធទូរគមនាគមន៍អន្តរជាតិរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ប៉ុន្តែមិនច្បាស់ថា គេគណនាដោយរបៀបណាទេ។

[៥៣] វែបសាយរបស់អតីតព្រះមហាក្សត្រគឺ www.norodomsihanouk.info ។ ធ្លាប់មានមនុស្សបើកមើលជាង ១.៣ លាននាក់ យោងតាមការរាប់របស់វែបសាយ កាលពីថ្ងៃទី២១ តុលា ២០០៧។

សារព័ត៌មានភាសាខ្មែរមួយចំនួនក៏មាន "វែបសាយ" (គេហទំព័រ)ដូចសារព័ត៌មានភាសាបរទេសដែរ ដូចជាភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍ជាដើម ។

វែបសាយព័ត៌មានដែលគួរឱ្យកត់សម្គាល់មួយគឺ KI Media ដែលមានពាក្យស្លោកថា "ផ្សាយតែព័ត៌មានក្តៅគគុកអំពីកម្ពុជា" ។ ព័ត៌មាននោះធ្វើដូចនេះមែន ប្រមូលប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានតាមអ៊ីនធឺណេតនូវរឿងរ៉ាវដែលពាក់ព័ន្ធនឹងកម្ពុជា ហើយក៏បានចុះផ្សាយនូវរឿងបកប្រែពីភាសាខ្មែរមកជាភាសាអង់គ្លេសដែលយើងមិនស្វែងរកជាភាសាអង់គ្លេសបានទេនៅកន្លែងផ្សេងៗ ។ មាតិការបស់វែបសាយ គឺមានលក្ខណៈគាំទ្រគណបក្សប្រឆាំង សម រង្ស៊ី ហើយអ្នកសង្កេតការណ៍ជាច្រើនជឿជាក់ថា វែបសាយនេះ បង្កើតឡើងដោយគណបក្ស ឬ អ្នកគាំទ្រគណបក្សនេះ ។

អ៊ីនធឺណេតក៏បានផ្តល់នូវប្រភពនៃព័ត៌មានក្តៅគគុកក្នុងពេលរដ្ឋាភិបាលបង្ក្រាបដែរ ។ នៅខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៧ របាយការណ៍មួយរបស់ក្លូបបលវិតណេស (Global Witness) ស្តីពីការកាប់ឈើខុសច្បាប់ និងអំពើពុករលួយត្រូវបានរដ្ឋាភិបាលហាមឃាត់ ប៉ុន្តែអាចចម្លងពីវែបសាយបាន ។ ស្រដៀងគ្នា នេះដែរ ឯកសារមួយ ដែលផលិតដោយផលិតករភាពយន្តជនជាតិអាមេរិកម្នាក់ឈ្មោះ ប្រាដលី ខក់ (Bradley Cox) ស្តីពីឃាតកម្មមេដឹកនាំសហជីពសេរីកម្មករឈ្មោះ ជា វិជ្ជា ក៏ត្រូវបានរដ្ឋាភិបាលហាមឃាត់ដែរប៉ុន្តែក៏នៅតែអាចអានបានតាមវែបសាយ ។

តួនាទីរបស់អ៊ីនធឺណេតនៅក្នុងបរិយាកាសប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជា ត្រូវតែតាមដានមើលនៅពេលអនាគត ។

សមាគមប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន

សមាគមប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជា

ក្លឹបអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាដំបូងបង្អស់ គឺសមាគមអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងក្នុងឆ្នាំ១៩៩៣[៥៤] ហើយជាដំបូងត្រូវបានគាំទ្រដោយអ្នកសារព័ត៌មាន សឹងតែទាំងអស់នៃសារព័ត៌មានសំខាន់ៗ។ ក្រោមការដឹកនាំរបស់ប្រធានដំបូង លោក ពិន សំខុន សមាគមនេះបានប្រឆាំងនឹងការចាប់ និងការឃុំខ្លួនរបស់អ្នកសារព័ត៌មាន ហើយតស៊ូមតិជំទាស់នឹងច្បាប់សារព័ត៌មានដ៏តឹងរឹង ដែលត្រូវបានធ្វើសេចក្ដីព្រាង ដោយរដ្ឋាភិបាល។ នៅពេលដែលសមាគមនេះកាន់តែសកម្មឡើងដូចជាការធ្វើការស្ទង់មតិស្ដីពីប្រជាប្រិយ ភាពរបស់អ្នកនយោបាយ វាបានក្លាយជាសមាគមមួយដែលលែងមានប្រជាប្រិយភាពជាមួយរដ្ឋាភិបាល។ បណ្ណាធិការសារព័ត៌មានគាំទ្រគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាដូចជា លោក ប៉ែន សមិទ្ធិ នៅសារព័ត៌មានរស្មីកម្ពុជា បានជំទាស់ជំហររបស់សមាគមអ្នកសារព័ត៌មានអំពីច្បាប់ស្ដីពីសារព័ត៌មាន និងការស្ទង់មតិ ហើយក៏បានដកសមាជិកភាពចេញពីសមាគមនេះទៅ។

កំឡុងពេល ២ឆ្នាំ ដែលបានបង្កើតឡើង មានសារព័ត៌មានមួយក្រុមដែលគាំទ្ររដ្ឋាភិបាល (ដោយមានការគាំទ្រជាចំហរពីសំណាក់ សម្ដេច ហ៊ុន សែន និងសម្ដេច ក្រុមព្រះ) បានបំបែកខ្លួនចេញពីសមាគមអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាដើម្បីបង្កើតសមាគមរបស់គេផ្ទាល់ ដែលមានឈ្មោះថាសម្ព័ន្ធអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជា (LCJ) ភ្លាមៗនោះដែរ មានជម្លោះផ្ទៃក្នុងដណ្ដើមតំណែងប្រធាននៅក្នុងសមាគមអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាបានលេចឡើងរវាង លោក ពិន សំខុន និងបណ្ណាធិការម្នាក់មកពីសារព័ត៌មានកម្ពុជាដែលជាសារព័ត៌មានរបស់រដ្ឋ។ បណ្ណាធិការនេះត្រូវបានគាំទ្រដោយអ្នកសារព័ត៌មានដែលគាំទ្ររដ្ឋាភិបាល ហើយមិនយូរប៉ុន្មានទេ សមាគមអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជានោះក៏បានស្ងប់ស្ងាត់គ្មានសកម្មភាព ហើយស្ងាត់តែម្ដង។

បទពិសោធន៍របស់សមាគមអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជា គឺជាសញ្ញាដែលអ្វីមួយនឹងមកដល់ដោយការរួបរួមរបស់អ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាមានអាយុកាលខ្លី និងក្លាយជារឿងនយោបាយ ហើយការបែកបាក់ជាក្រុមផ្សេងៗគ្នាគឺជារឿងធម្មតាទៅហើយ។

---

[៥៤] ប៉ុន្តែ យោងតាមបញ្ជីរបស់ក្រសួងព័ត៌មាន សមាគមនេះមិនទាន់បានចុះបញ្ជីទេ រហូតដល់ឆ្នាំ ១៩៩៤។

បច្ចុប្បន្នមានក្លឹបនិងសមាគមអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាចំនួន១៥ ដែលបានចុះបញ្ជីនៅក្រសួងព័ត៌មាន។ ខាងក្រោមនេះគឺជាបញ្ជីសមាគម និងក្លឹបៈ

ឈ្មោះក្លឹប/សមាគម	**កាលបរិច្ឆេទបង្កើត**
សមាគមអ្នកសារព័ត៌មានខ្មែរ	២៨ កក្កដា ១៩៩៤
សម្ព័ន្ធអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជា	១៣ កក្កដា ១៩៩៩ [៥៥]
សហជីពអ្នកសារព័ត៌មានឯករាជ្យ	១១ កញ្ញា ២០០០
ក្លឹបអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជា	១១ កញ្ញា ២០០០
សមាគមកម្ពុជាដើម្បីការពារអ្នកសារព័ត៌មាន	៦ តុលា ២០០០
សមាគមអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជា	២១ មិថុនា ២០០២
វេទិកាប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជាស្តីពីបរិស្ថាន	២៦ មិថុនា ២០០២
សមាគមអ្នកសារព័ត៌មានអាព្យាក្រិត្យ	០២ កក្កដា ២០០៣
អ្នកសារព័ត៌មានប្រជាធិតេយ្យខ្មែរ	២៦ វិច្ឆិកា ២០០៣
សហព័ន្ធអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជា	២៦ វិច្ឆិកា ២០០៣
សមាគមសារព័ត៌មានកម្ពុជា ដើម្បីសេរីភាព	២៦ មេសា ២០០៥
មិត្តភាពអ្នកសារព័ត៌មានខ្មែរ	១៨ សីហា ២០០៥
អង្គការសារព័ត៌មានឯករាជ្យ	២៨ វិច្ឆិកា ២០០៥
សមាគមអ្នកសារព័ត៌មានជាតិឯករាជ្យកម្ពុជា	១៧ មិនា ២០០៦
សមាគមអ្នកចែកចាយសារព័ត៌មាន	១៦ សីហា ២០០៦

យោងតាមអ្នកសង្កេតការណ៍ សង្កេតឃើញមានមូលហេតុសំខាន់ៗពីរដែលបណ្តាលឱ្យមានក្រុមអ្នកសារព័ត៌មានផ្សេងៗគ្នាច្រើនដូច្នេះ។ ទីមួយ គឺការបែកជាក្រុមតាមគន្លងនយោបាយ។ មូលហេតុមួយ

[៥៥] ធាតុពិត ក្លឹបនេះត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅពាក់កណ្តាលឆ្នាំ១៩៩៥ នៅពេលដែលសមាជិកសមាគមអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាបែកចេញដើម្បីបង្កើតសម្ព័ន្ធអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជា ដោយមានការគាំទ្រពីសំណាក់សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី សូមអានត្រង់ចំណុច "សម្តេច នាយកចូលរួមជាមួយក្លឹបអ្នកសារព័ត៌មានថ្មី។ ភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍ ១៤ -២៧ កក្កដា ១៩៩៥ ។

ទៀត គឺជាប្រពៃណីរបស់បណ្ណាធិការសារព័តិមានក្នុងការបង្កើតសមាគមអ្នកសារព័តិមានដើម្បីបង្កើនឥទ្ធិពលយកការណ៍របស់ខ្លួននៅក្នុងសហគមន៍។ យោងតាមសម្តីរបស់សមាជិក ក្រុមប្រឹក្សាភិបាលនៃក្លឹបអ្នកសារព័តិមានកម្ពុជាម្នាក់និយាយថា "នរណាក៏ចង់ក្លាយជាប្រធានធំដែរ"[៥៦] ។

ក្នុងចំណោមសមាគមទាំង ១៥ មានពីរលេចធ្លោ ។

ក្លឹបអ្នកសារព័តិមានកម្ពុជា (CCJ) បង្កើតឡើងក្នុងឆ្នាំ២០០០។ ក្លឹបនេះមានសមាជិកប្រហែល ១៣០ នាក់ ដែលសមាជិកទាំងនោះត្រូវមានបទពិសោធន៍ ២ ឆ្នាំ ហើយត្រូវបង់ប្រាក់ប្រចាំខែ ៥,០០០ រៀលដល់សមាគម។ សមាជិកទាំង ៩ នាក់ នៃក្រុមប្រឹក្សាភិបាលរួមមានបណ្ណាធិការ និងអ្នកយកព័តិមានដែលមានឥទ្ធិពលនៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្សាយព័តិមានកម្ពុជា។ ក្លឹបនេះមានលោក ប៉ែន សមិទ្ធិ ជាប្រធានដែលជាបណ្ណាធិការនៃសារព័តិមានរស្មីកម្ពុជា។ ក្លឹបអ្នកសារព័តិមានកម្ពុជានេះឃ្លាំមើលការវាយប្រហារលើប្រព័ន្ធផ្សាយសារព័តិមាន *(លើរូបរាងកាយ និងប្រើប្រាស់ច្បាប់)* ក៏ប៉ុន្តែមិនសូវនិយាយផ្សាយជាសាធារណៈអំពីបញ្ហានេះទេ "ចូលចិត្តវិធីត្រជាក់"[៥៧] ។ ក្លឹបអ្នកសារព័តិមានកម្ពុជាក៏រៀបចំវេទិកា និងបញ្ជូនតំណាងទៅចូលរួមសន្និសីទប្រព័ន្ធផ្សាយព័តិមានបរទេសផងដែរ។ ថ្មីៗនេះក្លឹបនេះ បានប្រកាសអំពីការប្រកួតរង្វាន់សារព័តិមានស៊ើបអង្កេតដែលមានរង្វាន់ជាទឹកប្រាក់ដែលផ្តល់ដោយស្ថានទូតសហរដ្ឋអាមេរិក។

សមាគមកម្ពុជាដើម្បីការពារអ្នកសារព័តិមាន (CAPJ) ដឹកនាំដោយ លោក អ៊ុំ សារិន អ្នកយកព័តិមានវិទ្យុអាស៊ីសេរី ហើយអះអាងថា មានសមាជិកជាង ២០០ នាក់។ សមាគមនេះមានសកម្មភាពច្រើនជាងក្លឹបអ្នកសារព័តិមានកម្ពុជា ក្នុងការចេញសេចក្តីថ្លែងការណ៍ថ្កោលទោស ការវាយប្រហារលើសារព័តិមានដែលត្រូវចែកចាយទូទាំងពិភពលោកដោយក្រុមដូចជា "សហព័ន្ធអ្នកសារព័តិមានអន្តរជាតិ" និង "សេរីភាពអន្តរជាតិនៃការផ្លាស់ប្តូរការបញ្ចេញមតិ" ។ ដោយសារធ្វើរបៀបនេះហើយ សមាគមកម្ពុជាដើម្បីការពារអ្នកសារព័តិមាន ផ្តល់នូវទំនាក់ទំនងរវាងមូលដ្ឋាននៃធាតុពិតដែលអ្នកសារព័តិមានកម្ពុជាកំពុងប្រឈមមុខ និងការតស៊ូមតិអន្តរជាតិ។

---

[៥៦] សម្ភាសន៍ជាមួយសមាជិកគណៈកម្មាធិការនាយកនៃក្លឹបអ្នកសារព័តិមានកម្ពុជា ថ្ងៃទី១៦ សីហា ២០០៧ ។

[៥៧] សម្ភាសន៍ជាមួយសមាជិកគណៈកម្មាធិការនាយកនៃ ក្លឹបអ្នកសារព័តិមានកម្ពុជា ថ្ងៃទី១៦ សីហា ២០០៧។

នៅក្នុងខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៧ សមាគមប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានចំនួន ១១ រួមគ្នាដើម្បីបង្កើតក្រុមប្រឹក្សាជាតិសារព័ត៌មាន[៥៨] រួមមានអ្នកដើរតួសំខាន់មួយគឺសមាគមកម្ពុជាដើម្បីការពារអ្នកសារព័ត៌មានប៉ុន្តែមិនមែនជាក្លឹបអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាទេ។ សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាភិបាលរបស់ក្លឹបអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាបានចូលរួមពិភាក្សាពីដើមដំបូងដែរស្តីពីការបង្កើតក្រុមប្រឹក្សាជាតិសារព័ត៌មាន ប៉ុន្តែនៅទីបំផុតសម្រេចចិត្តមិនចូលរួមវិញ។

យោងតាមលោក អ៊ុំ សារិន ប្រធានក្រុមប្រឹក្សាជាតិសារព័ត៌មាន (និងជាប្រធានសមាគមកម្ពុជាដើម្បីការពារអ្នកសារព័ត៌មាន) និយាយថាក្រុមប្រឹក្សាត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយសារអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលអន្តរជាតិនានាមានការភ័ន្តច្រឡំអំពីកិច្ចការ ថាតើពួកគេគួរទាក់ទងជាមួយអ្នកណាអំពីបញ្ហាប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាននេះ។ លោក អ៊ុំ សារិន មានប្រសាសន៍ថាក្រុមប្រឹក្សាសារព័ត៌មាន "រួមគ្នាមួយ" អាចផ្តល់នូវ "សម្លេងខ្លាំង" ទាំងក្នុង និងក្រៅកម្ពុជា។ លោកបន្តថាក្រុមប្រឹក្សាជាតិសារព័ត៌មាននឹងព្យាយាមធ្វើការសម្របសម្រួលរវាងសមាជិករបស់ខ្លួនដើម្បីពិភាក្សាអំពីបញ្ហាដូចជា សេរីភាពសារព័ត៌មាន ក្រមសីលធម៌ និងប្រកាសឱ្យគេដឹងឮនៅពេលដែលមានការគំរាមកំហែង ឬការវាយប្រហារកើតឡើង[៥៩]។

អ្វីដែលកើតឡើង ដែលជាលទ្ធផលនៃការបញ្ចូលចូលគ្នានេះមិនទាន់ដឹងនៅឡើយទេ។ សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាភិបាលនៃក្លឹបអ្នកសារព័ត៌មានខ្មែរម្នាក់អះអាងថា ខណៈដែលក្លឹបអ្នកសារព័ត៌មានអាចចុះបញ្ជីនៅក្រសួងព័ត៌មាន ក្រុមប្រឹក្សាជាតិសារព័ត៌មានត្រូវសុំការយល់ព្រមពីក្រសួងមហាផ្ទៃ ឬនាយករដ្ឋមន្ត្រី។ នីតិវិធីសុំច្បាប់អាស្រ័យលើៈ ថាតើក្រុមប្រឹក្សាជាតិសារព័ត៌មាននេះគេត្រូវទុកជាក្លឹបរបស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន ឬក៏ជាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល។

ប៉ុន្តែនៅក្នុងសញ្ញាមួយដែលរដ្ឋាភិបាលអាចពេញចិត្តរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មានថ្មីៗនេះបានផ្តល់យោបល់ឱ្យប្រធានក្លឹបអ្នកសារព័ត៌មានខ្មែរ លោក ប៉ែន សមិទ្ធិ ធ្វើជាតំណាងកម្ពុជានៃ "សម្ព័ន្ធភាពសារព័ត៌មាន

[៥៨] យោងតាមសេចក្តីថ្លែងការណ៍ គ្មានកាលបរិច្ឆេទមួយ អ្នកគាំទ្ររបស់ខ្លួនមាន ៖ សមាគមកម្ពុជាដើម្បីការពារអ្នកសារព័ត៌មានខ្មែរមិត្តភាព អ្នកសារព័ត៌មានខ្មែរ វេទិកាសារព័ត៌មានកម្ពុជាស្តីពីបរិស្ថាន អ្នកសារព័ត៌មានប្រជាធិតេយ្យខ្មែរ អ្នកសារព័ត៌មានជាតិកម្ពុជា ដើម្បីសេរីភាព (ឈីវ៉ាន់ សាលីដេត) អ្នកសារព័ត៌មានជាតិកម្ពុជាដើម្បីសេរីភាព (ប៉ាន វុធថា) សហជីពអ្នកសារព័ត៌មានឯករាជ្យ សមាគមអ្នកសារព័ត៌មានជាតិឯករាជកម្ពុជា សហព័ន្ធអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជា សមាគមអ្នកសារព័ត៌មានដើម្បីសេរីភាព អង្គការក្រុមប្រឹក្សាសារព័ត៌មានកម្ពុជា ។ គួរកត់សំគាល់ថាក្លឹប២ ក្នុងចំណោមក្លឹបទាំងនេះ ទាំងពីរជាបក្សពួករបស់អ្នកសារព័ត៌មានជាតិកម្ពុជាដើម្បីសេរីភាព ពុំមានចុះបញ្ជីនៅក្រសួងព័ត៌មានទេ ប៉ុន្តែ មេដឹកនាំរបស់ក្លឹបនោះមានឈ្មោះនៅក្នុងបញ្ជីក្រសួង ថាបានចាប់ផ្តើមបើកក្លឹបផ្សេងទៀត។

[៥៩] សម្ភាសន៍ជាមួយ អ៊ុំ សារិន ថ្ងៃទី ២៧ សីហា ២០០៧ ។

អាស៊ីអាគ្នេយ៍" ដែលជាអង្គការឃ្លាំមើលសេរីភាពសារព័តិមានឯករាជ្យមួយ[៦០] ។ បែបនេះបង្ហាញថា រដ្ឋាភិបាលនឹងគាំទ្រក្លឹបអ្នកសារព័តិមានកម្ពុជាឱ្យទៅជា "សម្លេង" របស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័តិមានកម្ពុជា ជាង ក្រុមប្រឹក្សាជាតិសារព័តិមាន ។

សមាគមប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានអន្តរជាតិ

ដូចគ្នានឹងក្លឹបសារព័តិមានក្នុងស្រុកដែរ មានអង្គការប្រព័ន្ធផ្សាយព័តិមានអន្តរជាតិមួយចំនួនដែល ធ្វើការលើបញ្ហានានានៃប្រព័ន្ធផ្សាយព័តិមានកម្ពុជារួមមានៈ

អ្នកយកព័តិមានគ្មានព្រំដែនប្រហែលជាមានការទទួលស្គាល់ថាជាអង្គការនៃសេរីភាពសារព័តិមាន ដែលគេទទួលស្គាល់ជាងគេបង្អស់នៅលើពិភពលោក។ មានមូលដ្ឋាននៅប្រទេសបារាំងនិងមានការិយាល័យ មួយនៅទីក្រុងបាងកក។ អង្គការនេះផ្សាយចេញសេចក្តីថ្លែងការណ៍អំពីបញ្ហាជាក់លាក់មួយចំនួនពាក់ព័ន្ធ នឹងការវាយប្រហារ គំរាមកំហែង ឬបញ្ហាសេរីភាពសារព័តិមាន។ អង្គការនេះធ្វើរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំ អំពីសេរីភាពសារព័តិមានលើពិភពលោក រួមទាំងកម្ពុជា សន្ទស្សន៍សេរីភាពសារព័តិមានពិភពលោក និង បញ្ជីសេរីភាពសារព័តិមាននៃមនុស្សប្រព្រឹត្តអំពើខុសឆ្គង។

គណៈកម្មការដើម្បីការពារអ្នកសារព័តិមាន មានមូលដ្ឋាននៅទីក្រុង ញូយ៉ក ចេញផ្សាយនូវសេចក្តី ប្រកាសចំពោះការវាយប្រហារលើអ្នកសារព័តិមានព្រមទាំងលក្ខណៈពិសេស១ និងរាយការណ៍អំពីបញ្ហា សេរីភាពនៃសារព័តិមាន។ ទីប្រឹក្សាកម្មវិធីដែលមានមូលដ្ឋាននៅទីក្រុងបាងកករបស់ "គណៈកម្មការដើម្បី ការពារអ្នកសារព័តិមាន" នេះ រាយការណ៍អំពីការលំបាកក្នុងការទទួលព័តិមានត្រឹមត្រូវពីក្រុមសារព័តិមាន ក្នុងស្រុកនៅកម្ពុជា។ គណៈកម្មការដើម្បីការពារអ្នកសារព័តិមាននេះ មានកម្មវិធីដែលអាចជួយអ្នកយក ព័តិមានណាដែលភាសន៍ខ្លួនដោយសារតែការគំរាមកំហែង ឬត្រូវការជំនួយផ្នែកពេទ្យ ក្រោយពីមានការ វាយប្រហារលើរាងកាយ។

[៦០] ចំណុចនេះមិនច្បាស់ទេ ហេតុអ្វីបានជារដ្ឋមន្ត្រីនិយាយថា ឱ្យអ្នកណាតំណាងអ្នកសារព័តិមាននៅក្នុងអង្គការ ដែលមានចក្ខុវិស័យ "ដើម្បីឱ្យតំបន់ អាស៊ីអាគ្នេយ៍ជាតំបន់មានសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ និងឯករាជ្យ និងសារព័តិមានទទួលខុសត្រូវក្នុងការផ្សព្វផ្សាយព័តិមាន និងផ្តល់ចំណេះ ដឹងដល់សង្គមប្រកបដោយតម្លាភាព និងពហុនិយមជាបទដ្ឋាន។

សហព័ន្ធអ្នកសារព័ត៌មានអន្តរជាតិ គឺជាអង្គការអ្នកសារព័ត៌មានធំជាងគេបំផុតលើពិភពលោក ដែលមានសមាជិកប្រហែល ៥០០.០០០នាក់ នៅក្នុងប្រទេសជាង ១០០។ សហព័ន្ធនេះចេញផ្សាយនូវសេចក្តីប្រកាសព័ត៌មានអំពីការវាយប្រហារលើអ្នកសារព័ត៌មាន និងបញ្ហាផ្សេងៗទៀតនៃប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន។ សមាគមអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាមួយ គឺសមាគមកម្ពុជាដើម្បីការពារអ្នកសារព័ត៌មានជាសមាជិករបស់សហព័ន្ធអ្នកសារព័ត៌មានអន្តរជាតិ។

សម្ព័ន្ធភាពសារព័ត៌មានអាស៊ីអាគ្នេយ៍ ត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅឆ្នាំ១៩៩៨ គឺជាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលមួយដែលធ្វើយុទ្ធនាការអំពីសេរីភាពសារព័ត៌មាននៅក្នុងតំបន់។ សម្ព័ន្ធភាពនេះចេញផ្សាយនូវសេចក្តីប្រកាសនិងវិចារណកថាអំពីការវាយប្រហារលើប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាននិងបញ្ហាសេរីភាពសារព័ត៌មាន

សេរីភាពអន្តរជាតិក្នុងផ្លាស់ប្តូរការបញ្ចេញមតិ គឺជាគ្រឹះស្ថានត្រួសត្រាយសម្រាប់ប្រកាស និងចែកចាយព័ត៌មានអំពីការវាយប្រហារលើអ្នកសារព័ត៌មាន ឬសេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ។ សេចក្តីប្រកាសនេះ ច្រើនតែមានដាក់បញ្ចូលនូវការអំពាវនាវឱ្យមានការសរសេរលិខិតផ្ញើទៅរដ្ឋាភិបាលផងដែរ។

អង្គការនេះបោះពុម្ពផ្សាយនូវសេចក្តីថ្លែងការណ៍ និងប្រកាសដែលចេញដោយអ្នកសារព័ត៌មានគ្មានព្រំដែន និងសមាគមកម្ពុជាដើម្បីការពារអ្នកសារព័ត៌មានព្រមទាំងចេញដោយអង្គការសិទ្ធិមនុស្សនានា និងក្រុមអ្នកសារព័ត៌មានធ្វើឱ្យវាក្លាយទៅជាកន្លែងមួយដ៏ល្អដើម្បីមើលរូបភាពពិត នៃបញ្ហាសេរីភាពសារព័ត៌មាននៅកម្ពុជា។

អន្តរសារព័ត៌មាន គឺជាអង្គការហ្វឹកហ្វឺនជាបឋមមានគោលបំណងដើម្បីកែលំអការទទួលបានព័ត៌មាន និងលើកកម្ពស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានឯករាជ្យ។ នៅកម្ពុជាអន្តរសារព័ត៌មានបានរៀបចំវគ្គហ្វឹកហ្វឺនអំពីសារព័ត៌មានស៊ើបអង្កេតសាលាក្តីខ្មែរក្រហម និងជម្ងឺអេដស៍។

អំពើពុករលួយ

អំពើពុករលួយរាលដាលពាសពេញក្នុងចំណោមសារព័ត៌មានកម្ពុជា មានតាំងពីការបង់ប្រាក់ម្តងចំណាយរាប់រយដុល្លា រហូតដល់ការអនុវត្តជាទូទៅដោយចំណាយថវិកាបន្តិចបន្តួចឱ្យអ្នកសារព័ត៌មាន ដើម្បីចូលរួមក្នុងសន្និសីទសារព័ត៌មាន។

ធាតុពិតនៃអំពើពុករលួយ គឺជាការពិបាកណាស់ក្នុងការរាប់បរិមាណឱ្យបានសុក្រិត្យត្រឹមត្រូវ។ ប៉ុន្តែនៅក្នុងការសិក្សាស្រាវជ្រាវមួយក្នុងចំណោមអ្នកសារព័ត៌មានខ្មែរ១៤១នាក់ ដែលធ្វើឡើងសម្រាប់សរសេររបាយការណ៍នេះ ២៥%នៃអ្នកឆ្លើយសម្ភាសន៏បាននិយាយថាពួកគេបានស្គាល់អ្នកសារព័ត៌មានដែលទទួលសំណូកជាការប្តូរនឹងការសរសេរសេចក្តីរាយការណ៍គាប់ចិត្តគេ ហើយ៣៥%ទៀតមិនចង់ឆ្លើយសំណួរនេះទេ[៦១]។ រហូតដល់មានអ្នកឆ្លើយសំណួរខ្លះទៀត ៣៤% និយាយថាគេធ្លាប់បានស្គាល់សហការីរបស់គេទទួលសំណូកដើម្បីមិនសរសេរសេចក្តីរាយការណ៍ទៀតផង។

តាមពិតទៅ នៅពេលដែលអ្នកសារព័ត៌មានត្រូវបានសួរថាតើអ្នកធ្លាប់ទទួលសំណូកដែរឬទេ? មានតែ ១៣% ប៉ុណ្ណោះដែលសារភាពថាធ្លាប់ទទួលសំណូក។ ប៉ុន្តែនៅពេលដែលសួរថា តើអ្នកធ្លាប់ទទួលប្រាក់ឬក៏អំណោយដើម្បីចូលរួមសន្និសីទសារព័ត៌មានឬទេ ? មួយភាគបីនៃអ្នកសារព័ត៌មានដែលបានសម្ភាសន៏បានទទួលស្គាល់ថា ធ្លាប់បានទទួល ហើយ១៣%ទៀត មិនចង់និយាយអំពីបញ្ហានេះទេ។

នេះគឺជាបាតុភូតគួរឱ្យបារម្ភក្នុងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជា។ ជាទូទៅអ្នកសារព័ត៌មានមិនចាត់ទុកថាជាអំពើពុករលួយទេ ដូចជាការទទួលស្រោមសំបុត្រ ដែលមានប្រាក់កាសពីអ្នកនយោបាយ ពាណិជ្ជករ ឬសូម្បីតែអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនៅក្នុងសន្និសីទសារព័ត៌មាន។ ក្នុងពេលសម្ភាសន៏ អ្នកសារព័ត៌មានមួយចំនួនបានការពារនូវការអនុវត្តនឹបែបនេះ ដោយនិយាយថាគេទទួលប្រាក់កាស ដើម្បីបន្ថែមទៅលើប្រាក់បៀវត្សទាបរបស់ពួកគេ ហើយថែមទាំងអះអាងថាវាពុំមានឥទ្ធិពលលើការសរសេរអត្ថបទរបស់ពួកគេឡើយ។

---

[៦១] សំណួរសួរអ្នកសារព័ត៌មានថា : តើអ្នកធ្លាប់ស្គាល់អ្នកសារព័ត៌មានណាដែលទទួលប្រាក់កាស ឬ អំណោយជាការប្តូរនឹងសេចក្តីរាយការណ៏ដែលគាប់ចិត្តគេដែរឬទេ ? ហើយចម្លើយត្រូវបានផ្តល់នូវជម្រើស បាទ ទេ ឬ មិនចង់ឆ្លើយ។ ២៥% ឆ្លើយ បាទ - ២៧% ឆ្លើយថា ទេ-៣៥% ជ្រើសចម្លើយ មិនចង់ឆ្លើយ នៅសល់ ១៣% មិនឆ្លើយសំណួរសោះ។ សូមអានឧបសម្ព័ន្ធសារព័តមាន សំណួរ ៣១ និង សំណួរ ៣២ -៣៤ ។

អ្នកគ្រប់គ្រងជាន់ខ្ពស់នៃស្ថានីយ៍វិទ្យុមួយបាននិយាយថា "នៅពេលដែលយើងទទួលស្រោមសំបុត្រ យើងមិនលំអៀងទេ" ប៉ុន្តែ "សម្លេងរបស់អ្នកឱ្យស្រោមសំបុត្រគឺវែងជាងបន្តិច" ។

"ស្រោមសំបុត្រ" ដែលឃើញមាននៅគ្រប់ទីកន្លែងដែលត្រូវបានប្រើដោយអ្នកសារព័ត៌មានជំនួសឱ្យពាក្យ "សំណូក" វាជាការកើតឡើងរាល់ថ្ងៃ។ នៅក្នុងសភាពការណ៍នេះ ជាពិសេសក្នុងពេលដែលមានការអញ្ជើញឱ្យចូលរួមក្នុងសន្និសីទសារព័ត៌មាន ហើយពួកអ្នកសារព័ត៌មានដែលបានមកចូលរួមសរសេរឈ្មោះរបស់ពួកគេនិងអង្គការរបស់ខ្លួននៅក្នុងសៀវភៅកត់ត្រាមួយដែលវាជារឿងធម្មតាណាស់ទៅហើយ ។ ប៉ុន្តែ សៀវភៅនេះក្រោយមកគឺត្រូវបានប្រើដើម្បីបែងចែកការចំណាយជាធម្មតាប្រហែលពី ១.២៥ ទៅ ៥ ដុល្លា ចំពោះព្រឹត្តិការណ៍តូចតាច ហើយពី១០ ទៅ ២០ ដុល្លា ចំពោះព្រឹត្តិការណ៍ធំជាង។ អ្នកសារព័ត៌មានទូរទស្សន៍ម្នាក់បានអួតអំពីការទទួលបាន៥០ ដុល្លា ជាប្រចាំពីគណបក្សកាន់អំណាចនៅពេលដែលចូលរួមព្រឹត្តិការណ៍អ្វីមួយនៅតាមខេត្ត ដោយពន្យល់ថា ារធ្វើដំណើរក៏ត្រូវតែគេចំណាយឱ្យដែរ[៦២] ។

វាជារឿងខុសឆ្គងដែលអង្គការមួយចំនួនចំណាយប្រាក់កាស ឱ្យប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានដើម្បីឱ្យគេចូលរួមក្នុងព្រឹត្តិការណ៍ណាមួយ។ ការធ្វើបែបនេះ ជាការជម្រុញ និងពង្រឹងបញ្ហាសំខាន់ក្នុងបញ្ហានានានៃប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន-អ្នកសារព័ត៌មានរកចំណូល ឬសង្ឃឹមថានឹងបានទទួលប្រាក់កាសដើម្បីចុះផ្សាយ (ឬមិនចុះផ្សាយ) អត្ថបទមួយ។ មិនមានភាពខុសគ្នាច្រើនពេកទេ រវាងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលចំណាយប្រាក់កាសឱ្យអ្នកសារព័ត៌មានដើម្បីចូលរួម និងរាយការណ៍ពីសន្និសីទសារព័ត៌មាន និងអ្នកនយោបាយចំណាយប្រាក់កាសដើម្បីឱ្យអ្នកសារព័ត៌មានសរសេរវិចារណកថាសរសើរអំពីអ្នកនយោបាយនោះ ។

អ្នកនយោបាយជាន់ខ្ពស់ និងពាណិជ្ជករដែលមានមុខមាត់ ដែលផ្ដល់ការសម្ភាសន៍មួយទល់មួយដល់អ្នកសារព័ត៌មានអាចផ្ដល់លុយឱ្យពួកគេរហូតដល់រាប់រយដុល្លា។ អ្នកសារព័ត៌មាន ២ នាក់ បានពិពណ៌នាអំពីការធ្វើបែបនេះថាជាទម្រង់នៃ "ការគំរាមកំហែងដោយសន្តិវិធី" ដើម្បីធ្វើឱ្យមានសេចក្ដីរាយការណ៍វិជ្ជមាន ឬធ្វើឱ្យអ្នកសារព័ត៌មានស្ងៀមស្ងាត់អំពីបញ្ហាស្មុកស្មាញមួយចំនួន[៦៣] ។

---

[៦២] សម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកសារព័ត៌មាន ទូរទស្សន៍ម្នាក់ នៅថ្ងៃទី ២៨ សីហា ២០០៧ ។

[៦៣] ការសម្ភាសន៍ដោយឡែកមួយជាមួយអ្នកសារព័ត៌មាននៅថ្ងៃទី ២៣ និង ២៧ សីហា ២០០៧ ។

ដូចដែលបានពិភាក្សារួចពីខាងលើ នៅក្នុងផ្នែកសារព័ត៌មាន "សារព័ត៌មានជូនពរ" និង "សារព័ត៌មានដែលរាំងខ្ទប់ព័ត៌មានមិនឱ្យចេញផ្សាយ" នោះគឺជារឿងពីរដែលបង្កើតឡើងដើម្បីរកផលចំណេញពីការបោះពុម្ពផ្សាយ ។

សំខាន់ជាងនេះទៅទៀត ហេតុផលមួយដែលអ្នកសារព័ត៌មានមួយចំនួនជាពិសេសអ្នកសារព័ត៌មានណា ដែលមិនមានកិច្ចសន្យាការងារជាមួយស្ថានប័នជាក់លាក់ណាមួយ (freelancers) គឺឆាប់រក និងទទួលសំណូកនោះ គឺដោយសារតែពួកអ្នកទាំងនោះក៏ត្រូវបង់ប្រាក់កាសឱ្យទៅបណ្ណាធិការដើម្បីចុះផ្សាយអត្ថបទរបស់ពួកអ្នកទាំងនោះដែរ ។ ជាធម្មតា គឺអ្នកសារព័ត៌មានដែលពុំមែនជាបុគ្គលិកអាចបង់ឱ្យបណ្ណាធិការម្នាក់ចន្លោះពី ២០ ទៅ ៦០ ដុល្លា ដើម្បីចុះផ្សាយអត្ថបទ ហើយអត្ថបទនោះអាចធ្វើឱ្យមានចំណូលបានច្រើនជាងនេះទៅទៀត[៦៤] ។

បណ្ណាធិការជាន់ខ្ពស់ម្នាក់បាននិយាយថា "ប្រសិនបើមិនបង់ប្រាក់កាសឱ្យបណ្ណាធិការ នោះអត្ថបទនឹងមិនត្រូវបានចុះផ្សាយទេ"[៦៥] ។

អ្នកសារព័ត៌មានភាគច្រើន ដែលបានសម្ភាសន៍បានភ្ជាប់អំពើពុករលួយទៅនឹងប្រាក់បៀវត្សរ៍ទាបនៅក្នុងវិស័យប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន។ ប្រាក់បៀវត្សរ៍មធ្យមរបស់អ្នកសារព័ត៌មានគឺចន្លោះពី៥០ ដុល្លា និង ២០០ ដុល្លា ក្នុងមួយខែ ហើយ៨៧%នៃអ្នកសារព័ត៌មានដែលបានសម្ភាសន៍ និយាយថាប្រាក់បៀវត្សរ៍របស់ពួកគេ គឺមិនគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីឧបត្ថម្ភខ្លួន និងគ្រួសាររបស់គេទេ[៦៦] ។ ហេតុនេះហើយ អ្នកទាំងអស់នោះបានអះអាងថាអ្នកសារព័ត៌មានត្រូវបង្ខំចិត្តទទួលសំណូក ។

ជាការពិតណាស់ ដោយសារប្រាក់បៀវត្សរ៍ទាបនេះជាកត្តាមួយក្នុងការប្រព្រឹត្តិអំពើពុករលួយ ក៏ប៉ុន្តែ បញ្ហានេះគឺជាវិធីដោះសារទេ។ សូម្បីតែអ្នកសារព័ត៌មានខ្លះដែលមានប្រាក់បៀវត្សរ៍ខ្ពស់ជាងនេះក៏នៅតែទទួលសំណូកដែរ ។

---

[៦៤] អ្នកសារព័ត៌មាននៅថ្ងៃទី ២៧ សីហា ២០០៧ ។

[៦៥] សម្ភាសន៍បណ្ណាធិការជាន់ខ្ពស់ម្នាក់នៅថ្ងៃទី ១២ កញ្ញា ២០០៧ ។

[៦៦] សូមអានការសិក្សាសារព័ត៌មាននៅ ឧបសម្ព័ន្ធ សំណួរ ១០ ចំពោះប្រាក់បៀវត្សរ៍ និងសំណួរ ១១ ចំពោះ ការគ្រប់គ្រាន់ ឬ មិនគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់តម្រូវការ ។

អំពើពុករលួយដែលរាលដាលទូទៅនៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន បានធ្វើឱ្យមានការសង្ស័យយ៉ាងខ្លាំងអំពីបញ្ហាថាតើអ្នកសារព័ត៌មានអាចដើរតួជាអ្នកឃ្លាំមើលក្នុងការបើកកកាយអំពើពុករលួយ និងការរំលោភផ្សេងៗប្រព្រឹត្តដោយមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល ឬបុគ្គលមានអំណាចដែរ ឬអត់? ករណីដ៏សំខាន់មួយក្នុងចំណុចនេះគឺការប្រកួតប្រជែងថ្មីៗដែលផ្តល់មូលនិធិដោយស្ថានទូតអាមេរិក ហើយចាត់ចែងដោយក្លឹបអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាដើម្បីផ្តល់រង្វាន់ដល់អត្ថបទណាដែលលាតត្រដាងអំពើពុករលួយនៅក្នុងសង្គម ។

អំពើពុករលួយនៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានបានឆ្លុះបញ្ចាំងនូវធាតុពិត នៃសង្គមកម្ពុជាមួយយ៉ាងធំក៏ប៉ុន្តែចំណុចនេះ វាជាបញ្ហាមួយចំពោះវិស័យប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានដែលយើងរំពឹងថាផ្អែកលើ សុក្រិត្យភាពយុត្តិធម៌ និងឯករាជ្យ ។ នៅពេលដែលមូលដ្ឋានគ្រឹះនៃក្រមសីលធម៌សារព័ត៌មាន អាចត្រូវគេទិញបានក្នុងតម្លៃថោកៗ តួនាទីដ៏សំខាន់របស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាននៅក្នុងសង្គម គឺប្រាកដជាមានការស្មុកស្មាញ ។

ករណីសិក្សា : ការកំណត់ថវិកាដើម្បីសូក

វាជារឿងធម្មតាទៅហើយចំពោះអ្នកសារព័ត៌មាន ដែលទទួលស្រោមសំបុត្រប្រាក់កាសជាថ្នូរនឹងការចូលរួមសន្និសីទសារព័ត៌មាន និងព្រឹត្តិការណ៍ណាមួយ ។

ប៉ុន្តែ សួរថាតើថវិកាទាំងនេះបានមកពីណា?

នៅពេលក្រសួងណាមួយជាប់ពាក់ព័ន្ធ នោះថវិកា គឺបានមកពីនាយកដ្ឋានហិរញ្ញវត្ថុនៃក្រសួងនោះ ដូចមានបង្ហាញដោយឯកសារគណនេយ្យដែលផ្តល់ដោយអ្នកសារព័ត៌មានម្នាក់ក្នុងល័ក្ខខ័ណសុំមិនបញ្ចេញឈ្មោះក្រសួង ។

នេះគឺជាឯកសារដែលធ្លាយចេញមកខាងក្រៅយើងបានឃើញការចំណាយសម្រាប់ព្រឹត្តិការណ៍មួយផ្សព្វផ្សាយអនុក្រិត្យថ្មី (សេចក្តីណែនាំអំពីរបៀបអនុវត្តច្បាប់) ។ ជាមួយនឹងការចំណាយធម្មតាឯកសារបង្ហាញថា អ្នកសារព័ត៌មាន ១៥ នាក់ដែលម្នាក់ៗទទួលបាន ១០ ដុល្លាចំពោះការចូលរួម ។ ក្រោយមកទៀត នៅក្នុងបន្ទាត់ថវិកា ១២០ ដុល្លាទៀតត្រូវបានចំណាយសម្រាប់អ្នកសារព័ត៌មាន ១២ នាក់ ។

ការចំណាយសរុប ២៧០ ដុល្លា ត្រូវបានបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់នៅក្នុងឯកសារមួយផ្សេងទៀតដែលកត់ត្រាសំណូកថាជា "ការចំណាយ និងឧបត្ថម្ភដល់អ្នកសារព័ត៌មាន" ។

ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជា និងច្បាប់

តាមទ្រឹស្តី អ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាត្រូវបានការពារដោយបទបញ្ញត្តិច្បាប់នៅ៣ថ្នាក់ គឺកតិ្តកាសញ្ញាអន្តរជាតិ រដ្ឋធម្មនុញ្ញជាតិ និងច្បាប់ជាតិ។ ប៉ុន្តែ ធាតុពិតហាក់ដូចជាកិច្ចការពារផ្នែកច្បាប់ដ៏រឹងមាំដល់អ្នកសារព័ត៌មានត្រូវបានកាត់បន្ថយដោយតុលាការ និងនគរបាលកម្ពុជាដ៏ល្បីល្បាញ ខាងពុករលួយ និងលំអៀងដែលជារឿយៗគាំទ្រផលប្រយោជន៍របស់អ្នកមានអំណាច ហើយពុំបានលើកកម្ពស់ច្បាប់ឱ្យមានយុត្តិធម៌ និងឯករាជ្យទេ។

កតិ្តកាសញ្ញាអន្តរជាតិ

សេចក្តីថ្លែងការណ៍ជាសាកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (១៩៤៨) កំណត់សម្លេងឱ្យនីតិកម្មសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ។ មាត្រា ១៩ សេចក្តីប្រកាសចែងថា :

> មនុស្សគ្រប់រូបមានសិទ្ធិសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ និងសំដែងមតិ។ សិទ្ធិនោះរាប់បញ្ចូលទាំងសេរីភាពក្នុងការប្រកាន់មតិដោយគ្មានការជ្រៀតជ្រែក និងសេរីភាពក្នុងការស្វែងរក ការទទួល និងផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន និងគំនិតនានាដោយគ្មានព្រំដែន ទឹកដី ទោះតាមរយៈមធ្យោបាយប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានណាមួយក៏ដោយ។

កតិ្តកាសញ្ញាអន្តរជាតិ ស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងនយោបាយ[៦៧] (១៩៦៦) បានចែងលំអិតអំពីសិទ្ធិនេះ។ មាត្រា ១៩ នៃកតិ្តកាសញ្ញានេះបានចែងថា:

១. មនុស្សគ្រប់រូបមានសិទ្ធិក្នុងការប្រកាន់យកមតិយោបល់ដោយពុំមានការជ្រៀតជ្រែកឡើយ។

២. មនុស្សគ្រប់រូបមានសិទ្ធិសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ។ សិទ្ធិនេះត្រូវរាប់បញ្ចូលទាំងសេរីភាពស្រាវជ្រាវព័ត៌មាន ទទួល និងផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន និងគំនិតសព្វបែបយ៉ាងដោយមិនគិតពីព្រំដែនដោយផ្ទាល់មាត់ សរសេរ ឬបោះពុម្ព តាមទម្រង់សិល្បៈក្តី ឬ ក៏តាមមធ្យោបាយប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានដទៃទៀតក្តី តាមការជ្រើសរើសរបស់ខ្លួន ។

[៦៧] កម្ពុជា បានចុះហត្ថលេខាកតិ្តកាសញ្ញានេះនៅឆ្នាំ ១៩៨០ ហើយបានផ្តល់សច្ចាប័ននៅឆ្នាំ ១៩៩២។

រដ្ឋធម្មនុញ្ញជាតិ

កាតព្វកិច្ចអន្តរជាតិនេះ ត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយមាត្រា ៣១ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា :

"ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាទទួលស្គាល់ និងគោរពសិទ្ធិមនុស្ស ដូចមានចែងក្នុងធម្មនុញ្ញនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ សេចក្តីប្រកាសជាសាកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស និងកតិ្តកាសញ្ញាព្រមទាំងអនុសញ្ញាទាំងឡាយទាក់ទងទៅនឹងសិទ្ធិមនុស្ស សិទ្ធិនារី និងសិទ្ធិកុមារ" ។

ជាក់លាក់ជាងនេះទៀត គឺមាត្រា ៤១ ចែងថា:
"ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរមានសេរីភាពខាងការបញ្ចេញមតិរបស់ខ្លួន សេរីភាពខាងសារព័ត៌មាន សេរីភាពខាងការបោះពុម្ពផ្សាយ សេរីភាពខាងការប្រជុំ " ។

"របបសារព័ត៌មានត្រូវរៀបចំដោយច្បាប់ " ។

ច្បាប់ជាតិ

មានច្បាប់ជាតិមួយចំនួន ដែលជាធម្មតាប៉ះពាល់ដល់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជា ។

ច្បាប់សារព័ត៌មាន ឆ្នាំ១៩៩៥ ជាច្បាប់រដ្ឋប្បវេណីបានកំហិតដល់ការបោះពុម្ពផ្សាយ[៦៨] ។ ច្បាប់នេះមានកិច្ចការពារខ្លាំងៗដល់អ្នកសារព័តមាន ដូចជាការហាមប្រាមមិនឱ្យមានការត្រួតពិនិត្យមុនការផ្សាយ និងសិទ្ធិក្នុងការមិនផ្តល់ប្រភពព័ត៌មានដែលសំងាត់ជាដើម ។

ក៏ប៉ុន្តែ ច្បាប់សារព័ត៌មានក៏មានមាត្រា ដែលមានពាក្យពេចន៍មិនច្បាស់លាស់ដែលគេអាចយកមកប្រើប្រាស់ដើម្បីព្យាបាទអ្នកសារព័ត៌មាន[៦៩] ដូចជា:

"សារព័ត៌មានមិនត្រូវផ្សាយ ឬ ផលិតព័ត៌មានណា ដែលអាចនាំឱ្យប៉ះពាល់ដល់សន្តិសុខជាតិ និងស្ថិរភាពនយោបាយ" ។ (មាត្រា ១២)

---

[៦៨] ពុំមានច្បាប់ណាមួយជាក់លាក់ដែលគ្របដណ្តប់លើសារព័ត៌មានផ្សាយសម្លេង ឬ ការផ្សាយអ៊ីនធឺណេតទេ ។

[៦៩] សេចក្តីព្រាងដើមនៃច្បាប់សារព័ត៌មាន គឺមានលក្ខណៈហាមប្រាមខ្លាំងណាស់ ប៉ុន្តែក្រោយមកត្រូវបានបន្ធូរមកវិញដោយសារមានការរិះគន់ខ្លាំងៗពេកដោយសារព័ត៌មាន និងក្រុមសិទ្ធិមនុស្សនានា ។

ចំពោះការរំលោភមាត្រានេះ ការបោះពុម្ពផ្សាយអាចប្រឈមមុខនឹងការផាកពិន័យ (រហូតដល់ ៣,៧៥០ ដុល្លា) ព្រមទាំងត្រូវអាជ្ញាធររឹបអូសសារព័ត៌មានដែលសរសេរល្មើស និងត្រូវផ្អាកអាជ្ញាប័ណ្ណរហូតដល់ ១ ខែ។ ប៉ុន្តែ ជាសំខាន់ "សន្តិសុខជាតិ" និង "ស្ថិរភាពនយោបាយ" មិនត្រូវបានកំណត់និយមន័យឱ្យបានច្បាស់នៅក្នុងច្បាប់ទេ។ តួនាទីមួយផ្នែកទៀតរបស់ប្រព័ន្ធផ្សាយសារព័ត៌មាននៅក្នុងរបបលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យរឹងមាំពិតប្រាកដ គឺត្រូវសួរ និងស៊ើបអង្កេត និងរិះគន់ស្ថាប័នជាតិ អ្នកដឹកនាំ និងគោលនយោបាយជាតិ ហើយមិនអាចនិយាយថាជាការប៉ះពាល់ដល់ស្ថិរភាពនយោបាយ និងសន្តិសុខជាតិបានទេ។

លើសពីនេះទៅទៀត ច្បាប់សារព័ត៌មាន បានហាមប្រាមប្រព័ន្ធផ្សាយសារព័ត៌មានបោះពុម្ពពីការផ្សាយព័ត៌មានមិនពិតដែលអាចធ្វើឱ្យខូច "កិត្តិយស ឬ សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ" (ដែលពុំមាននិយមន័យ) របស់នរណាម្នាក់ ហើយអនុញ្ញាតឱ្យតុលាការចេញបញ្ជាផាកពិន័យ និងទារសំណងជម្ងឺចិត្តពីជនល្មើស។

ប៉ុន្តែបញ្ហាចម្បងជាមួយនឹងច្បាប់សារព័ត៌មានគឺថា ជាធម្មតាច្បាប់នេះបានបំភ្លេចចោល ហើយបានយកបទបញ្ញត្តិផ្សេងៗនៅក្នុងច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌមកប្រើវិញ ដូចជាបទបរិហារកេរ្តិ៍ ការផ្សាយព័ត៌មានមិនពិត និងបទញុះញង់ជាដើម។ ច្បាប់សារព័ត៌មានមិនសូវច្បាស់លាស់ទេ និងមានលក្ខណៈផ្ទុយគ្នា ថាតើពេលណាអាចចោទជាបទព្រហ្មទណ្ឌបាន ឬ ក៏មិនបាន? (ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ២០ របស់ច្បាប់នេះ) ថា: "អំពើណាដែលប្រព្រឹត្តដោយនិយោជក បណ្ណាធិការ ឬ អ្នកសារព័ត៌មានដែលរំលោភច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌនឹងត្រូវផ្តន្ទាទោសតាមច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ។ ប៉ុន្តែ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ពុំមាននរណាម្នាក់នឹងត្រូវចាប់ខ្លួន ឬ ត្រូវចោទប្រកាន់ជាបទព្រហ្មទណ្ឌដោយសារតែការបញ្ចេញយោបល់ទេ"។

ធាតុពិត គឺថាអ្នកសារព័ត៌មានជាច្រើនដែលបានបោះពុម្ពក្នុងឆ្នាំកន្លងមកបានប្រឈមមុខនឹងការចោទប្រកាន់ក្នុងបទព្រហ្មទណ្ឌចំពោះ "ការបញ្ចេញយោបល់"។ មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល និងបុគ្គលមានឥទ្ធិពលមួយចំនួនធ្លាប់បានប្តឹងអ្នកសារព័ត៌មាន និងម្ចាស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាននានាតាមមាត្រាព្រហ្មទណ្ឌ បរិហារកេរ្តិ៍ និងបង្ខូចកេរ្តិ៍ឈ្មោះ ដែលមានចែងនៅក្នុងមាត្រា ៦៣ នៃច្បាប់ក្រមព្រហ្មទណ្ឌអន្តរកាល[៧០]។

កាលពីខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៦ ច្បាប់នេះត្រូវបានធ្វើវិសោធនកម្ម ដើម្បីលុបចោលនូវទោសជាប់ពន្ធនាគារចំពោះបទបរិហារកេរ្តិ៍ និងបង្ខូចកេរ្តិ៍ឈ្មោះ ដោយទុកត្រឹមតែបទផាកពិន័យប៉ុណ្ណោះ។ ប៉ុន្តែវានៅ

---

[៧០] ច្បាប់នេះត្រូវបានសរសេរដោយអង្គការសហប្រជាជាតិ ក្នុងសម័យអ៊ុនតាក់ ។ វាគ្រាន់តែជាច្បាប់បណ្តោះអាសន្នតែប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែនៅជាធរមាននៅឡើយ។ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌថ្មីត្រូវបានធ្វើសេចក្តីព្រៀងឡើងអស់រយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំ ប៉ុន្តែមិនទាន់ទៅដល់រដ្ឋសភានៅឡើយទេ។

តែជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌដដែល។ លើសពីនេះទៀតនោះ អ្នកសារព័ត៌មានណាដែលត្រូវបានផ្តន្ទាទោសពីបទបរិហារកេរ្តិ៍អាចត្រូវជាប់ពន្ធនាគារ ប្រសិនបើគាត់មិនមានលទ្ធភាពបង់ការពិន័យដែលមានតម្លៃចន្លោះពី២៥០ ទៅដល់ ២៥០០ ដុល្លា។

ការចោទប្រកាន់មួយទៀតដែលជាធម្មតា មកលើអ្នកធ្វើការនៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន (នៅតែអនុវត្តទោសជាប់ពន្ធនាគារដដែល) គឺការ ***ផ្សាយព័ត៌មានមិនពិត*** ដែលមានចែងនៅក្នុងមាត្រា ៦២ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌអន្តរកាល។ តាមបទបញ្ញត្តិនេះ អ្នកសារព័ត៌មាន បណ្ណាធិការ ឬ ម្ចាស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានអាចជាប់ពន្ធនាគាររហូតដល់ ៣ ឆ្នាំ ចំពោះការចែកចាយព័ត៌មានដែល "មិនពិត ប្រឌិត ក្លែងក្លាយ ឬភ្ជាប់ព័ត៌មានមិនពិតទៅមនុស្សទីពណាម្នាក់ទៀត" និយាយថា គេបានធ្វើបែបនេះមែន "ដោយបំណងអាក្រក់ និងមានចេតនាព្យាបាទគេ" ហើយនាំឱ្យ "រំខាន ឬ ទំនងជាធ្វើឱ្យរំខានដល់សន្តិសុខសាធារណៈ"[៧១]។ លក្ខខណ្ឌក្រោយនេះ ប្រសិនបើការផ្សាយនេះអាចត្រូវរកឃើញថាមានចេតនាព្យាបាទ ហើយវាបានបណ្តាលឱ្យមានការគំរាមកំហែងពិតៗដល់ "សន្តិសុខសាធារណៈ" នោះនឹងអាចត្រូវផ្តន្ទាទោសក្នុងករិតធ្ងន់ប៉ុន្តែធាតុពិតវាផ្ទុយទៅវិញ។ អ្នកសារព័ត៌មានជាច្រើន និងអ្នកឯទៀតដូចជា មេដឹកនាំអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលត្រូវបានផ្តន្ទាទោសដោយគ្មានភស្តុតាងបន្តិចទាល់តែសោះដែលអំពើរបស់ពួកគេជាការព្យាបាទ ឬ គំរាមដល់សន្តិសុខសាធារណៈនោះ។

ក្រុមអង្គការសិទ្ធិមនុស្សនានាបានអះអាងថាច្បាប់ស្តីពីការផ្សាយព័ត៌មានមិនពិតជាការផ្ទុយទៅនឹងរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា និងអនុសញ្ញាអន្តរជាតិ។ គេក៏បានកត់សម្គាល់ថែមទៀតថា "នៅក្នុងប្រទេសលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យដែលមានមូលដ្ឋានគ្រឹះរឹងមាំ បទបញ្ញត្តិច្បាប់ស្តីពីការ**ផ្សាយព័ត៌មានមិនពិត** ឬ **ការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានក្លែងក្លាយ** ពុំមានទេ"[៧២]។

មាត្រាផ្សេងទៀតនៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌអន្តរកាល ដែលត្រូវបានប្រើមកលើអ្នកសារព័ត៌មានគឺ **បទញុះញង់** (មាត្រា ៥៩-៦០)។ ហើយនេះក៏ជាមាត្រាដែលប្រើពាក្យពេចន៍មិនច្បាស់មួយទៀតដែរនៅក្នុងច្បាប់នេះដែលជាការបើកផ្លូវឱ្យមានការរំលោភ។ ជាការគ្រោះថ្នាក់បំផុតនោះគឺអ្នកសារព័ត៌មាន ឬ អ្នកឯទៀតអាចត្រូវបានចោទពីបទញុះញង់ឱ្យមានការប្រព្រឹត្តបទល្មើស ***ទោះបីជាបទល្មើសនោះមិនកើតឡើងពិតមែនក៏ដោយ*** ។

---

[៧១] មាត្រា ៦២ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ សម័យអន្តរកាល ១៩៩២ ។

[៧២] សេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់សម្ព័ន្ធភាពដើម្បីសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិនៅកម្ពុជា ១២ តុលា ២០០៦។

នៅពេលដែលមានការរិះគន់ទៅលើបទបញ្ញត្តិទាំងនេះ រដ្ឋាភិបាលច្រើនតែចង្អុលបង្ហាញភ្លាមថា នោះគឺអង្គការសហប្រជាជាតិ (ក្នុងសម័យអ៊ុនតាក់មកកម្ពុជា) ដែលជាអ្នកសរសេរច្បាប់នោះ។ ជាការឆ្លើយតប មន្ត្រីអង្គការសហប្រជាជាតិម្នាក់បានបញ្ជាក់ថា "ច្បាប់នេះគឺត្រូវអនុម័តជាវិធានការបណ្ដោះអាសន្ន ហើយស្ថិតក្នុងកាលៈទេសៈពិសេសមួយដែលមិនឆ្លុះបញ្ចាំងពីស្ថានភាពបច្ចុប្បន្ននៅកម្ពុជាទេ" ដូច្នេះនៅពេលក្រោយមក ច្បាប់នេះមិនស្របជាមួយនឹងរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាទេ ហើយច្បាប់នេះក៏ផ្ទុយនឹងកត្តិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្ដីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយដែលរដ្ឋាភិបាលប្រទេសកម្ពុជាបានផ្ដល់សច្ចាប័នតាំងពីឆ្នាំ១៩៩២ មកម្ល៉េះ[៧៣] ។

អ្នកសារព័ត៌មាន ជាអ្នកការពារសិទ្ធិមនុស្ស

របាយការណ៍នេះ គឺជាផ្នែកមួយនៃគម្រោងដ៏ធំ ដែលមានគោលបំណងការពារអ្នកសារព័ត៌មានពីការគំរាមកំហែង និងជួយអ្នកសារព័ត៌មានទាំងនោះឱ្យទៅជាអ្នកការពារសិទ្ធិមនុស្ស ។

ប៉ុន្តែ តើអ្នកសារព័ត៌មានបានមើលឃើញខ្លួនគេថាជាអ្នកកាពារសិទ្ធិមនុស្សដែរឬទេ ?

តាមការវិនិច្ឆ័យពីការសិក្សាលើអ្នកធ្វើការក្នុងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានចំនួន ១៤១ នាក់ ចម្លើយជាច្រើនលើសលប់ឆ្លើយថាគឺជា*អ្នកការពារសិទ្ធិមនុស្ស* ។ តាមពិត ៨៥% បាននិយាយថា គេចាត់ទុកខ្លួនគេថាជាអ្នកការពារសិទ្ធិមនុស្ស។ អ្នកទាំងនោះបានផ្ដល់ហេតុផលជាច្រើនថា ហេតុអ្វីបានជាអ្នកទាំងអស់នោះជឿជាក់ថាពួកគេជាអ្នកការពារសិទ្ធិមនុស្ស: អ្នកសារព័ត៌មានជាច្រើនមើលឃើញថាខ្លួនគេជាអ្នកដែលជួយ និងគាំទ្រជនរងគ្រោះច្រើន ឬ ជួយនិងគាំទ្រមនុស្សណាដែលអាចងាយរងគ្រោះ។

ប៉ុន្តែ រូបភាពរបស់អ្នកសារព័ត៌មាន និងបណ្ណាធិការកម្ពុជាមួយចំនួន គឺដូចជាមានភាពផ្ទុយពីអ្វីដែលតែងតែឃើញនៅតាមតូបលក់សារព័ត៌មាន និងនៅតាមរលកធាតុអាកាសទៅវិញ។ ធាតុពិត សារព័ត៌មានខ្លះតែងតែចាប់អារម្មណ៍លើរឿងហិង្សារំលោភលើភាពឯកជនរបស់ជនរងគ្រោះដោយឃាតកម្ម ឬ រំលោភបំពាននានា ហើយជួនកាលផ្សាយអ្វីៗទៅជាលំអៀងខាងជនមុខសញ្ញាទៅវិញជាជាងជនរងគ្រោះ។

[៧៣] សេចក្ដីប្រកាសព័ត៌មានរបស់តំណាងពិសេស នៃអគ្គលេខាធិការទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា ២៧ ធ្នូ ២០០៥។

លើសពីនេះទៅទៀត ការភ័យខ្លាច និងការត្រួតពិនិត្យខ្លួនឯង និងការកង្វះសេរីភាព ដែលនិយោជកបានផ្តល់ឱ្យសារព័ត៌មានជាច្រើន ដើម្បីសរសេរឱ្យចំៗ និងត្រឹមត្រូវបានបណ្តាលឱ្យប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជាមិនសូវមានឱកាសរិះគន់ទេ។ មានអត្ថបទខ្លះដែលត្រូវសរសេរអំពីករណីរំលោភសិទ្ធិមនុស្សដោយនគរបាល យោធា ឬ មន្ត្រីនានា នេះជារឿងមួយ "ក្តៅៗ" ដែលអ្នកសារព័ត៌មានជាច្រើនមិនអាចប៉ះបានទេ។

ដោយសារតែករណីរំលោភសិទ្ធិមនុស្សជាច្រើនជាប់ពាក់ព័ន្ធជាមួយនឹងមន្ត្រីរាជការ ការផ្សាយអំពីបញ្ហាលើសិទ្ធិមនុស្សច្រើនតែត្រូវគេចោទថាជាផ្នែកមួយនៃសារព័ត៌មាន ដែលមានសម្ព័ន្ធភាពជាមួយគណបក្សជំទាស់ ហើយភាគច្រើនប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានដែលគាំទ្ររដ្ឋាភិបាលច្រើនបំភ្លេចរឿងនោះចោល។ អត្ថបទណាដែលធ្វើឱ្យខូចឈ្មោះរដ្ឋាភិបាល ឬ គណបក្សកាន់អំណាចគឺត្រូវបានមន្ត្រីបដិសេធចោលថាជារឿងភូតកុហក ឬ បំផ្លើសដោយគណបក្សជំទាស់ជាជាងការដោះស្រាយអំពីបញ្ហាសិទ្ធិមនុស្ស។

អ្នកសារព័ត៌មាន និងសកម្មជនសិទ្ធិមនុស្សមានទំនាក់ទំនងជិតស្និទនៅកម្ពុជា។ អ្នកយកព័ត៌មានត្រូវការប្រភពដើម្បីរាយការណ៍ប្រាប់ពួកគេអំពីការរំលោភនានា[៧៤] ហើយសកម្មជនសិទ្ធិមនុស្សពឹងផ្អែកទៅលើអ្នកសារព័ត៌មានដើម្បីតស៊ូមតិជាសាធារណៈ។ ជារឿយៗ នេះគឺជាទំនាក់ទំនងដែលផ្តល់ប្រយោជន៍ឱ្យគ្នាទៅវិញទៅមក។ ជួនកាលក៏មានភាពតានតឹងដែរ។

អ្នកសារព័ត៌មានក៏អាចដើរតួជាអ្នកការពារសិទ្ធិមនុស្សបានដែរ ប៉ុន្តែតួនាទីចម្បងរបស់អ្នកទាំងអស់នោះគឺជាអ្នកសារព័ត៌មានទេ។ យើងមិនត្រូវសង្ឃឹមថាអ្នកយកព័ត៌មាន ចេះតែដាក់បញ្ហាសិទ្ធិមនុស្សជាចម្បងនៅក្នុងសារព័ត៌មានទេ ហើយសហគមន៍សិទ្ធិមនុស្សគួរតែយល់ពីការលំបាករបស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាននៅកម្ពុជា។

មានសំណួរពិបាកមួយចំនួនដែលត្រូវតែយកមកពិចារណា ។

ប្រាកដជាមានអ្នកយកព័ត៌មាន និងបណ្ណាធិការកម្ពុជាមួយចំនួនដែលដើរតួជាអ្នកការពារសិទ្ធិមនុស្សពិតមែន។ អ្នកទាំងនោះដើរតួបែបនេះដោយសារការរាយការណ៍ត្រឹមត្រូវយុត្តិធម៌ និងឯករាជ្យ។

[៧៤] នៅពេលសួរអ្នកសារព័ត៌មាន និងបណ្ណាធិការថា " តើអ្វីខ្លះគឺជាប្រភពព័ត៌មាន ៣ សំខាន់ៗជាងគេ សម្រាប់អត្ថបទរបស់អ្នក ? ចម្លើយដែលច្រើនទី ២ គឺ បន្ទាប់ពីជនរងគ្រោះគឺអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ។ សូមអានការសិក្សាស្រាវជ្រាវសារព័ត៌មាន សំណួរ ២១ ។

ពួកគេបានផ្តល់នូវសម្លេងឱ្យជនដែលអាចងាយរងគ្រោះនៅពេលមួយដែលសមរម្យ ហើយអ្នកទាំងនោះការពារសិទ្ធិ និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ជនរងគ្រោះ។ ដើម្បីប្រើឃ្លាមួយដែលអ្នកសារព័តិមានច្រើនតែប្រើៈ "គេរាយការណ៍ដោយពុំមានការភ័យខ្លាច ឬ បំពេញផលប្រយោជន៍" ឡើយ។ ប៉ុន្តែ តើ ៨៥% នៃអ្នកសារព័តិមានកម្ពុជាបានស្ថិតនៅក្នុងប្រភេទនេះដែរឬទេ ?

តើអ្នកសារព័តិមានអាចជាអ្នកការពារសិទ្ធិមនុស្សបានទេ បើអ្នកទាំងនោះទទួលសំណូក? តើសហគមន៍សិទ្ធិមនុស្សសង្ឃឹមខ្លាំងលើអ្នកសារព័តិមានម្នាក់ៗ ដែលធ្វើការនៅក្នុងប្រពន្ធ័ផ្សព្វផ្សាយព័តិមានមួយដែលមានបរិយាកាសផ្អែកលើការត្រួតពិនិត្យដោយខ្លួនឯង អំពើពុករលួយ និងការភ័យខ្លាចបានដែរឬទេ ?

តើអ្នកសារព័តិមានដើរតួជាអ្នកការពារសិទ្ធិមនុស្សដោយរបៀបណាពិតប្រាកដ? តើដោយគ្រាន់តែបំពេញការងាររបស់គាត់តាមក្រមសីលធម៌? ឬ មានអ្វីលើសពីនេះទៅទៀតទេ ?

ភាគ ២: សេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ និងការទទួលបានព័ត៌មាន

ភាពជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន អាជ្ញាប័ណ្ណ និង ភាពលំអៀងខាងនយោបាយ

ភាពជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជានានា គឺជាវិធីមួយក្នុងចំណោមវិធីសំខាន់ៗមួយចំនួនដែលរដ្ឋាភិបាល និងគណបក្សនយោបាយគ្រប់គ្រងព័ត៌មាន និងទស្សនៈនានា។ ភាពជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិមានការពាក់ព័ន្ធដោយផ្ទាល់ជាមួយនឹងការផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណរបស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន គ្រប់គ្រងដោយរដ្ឋាភិបាល ហើយដែលធ្វើឱ្យមានស្ថាប័នលំអៀងផ្នែកនយោបាយនៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាននានា។

កំរិតនៃការត្រួតពិនិត្យគឺពុំមានលក្ខណៈទូទៅ ឬ ស្មើគ្នាទេ។ ជាក់ស្តែងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានខាងផ្នែកបោះពុម្ពមានការត្រួតពិនិត្យតិចតួចជាងគេបំផុត ដោយសារតែមានផលប៉ះពាល់តិច និងមិនសូវផ្សាយបានឆ្ងាយក្នុងចំណោមប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានឯទៀត។ តាំងពីដើមទសវត្ស ១៩៩០ មក ក្រោយពីកិច្ចព្រមព្រៀងទីក្រុងប៉ារីស ក្រោមឥទ្ធិពលរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងគណបក្សនយោបាយទាំងឡាយដែលបានសន្យានាំមកនូវលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ សេរី និងសិទ្ធិមនុស្សមកកម្ពុជា។ ពេលនោះ រដ្ឋាភិបាលបានអនុញ្ញាតឱ្យមានការបោះពុម្ពសារព័ត៌មានរាប់សិប។ ជាលទ្ធផលគឺថា ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានបោះពុម្ពប្លែកៗ និងសំបូរបែបបានធ្វើឱ្យមានវេទិកាសម្លេងខុសៗគ្នា ទោះបីជាមិនសូវឯករាជ្យ និងមិនសូវមានលក្ខណៈអាជីពក៏ដោយ។ ទាមរយៈភាពជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិ (ទាំងម្ចាស់គាំទ្ររដ្ឋាភិបាល ឬ គាំទ្រគណបក្សជំទាស់) គឺភាគច្រើនជាសារព័ត៌មានឃោសនាសម្រាប់ម្ខាង ឬ ម្ខាងទៀត។

រដ្ឋាភិបាលបានកាន់កាប់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានអេឡិចត្រូនិចយ៉ាងណែន ជាការកំហិតដល់សម្លេងឯករាជ្យ ឬ សម្លេងមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនៅតាមរលកធាតុអាកាសហើយនៅតែគាបទូរទស្សន៍ជាប់ដដែល។ ការហាមប្រាមតាមអំពើចិត្តក្នុងការផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន (សូមអានផ្នែកខាងក្រោម) គឺជាឧបករណ៍សំខាន់ដើម្បីសម្រេចបានបញ្ហានេះ។

ភាពជាកម្មសិទ្ធិរបស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន មានឥទ្ធិពលប៉ះពាល់ទៅលើអ្នកសារព័ត៌មាន។ នៅពេលសួរអ្នកសារព័ត៌មាននៅក្នុងការសិក្សាមួយសម្រាប់របាយការណ៍នេះ ថាតើម្ចាស់កម្មសិទ្ធិរបស់ប្រព័ន្ធ

ផ្សាយព័ត៌មាន មានអនុភាពលើការសរសេរសេចក្តីរាយការណ៍របស់អ្នកសារព័ត៌មានដែរឬទេ ? ២៩% បាននិយាយថា "ជួនកាល" ហើយ ៣២% បានិយាយថា "ញឹកញាប់" ឬ "ជានិច្ចកាល"[៧៥] ។ (ផ្ទុយទៅវិញ នៅពេលដែលសួរដោយពិតប្រាកដ ថាតើបណ្ណាធិការធ្លាប់សុំឱ្យអ្នកសរសេរបំពេញបំណងអ្នកនយោបាយណាម្នាក់ ឬ គណបក្សណាមួយដែរឬទេ? មានសរុបត្រឹមតែ ១៥% ប៉ុណ្ណោះដែលឆ្លើយថា "ជួនកាល" "ជាញយៗ" ឬ "ជានិច្ចកាល" ហើយ ៦៨% បាននិយាយាថា បណ្ណាធិការ "មិនដែល" ជ្រៀតជ្រែកទេ[៧៦] ។)

ធាតុពិតនៃការឃោសនារបស់ផ្នែកចែកចាយនៃប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានជាច្រើន ពុំមែនចេះតែជាកំហុសរបស់អ្នកយកព័ត៌មាន ឬ បណ្ណាធិការទេ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែជាការឆ្លុះបញ្ចាំងឱ្យឃើញនូវបរិយាកាសមួយដែលពួកទាំងអស់នោះត្រូវតែធ្វើ ហើយបរិយាកាសនេះអាចមានឥទ្ធិពលខ្លាំងណាស់ ។ បញ្ហានេះ ប្រហែលជាអាចប្រទះឃើញយ៉ាងច្រើននៅក្នុងទូរទស្សន៍ ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានដែលគ្រប់គ្រងដោយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា និងឃើញមានតិចតួចនៅតាមស្ថានីយ៍វិទ្យុនានា។ ការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានតែម្ខាង (ឬការផ្សព្វផ្សាយតែមួយជ្រុង) នៃបញ្ហានយោបាយ និងព្រឹត្តិការណ៍នានា ការមិនអនុញ្ញាតឱ្យមានសម្លេងនយោបាយប្រឆាំងតាមរលកធាតុអាកាស និងរូបភាពរបស់មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលធំៗ អង្គុយធ្វើជាអធិបតីក្នុងពិធីសម្ពោធការដ្ឋានគម្រោងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធដដែលៗ ទាំងអស់នេះទំនងជាអាចមានឥទ្ធិពលមកលើអ្នកបោះឆ្នោតកម្ពុជាជាច្រើន។

---

[៧៥] សូមអានផ្នែកសិក្សាស្រាវជ្រាវលើសារព័ត៌មាន សំណួ ២៧ ។ សំណួរសួរថា : តើម្ចាស់កម្មសិទ្ធិសារព័ត៌មានរបស់អ្នក មានឥទ្ធិពលលើព័ត៌មានរបស់អ្នកដែរឬទេ?

[៧៦] សូមអានផ្នែក សិក្សាស្រាវជ្រាវលើសារព័ត៌មាន សំណួរ ២៨ ។ សំណួរពិតប្រាកដសួរថា: តើបណ្ណាធិការ/ផលិតករ ធ្លាប់សុំឱ្យអ្នកសរសេរអត្ថបទណាមួយដើម្បីបំពេញបំណងគណបក្ស ឬអ្នកនយោបាយណាមួយដែរឬទេ ?

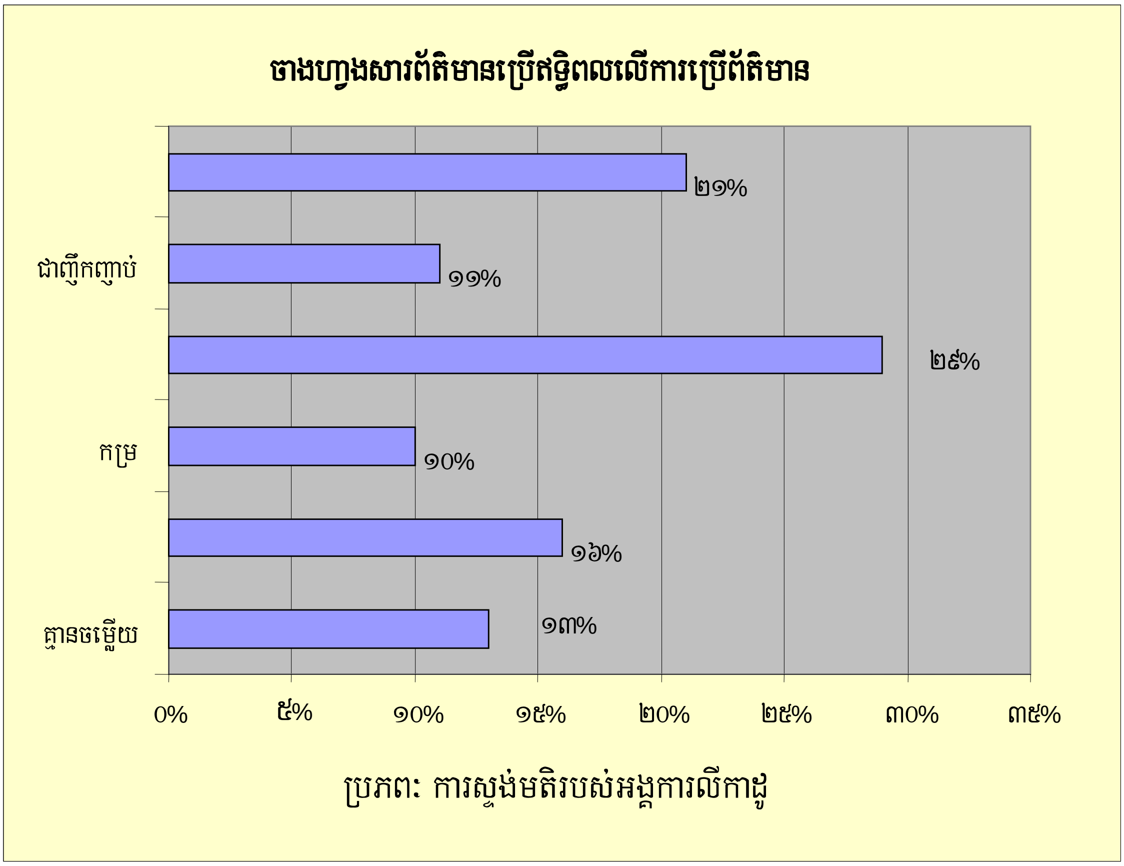

តួនាទីរបស់រដ្ឋាភិបាល

រដ្ឋាភិបាល តាមរយៈការប្រើប្រាស់ខុសតួនាទីរបស់ខ្លួនក្នុងនាមជាអ្នកផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណ និងធ្វើបទបញ្ញត្តិ ព្រមទាំងភាពជាម្ចាស់នៃសារព័ត៌មានរដ្ឋបានដើរតួនាទីនាំមុខគេជាអ្នកត្រួតពិនិត្យលើប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាននៅក្នុងប្រទេស។ អំណាចនេះ ត្រូវបានពង្រឹងថែមទៀតដោយរដ្ឋាភិបាល ឬ មន្ត្រីធំៗដែលច្រើនតែដើរតួជាដើមបណ្តឹងនៅក្នុងតុលាការចំពោះករណីទាំងឡាយប្តឹងមកលើអ្នកសារព័ត៌មាន។

រដ្ឋាភិបាល គឺជាម្ចាស់ផ្ទាល់ និងជាប្រតិបត្តិករ (Operator) នៃទូរទស្សន៍កម្ពុជា ស្ថានីយវិទ្យុពីរ (មួយ AM និងមួយទៀត FM) និងជាម្ចាស់នៃទីភ្នាក់ងារសារព័ត៌មានមួយហៅថា ទីភ្នាក់ងារសារព័ត៌មានកម្ពុជា (AKP)។ ទាំងអស់នេះ សុទ្ធតែស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ក្រសួងព័ត៌មាន ហើយសុទ្ធតែគាំទ្ររដ្ឋាភិបាល (ជាពិសេសគឺគាំទ្រគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាតែម្តង)។ រដ្ឋាភិបាលក៏មានភាគហ៊ុននៅក្នុងស្ថានីយទូរទស្សន៍ និងវិទ្យុមួយចំនួនទៀតដែរ។

ក្រសួងព័ត៌មានបានផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណឱ្យទូរទស្សន៍ វិទ្យុ និងសារព័ត៌មាននានា។ ដំណើរការនៃការផ្តល់នោះគឺប្រែប្រួលទៅតាមផ្នែកនីមួយៗ នៃប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន។ ការផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណឱ្យសារព័ត៌មានដែលជាការបង្គ្រប់កិច្ចត្រូវបានគ្រប់គ្រងដោយច្បាប់ស្តីពីសារព័ត៌មានឆ្នាំ១៩៩៥។ ច្បាប់នេះបានផ្តល់អំណាចឱ្យក្រសួងបិទ ឬ ផ្អាកការផ្សាយសារព័ត៌មានបានដូចធ្លាប់កើតមានច្រើនដងក្នុងកំឡុងពេលច្រើនឆ្នាំកន្លងមកហើយ។ ក្រសួងក៏មានអំណាចរឹបអូសច្បាប់សារព័ត៌មាននានាដែលបានចេញផ្សាយផងដែរ។

តាមច្បាប់ស្តីពីសារព័ត៌មាន អំណាចនេះអាចត្រូវបានប្រើ ប្រសិនបើការផ្សាយនោះជាការរំលោភលើ "សន្តិសុខជាតិ និងស្ថិរភាពនយោបាយ"។ ប៉ុន្តែដូចដែលយើងនឹងលើកមកពិភាក្សាលំអិតជាងនេះនៅផ្នែកខាងក្រោយនៃរបាយការណ៍នេះ ក្រសួងតែងតែបានប្រើអំណាចខុសដោយបានប្រើ ដើម្បីបិទមាត់ពួកជំទាស់ ដាក់ទណ្ឌកម្មចំពោះអត្ថបទដែលសរសេរបង្ខូចឈ្មោះ និងត្រួតពិនិត្យព័ត៌មានណាដែលធ្វើឱ្យខូចមុខមាត់រដ្ឋាភិបាល។

ពុំមានច្បាប់ណាចែងអំពីការត្រួតពិនិត្យទូរទស្សន៍ និងវិទ្យុទេ ដូចដែលអ្នកសង្កេតការណ៍ម្នាក់បានលើកឡើងថា "រឿងនេះស្រេចតែលើរដ្ឋាភិបាលទឹកឃើញ"[៧៧]។ ទូរទស្សន៍គឺជាស្ថានីយ៍មួយដែលត្រូវគ្រប់គ្រងណែនជាងគេ មានតែស្ថានីយ៍គាំទ្ររដ្ឋាភិបាលទេដែលត្រូវផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណឱ្យ។ គណបក្ស សម រង្ស៊ី ដែលជាគណបក្សជំទាស់បានដាក់ពាក្យស្នើសុំអាជ្ញាប័ណ្ណវិទ្យុ និងទូរទស្សន៍ជាច្រើនដង ប៉ុន្តែត្រូវបានបដិសេធជានិច្ច ហើយអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ក៏បានប្រឈមមុខនឹងការបដិសេធនេះដែរនៅពេលដែលពួកគេស្នើសុំអាជ្ញាប័ណ្ណវិទ្យុ។ អស់រយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំ ក្រសួងព័ត៌មានបានប្រើប្រាស់ការដោះសាររបៀបនេះដែរដើម្បីបដិសេធពាក្យសុំអាជ្ញាប័ណ្ណវិទ្យុថាអស់ប្រេកង់សម្រាប់វិទ្យុហើយនៅលើរលកធាតុអាកាសកម្ពុជា[៧៨]។ ក្នុងពេលជាមួយគ្នានោះដែរ គេបានសង្កេតឃើញមានការផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណឱ្យទៅអ្នកដែលគាំទ្រ។ វិទ្យុសម្លេងប្រជាធិបតេយ្យ ដែលបង្កើតឡើងដោយមជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជាតាំងពីឆ្នាំ២០០៣ បានស្នើសុំអាជ្ញាប័ណ្ណហើយត្រូវបានបដិសេធជានិច្ច ចំពោះហេតុផលដ៏ច្បាស់លាស់នេះ។ ប៉ុន្តែ មួយខែមុនការបដិសេធ

[៧៧] Kate Evans " ជេរណាម្នាក់ គឺដូចជាជេរខ្លួនឯង: ទស្សនៈអាស៊ីចំពោះសារព័ត៌មានកម្ពុជា" សម្លេងថ្មីក្នុងការ ស្រាវជ្រាវសារព័ត៌មាន។ www.arts.usyd.edu.au/departs/media/newvoices/Kae%20Evans.pdf ។

[៧៨] ពុយ គា ព័ត៌មានទូទៅអំពីវិទ្យុកម្ពុជា ២០០៧។ ជាពិសេសសូមអានសេចក្តីប្រកាសដែលចេញផ្សាយដោយក្រសួងព័ត៌មានកាលពីថ្ងៃទី ២០ មេសា ២០០៥ ចុះហត្ថលេខាដោយខៀវ កញ្ញារីទ្ធ។

ចុងក្រោយបង្អស់របស់ខ្លួន នៅក្នុងខែកញ្ញា ២០០៧ ក្រសួងបានរកហ្រ្វេកង់ (FM 106) ផ្តល់ជូនរដ្ឋលេខាធិការក្រសួងការបរទេស មកពីគណបក្សប្រជាជនឈ្មោះ កៅ គឹមហួន[៧៩] ។

ដើម្បីព្យាយាមបិទចន្លោះមួយនៃការគ្រប់គ្រងរបស់ខ្លួនលើសារព័ត៌មានអេឡិចត្រូនិច នៅក្នុងខែកុម្ភៈ ក្រសួងបានចេញបញ្ជាស្ថានីយទូរទស្សន៍ និងវិទ្យុទាំងអស់មិនឱ្យផ្ទេរ ឬលក់អាជ្ញាប័ណ្ណទេប្រសិនបើមិនអាចបន្តដំណើរការបាន ហើយស្នើឱ្យប្រគល់អាជ្ញាប័ណ្ណមកក្រសួងវិញ។

លើសពីនេះទៅទៀត រដ្ឋាភិបាលបានបិទស្ថានីយវិទ្យុ និងទូរទស្សន៍ជាច្រើនដងតាមអំពើចិត្ត ដោយគ្មានហេតុផលដែលមានមូលដ្ឋានច្បាប់ច្បាស់លាស់ឡើយ ឬ មិនដូច្នេះទេ បានក៏រិតនូវការហាមប្រាមលើការផ្សាយរបស់ស្ថានីយទាំងនោះ។

ជាទីបញ្ចប់ អាជ្ញាធររដ្ឋាភិបាល ឬ អ្នកដឹកនាំរដ្ឋាភិបាលជាន់ខ្ពស់នានា (ច្រើនដើរតួជាពលរដ្ឋម្នាក់ប្តឹងអ្នកសារព័ត៌មាន)។ កង្វះឯករាជភាពរបស់តុលាការពីសំណាក់រដ្ឋាភិបាល ស្ទើរតែគ្រប់ពេលដែលបានធ្វើឱ្យអ្នកសារព័តមានចាញ់ក្តីក្នុងតុលាការ ដោយមិនបាច់គិតអំពីផលល្អរបស់គេឡើយ។ ករណីខ្លះ គឺជាករណីព្យាបាទផ្លូវច្បាប់ច្បាស់ក្រឡែត ដោយគ្មានភស្តុតាងបង្ហាញសោះ និងជាផ្នែកនៃកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងដើម្បីបង្ក្រាបសេរីភាពសារព័ត៌មាននៅកម្ពុជាផង។

ខាងក្រោមនេះគឺជាការពិនិត្យមើលយ៉ាងលំអិតអំពីភាពជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិ និងការផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណដល់សារព័ត៌មាន វិទ្យុផ្សាយបន្ត និងទូរទស្សន៍ និងការលំអៀងដែលកើតឡើង[៨០] ។

ទូរទស្សន៍

គ្រប់ស្ថានីយ៍ទូរទស្សន៍ទាំង ៧ នៅកម្ពុជាសុទ្ធតែគ្រប់គ្រងដោយផ្ទាល់ ឬ ក្រោមឥទ្ធិពលរបស់រដ្ឋាភិបាល/គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា។ ស្ថានីយ៍ទាំងនោះគឺ :

---

[៧៩] កៅ គឹមហួន ក៏ជាប្រធានសកលវិទ្យាល័យកម្ពុជាផងដែរ ហើយថ្មីៗនេះថែមទាំងបានបើកសារព័ត៌មានប្រចាំសប្តាហ៍មួយ ហើយពួគេថាកំពុងស្នើសុំអាជ្ញាប័ណ្ណទូរទស្សន៍ទៀតផង ។

[៨០] ដើម្បីបញ្ជាក់ឱ្យប្រាកដថា អ្នកណាជាម្ចាស់សារព័ត៌មានកម្ពុជាអាចជាការលំបាកពីព្រោះមានស្ថានខ្លះប្រើ "អ្នកឈរឈ្មោះជំនួស" ដើម្បីលាក់អត្តសញ្ញាណរបស់ម្ចាស់ពិត។ បើមិនដូច្នេះទេ មានបញ្ជាក់ថាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិសារព័ត៌មានត្រូវបានបញ្ជាក់តាមលទ្ធភាពដែលអាចធ្វើបានតាមរយៈឯកសារ ឬ ប្រភពដែលអាចទុកចិត្តបាន។

ស្ថានីយ	ម្ចាស់កម្មសិទ្ធិ/អ្នកគ្រប់គ្រង	ព័ត៌មានបន្ថែម
ស្ថានីយទូរទស្សន៍អប្សរា	▪ តាមផ្លូវការជារបស់ក្រុមហ៊ុនសារព័ត៌មានអប្សរា ទោះបីជានាយកក្រុមហ៊ុននេះ មិនចេញមុខថាជានរណាក៏ដោយ[៨១] ក៏ត្រូវបានគេរាយការណ៍ថា ជារបស់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា។ ▪ អគ្គនាយកឈ្មោះ លោក សុខ ឦសាន្ត ជាសមាជិកគណៈកម្មាធិការកណ្តាល ដែលចាត់ទុកថាជា "ភារកិច្ចរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ" គឺលើកកម្ពស់រដ្ឋាភិបាល[៨២]។	▪ ក្នុងឆ្នាំ២០០៦ ស្ថានីយនេះបានរួមជាដៃគូជាមួយ ក្រុមហ៊ុនបារាំង មួយឈ្មោះសូឡារីអន្តរជាតិ ដើម្បីកែលំអរបច្ចេកវិទ្យា មាតិកាកម្មវិធី និងកម្លាំងផ្សាយ។ ▪ ទូទស្សន៍អប្សរា ក៏មានស្ថានីយវិទ្យុផងដែរ ។
ស្ថានីយទូរទស្សន៍បាយ័ន	▪ ត្រូវបានគេដឹងជាទូទៅថាជារបស់គ្រួសារសម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រីហើយបច្ចុប្បន្ននេះគ្រប់គ្រងដោយកូនស្រីសម្តេច។	▪ បានបង្កើតឡើងនៅឆ្នាំ ១៩៩៨ ▪ អស់រយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំ អង់តែនទូរទស្សន៍បាយ័នស្ថិតនៅក្នុងរង្វង់ទីតាំងការពាររបស់សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី ដែលនៅជាយក្រុងភ្នំពេញ។ ▪ សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី និងភរិយារបស់សម្តេចបានកាត់ខ្សែបូរណិដើម្បីសម្ពោធកន្លែងថ្មីរបស់ស្ថានីយបាយ័ន កាលពីខែមិនា ២០០៧ កន្លងទៅនេះ។ ដូចទូរទស្សន៍អប្សរា

[៨១] អគ្គនាយកទូរទស្សន៍អប្សរា ឈ្មោះ សុខ ឦសាន្ត ដែលបានបដិសេធមិនព្រមបកស្រាយថា អ្នកណាជាម្ចាស់សារព័ត៌មានអប្សរា ឬ អ្នកណាជាម្ចាស់ដីដែលកសាងស្ថានីយទូរទស្សន៍នោះ។

[៨២] នៅក្នុងការសម្ភាសន៍មួយកាលពីថ្ងៃទី១០ សីហា ២០០៧ លោក សុខ ឦសាន្តបានផ្តល់ឱ្យអ្នកស្រាវជ្រាវនូវទស្សនាវដ្តី ២ច្បាប់ ដែលជាការបោះពុម្ពផ្សាយរបស់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា គឺទស្សនាវដ្តីប្រជាជនដែលគាត់និយាយថា បានផ្តល់ជាអំណោយ ១០០ ចំពោះការផ្សាយលេខ ៧១ ខែមេសា ២០០៧។

		ទូទស្សន៍បាយ័នក៏មានស្ថានីយ វិទ្យុផងដែរ ។
បណ្តាញស្ថានីយ ទូរទស្សន៍កម្ពុជា (ស៊ីធីអិន)	▪ ជារបស់ក្រុមហ៊ុន រ៉ូយ៉ាល់គ្រុប គ្រប់គ្រងដោយមហាសេដ្ឋីខ្មែរ-អូស្ត្រាលី លោក គិត ម៉េង[៨៣] និងជាប្រធានសភាពាណិជ្ជកម្មជាតិដែលគេស្គាល់ជាទូទៅថា មនុស្ស ជិតស្និទជាមួយរដ្ឋាភិបាល[៨៤] ។	▪ បណ្តាញទូរទស្សន៍កម្ពុជា (ស៊ីធីអិន) ជាស្ថានីយថ្មី និង ទំនើបជាងគេបង្អស់ក្នុងចំណោមស្ថានីយទាំងឡាយ ▪ ស្ថានីយទូរទស្សន៍នេះ គឺជាស្ថានីយ ដែលគាំទ្រគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា
ស្ថានីយផ្សាយរបស់រដ្ឋ **ទទក**	▪ ត្រូវបានគ្រប់គ្រងដោយក្រសួង ព័ត៌មាន ។	▪ មានការត្រួតពិនិត្យយ៉ាងតឹងរឹងមុន នឹងចេញផ្សាយបញ្ហាស្មុកស្មាញ ។
ស្ថានីយទូរទស្សន៍ប៉ុស្តិ៍ លេខ ៣	▪ ម្ចាស់ភាគហ៊ុនគឺមន្ទីរព័ត៌មាន រាជធានីភ្នំពេញ និងក្រុមហ៊ុន ថៃឈ្មោះ KCS Cambodia ។ ▪ អគ្គនាយកទូរទស្សន៍ប៉ុស្តិ៍លេខ ៣ ឈ្មោះលោក ខាំពូន កែវម៉ានី គឺជាទីប្រឹក្សាសម្តេចប្រធាន	▪ មន្ទីរព័ត៌មានរាជធានីភ្នំពេញ មាន ភាគហ៊ុនមួយផ្នែក ដែលមានមន្ទីរ ព័ត៌មានរាជធានីភ្នំពេញ និងក្រសួង ព័ត៌មានជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិនៃស្ថានីយ[៨៥]

[៨៣] ក្រុមហ៊ុន រ៉ូយាល់គ្រុបរបស់ លោក គិត ម៉េង ក៏ជាម្ចាស់លើក្រុមហ៊ុនម៉ូប៊ីតែល ដែលជាក្រុមហ៊ុនទូរស័ព្ទធំជាងគេ ភ្នាក់ងារល្បែងស៊ីសងដែលមានអាជ្ញាប័ណ្ណ ជាម្ចាស់ពាក់កណ្តាលលើធនាគារ ANZ Royal ។ គិត ម៉េង គឺជាប្រធានសភាពាណិជ្ជកម្មរាជធានីភ្នំពេញ ។

[៨៤] គិត ម៉េង ជាមនុស្សដែលគ្មានតំណែងនៅក្នុងរដ្ឋាភិបាលឡើយ ប៉ុន្តែគេជឿជាក់ថា គាត់ចូលជួបនាយករដ្ឋមន្ត្រីបានយ៉ាងងាយ ហើយអ្នកសារព័ត៌មានទូរទស្សន៍ ស៊ីធីអិន ក៏ដូច្នេះដែរ (អ្នកសារព័ត៌មានម្នាក់គឺជា ទីប្រឹក្សានាយករដ្ឋមន្ត្រី) ។ គិត ម៉េង ក៏មនុស្សដែលគេប្រើប្រាស់ជាឧបករណ៍សម្រាប់សម្របសម្រួលក្នុងការចរចាររវាង ហ៊ុន សែន និងសម រង្ស៊ីផងដែរ ដែលក្រោយមកបានធ្វើឱ្យ លោក សម រង្ស៊ី ត្រឡប់ពីនិរទេសខ្លួនវិញនៅឆ្នាំ២០០៦ ។ ក្នុងនាមជាប្រធានសភាពាណិជ្ជកម្មគាត់ក៏បានធ្វើដំណើរទៅបរទេស ជាមួយ ហ៊ុន សែន ហើយដើរតួនាទីជាអ្នកផ្សព្វផ្សាយពាណិជ្ជកម្មកម្ពុជាក្នុងនាមរដ្ឋាភិបាល ។

[៨៥] មន្ទីរព័ត៌មានរាជធានីភ្នំពេញ ក៏ជាម្ចាស់ស្ថានីយ វិទ្យុ FM ១០៣ ស្ថានីយ៍វិទ្យុ (FM ៨៨) និង (FM ៩៧.៥) និងម្ចាស់ក្រុមហ៊ុនទូរទស្សន៍ខ្មែរកាបភ្នំពេញផងដែរ ។ http://www.culturalprofiles.net/cambodia/Units/1142.html ។

	ព្រឹទ្ធសភា ជា ស៊ីម ។	
ស្ថានីយទូរទស្សន៍ប៉ុស្តិ៍លេខ ៥	▪ ក្រសួងការពារជាតិមានភាគហ៊ុនមួយភាគ និងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន MICA មួយភាគ។ អគ្គនាយកស្ថានីយនេះ ឈ្មោះលោកខៃម គុណវឌ្ឍន៍ សមាជិកគណៈកម្មាធិ ការកណ្តាលគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា[៨៦] ។	
ទូរទស្សន៍ប៉ុស្តិ៍លេខ ៩	▪ បច្ចុប្បន្ននេះត្រូវបានគេអះអាងថា "បានទទួលអាជ្ញាប័ណ្ណជាក្រុមហ៊ុនឯកជន ១00%"[៨៧] ។ គេជឿជាក់ស្ថានីយនេះជារបស់គ្រួសារលោករដ្ឋមន្ត្រី ឃុន ហាំង រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងធម្មការ និងកិច្ចការសាសនា (ហ៊្វុនស៊ីនប៉ិច) ហើយគ្រប់គ្រងដោយ សាច់ញាតិគ្រួសាររបស់លោក។	▪ ស្ថាបនាឡើង ដោយគណបក្ស ហ៊្វុនស៊ីនប៉ិចកាលពីដើមទសវត្ស ១៩៩0 ▪ រហូតមកដល់ ១៩៩៧ វាជាស្ថានីយមួយដែលផ្សាយពីបញ្ហាមិនស្មុកស្មាញខាងវិស័យនយោបាយ ដោយគាំទ្រគណបក្សហ៊្វុនស៊ីនប៉ិច និងរដ្ឋាភិបាលចម្រុះ ជាមួយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា។ ព្រឹត្តិការណ៍ឆ្នាំ១៩៩៧ ស្ថានីយទូរទស្សន៍ នេះផ្សព្វផ្សាយឱ្យគណបក្សហ៊្វុនស៊ីនប៉ិច ហើយតែងតែនិយាយជំទាស់នឹងគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា។ ទូរទស្សន៍ ប៉ុស្តិ៍លេខ ៩ (ជាមួយស្ថានីយវិទ្យុរបស់ហ៊្វុនស៊ីនប៉ិច) ត្រូវបានវាយប្រហារក្នុងពេលព្រឹត្តការណ៍នេះ ក្រោយមកត្រូវបាន

[៨៦] ឯកសារផ្តល់ដោយអ្នកសារព័ត៌មានជាន់ខ្ពស់ម្នាក់។

[៨៧] ពីវែបសាយរបស់ទូរទស្សន៍ប៉ុស្តិ៍លេខ ៩ http://www.tv.9.com.kh/aboutus.html ។

		គ្រប់គ្រងដោយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ។ ▪ ក្រោយមកទើបប្រគល់ជូនវិញ ហើយបច្ចុប្បន្នស្ថានីយវិទ្យុនេះ ស្ថិតនៅក្នុងដៃលោករដ្ឋមន្ត្រីយុន ហាំង ដែលចាត់ទុកថាជាវិទ្យុគាំទ្ររដ្ឋាភិបាល ហើយសម្រុះសម្រួលជាមួយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ។

រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មានបានបញ្ជាក់ថា ឆាប់ៗនេះក្រសួងនឹងផ្តល់ជូនអាជ្ញាប័ណ្ណឱ្យស្ថានីយទូរទស្សន៍ថ្មីពីរទៀតគឺ ស៊ីធីអិន ប្លូស់ (ជារបស់ លោក គិត ម៉េង) និងទូរទស្សន៍អាស៊ីអាគ្នេយ៍ (ជារបស់លោករដ្ឋលេខាធិការ កៅ គឹមហួន)[៨៨] ។

មិនគួរឱ្យភ្ញាក់ផ្អើលទេ នៅពេលពិនិត្យមើលភាពជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិនៃស្ថានីយទូរទស្សន៍កម្ពុជាទាំងឡាយ គ្មានកន្លែងណាដែលអាចរកមើលសេរីភាពបញ្ចេញមតិ ឬ ព័ត៌មានដែលមិនលំអៀងឃើញឡើយ។ ដូចដែលបានលើកឡើងពីខាងលើ ក្នុងរបាយការណ៍នេះគ្រប់ស្ថានីយផ្សាយព័ត៌មានទាំងអស់សុទ្ធតែមានភាពលំអៀងផ្នែកនយោបាយទៅខាងរដ្ឋាភិបាល។ ឧទាហរណ៍របាយការណ៍ជាក់ស្តែងរួមមាន ការពិពណ៌នាអំពីមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល ឬ មន្ត្រីមួយក្រុម (ស្ទើរតែជាសមាជិកគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាទាំងអស់) ធ្វើដំណើរទៅតាមជនបទដើម្បីពិនិត្យមើលផ្លូវ ឬ ស្ពាន ឬ ចែកអំណោយជាចំណីអាហារ ឬ ប្រាក់កាសបន្តិចបន្តួច ឬ របស់របរផ្សេងៗដល់ប្រជាពលរដ្ឋតាមមូលដ្ឋាន។

សម្តេច ហេង សំរិន (ប្រធានកិត្តិយសគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា និងជាប្រធានរដ្ឋសភាជាតិ) មានប្រសាសន៍ថា គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ជួនកាលជួលទូរទស្សន៍ឯកជនដូចជា ប៉ុស្តិ៍អប្សរា ឬ បាយ័ន ឱ្យចាក់ផ្សាយព្រឹត្តិការណ៍នានារបស់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ហើយមានតែទូរទស្សន៍

[៨៨] កៅ គឹមហួន ក៏បើកសារព័ត៌មានមួយ និងស្ថានីយវិទ្យុមួយនៅក្នុងឆ្នាំ ២០០៧ ហើយក៏ជាសាកលវិទ្យាធិការនៃសាកលវិទ្យាល័យកម្ពុជាដែរ ។

ជាតិកម្ពុជា ទទក តែប៉ុណ្ណោះ ដែលចាក់ផ្សាយសេចក្តីរាយការណ៍ព័ត៌មានស្តីពីសកម្មភាពរបស់រដ្ឋាភិបាល។

សម្តេចបញ្ជាក់សារជាថ្មីម្តងទៀតថា: *"**ទទក** ផ្សាយសកម្មភាពរបស់រដ្ឋាភិបាលមិនមែនរបស់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាទេ"*[៨៩] ។

តាមរបៀបនេះ ក្រសួងនានា ឬ មេដឹកនាំរបស់រដ្ឋាភិបាលស្ទើរឡើងរឿងមួយបង់ថ្លៃសម្រាប់សេចក្តីរាយការណ៍ ព្រមទាំងផ្តល់ការលើកទឹកចិត្តជាថវិកាដល់អ្នកយកព័ត៌មាន។ ទម្លាប់ក្នុងការហុចស្រោមសំបុត្រដែលមានប្រាក់កាសក្នុងពេលសន្និសីទសារព័ត៌មាន ឬ ឱកាសថតរូបសម្រាប់ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានគឺជារឿងធម្មតា។ អ្នកយកព័ត៌មានទូរទស្សន៍ជាតិម្នាក់និយាយអួតថាបានទទួល៥០ដុល្លារសហរដ្ឋអាមេរិក និងការធ្វើដំណើរដោយឥតគិតថ្លៃនៅពេលធ្វើសេចក្តីរាយការណ៍ពីសកម្មភាពរបស់រដ្ឋាភិបាល[៩០] ។

អ្នកសារព័ត៌មានម្នាក់ បានធ្វើការកត់សម្គាល់នូវការចំអកអំពីការបង្ខំឱ្យផ្សាយ "ពិធីបុណ្យចែកអំណោយ" ប៉ុន្តែមិនអនុញ្ញាតឱ្យរាយការណ៍ពីភាពក្រីក្រដោយជាក់ស្តែងដែលនៅពីខាងក្រោយឆាករបស់អ្នកដឹកនាំនយោបាយក្នុងការផ្តល់ប្រាក់កាសតិចតួច និងមីកញ្ចប់ដល់ពលរដ្ឋកម្ពុជាជនបទទេ[៩១] ។

ការផ្សាយព័ត៌មានទាំងនេះ ប្រហែលជារឿងគួរអោយធុញទ្រាន់ ប៉ុន្តែអាចជាឧបករណ៍នយោបាយមួយដ៏មានឥទ្ធិពល ។

ការសិក្សាថ្មី១មួយបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរដែលជាម្ចាស់សន្លឹកឆ្នោតមានការចាប់អារម្មណ៍យ៉ាងខ្លាំងចំពោះការសាងសង់ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធហើយភ្ជាប់វាទៅនឹងចំណូលចិត្តនៃការបោះឆ្នោត។ នៅពេលដែល " វិទ្យាស្ថានសាធារណរដ្ឋអន្តរជាតិ " បានសួរពលរដ្ឋកម្ពុជាថាតើអ្វីដែលមានអនុភាពលើការបោះឆ្នោតរបស់ពួកគេកាលពីសម័យបោះឆ្នោតជ្រើសរើសសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំ/សង្កាត់ ឆ្នាំ២០០៧? ចម្លើយខ្ពស់ជាងគេបំផុត(៤៣%) គឺ "ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ"[៩២] ។ នៅពេលដែលសួរថាហេតុអ្វីបានជាពួកគាត់

---

[៨៩] គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាត្រួតត្រាព័ត៌មាន **ទទក** ក្នុងការផ្សាយមុនពេលបោះឆ្នោត។ សារព័ត៌មាន ឌឺ ឃែមបូឌា ដេលី ១២ ធ្នូ ២០០៦ ។

[៩០] សម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកយកព័ត៌មាន ទទក ២៥ សីហា ២០០៧។

[៩១] សម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកយកព័ត៌មានថ្ងៃទី១១ កញ្ញា ២០០៧។

[៩២] ការសិក្សាទូទាំងប្រទេសមួយចេញផ្សាយដោយវិទ្យាស្ថានសាធារណអន្តរជាតិ កាលពីខែមិថុនា ២០០៧ បានសួរមនុស្ស ២០០០ នាក់ (ដែលពីមុនបានឆ្លើយដោយសុទិដ្ឋិនិយមអំពីអនាគតរបស់ប្រទេសជាតិ)។ សំណួរ : ហេតុអ្វីបានជាអ្នកយល់ថាប្រទេសកម្ពុជាកំពុងដើរតាមទិសត្រឹមត្រូវ ?" អ្នកឆ្លើយដ៏លើសលប់ ៧៨% បញ្ជាក់ថា "ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ" គឺជាហេតុផលដ៏សំខាន់។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ នៅពេលដែលការសិក្សា ស្រាវជ្រាវសួរ

គិតថា ប្រទេសកម្ពុជាកំពុងធ្វើដំណើរតាមទិសត្រឹមត្រូវនោះ? ៧៨%នៃអ្នកឆ្លើយបានបញ្ជាក់ថា "ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ"។ គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាដែលកំពុងកាន់អំណាចបានឈ្នះ៨៤% នៃតំណែងជាប្រធានក្រុមប្រឹក្សាឃុំ/ សង្កាត់[៩៣]។

លោក គល់ បញ្ញា នាយកអង្គការខុមហ្វ្រែល (គណៈកម្មាធិការដើម្បីការបោះឆ្នោតដោយសេរី និងយុត្តិធម៌នៅកម្ពុជា) បានមានប្រសាសន៍ថា "ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន ជាពិសេសទូរទស្សន៍ដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់សម្រាប់ប្រជាជនក្រីក្រ និងមិនចេះអក្សរ។ ពួកគេឃើញតែគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ធ្វើកិច្ចការអភិវឌ្ឍន៍នានា"[៩៤]។

ខណៈដែលភាពលំអៀងផ្នែកនយោបាយ មិនមែនជារឿងគួរឱ្យភ្ញាក់ផ្អើលដូចក្នុងករណី **ទទក**ដែលជាប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយគ្រប់គ្រងដោយរដ្ឋនោះ ស្ថានីយផ្សេងៗទៀតក៏អនុវត្តដូចគ្នាដែរ។ អ្នកសារព័ត៌មានខ្លះបានសារភាពជាចំហរថា តួនាទីរបស់ពួកគេហាក់បីដូចជានាយកដ្ឋានទំនាក់ទំនងសាធារណៈរបស់រដ្ឋាភិបាលអញ្ចឹងជាជាងជាអ្នកផ្តល់ដំណឹងបែបឯករាជ្យមួយ។

លោក សុខ ព្សិសាន្ត អគ្គនាយកទូរទស្សន៍អប្សរា និងជាសមាជិកគណៈកម្មការកណ្តាលនៃគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាបានមានប្រសាសន៍ថា "គ្រប់សង្គមទាំងអស់សុទ្ធតែមានចំណុចវិជ្ជមាន និងអវិជ្ជមាន ប៉ុន្តែយើងលើកទឹកចិត្តចំណុចវិជ្ជមាន និងកាត់បន្ថយចំណុចអវិជ្ជមានវិញនេះជាការបម្រើនូវផលប្រយោជន៍ប្រទេសជាតិ និងប្រជាពលរដ្ឋ។ មនុស្សគ្រប់រូបស្រឡាញ់រឿងដែលល្អ"[៩៥]។

នៅក្នុងព្រឹត្តិប័ត្រទូរទស្សន៍ចេញផ្សាយថ្ងៃទី១០ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៧ អត្ថបទបែបដំណឹងចំនួន៨ក្នុងចំណោម១២ បានដើរតាមរូបមន្តនៃការពិនិត្យមើលហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ ឬ ការចែកអំណោយដល់សហគមន៍

ថា "តើហេតុផលអ្វីខ្លះដែលគណបក្សមួយធ្វើឱ្យអ្នកពេញចិត្តនៅក្នុងការបោះឆ្នោតឃុំ/សង្កាត់ឆ្នាំ២០០៧ ? ចម្លើយទទួលបានខ្ពស់បំផុតគឺ "ការកសាងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ" (៤៣%)។

http://www.iri.org/asia/cambodia/pdfs/2007-06- 12Cambodia.pdf ។

[៩៣] គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាឈ្នះបាន ១៥៩១ តំណែងមេឃុំ ប្រៀបធៀបជាមួយគណបក្ស សម រង្ស៊ី (២៨) ហើយហ្វ៊ុនស៊ិនប៉ិចបាន (២)។ http://necelect.org.kh/English/ElectionResult/2007/official%20results/Official%20Results(seat_e).pdf.

[៩៤] គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាត្រួតត្រាព័ត៌មាន **ទទក** ក្នុងការផ្សាយមុនពេលបោះឆ្នោត-សារព័ត៌មាន ឌឹ ឃែមបូឌា ដេលី ១២ ធ្នូ ២០០៦។

[៩៥] សម្ភាសន៍ជាមួយលោក សុខ ព្សិសាន្ត ថ្ងៃទី១១ កញ្ញា ២០០៧ ។

ដោយឯកឧត្តមផ្សេងៗ[៥៦] ។ ពុំមានដំណឹងបែបរិះគន់ណាមួយឡើយ ។ សារបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ថា: រដ្ឋាភិបាលបានចុះជួយប្រជាពលរដ្ឋ រដ្ឋាភិបាលគឺទទួលខុសត្រូវក្នុងការសាងសង់ផ្លូវ និងស្ពាន (ទោះបីជាផ្លូវ និងស្ពានសឹងតែទាំងអស់ជាអំណោយរបស់ម្ចាស់ជំនួយអន្តរជាតិក៏ដោយ) ។ មានការនិយាយតិចតួច ដែលស្ទើរតែគ្មានសោះអំពីការប្រឆាំងនយោបាយ ឧក្រិដ្ឋកម្ម (ដូចជានិទ្ទណ្ឌភាពចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដែលបានប្រព្រឹត្តដោយនគរបាល យោធា ឬមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល) ឬ សង្កត់លើបញ្ហា ដូចជាភាពក្រីក្រ និងបញ្ហារំលោភដីធ្លីជាដើម ។

អគ្គនាយកទូរទស្សន៍ប៉ុស្តិ៍លេខ៥ ធ្លាប់បានមានប្រសាសន៍ថា ស្ថានីយរបស់លោកផ្សាយអំពី "ការងារសហគមន៍" ដែលអនុវត្តដោយរដ្ឋាភិបាល ។ លោក ខែម គុណវឌ្ឍ[៥៧] ក៏ជាសមាជិកគណៈកម្មការកណ្តាលនៃគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាដែរ បានមានប្រសាសន៍ថា "ខ្ញុំមិនដែលឃើញគណបក្ស សម រង្ស៊ីកសាងសាលារៀន ផ្លូវ និងវត្តទេ ។ មូលហេតុនេះហើយ បានជាយើងមិនដែលផ្សាយព័ត៌មានពីគណបក្សនេះ" ។

ភាពលំអៀងគាំទ្ររដ្ឋាភិបាលរបស់ស្ថានីយទូរទស្សន៍បាយ័ន ត្រូវបានផ្សាយពាណិជ្ជកម្មតាមវែបសាយរបស់ខ្លួនយ៉ាងច្បាស់ដែលនិយាយថា ដំណឹងក្នុងស្រុកមានបំណងបម្រើជា "ស្ពានដែលពាំនាំគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាលទៅដល់ប្រជាពលរដ្ឋ"[៥៨] ។ ចំណុចនេះពិតជាមិនសូវភ្ញាក់ផ្អើលប៉ុន្មានទេ ដោយពិចារណាត្រង់ថាស្ថានីយទូរទស្សន៍ គឺគ្រប់គ្រងដោយកូនស្រីរបស់សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី ។

ស្ថានីយថ្មីជាងគេបំផុតគឺ ស៊ីធីអិន ដែលជាទូរទស្សន៍ទំនើបជាងគេបន្តិចនៅក្នុងការបង្ហាញរបស់ខ្លួន ហើយប្រហែលជាស្ថានីយដែលមានសេរីភាពជាងគេបំផុតក្នុងខ្លឹមសារមាតិកា ប៉ុន្តែ ក៏មិនមានអ្វីខុសពីគេច្រើនណាស់ណាដែរ ។ ដំណឹង និង "បទវិចារណកថា" របស់ទូរទស្សន៍នោះច្រើនតែបង្ហាញនូវការផ្តល់វេទិកាសម្រាប់មន្ត្រីគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ដើម្បីនិយាយយ៉ាងវែងអំពីការងារដ៏ល្អរបស់គណបក្ស ហើយរិះគន់គណបក្សប្រឆាំង និងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលចំៗ ឬ បញ្ឆិតបញ្ឆៀង (ពិសេសគឺអង្គការសិទ្ធិ

---

[៥៦] នៅក្នុងទំនាក់ផលប្រយោជន៍ពិតៗមួយ អត្ថបទមួយ គឺជាសន្ទរកថារបស់លោក សុខ ព្សសាន្ត ដែលជាអគ្គនាយកស្ថានីយ ។ អត្ថបទផ្សេងៗទៀតដូចជាព្រះសង្ឃទទួលរង្វាន់ កិច្ចប្រជុំរវាងរដ្ឋមន្ត្រីការបរទេសជាមួយនឹងអ្នកមានបណ្ដាស័ក្តិកូរ៉េ សន្និសីទស្តីពីឥស្លាម និងការដុតបំផ្លាញស៊ុតដើម្បីទប់ស្កាត់ជម្ងឺផ្តាសាយបក្សី ។

[៥៧] គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាត្រួតត្រាព័ត៌មាន **ខខក** ក្នុងការផ្សាយមុនពេលបោះឆ្នោត សារព័ត៌មាន ឌឹ ឃែមបូឌា ដេលី ១២ ធ្នូ ២០០ ៦ ។

[៥៨] http://www.bayontv.com.kh/localnews.html

មនុស្ស)។ ជួនកាលស្ថានីយនេះសាកល្បងផ្សាយវិស័យខ្លះដែលខ្លួនមិនគួរផ្សាយ ប៉ុន្តែបញ្ចប់ទៅវិញយ៉ាងលឿន។ ក្នុងករណីមួយដែលបានថ្លែងកាលពីខែសីហា ២០០៦ សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រីជំទាស់នឹងកម្មវិធីមួយដែលបានពិភាក្សាអំពីអំពើពុករលួយហើយស៊ីធីអ៊ិនបានបិទវេទិកានោះភ្លាមៗមិនអោយផ្សព្វផ្សាយ[៩៩]។

"នៅពេលខ្ញុំដែលមានពេលទំនេរពី ស៊ីធីអិន ខ្ញុំត្រឡប់មកទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី ហើយបំពេញការងាររបស់ខ្ញុំសម្រាប់សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី"។ មន្ត្រីព័ត៌មាន លោក ជុំ កុសល់

ក្រៅពីជាអ្នកអត្ថាធិប្បាយដ៏សំខាន់ម្នាក់របស់ទូរទស្សន៍ស៊ីធីអិន និងជា "ជាមន្ត្រីព័ត៌មាន" លោក ជុំ កុសល់ ក៏ជាទីប្រឹក្សារបស់សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រីផងដែរ។ តួនាទីរបស់លោកនៅក្នុងស្ថានីយស៊ីធីអិន គឺសម្ភាសន៍មន្ត្រីបណ្តាខេត្ត "ដើម្បីបង្ហាញនូវសមិទ្ធិផលរបស់មន្ត្រីទាំងនោះ" ប៉ុន្តែលោកពុំបានឃើញទំនាស់ផលប្រយោជន៍នៅក្នុងការងាររបស់លោកទេ។

លោកបានពន្យល់ថា "ខ្ញុំត្រូវបែងចែកពេលវេលារបស់ខ្ញុំ" នៅពេលខ្ញុំដែលមានពេលទំនេរពីស៊ីធីអិន ខ្ញុំត្រឡប់មកទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី ហើយបំពេញការងាររបស់ខ្ញុំសម្រាប់សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី"[១០០]។

ថ្វីត្បិតតែគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា គ្រប់គ្រងផ្តាច់មុខទៅលើទូរទស្សន៍យ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ប៉ុន្តែក៏នៅតែមានករណីលើកលែងដោយកម្រ និងមានកម្រិត គឺនៅក្នុងអំឡុងយុទ្ធនាការបោះឆ្នោត។ នៅពេលដែលកម្មវិធីអភិវឌ្ឍន៍របស់អង្គការសហប្រជាជាតិ (UNDP) ទិញកម្មវិធីក្នុងទូរទស្សន៍ **ទទក** ដែលជារបស់រដ្ឋ ដើម្បីចាក់ផ្សាយបទរាយការណ៍ព័ត៌មានអំពីគណបក្សនយោបាយនានា ហើយព័ត៌មាននោះមានតុល្យភាពជាងមុន[១០១]។ កម្មវិធីនេះមានការកើតឡើងដោយមានកិរិតតិចបំផុត ហើយគ្មានឥទ្ធិពលណា

---

[៩៩] សារព័ត៌មាន ឌឹ ឃែមបូឌា ដេលី ១៦ សីហា ២០០៦។

[១០០] សម្ភាសន៍ជាមួយ ជុំ កុសល ថ្ងៃទី ១៣ កញ្ញា ២០០៧។

[១០១] កម្មវិធីមិនបានផ្តល់ការផ្សាយស្មើភាពគ្នាទេ ប៉ុន្តែ "មានសមធម៌" ចំពោះគណបក្សធំៗមួយចំនួន ជាមួយនឹងបរិមាណព័ត៌មានដែលផ្តល់ដល់គណបក្សនីមួយៗ ដោយយោងទៅតាមលក្ខខណ្ឌដែលគណបក្សនីមួយៗមានអសនៈនៅក្នុងរដ្ឋសភាជាតិ (ដូច្នេះ គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាបានទទួលការផ្សាយច្រើនជាងគេបង្អស់) នៅក្នុងកំឡុងពេលបោះឆ្នោតឃុំ/សង្កាត់ ២០០៧ កម្មវិធីត្រូវបានផ្សាយក្នុងរយៈពេល១៥នាទី បន្ទាប់ពីព័ត៌មានពេលយប់របស់ទូរទស្សន៍ ទទក ហើយរយៈពេលនៃការផ្សាយនោះមាន១៥ថ្ងៃ។ ការផ្សាយនេះមានរយៈពេល៤០នាទី ក្នុង១សប្តាហ៍សំរាប់បង្ហាញការងារថ្មីៗ ពីចន្លោះការបោះឆ្នោតឃុំ/សង្កាត់២០០៧ និងការបោះឆ្នោតជាតិ ២០០៨។ សូមមើលគេហទំព័រ http://www.equitycam.tv/

ដែលអាចមើលឃើញច្បាស់ទៅលើមាតិកានៃការផ្សព្វផ្សាយជាប្រក្រតីផ្សេងទៀតរបស់ **ទទក** នៅពេលវេលាសេសសល់តទៅទៀត។

ទោះបីជាទូរទស្សន៍ **ទទក** សំអាងថាមានសមភាពក៏ដោយ ក៏ទូរទស្សន៍នេះស្វែងរកវិធីដ៏ប៉ិនប្រសព្វជាងនេះ ដើម្បីធ្វើអោយទូរទស្សនិកជនដឹងអំពីភាពលំអៀងរបស់ខ្លួនផងដែរ។ ឧទាហរណ៍ នៅមុនពេលជិតបោះឆ្នោតជាតិឆ្នាំ២០០៣ **ទទក** បានបញ្ចាំងភាពយន្តមួយគឺ វាលពិឃាដជារៀងរាល់យប់ អស់រយះពេលមួយសប្តាហ៍ តាមមើលទៅនេះ គឺជាការខិតខំប្រឹងប្រែងដើម្បីរំឭកប្រជាពលរដ្ឋអំពីរបបប៉ុល ពត ដែលគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា (ឬអ្នកកាន់អំណាចមុន) អះអាងថាបានរំដោះប្រទេសជាតិចេញពីរបបនេះ[១០២]។

ស្ថានីយទូរទស្សន៍ "ឯកជន" ផ្សេងទៀត បានជំទាស់អស់រយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំក្នុងការបង្ខំឱ្យលក់ម៉ោងផ្សាយទៅគណបក្សនយោបាយ ដើម្បីផ្សព្វផ្សាយក្នុងអំឡុងយុទ្ធនាការរកសម្លេងឆ្នោតជាសកម្មភាពមួយ ដែលអាចនាំឱ្យខូចប្រយោជន៍ដល់គណបក្សដទៃច្រើនជាងគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា។ ហេតុផលដែលបានអះអាងចំពោះគោលនយោបាយនេះ គឺថាការផ្សព្វផ្សាយរបស់គណបក្សនយោបាយ គឺមិនសូវកាក់កបដូចការផ្សាយពាណិជ្ជកម្មធម្មតាទេ។ប៉ុន្តែឈានចូលមកដល់សម័យបោះឆ្នោតជាតិ២០០៣ ស្ថានីយទូរទស្សន៍ស្ទើរតែទាំងអស់លើកលែងតែស្ថានីយមួយ (ព្រមទាំង **ទទក** ផងដែរ) បានត្រៀមខ្លួនជាស្រេចដើម្បីផ្សាយការឃោសនាឱ្យគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាអំពី "ភាពយន្តឯកសារ" ក្នុងការការពារការផ្តួលរំលំគណបក្សហ៊ុនស៊ិនប៊ិចនៅក្នុងព្រឹត្តការណ៍មួយក្នុងឆ្នាំ១៩៩៧[១០៣]។

នៅពេលបោះឆ្នោតជ្រើសរើសក្រុមប្រឹក្សាឃុំ/សង្កាត់ឆ្នាំ ២០០៧ ស្ថានីយទូរទស្សន៍ ស៊ីធីអិន បានផ្សព្វផ្សាយកម្មវិធីមួយដែលមានចំណងជើងថា "ទេពកោសល្យ និងសមិទ្ធផល" ដែលសម្ភាសន៍តែមេឃុំដែលជាសមាជិកគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា និងមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលនានានិយាយអំពីសមិទ្ធផលរបស់ខ្លួន។ សេចក្តី

[១០២] មាត្រា ១៩ អាដហុក និងមជ្ឈមណ្ឌលដើម្បីអប់រំច្បាប់ដល់សហគមន៍- សេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ និងសារព័ត៌មាន ខែមិថុនា ២០០៦ ។

[១០៣] សេចក្តីថ្លែងការណ៍ដោយ Daniel Caligaert ជាសាស្ត្រាចារ្យការបោះឆ្នោតប្រជាធិបតេយ្យនៅកម្ពុជា នៃវិទ្យាស្ថានសាធារណអន្តរជាតិ នៅអនុគណៈកម្មការសភាអាមេរិក ស្តីពីអាស៊ី និង ប៉ាស៊ីហ្វិក-គណកម្មការទំនាក់ទំនងអន្តរជាតិនៃរដ្ឋសភា-ខែមិថុនា ២០០៣។ សូមអានផងដែរត្រង់ចំណុចរហូតមកដល់សម័យបោះឆ្នោត ជ្រើសរើសសភា ឆ្នាំ២០០៣ នៅកម្ពុជា: ការបញ្ចេញយោបល់នយោបាយ និងសេរីភាពក្នុងការប្រជុំក្រោមការវាយប្រហារ-អង្គការឃ្លាំមើលសិទ្ធិមនុស្ស-១២ មិថុនា ២០០៣ ។

វាយការណ៏នយោបាយរបស់ទូរទស្សន៍ស៊ីធីអិនជាទូទៅត្រូវបានពិពណ៌នាដោយក្រុមសង្កេតការណ៍បោះឆ្នោតមួយថា "មានភាពលំអៀងយ៉ាងខ្លាំង" ទៅខាងគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា[១០៤] ។

វិទ្យុ

ម្ចាស់កម្មសិទ្ធិនៃស្ថានីយវិទ្យុ ក៏ត្រូវបានត្រួតត្រាដោយអ្នកដែលស្មោះត្រង់នឹងគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាផងដែរ ។ ប៉ុន្តែមានស្ថានីយវិទ្យុពីរដែលគេជឿជាក់ថាមានសម្ព័ន្ធភាពជាមួយគណបក្សប្រឆាំង សម រង្ស៊ី ហើយស្ថានីយពីរទៀតដែលមានម្ចាស់គ្រប់គ្រងមានភាពឯករាជ្យពីនយោបាយ ។

ខាងក្រោមនេះ គឺជាស្ថានីយជាតិសំខាន់ៗ ឬ មានមូលដ្ឋាននៅភ្នំពេញ (លើកលែងតែស្ថានីយតូចៗនៅតាមបណ្តាខេត្ត)៖

ស្ថានីយ	រលកធាតុអាកាស (MHz)	ម្ចាស់/ ប្រធានគ្រប់គ្រង	ការមើលឃើញថាមានការលំអៀងផ្នែកនយោបាយ
ស្ថានីយវិទ្យុAM			
វិទ្យុជាតិ	AM 918	▪ វិទ្យុជាតិគ្រប់គ្រងដោយរដ្ឋ	គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា
ស្ថានីយវិទ្យុ FM			
Sweet FM 88	FM 88	▪ លោក អេង សេដ្ឋា មូលី (សាច់ញាតិរបស់ អតីតរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មាន លោក អៀងមូលី) ឬ សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី/គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា[១០៥] ។	គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា
សម្លេងជីវិតថ្មី FM	FM 89.5	▪ លោក តាំង វេកហុង	អាព្យាក្រិត្យភាព ក្នុងមាតិកា

---

[១០៤] គណៈកម្មការដើម្បីការបោះឆ្នោតដោយសេរី និងយុត្តិធម៌នៅកម្ពុជា (ខុមហ្វ្រែល) ការវាយតម្លៃចុងក្រោយ និងរបាយការណ៍ស្តីពីការបោះឆ្នោតក្រុមប្រឹក្សាឃុំ/សង្កាត់ ឆ្នាំ២០០៧។

[១០៥] បច្ចុប្បន្ននេះមិនច្បាស់ថា នរណាជាម្ចាស់ទេ ។ ស្ថានីយនេះ ត្រូវបានស្ថាបនាដោយ អៀង មូលី ពេលគាត់ជារដ្ឋមន្ត្រីព័ត៌មាននៅទសវត្ស ១៩៩០ ហើយមានសម្ព័ន្ធភាពជាមួយនឹងគណបក្សប្រជាធិតេយ្យសេរីនិយមព្រះពុទ្ធសាសនា។ ឆ្នាំ២០០៣ ត្រូវបានរាយការណ៍ថាស្ថានីយនេះត្រូវបានលក់ឱ្យ ហ៊ុន សែន។ សូមអាន "ការលក់វិទ្យុត្រូវបានរឹតចំណងគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាកាន់កាប់រលកធាតុអាកាស" សារព័ត៌មានភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍ ខែវិច្ឆិកា ៧-២០ ឆ្នាំ២០០៣។

(វិទ្យុគ្រិស្តសាសនា)			
FM 90	FM 90	▪ ហ៊្វុនស៊ិនប៉ិច	ហ៊្វុនស៊ិនប៉ិច
តាព្រហ្ម FM	FM 90.5	▪ ពីមុនឮថាចេញអាជ្ញាប័ណ្ណឱ្យសមាជិកសភាហ៊្វុនស៊ិនប៉ិច លោក អៀ លឹមសួរ [១០៦]	ហ៊្វុនស៊ិនប៉ិច
វិទ្យុបារាំងអន្តរជាតិ ស្ថានីយផ្សាយបន្ត	FM 92	▪ វិទ្យុបារាំងអន្តរជាតិ	អព្យាក្រិត្យ
FM 93.5	FM 93.5	▪ អតីតសម្ព័ន្ធភាពគណបក្សប្រជាធិបតេយ្យសេរី និយមព្រះពុទ្ធសាសនា ម្ចាស់បច្ចុប្បន្នមិនច្បាស់ ប៉ុន្តែគេជឿជាក់ថាមានទំនោរទៅខាង សមរង្ស៊ី	គណបក្ស សម រង្ស៊ី
បាយ័ន FM	FM 95	▪ តាមរបាយការណ៍បានឱ្យដឹងថា (ជាមួយនឹងទូរទស្សន៍បាយ័ន) ហើយម្ចាស់គឺគ្រួសាររបស់សម្តេច នាយករដ្ឋមន្ត្រី។ អគ្គនាយក គឺកូនស្រីរបស់សម្តេច	គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា
វិទ្យុជាតិ FM	FM 96	▪ វិទ្យុគ្រប់គ្រងដោយរដ្ឋ	គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា
វិទ្យុអប្សរា FM	FM97	▪ មិនប្រាប់ឈ្មោះម្ចាស់ ប៉ុន្តែជាទូទៅគេជឿជាក់ថាជារបស់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា។ គ្រប់គ្រងដោយ លោក សុខ ឮសាន្ត សមាជិកគណៈកម្មការកណ្តាលនៃគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា	គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា

[១០៦] ពីមុនស្ថានីយនេះត្រូវបានគ្រប់គ្រងដោយ ណូរ៉ាណារឹទ្ធ អាណាន់ដាយ៉ាត ដែលកាលនោះគឺជា សមាជិកគណៈកម្មការនាយក និងជាប្រធានខុទ្ទកាល័យសម្តេចក្រុមព្រះនរោត្តម រណឫទ្ធិ។ នៅពេលដែល នរោត្តម រណឫទ្ធិ ត្រូវបានទម្លាក់ពីតំណែងប្រធានគណបក្ស កាលពីខែតុលា ២០០៦ ក៏មានរដ្ឋប្រហារយ៉ាងមានប្រសិទ្ធិភាពនៅឯស្ថានីយនេះដែរ ហើយនៅតែស្ថិតក្នុងដៃគណបក្សហ៊្វុនស៊ិនប៉ិចដដែល ខណៈដែលទ្រង់ រណឫទ្ធិ ចាកចេញដើម្បីបង្កើតគណបក្សថ្មី។ សូមអានត្រង់ចំណុចសម្ព័ន្ធភាពដើម្បីសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិនៅកម្ពុជាប្រកាសបន្ទាន់ ២៣ តុលា ២០០៦ ដែលមាននៅក្នុងវែបសាយ http://www.licadho.org/press/files/132AFECUAStaffremovalRadioTaProhm06.pdf

វិទ្យុសេចក្តីស្រឡាញ់ FM (ស្ថានីយចម្រៀងប្រជាប្រិយ)	FM 97.5	▪ ម្ចាស់ពីរគឺសាលាក្រុងភ្នំពេញ និងក្រុមហ៊ុន KCS Cambodia	អព្យាក្រិត្យ
វិទ្យុ FM យោធា	FM 98	▪ ម្ចាស់ពីរគឺក្រសួងការពារជាតិ និងក្រុមហ៊ុនថៃ។ គ្រប់គ្រងដោយលោក អានុចា វ៉ាចារ៉ាត់ ថាងកា ។	គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា
វិទ្យុ FM 99	FM 99	▪ អគ្គនាយកឈ្មោះលោក គឹម បឿន។ មិនច្បាស់ថា អ្នកណាជាម្ចាស់ពិតប្រាកដ[១០៧] ។	គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា
វិទ្យុគ្រួសារ FM	FM99.5	▪ ក្រុមហ៊ុនផ្សាយសម្លេងចុងបូព៌ា កម្ពុជា	វិទ្យុគ្រិស្តសាសនា (អព្យាក្រិត្យ)
ស្ថានីយផ្សាយបន្ត BBC	FM 100	▪ សារជីវកម្មផ្សាយសម្លេងអង់គ្លេស	អព្យាក្រិត្យ
ស្ថានីយផ្សាយបន្ត ABC	FM 101.5	▪ សារជីវកម្មផ្សាយសម្លេងអូស្ត្រាលី	អព្យាក្រិត្យ
វិទ្យុសម្លេងស្ត្រី FM	FM 102	▪ ម្ចាស់ និងគ្រប់គ្រងដោយអង្គការមជ្ឈមណ្ឌលព័ត៌មានស្ត្រីកម្ពុជា	អព្យាក្រិត្យ
វិទ្យុភ្នំពេញ FM	FM 103	▪ ម្ចាស់ពីរគឺមន្ទីរព័ត៌មាននៃសាលាក្រុងភ្នំពេញ និងក្រុមហ៊ុន KCS Cambodia	គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា
វិទ្យុសុវណ្ណភូមិ FM	FM 104	▪ មិនដឹង	គណបក្ស សម រង្ស៊ី
សម្បុកឃ្មុំ FM	FM 105	▪ លោក ម៉ម សូណង់ដូ	អព្យាក្រិត
វិទ្យុអាស៊ីអាគ្នេយ៍ FM	FM 106	▪ ឯកឧត្តម កៅ គឹមហួន រដ្ឋលេខាធិការគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា	គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា
វិទ្យុខ្មែរ	FM 107	▪ ឯកឧត្តម យុន ហាំង រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងធម្មការនិង សាសនា គ្រប់គ្រងដោយ	គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា និងហ៊ុនស៊ីនប៊ិច ។

---

[១០៧] ទំព័រលឿង កម្ពុជា អាសយដ្ឋានរបស់វិទ្យុ ៩៩ និងអាសយដ្ឋានរបស់វិទ្យុ និងទូរទស្សន៍អប្សរានៅជាមួយគ្នា។ សូមមើលវែបសាយ http://www.yellowpages-cambodia.com/media/television-and-radio-stations/

		យុន អេឡៃណា។	

ម្ចាស់ស្ថានីយវិទ្យុជាច្រើន មានសម្ព័ន្ធភាពជាមួយគណបក្សនយោបាយ ហើយការផ្សាយរបស់ពួកគេឆ្លុះបញ្ចាំងឱ្យឃើញនូវភាពលំអៀង។ ស្ថានីយវិទ្យុជាតិដែលជារបស់រដ្ឋ គាំទ្ររដ្ឋាភិបាល និងមាតិគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាដែលមានការផ្សាយទស្សនៈជំទាស់បានតិចតួច។ ស្ថានីយវិទ្យុបាយ័ន និងអប្សរាជាឧបករណ៍បំពងសម្លេងរបស់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា នៅតាមរលកធាតុអាកាស ដូចជាដៃគូរបស់គេគឺទូរទស្សន៍បាយ័ន និងអប្សរាដែរ។ ស្ថានីយវិទ្យុខ្លះទៀតគឺមាន "ភាពអព្យាក្រិត្យ" ផ្នែកនយោបាយយ៉ាងធំធេងដោយចាក់ផ្សាយតែចម្រៀង ឬ កម្មវិធីកំសាន្តនានា ប៉ុន្តែស្ថានីយទាំងនោះ ក៏មានភក្តីភាពចំពោះគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាដែរ។ ស្ថានីយទាំងនេះប្រហែលជាមិនផ្សព្វផ្សាយពីការលើកតំកើង គណបក្សកាន់អំណាចទេ ក៏ប៉ុន្តែក៏មិនបានផ្តល់នូវវេទិកាសម្រាប់ព័ត៌មាន ឬ ទស្សនៈឯករាជ្យដែរ។

ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏មានទស្សនៈនយោបាយជាច្រើន ហើយមានព័ត៌មានឯករាជ្យខ្លះដែលអ្នកស្តាប់វិទ្យុអាចរកបាន។ បញ្ហានេះមិនបានឆ្លុះបញ្ចាំងនូវឆន្ទៈរបស់រដ្ឋាភិបាល ក្នុងការបើករលកធាតុអាកាសអោយបានទូលាយទេ។ ជាការពិត រដ្ឋាភិបាលជានិច្ចកាលតែងតែរកមធ្យោបាយដើម្បីមិនចង់បើករលកធាតុអាកាសឱ្យបានទូលំទូលាយទេ ច្រើនតែបដិសេធមិនផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណវិទ្យុទៅជនណាដែលរដ្ឋាភិបាលចាត់ទុកថាមិនគាំទ្រគណបក្សកាន់អំណាច ជាពិសេសគណបក្សប្រឆាំង និងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល។

ជាច្រើនដង ការគ្រប់គ្រងរលកធាតុអាកាសត្រូវបានកំណត់ឡើងតាមរយៈមធ្យោបាយដ៏ម៉ឺងម៉ាត់ជាងមុន។ នៅសម័យដែលមានភាពតានតឹងខ្លាំងផ្នែកនយោបាយ ស្ថានីយវិទ្យុដែលគ្រប់គ្រងដោយហ៊ុន-ស៊ីនប៊ុិចពីរត្រូវបានរឹបអូសយកដោយប្រើអាវុធ ហើយអ្នកសារព័ត៌មានជាន់ខ្ពស់ម្នាក់នៅក្នុងស្ថានីយមួយត្រូវបានធ្វើឃាដ ក្នុងករណីដែលគេជឿជាក់ជាទូទៅថា ជាការសម្លាប់ដែលមានការពាក់ព័ន្ធផ្នែកនយោបាយ (Political killing)។ វិទ្យុសម្បុកឃ្មុំដែលជាសម្លេងឯករាជ្យ និងឆ្នើមជាងគេបំផុតនៅលើរលកធាតុអាកាសកម្ពុជា ក៏ត្រូវបានបិទហើយម្ចាស់វិទ្យុនេះត្រូវបានជាប់ពន្ធនាគារពីរដង ។

ពីដើមហ៊ុនស៊ីនប៊ុិច ទទួលបានអាជ្ញាប័ណ្ណសម្រាប់ស្ថានីយវិទ្យុពីររបស់ខ្លួន (FM 90 និង FM 90.5 ក្រោយមកគេស្គាល់ថាជាវិទ្យុតាព្រហ្ម)[១០៨] តាមរយៈតំណែងជាដៃគូក្នុងរដ្ឋាភិបាលចម្រុះជាមួយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា។ ជាទំលាប់ស្ថានីយទាំងពីររបស់ហ៊ុនស៊ីនប៊ុិចក្លាយទៅជាអសកម្ម ហើយមានទំនោរទៅរក

[១០៨] គេជឿថា ការចេញអាជ្ញាប័ណ្ណ ស្ថានីយទាំងពីរនេះ គឺឱ្យទៅបុគ្គលជាម្ចាស់នៅក្នុងគណបក្សហ៊ុនស៊ីនប៊ុិច ពុំមែនអោយទៅគណបក្សទេ។

គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា លើកលែងតែក្នុងខណៈពេលដែលទំនាក់ទំនងរវាងគណបក្សទាំងពីរនេះបានកើតជាបញ្ហាធំៗជាមួយគ្នា ។

ស្ថានីយវិទ្យុ FM 90 ស្ថាបនាឡើងនៅដើមទសវត្ស១៩៩0 ពុំបានធ្វើការរិះគន់ដល់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាទេ អស់រយៈពេលយ៉ាងយូរ ចាប់តាំងពីកកើតរបស់ខ្លួនមករហូតដល់មុនព្រឹត្តការណ៍ឆ្នាំ១៩៩៧។ ក្នុងអំឡុងព្រឹត្តការណ៍ ១៩៩៧ នេះ ស្ថានីយ៍ FM90 (ព្រមទាំងទូរទស្សន៍គណបក្សហ៊្វុនស៊ីនប៉ិចប៉ុស្តិ៍លេខ៩) ត្រូវបានរឹបអូស និងលួចយកទ្រព្យសម្បត្តិដោយកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធ[១០៩] ។ ត្រូវចំណាយពេលអស់ជាច្រើនខែមុននឹងប្រគល់មកឱ្យគណបក្សហ៊្វុនស៊ីនប៉ិច ធ្វើការគ្រប់គ្រង និងបន្តដំណើរការឡើងវិញ។ ស្ថានីយនេះនៅតែមិនប្រឈមមុខដាក់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាដដែល បច្ចុប្បន្ននេះថ្វីត្បិតតែអ្នកខ្លះនិយាយថាការផ្សាយព័ត៌មានរបស់វិទ្យុនេះមានភាពតុល្យភាពជាងមុន និង បញ្ចូលទស្សនៈប្លែកៗជាច្រើនក៏ដោយ ។

ស្ថានីយវិទ្យុតាព្រហ្មដែលត្រូវបានស្ថាបនាឡើងប្រហែលក្នុងឆ្នាំ២00១ បន្ទាប់ពីស្ថានីយវិទ្យុFM 90 ក៏មានប្រវត្តិប្រហាក់ប្រហែលគ្នាដែរ ។ ក្នុងអំឡុងជាប់គាំងផ្នែកនយោបាយដ៏តានតឹងក្រោយការបោះឆ្នោតជាតិឆ្នាំ២00៣ ពេលដែលស្ថានីយនេះបានបើកយុទ្ធនាការផ្សាយប្រឆាំងជាមួយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា និងមេដឹកនាំគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា បណ្ណាធិការជាន់ខ្ពស់ម្នាក់ លោក ជូ ជេដ្ឋារីទ្ធ ត្រូវបានធ្វើឃាដនៅខាងក្រៅការិយាល័យស្ថានីយវិទ្យុ ។ ក្រោយមក ស្ថានីយនេះត្រឡប់ទៅជាគាំទ្រមាគ៌ា នយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាលយ៉ាងសកម្ម ក្រោយពីហ៊្វុនស៊ីនប៉ិចចូលរួមក្នុងរដ្ឋាភិបាលចម្រុះជាថ្មីម្តងទៀតជាមួយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា។

នៅចុងឆ្នាំ២00៦ ខណៈដែលទំនាក់ទំនងរវាងប្រធានគណបក្សសម្តេចក្រុមព្រះ និងសម្តេច នាយករដ្ឋមន្ត្រី បានប្រែក្លាយកាន់តែខ្លាំងឡើងម្តងទៀត ការផ្សាយរបស់ស្ថានីយវិទ្យុតាព្រហ្មក៏កាន់ តែប្រឆាំងគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាខ្លាំងឡើងៗដែរ ។ នៅខែតុលា គណបក្សហ៊្វុនស៊ីនប៉ិចត្រូវបែកបាក់ដោយជម្លោះផ្ទៃក្នុងដែលគេជឿជាក់ថាប្រហែលជាអាចត្រូវបានរៀបចំដោយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាដែលនាំឱ្យមានការដកសម្តេចក្រុមព្រះពីតំណែងប្រធានគណបក្ស ។ នៅថ្ងៃដែលគេដកសម្តេចក្រុមព្រះចេញពីតំណែង កងអង្គរក្សប្រដាប់ដោយអាវុធរបស់អគ្គលេខាធិការរបស់គណបក្សហ៊្វុនស៊ីនប៉ិចបានត្រួតត្រាស្ថានីយនេះ ។ គេ

[១០៩] របាយការណ៍របស់តំណាងពិសេស នៃអគ្គលេខាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិ ទទួលបន្ទុកផ្នែកសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា ស្តីការទទួលបានសារព័ត៌មាន ២៥ មិថុនា ១៩៩៨ http://cambodia.ohchr.org/download.aspx?ep_id=120 ។

បានចោទដោយគ្មានភស្តុតាងថា ពួកគេបានបង្ខំនាយកស្ថានីយដោយភ្ជង់កាំភ្លើង ជាមនុស្សដែលស្និទ្ធជាមួយនឹងសម្តេចក្រុមព្រះឈ្មោះ ណូរ៉ាណារីទ្ធ អាណាន់ដាយ៉ាត ឱ្យផ្សាយអំពីការទម្លាក់សម្តេចក្រុមព្រះ។ គាត់បានបដិសេធ ហើយបានគេចខ្លួនជាមួយបុគ្គលិកផ្សេងទៀតចេញពីស្ថានីយ[១១០] ។ បច្ចុប្បន្ននេះស្ថានីយនេះស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់លោកអគ្គលេខាធិការ និងគណបក្សហ៊្វុនស៊ីនប៉ិច ហើយទំនោរទៅរកគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ។

អតីតគណបក្សប្រជាធិតេយ្យសេរីនិយមព្រះពុទ្ធសាសនា បានទទួលអាជ្ញាប័ណ្ណមួយសម្រាប់ស្ថានីយវិទ្យុ（FM 88）នៅដើមទសវត្ស ១៩៩០ នៅពេលដែលខ្លួនជាផ្នែកមួយនៃរដ្ឋាភិបាលចម្រុះ ហើយមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់នៃគណបក្សនេះ លោក អៀង មូលី ជាអតីតរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មាន។（អាជ្ញាប័ណ្ណនេះឮគេថាបានចេញឱ្យឈ្មោះបុគ្គលម្នាក់ដែលជាសាច់ញាតិរបស់លោក）ក្រោយពីលោក អៀង មូលី បានបំបែកខ្លួនចេញពីគណបក្សប្រជាធិបតេយ្យសេរីនិយមព្រះពុទ្ធសាសនានៅឆ្នាំ១៩៩៥ ហើយបង្កើតគណបក្សមួយដែលជិតស្និទជាមួយនឹងគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ពេលនោះការចំណាយរបស់ស្ថានីយវិទ្យុត្រូវបានសម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រីជួយចេញមួយផ្នែក។ នៅឆ្នាំ២០០៣ គេបានរាយការណ៍ថាស្ថានីយនេះត្រូវបានលក់ឱ្យសម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រីទាំងស្រុង[១១១] ។ សព្វថ្ងៃស្ថានីយនេះគាំទ្រគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា។

ក្រោយពីការបែកបាក់របស់គណបក្សប្រជាធិបតេយ្យសេរីនិយមព្រះពុទ្ធសាសនា ក្រុមសម្តេច ស៊ីន សាន បានចាប់ផ្តើមការផ្សាយស្ថានីយវិទ្យុមួយទៀតគឺ（FM 93.5）នៅដើមឆ្នាំ១៩៩៧ ទោះបីក្រសួងព័ត៌មានបានព្យាយាមបិទវិទ្យុនេះជាច្រើនលើកច្រើនសារក៏ដោយ។ ក្នុងអំឡុងព្រឹត្តការណ៍ឆ្នាំ១៩៩៧ ស្ថានីយវិទ្យុនេះ ក៏ដូចស្ថានីយវិទ្យុហ៊្វុនស៊ីនប៉ិចដែរត្រូវបានគេលួចប្លន់ទ្រព្យសម្បត្តិ។ ក្រោយមក ត្រូវបានផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណមួយទៀតដោយដាក់ឈ្មោះបុគ្គលម្នាក់ជាសមាជិក ដែលមានទំនាក់ទំនងជាមួយគណបក្សប្រជាធិតេយ្យសេរីនិយមព្រះពុទ្ធសាសនា ប៉ុន្តែមិនបានបន្តការផ្សាយទេអាស្រ័យដោយកង្វះមូលនិធិ[១១២] ។

---

[១១០] សម្ព័ន្ធភាពដើម្បីសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិនៅកម្ពុជា។ ការប្រកាសអាសន្ន ២៣ តុលា ២០០៦។ អាចរកមាននៅវែបសាយ http://www.licadho.org/press/files/132AFECUAStaffRemovalRadioTaProhm06.pdf

[១១១] សូមអាន "ការទិញអាជ្ញាប័ណ្ណវិទ្យុត្រូវបានរឹតបណ្តឹងគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាកាន់កាប់រលកធាតុអាកាស"។ សារព័ត៌មានភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍ ៧ -២០ វិច្ឆិកា ២០០៣ ។

[១១២] របាយការណ៍របស់តំណាងពិសេសនៃអគ្គលេខាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា ស្តីពីការទទួលបានព័ត៌មាន ២៥ មិថុនា ១៩៩៨ http://cambodia.ohchr.org/download.aspx?ep_id=120

គណបក្សប្រឆាំង សម រង្ស៊ី (និងគណបក្សមុនដែលមានឈ្មោះ គណបក្សជាតិខ្មែរ) ត្រូវបានបដិសេធជាច្រើនដងក្នុងការស្នើសុំអាជ្ញាប័ណ្ណស្ថានីយវិទ្យុតាំងពីឆ្នាំ១៩៩៦។ ប៉ុន្តែគណបក្សនេះ បានរកឃើញទីផ្សារវិទ្យុដើម្បីឱ្យស្ថានីយវិទ្យុ FM 93.5 រស់ឡើងវិញ ដែលពីមុនគឺជាស្ថានីយវិទ្យុរបស់មន្ត្រីគណបក្សប្រជាធិបតេយ្យសេរីនិយមព្រះពុទ្ធសាសនាដែលលែងមានទៀតហើយនៅឆ្នាំ២០០៣។ វានៅមិនច្បាស់ថាតើកិច្ចការនេះកើតឡើងដោយរបៀបណា ? ប៉ុន្តែតាមប្រភពខ្លះពន្យល់ថា អាជ្ញាប័ណ្ណស្ថានីយវិទ្យុនេះត្រូវបានលក់ ឬ ជួលឱ្យអ្នកគាំទ្រគណបក្ស សម រង្ស៊ី ដែលជាអតីតមន្ត្រីគណបក្សប្រជាធិបតេយ្យសេរីនិយមព្រះពុទ្ធសាសនា។ ស្ថានីយនេះក៏ត្រូវបានគេនិយាយថា បានទទួលផលចំណេញជាឧបករណ៍ និងធនធានផ្សេងទៀត ពីការហូរចូលនូវមូលនិធិពីវិទ្យាស្ថានសាធារណៈអន្តរជាតិដែលប្រភពមូលនិធិមកពីរដ្ឋាភិបាលសហរដ្ឋអាមេរិក។ ស្ថានីយវិទ្យុ FM 93.5 គឺជាស្ថានីយដែលគេជឿជាក់ថាមានទំនោរទៅរកគណបក្ស សម រង្ស៊ី ក្នុងមាតិការបស់ខ្លួន ទោះបីជាអ្នកសង្កេតការណ៍មួយចំនួននិយាយថា កាលពីដើមបានខិតខំធ្វើឱ្យមានតុល្យភាព ហើយមិនលំអៀងនៅក្នុងសេចក្តីរាយការណ៍ ព័ត៌មានរបស់ខ្លួនក៏ដោយ។ បច្ចុប្បន្ននេះ ស្ថានីយនេះមានព័ត៌មានខ្លួនឯងតិចតួច ហើយភាគច្រើនជួលម៉ោងផ្សាយឱ្យអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល។ (ម្ចាស់វិទ្យុ FM 104 ដែលមានចំណែកទីតាំងនៅក្នុងស្ថានីយវិទ្យុ ៩៣.៥ ដែរ [១១៣] នេះគឺជាបញ្ហាមិនច្បាស់ ប៉ុន្តែគេក៏បានចាត់ទុកថាជាស្ថានីយមួយដែលគាំទ្រគណបក្ស សម រង្ស៊ី ដែរ)។

ដូចដែលបានធ្វើការកត់សម្គាល់មកពីខាងលើនៃរបាយការណ៍នេះ ដែលគេតែងតែនិយាយថា មានតែស្ថានីយវិទ្យុពីរទេ ដែលមានភាពជាឯករាជ្យ ស្ថានីយវិទ្យុពីរដែលកំពុងផ្សាយព័ត៌មានបែបដំណឹង និងយោបល់តែមួយគត់ក្នុងប្រទេសកម្ពុជានោះ គឺមានវិទ្យុ FM 102 គ្រប់គ្រងដោយមជ្ឈមណ្ឌលព័ត៌មានស្ត្រីកម្ពុជា និង FM 105 ហៅថា វិទ្យុសម្បុកឃ្មុំ។

វិទ្យុFM102 ដែលគ្រប់គ្រងដោយអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល បានចាប់ផ្តើមនៅឆ្នាំ១៩៩៩ ហើយភាគច្រើនទទួលបានប្រាក់ជំនួយបរទេសរួមមានពីសហរដ្ឋអាមេរិក អូស្ត្រាលី និងអង់គ្លេស។ ស្ថានីយវិទ្យុនេះផ្សាយជាសំខាន់អំពីឯកសារព័ត៌មាន និងបញ្ហាអប់រំអំពីបញ្ហាសង្គម ជាពិសេសបញ្ហានានាដែលប៉ះពាល់ដល់ស្ត្រី។ នេះគឺជាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលតែមួយគត់នៅកម្ពុជាដែលមានស្ថានីយវិទ្យុផ្ទាល់ខ្លួន ទោះបីស្ថានីយនេះ (ជាមួយនឹងស្ថានីយផ្សេងទៀត) បានជួលម៉ោងផ្សាយឱ្យអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនានាក៏ដោយ។ មជ្ឈមណ្ឌលព័ត៌មានស្ត្រីកម្ពុជាច្រើនផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់លើការផ្លាស់ប្តូររបស់ស្ត្រីនៅក្នុង

[១១៣] FM 104 ចុះបញ្ជីនៅក្នុងទំព័រលឿងកម្ពុជា មានអាសយដ្ឋាននៅជាមួយ FM 93.5 ដែរ ។

សង្គមមិនមែននយោបាយទេ ពិតមែនហើយដែលបញ្ហាទាំងនេះបានជួយឱ្យអង្គការនេះទទួលអាជ្ញាប័ណ្ណស្ថានីយវិទ្យុ។ សហនាយកស្ថានីយនេះ ឈ្មោះលោកស្រី ទីវ សារ៉ាយ៉េត ដែលពីមុនធ្វើការនៅក្រសួងព័ត៌មាន និងជាមិត្តភក្ដិជាមួយរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មាន ប្រហែលជាបានជួយក្នុងការទទួលបានអាជ្ញាប័ណ្ណផងដែរ។

វិទ្យុ FM105 ឬសម្បុកឃ្មុំ គឺជាស្ថានីយដែលស្គាល់ថាបានផ្សព្វផ្សាយទស្សនៈរិះគន់រដ្ឋាភិបាល។ ម្ចាស់វិទ្យុនេះឈ្មោះលោក ម៉ម សូណង់ដូ ជាពាណិជ្ជករខ្មែរ-បារាំងម្នាក់ ដែលធ្លាប់រស់នៅប្រទេសបារាំងអស់រយៈពេល៣០ឆ្នាំ ហើយធ្លាប់បើកហាងឱស្ថនៅក្រុងប៉ារីស គឺមិនទំនងជាបុគ្គលនៅក្នុងពិភពវិទ្យុកម្ពុជា។ លោកត្រឡប់មកកម្ពុជាវិញនៅឆ្នាំ១៩៩៤ ហើយ២ឆ្នាំក្រោយមកបានបង្កើតស្ថានីយវិទ្យុនេះ ហើយក្រោយមក លោកបានប្រើវិទ្យុនេះដើម្បីផ្សព្វផ្សាយគណបក្សរបស់លោកដែលឥឡូវលែងមានទៀតហើយ គឺគណបក្សសម្បុកឃ្មុំដែលធ្លាប់បានចូលរួមបោះឆ្នោតជាតិនៅឆ្នាំ១៩៩៨ ។ បច្ចុប្បន្ននេះ វិទ្យុសម្បុកឃ្មុំគឺជាស្ថានីយដែលចាត់ទុកថាគ្មានលំអៀងដោយមិនគាំទ្រគណបក្សនយោបាយណាមួយឡើយ។ ក៏ប៉ុន្តែ តាមទស្សនៈរដ្ឋាភិបាលវិទ្យុនេះគឺប្រឆាំងរដ្ឋាភិបាលទេ (ហើយប្រហែលជាអ្នកស្ដាប់ជាច្រើនបើកស្ដាប់ដោយសារហេតុផលនេះហើយមើលទៅ)។ លោក ម៉ម សូណង់ដូ ច្រើនតែឧទ្ទេសនាមខ្លួនលោកថាឯករាជ្យ ប៉ុន្តែមិនអព្យាក្រឹត្យពីព្រោះលោក "លំអៀង" ទៅខាងប្រជាជនកម្ពុជា។ អស់រយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំ លោកគឺជាអ្នករិះគន់ដោយវោហាចំពោះគណបក្សកាន់អំណាច ហើយពេលខ្លះក៏រិះគន់គណបក្ស សម រង្ស៊ី និងគណបក្សដទៃៗទៀតផងដែរ។ ថ្មីៗនេះលោកបានព្យាយាមធ្វើយុទ្ធនាការ ដើម្បីប្រមូលគណបក្សនយោបាយទាំងឡាយ ក្រៅពីគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ឱ្យរួមគ្នាទៅជាកម្លាំងប្រឆាំងតែមួយ ដើម្បីប្រកួតជាមួយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ឱ្យកាន់តែមានប្រសិទ្ធិភាពនៅក្នុងការបោះឆ្នោតជាតិ ឆ្នាំ២០០៨ ខាងមុខនេះ។

តាមសាច់រឿងរបស់លោក លោក ម៉ម សូណង់ដូ ទទួលបានអាជ្ញាប័ណ្ណស្ថានីយវិទ្យុដោយសំណាងនិងទំនាក់ទំនងផ្ទាល់ខ្លួន។ អតីតរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មាន លោក អៀង មូលី មកពីគណបក្សប្រជាធិបតេយ្យសេរីនិយមព្រះពុទ្ធសាសនាគឺជាមិត្តភ័ក្តចាស់របស់ លោក ម៉ម សូណង់ដូ នៅប្រទេសបារាំង។ អាជ្ញាប័ណ្ណត្រូវបានចេញនៅឆ្នាំ១៩៩៥ ខណៈដែលលោក មូលី កំពុងតែបំបែកបក្សចេញពីគណបក្សប្រជាធិបតេយ្យសេរីនិយមព្រះពុទ្ធសាសនា

លោក ម៉ម សូណង់ដូ ត្រូវបាននាំខ្លួនទៅតុលាការក្នុងកំឡុងពេលឃុំខ្លួនលើកទី២

ដើម្បីបង្កើតគណបក្សដែលជាសម្ព័ន្ធមិត្តជាមួយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា។ ហើយ "បញ្ហានេះត្រូវបានគេជឿជាក់ថា គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ជាអ្នកផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណឱ្យលោកសូណង់ដូ ក្នុងការស្មានមើលទៅថាលោកអាចគាំទ្រនូវបុព្វហេតុរបស់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា"។ អាជ្ញាប័ណ្ណនេះ ជាដំបូង គឺផ្តល់ឱ្យសមាគមកម្ពុជាដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច ដែលលោក សូណង់ដូ បានបង្កើតឡើង។ លោក សូណង់ដូ មានប្រសាសន៍ថា គោលបំណងរបស់លោកមុនដំបូងជាមួយនឹងស្ថានីយវិទ្យុគឺដើម្បីតែចាក់ផ្សាយបទចម្រៀងតែប៉ុណ្ណោះហើយ "នាំមកនូវការកំសាន្តដល់ប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជា" ប៉ុន្តែក្រោយមកចាប់ពីខែសីហា ឆ្នាំ១៩៩៦ លោកបានប្តូរសម្លេង[១១៤]។

នៅក្នុងខែឧសភា ១៩៩៧ សម្បុកឃ្មុំត្រូវបានគេរុះរកកាយ និងលួចយកទ្រព្យសម្បត្តិដោយហ្វូងមនុស្សស្លៀកពាក់ឯកសណ្ឋាន នគរបាល និងយោធា។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៨ ចំពេលមានមហាបាតុកម្មក្រោយពីការបោះឆ្នោតជាតិដែលគណបក្សសម្បុកឃ្មុំរបស់លោក សូណង់ដូ មិនបានទទួលជោគជ័យនៅក្នុងការប្រកួត រដ្ឋាភិបាលបានផ្អាកអាជ្ញាប័ណ្ណរបស់សម្បុកឃ្មុំ ហើយលោក សូណង់ដូ បានគេចខ្លួនទៅប្រទេសថៃ។ ស្ថានីយនេះបានបន្តការផ្សាយឡើងវិញនៅឆ្នាំ១៩៩៩ ហើយលោក សូណង់ដូ ក៏បានបិទគណបក្សរបស់លោកចោលដើម្បីផ្តោតលើការផ្សាយតែមួយគត់។ លោក សូណង់ដូ ធ្លាប់បានជាប់ពន្ធនាគារពីរដង លើកទី១ ក្រោមការចោទប្រកាន់ ថាបានញុះញង់ឱ្យមានកុប្បកម្មប្រឆាំងថៃនៅទីក្រុងភ្នំពេញកាលពីឆ្នាំ២០០៣ ហើយលើកទីពីរ ក្នុងរយៈពេល២ឆ្នាំក្រោយមក ក្រោមការចោទប្រកាន់ថាបានផ្សាយការសម្ភាសន៍មួយជាមួយនឹងសកម្មជនដែលជាអ្នករិះគន់សន្ធិសញ្ញាព្រំដែនថ្មីរវាងកម្ពុជា និងវៀតណាម។ ក្នុងករណីទាំងពីរនេះគ្មានភស្តុតាងណាមួយ ដែលអាចគួរឱ្យជឿបានដើម្បីចោទប្រកាន់មកលើលោកឡើយ ហើយបទព្រហ្មទណ្ឌដែលចោទមកលើលោកត្រូវបានមតិរិះគន់ជាច្រើនថាជាការវាយប្រហាររបស់រដ្ឋាភិបាលទៅលើសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ។

បច្ចុប្បន្ននេះ តាមរបាយការណ៍បានឱ្យដឹងថា សម្បុកឃ្មុំគឺជាស្ថានីយវិទ្យុមួយដែលមានប្រជាប្រិយភាពខ្លាំងជាងគេក្នុងប្រទេស ហើយជាយន្តការមួយដ៏សំខាន់សម្រាប់ព័ត៌មានឯករាជ្យ និងការពិភាក្សានយោបាយ។ នៅក្នុងដំណើរឆ្ពោះទៅរកការបោះឆ្នោតក្នុងខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៨ ខាងមុខនេះ លោកសូណង់ដូបានលក់ម៉ោងផ្សាយឱ្យទៅគណបក្សប្រឆាំងផ្សេងៗរួមមាន គណបក្សសម រង្ស៊ី គណបក្សសិទ្ធិមនុស្ស និងគណបក្សនរោត្តម រណឫទ្ធិ ដើម្បីផ្សាយកម្មវិធីរយៈពេលមួយម៉ោងរៀងរាល់ថ្ងៃអំពីកម្មវិធីរបស់គណបក្ស

[១១៤] ព័ត៌មានអំពីការស្ថាបនា និងអាជ្ញាប័ណ្ណរបស់វិទ្យុសម្បុកឃ្មុំបានដកស្រង់ចេញពីមាត្រា ១៩-អង្គការអាដហុក និងមជ្ឈមណ្ឌលកម្ពុជា ដើម្បីអប់រំច្បាប់ សេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ និងសារព័ត៌មាន ខែមិថុនា ២០០៦ ។ " ឱស្ថរបស់ ម៉ម សូណង់ដូ- ភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍ ២៩ មិថុនា ដល់ ១២ កក្កដា ២០០៧ ។ វែបសាយរបស់វិទ្យុសម្បុកឃ្មុំ (http://www.sbk.com.kh/pages/history.htm)

នោះផ្ទាល់។ នេះគឺជាគំនិតដើម្បីឱ្យគណបក្សទាំងនេះបានបង្ហាញនូវកម្មវិធីនយោបាយរបស់ពួកគេទោះបីនៅពេលខ្លះគណបក្សទាំងនោះបានប្រើប្រាស់រលកធាតុអាកាស ដើម្បីវាយប្រហារគ្នាទៅវិញទៅមកក៏ដោយ។ មានការត្រួតពិនិត្យមួយដែលកម្រនឹងធ្វើកាលពីខែតុលា ២០០៧ លោក សូណង់ដូ បានផ្អាកការផ្សាយរបស់គណបក្សនរោត្តម រណឫទ្ធិ អស់រយៈពេលបីថ្ងៃ ដោយយល់ថា មានមាតិកាបានវាយប្រហារលើសម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រីខ្លាំងពេក។

ចំណុចសំខាន់ៗនៃវិទ្យុសម្បុកឃ្មុំផ្សេងទៀត គឺចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៩៩ មក ក៏បានជួលម៉ោងផ្សាយឱ្យវិទ្យុអាស៊ីសេរី និងសម្លេងសហរដ្ឋអាមេរិក ដែលគាំទ្រមូលនិធិដោយរដ្ឋាភិបាលសហរដ្ឋអាមេរិកដើម្បីផ្សាយព័ត៌មាន និងបទវិចារណកថាជាភាសាខ្មែររបស់ខ្លួន។ រដ្ឋាភិបាលបានបញ្ជា វិទ្យុសម្បុកឃ្មុំជាច្រើនសារឱ្យបញ្ឈប់ធ្វើដូច្នេះ ដោយលើកឡើងថាស្ថានីយនេះពុំមានសិទ្ធិក្នុងការផ្សាយព័ត៌មានអន្តរជាតិឡើយ ប៉ុន្តែការបញ្ជានេះក៏ត្រូវបានផ្អាកទៅវិញដោយសារតែមានការរិះគន់ច្រើនពេក។

ខណៈពេលដែលបដិសេធមិនព្រមផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណឱ្យវិទ្យុសម្លេងសហរដ្ឋអាមេរិក និង អាស៊ីសេរី រដ្ឋាភិបាលបានផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណឱ្យវិទ្យុបរទេសដទៃទៀត គឺវិទ្យុបារាំងអន្តរជាតិ (FM 92) និងសាជីវកម្មផ្សាយសម្លេងអង់គ្លេស (FM 100) ព្រមទាំងសាជីវកម្មផ្សាយសម្លេងអូស្ត្រាលី (FM 101.5)។ នៅឆ្នាំ២០០៥ ពេលដែលវិទ្យុបារាំងអន្តរជាតិត្រូវបានផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណ ដើម្បីបើកស្ថានីយផ្ទាល់ខ្លួននោះ លោករដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មានបានពន្យល់ថា ចំពោះការមិនផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណឱ្យវិទ្យុសម្លេងសហរដ្ឋអាមេរិក និងវិទ្យុអាស៊ីសេរីដោយវិទ្យុទាំងនោះ "បម្រើឱ្យរដ្ឋាភិបាលអាមេរិក" តែវិទ្យុបារាំង និងអង់គ្លេសមិនបានបម្រើឱ្យរដ្ឋាភិបាលបារាំង និងអង់គ្លេសឡើយ[១១៥]។

ស្រដៀងគ្នានេះដែរ មជ្ឈមណ្ឌលកម្ពុជាដើម្បីសិទ្ធិមនុស្ស ដែលផ្តល់មូលនិធិដោយសហរដ្ឋអាមេរិកក៏ត្រូវបានរដ្ឋាភិបាលបដិសេធមិនផ្តល់អាជ្ញាបណ្ណ័ឱ្យដែរ។ ផ្នែកវិទ្យុសម្លេងប្រជាធិបតេយ្យរបស់មជ្ឈមណ្ឌលបច្ចុប្បន្ននេះ បានផ្តាច់ខ្លួនចេញពីមជ្ឈមណ្ឌល ហើយក្លាយជារូបវ័ន្តបុគ្គលដាច់ដោយឡែកមួយ និងអាចត្រឹមតែជួលម៉ោងផ្សាយពីស្ថានីយ៍វិទ្យុសម្បុកឃ្មុំ និង FM ៩៣.៥ តែប៉ុណ្ណោះ ។

វិទ្យុអាស៊ីសេរី សម្លេងសហរដ្ឋអាមេរិក និងសម្លេងប្រជាធិបតេយ្យ ព្រមទាំងសារព័ត៌មានភាសាខ្មែររបស់វិទ្យុអន្តរជាតិបារាំង គឺជាវិទ្យុដែលតំណាងឱ្យភាពវិជ្ជមានមិនដូចជាបរិយាកាសនៃវិទ្យុកម្ពុជា ដែល

---

១១៥ http://www.voanews.com/khmer/archive/2005-102005-10-31-voa4.cfm

ស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់នយោបាយ និងសារព័ត៌មានត្រួតពិនិត្យខ្លួនឯង។ ប៉ុន្តែវិជ្ជាជីវៈ និងអព្យាក្រិត្យភាពរបស់អ្នកសារព័ត៌មានទាំងឡាយដែលបំរើការងារក្នុងស្ថាប័នទាំងនោះ អាចខុសគ្នា ថ្វីត្បិតតែរដ្ឋាភិបាលជួនកាលចោទប្រកាន់អ្នកទាំងនោះថាជាឧបករណ៍បំពងសម្លេងរបស់ពួកប្រឆាំងក៏ដោយ ក៏ពួកអ្នកទាំងអស់នោះនៅតែផ្សាយនូវសេចក្តីរាយការណ៍ដ៏ត្រឹមត្រូវ និងការពិភាក្សារំលែកពែ្ញកបញ្ហាទាំងអស់នោះដែលអ្នកឯទៀតកម្រនឹងធ្វើ។ ពួកទាំងអស់នោះផ្សាយព័ត៌មានស្តីពីការកាប់ឈើខុសច្បាប់ អំពើពុករលួយ និងរឿងស្មុកស្មាញឯទៀតដែលប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានគាំទ្រគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា មិនធ្វើការផ្សព្វផ្សាយ។ ជាផលវិបាក អ្នកសារព័ត៌មាននៃស្ថានីយវិទ្យុទាំងអស់នោះ បានក្លាយជាគោលដៅនៃការគំរាមកំហែង និងការបំភិតបំភ័យក្នុងរយះពេលប៉ុន្មានឆ្នាំថ្មីៗកន្លងទៅនេះ។

ជាទូទៅ ស្ថានីយវិទ្យុជាច្រើនបានដើរតួនាទីជាឧបករណ៍បំពងសម្លេងឱ្យគណបក្សនយោបាយណាដែលខ្លួនគាំទ្រ។ ប៉ុន្តែស្ថានីយឯករាជ្យទាំងឡាយ និងការផ្សាយបន្តពីអន្តរជាតិផ្តល់ឱ្យអ្នកស្តាប់នូវជម្រើសព័ត៌មានជាច្រើនដែលពុំមានផ្សាយនៅតាមស្ថានីយទូរទស្សន៍នានាទេ។

សារព័ត៌មាន

តូបលក់សារព័ត៌មាននៅកម្ពុជា បានដាក់តាំងលក់សារព័ត៌រាប់សិប ដែលមើលពីសំបកខាងក្រៅឃើញថា មានសេរីភាពខាងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន និងមានការលូតលាស់ខ្លាំងណាស់ ខាងឧស្សាហកម្មព័ត៌មាន។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ដូចដែលបានលើកឡើងពីខាងដើមក្នុងរបាយការណ៍នេះ ការបោះពុម្ពផ្សាយព័ត៌មានភាគច្រើនមានភាពលំអៀងផ្នែកនយោបាយ ស្ថាប័នមួយៗត្រូវបានកំណត់ដោយម្ចាស់ ឬចៅ-ហ្វាយរបស់ស្ថាប័ននោះ ហើយមានការខ្វះខាតអំពីអព្យាក្រិត្យភាព និងគោលដៅ។ ដោយមានភាពចំរុះគ្នានៃម្ចាស់កម្មសិទ្ធិសារព័ត៌មានច្រើនជាងវិទ្យុ និងទូរទស្សន៍ អ្នកអានកម្ពុជាភាគច្រើន ទិញសារព័ត៌មានដែលលំអៀងគាំទ្រខាងរដ្ឋាភិបាល។

គួរតែយើងចាប់អារម្មណ៍មើលឱ្យបានល្អិតល្អន់ថា អ្នកណាជាម្ចាស់សារព័ត៌មានទាំងបីដែលលក់ដាច់ជាងគេបំផុតនៅក្នុងប្រទេស :

ចាងហ្វាងកាសែតរស្មីកម្ពុជា លោក ថេង ប៊ុនម៉ា ត្រូវបានសម្ភាសន៍ក្នុងការផ្តល់ជំនួយដល់នាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុន សែន នាទសវត្សទី៩០។

រស្មីកម្ពុជា គឺជារបស់ក្រុមហ៊ុន ថៃ ប៊ុនរ៉ុង ដែលម្ចាស់ឈ្មោះលោក ថេង ប៊ុនម៉ា។ លោក ប៊ុនម៉ា ធ្លាប់បានគេចាត់ទុកថា ជាអ្នកមានជាងគេនៅកម្ពុជា ហើយប្រហែលជា

ល្បីល្បាញដោយសារលោកបានបាញ់កង់យន្តហោះប្រភេទ Boeing737 របស់ក្រុមហ៊ុនអាកាសចរភូមិន្ទកម្ពុជា ពីព្រោះលោកបានយល់ថាបុគ្គលិកមិនគួរសមដាក់លោកនៅឆ្នាំ១៩៩៧។ មានពេលមួយ រដ្ឋាភិបាលសហរដ្ឋអាមេរិកបានប្រកាសថា "លោកមានពាក់ពន្ធ័បញ្ហាគ្រឿងញៀន"[១១៦] ។ លោក ប៊ុនម៉ា ធ្លាប់មានទំនាក់ទំនងជាមួយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាយ៉ាងយូរ ហើយក៏ធ្លាប់ជាអ្នកផ្តល់ហិរញ្ញវត្ថុជូនសម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រីផងដែរ។ លោកធ្លាប់ផ្តល់ថវិកាដល់គម្រោងកសាងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ ដែលបើកឡើងដោយសម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី ហើយផ្តល់ថវិកាចំនួន ១លាន ដុល្លាសហរដ្ឋអាមេរិក ជូនសម្តេចក្រោយពីព្រឹត្តការណ៍ឆ្នាំ១៩៩៧[១១៧] ។ ប៉ុន្មានឆ្នាំថ្មីៗកន្លងទៅនេះ គេមិនសូវបានឮពីលោក ប៊ុនម៉ា ច្រើនទេក្រោយពីឮថាលោកមានជម្ងឺដាច់សរសៃឈាម។ បច្ចុប្បន្ននេះឮថា កូនលោក ប៊ុនម៉ា ឈ្មោះ ខូវ សម្បត្តិ ជាអ្នកគ្រប់គ្រងសារព័ត៌មាន។ បណ្ណាធិការសារព័ត៌មាននេះ ឈ្មោះលោក ប៉ែន សាមិទ្ធិ អតីតអ្នកសារព័ត៌មានរបស់រដ្ឋ "កម្ពុជា និងភ្នំពេញ" កាលពីទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៨0 ហើយក៏ជាប្រធានក្លឹបអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាផងដែរ។

កោះសន្តិភាព: ជារបស់លោក ថុង អ៊ុយប៉ាង ជាតួអង្គដែលមានវោហារ ដោយគេស្គាល់ដោយកាន់កាំភ្លើងខ្លីដែលមានភ្លើងឡាហ្សែ។ លោកមានហេតុផលដើម្បីធ្វើដូច្នេះ ដោយហេតុថាគេបានកំណត់គោលដៅដោយប្រើប្រាស់អំពើហិង្សាមកលើរូបលោកពីរដងកន្លងមកហើយៈ គ្រាប់បែកដៃត្រូវបានបោះចូលទៅក្នុងផ្ទះរបស់លោកកាលពីខែតុលា ១៩៩៧ ហើយលោកបានរួចជីវិតពីការបាញ់ ត្រូវពីរគ្រាប់ដោយឃាតករកាលពីខែមិថុនា ១៩៩៨។ ការវាយប្រហារនេះត្រូវបានគេជឿថា គឺជាលទ្ធផលនៃជម្លោះនៅក្នុងគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា[១១៨] ។ កោះសន្តិភាពត្រូវបានគេចាត់ទុកថា ជាសារព័ត៌មានដែលជានិច្ចកាលគាំទ្រគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ហើយបណ្ណាធិការសារព័តមាននេះលោក ខៀវ ណារី ក៏នៅក្នុង "គណៈកម្មការអ្នកនិពន្ធ" របស់ការផ្សព្វផ្សាយសម្រាប់តែសមាជិករបស់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាតែប៉ុណ្ណោះ គឺ "ទស្សនាវដ្តីប្រជា

---

[១១៦] Nicholas Burns ធ្វើការនៅក្រសួងការបរទេសអាមេរិកបាននិយាយនៅក្នុងសេចក្តីសង្ខេបសារព័ត៌មានប្រចាំថ្ងៃ កាលពីថ្ងៃទី២២ កក្កដា ១៩៩៧ ថា : "យើងមានរបាយការណ៍ដែលអាចជឿជាក់បានថា ថេង ប៊ុនម៉ា ពិតជាបានជាប់ពាក់ព័ន្ធយ៉ាងជិតស្និទ និងយ៉ាងខ្លាំងជាមួយការជួញដូរគ្រឿងញៀននៅកម្ពុជា ។ http://www.hri.org/news/usa/std/1997/97-07-22.std.html

[១១៧] Far Eastern Economic Review ថ្ងៃទី២ ធ្នូ ១៩៩៨។ http://www.feer.com/breaking_news981202.html

[១១៨] លោក អ៊ុយ ប៉ាង បានចោទប្រកាន់ជាច្រើនដងថា លោក ហេង ពៅ ដែលកាលនោះជាបញ្ជាការនគរបាលប្រឆាំងគ្រឿងញៀន ជាសមាជិកគណបក្សប្រជាជនបាននៅពីក្រោយការប៉ុនប៉ងធ្វើឃាដគាត់កាលពីឆ្នាំ១៩៩៨។ ក្រៅពីការបោះគ្រាប់បែកដៃចូលទៅក្នុងផ្ទះ ឆ្នាំ១៩៩៧ លោក ប៉ាង និយាយថា "នៅពេលដែលខ្ញុំចាប់ផ្តើមសរសេរអត្ថបទរិះគន់លោក ជា ស៊ីម ហុក ឡុងឌី កូន ទា បាញ់ និង ថៃ ប៊ុន រ៉ុង ស្រាប់តែមាន គេចោលគ្រាប់បែកដៃពីរគ្រាប់ចូលក្នុងផ្ទះរបស់ខ្ញុំ" សូមអានអត្ថបទ "ការរិះគន់ពាក់ព័ន្ធនឹងគ្រប់បែក" ។ សារព័ត៌មាន ឌឹ ឃែមបូឌា ដេលី ១៧ តុលា ១៩៩៧ ។

ជន"[១១៩]។ ប៉ុន្តែប្រហែលជាលើសពីការគាំទ្រមាគាំគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជារបស់ខ្លួនថែមទៀត សារព័ត៌មាន នេះល្បីដោយសារតែស្ទីលមានរូបថតច្រើន និងរូបថតមានការភ្ញាក់ផ្អើល នៃព័ត៌មានបែបឧក្រិដ្ឋកម្ម។

បញ្ជីផ្លូវការរបស់ក្រសួងព័ត៌មានបញ្ជាក់ថា ម្ចាស់របស់**សារព័ត៌មានកម្ពុជាថ្មី** គឺលោក លី ហួ ប៉ុន្តែប្រភពមួយចំនួននិយាយថាអ្នកនៅពីក្រោយពិតប្រាកដគឺលោក លឹម ហ៊ុយឡេង គឺជាមហាសេដ្ឋីអចលនៈវត្ថុម្នាក់ និងជាប្រធានសភាពាណិជ្ជកម្មក្រុងព្រះសីហនុ។ សារព័ត៌មានកម្ពុជាថ្មី គឺជាសារព័ត៌មានមួយដែលគេចាត់ទុកផងដែរថាជាសារព័ត៌មានគាំទ្ររដ្ឋាភិបាល។

សារព័ត៌មានឯទៀតដែលតូច ចេញផ្សាយជាប្រចាំមានម្ចាស់ និងលំអៀងនយោបាយដូចខាងក្រោម[១២០]។

សារព័ត៌មាន	**ម្ចាស់**	**លំអៀងនយោបាយ**
អរិយធម៌	▪ ស្ងួន និមល[១២១]	គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា
ស និង ខ្មៅ	▪ ជិន ចាន់មុនី	អព្យាក្រិត្យ/គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា[១២២]
ចក្រវាលប្រចាំថ្ងៃ	▪ កែវ សោភ័ណ ពាណិជ្ជករ	គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា
ដើមអំពិល	▪ សយ សុភាព ធ្វើការនៅទូរទស្សន៍ស៊ីធីអិន ដែរ	គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា
ខ្មែរអមតៈ	▪ ប៊ុន ថា ទីប្រឹក្សាសម្តេចក្រុមព្រះ នរោត្តម រណឫទ្ធិ	គណបក្សនរោត្តម រណឫទ្ធិ
ខ្មែរម្ចាស់ស្រុក	▪ ស្លេញ លុយ	គណបក្សសម រង្ស៊ី
ខ្មែរមេគង្គ	▪ ទា ថេន រដ្ឋលេខាធិការ	ហ្វ៊ុនស៊ិនប៉ិច

[១១៩] គណៈកម្មការនិពន្ធ គឺមានឈ្មោះនៅក្នុង ទំព័រទស្សនាវដ្តី។

[១២០] បញ្ជីម្ចាស់សារព័ត៌មាននេះ គឺផ្អែកលើបញ្ជីផ្លូវការរបស់ក្រសួងព័ត៌មាន និងការសម្ភាសន៍។ ទស្សនៈនយោបាយលំអៀងបានមកពីការសម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកឃ្លាំមើលសារព័ត៌មាន អ្នកសារព័ត៌មាន និងបណ្ណាធិការ។

[១២១] ស្ងួន និមល គឺជាឈ្មោះនៅក្នុងបញ្ជីក្រសួងព័ត៌មាន ប៉ុន្តែ អ្នកសារព័ត៌មានជាន់ខ្ពស់ពីរនាក់ គិតថាសារព័ត៌មាននេះគ្រប់គ្រងដោយ ព្រុំ សាយ។

[១២២] មានយោបល់ខ្វែងគ្នាក្នុងចំណោមអ្នកសារព័ត៌មានជាន់ខ្ពស់ អំពីលំអៀងនយោបាយនៃសារព័ត៌មាន។

	ក្រសួងអប់រំ	
មេគង្គកម្ពុជា	▪ គង់ យុទ្ធា	ហ៊ុនស៊ីនប៊ិច
មនៈសិការខ្មែរ	▪ ដាំ សិទ្ធិ អគ្គលេខាធិការរងនៃគណបក្ស សម រង្ស៊ី	គណបក្សសម រង្ស៊ី
សម្លេងយុវជនខ្មែរ	▪ កែវ សុធា	គណបក្សនរោត្តម រណឫទ្ធិ
ស្នាដៃក្មេងវត្ត	▪ សំផន ណារីទ្ធិ	គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា
ស្រឡាញ់ខ្មែរ	▪ ថាច់ កេត	គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា
រស្មីអង្គរ	▪ អ៊ិន ចាន់ស៊ីវុត្ថា	គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា
ទស្សនៈខ្មែរ	▪ សុវណ្ណ សុខា	ប្រឆាំង

នៅក្នុងបរិយាកាសសារព័ត៌មាននយោបាយដ៏អ៊ូអររបស់កម្ពុជា ដែលស្ថាប័នផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានទាំងនោះត្រូវបានចាត់ចូលតាមប្រភេទថាជា "សារព័ត៌មានគាំទ្ររដ្ឋាភិបាល" "គាំទ្រគណបក្សប្រឆាំង" (និងការបែងចែកជាតូចៗតទៅទៀតរវាងគណបក្សនីមួយៗ) អ្នកយកព័ត៌មានត្រូវបានរំពឹងថាត្រូវតែប្រកាន់ខ្ជាប់នូវភាពលំអៀងនយោបាយខាងក្នុងគណបក្សរបស់អ្នកយកព័ត៌មាននេះ។

អ្នកយកព័ត៌មានជាន់ខ្ពស់ម្នាក់បានមានប្រសាសន៍ថា "ប្រសិនបើអ្នកសរសេរអោយហ៊ុនស៊ីនប៊ិចអ្នកអាចសរសេរផ្តាប់ផ្តន់គាំទ្រហ៊ុនស៊ីនប៊ិចតែប៉ុណ្ណោះ គឺគ្មានឯករាជ្យទេ អ្នកមិនអាចសរសេរអ្វីដែលអ្នកបានឃើញទេ"[១២៣]។

ភាពលំអៀងអាចកើតតាមវិធីផ្សេងៗ ប៉ុន្តែភាគច្រើនតាមការជ្រើសរើស ឬការលប់ចោលនូវអត្ថបទរឿងបែបព័ត៌មាន ការធ្វើបទវិចារណកថា ការជ្រើសរើសភាសា និងការប្រើប្រាស់រូបថត ឬ រូបថ្លុកនៅក្នុងបទវិចារណកថានោះ ។

ភាពលំអៀងនេះ ពុំបានក៏រិតទៅតាមអត្ថបទវិចារណកថា ឬ អត្ថបទអត្ថាធិប្បាយប៉ុណ្ណោះទេ តែផ្ទុយទៅវិញ សារព័ត៌មានភាគច្រើនពុំបានកំណត់ផ្នែកបញ្ចេញមតិអោយច្បាស់លាស់ទេ។ អត្ថបទដែលបង្ហាញជាសាច់រឿងបែបពត៌មាន ច្រើនតែបញ្ចូលបទវិចារណកថាយ៉ាងសន្ធឹកសន្ធាប់ ឬ ធ្វើការចោទប្រកាន់

[១២៣] សម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកសារព័ត៌មានជាន់ខ្ពស់ម្នាក់ថ្ងៃទី១៤ កញ្ញា ២០០៧។

យ៉ាងខ្លាំងៗដោយគ្មានភស្តុតាង ឬ ការសំអាងអ្វីមួយ។ វាក៏ជារឿងធម្មតាផងដែរសម្រាប់សារព័ត៌មានខុសៗគ្នានៅពេលណា ដែលមានបញ្ហាស្មុគស្មាញមួយ គឺទាំងអស់គ្នាខ្វល់ខ្វាយតែពីការជម្លោះពាក្យសំដីដោយមិនខិតខំដើម្បីរៀបចំឱ្យមានការផ្សាយឱ្យមានតុល្យភាព ឬ មិនលំអៀងឡើយ។

ថ្វីត្បិតតែមិនមានក្រមសីលធម៌ និងគាំទ្រយ៉ាងខ្លាំងទៅលើគណបក្សកាន់អំណាចក៏ដោយ ក៏របាយការណ៍លំអៀងនេះ បានផ្តល់នូវវេទិកាមួយសម្រាប់សម្លេងនយោបាយខុសៗគ្នាបានពួ។ ការចោទប្រកាន់អំពីអំពើពុករលួយ និងសកម្មភាពខុសច្បាប់ផ្សេងៗទៀត ច្រើនតែលេចចេញពីសារព័ត៌មានប្រឆាំង ចំណែកឯសារព័ត៌មានគាំទ្ររដ្ឋាភិបាលវិញបោះពុម្ពផ្សាយតែរឿងរិះគន់អំពីគណបក្សជំទាស់ និងអ្នកដឹកនាំនេះតែប៉ុណ្ណោះ។ អ្នកអានសារព័ត៌មានដែលមានភក្តីភាពខ្លាំងខាងនយោបាយ នឹងជ្រើសរើសយកការបោះពុម្ពផ្សាយណា ដែលឆ្លុះបញ្ចាំងនូវភាពលំអៀងរបស់អ្នកអានសារព័ត៌មាននោះ ធ្វើដូច្នេះ សារព័ត៌មានពង្រឹងទស្សនៈខាងនយោបាយដែលអ្នកសារព័ត៌មានមានទុកជាមុនស្រាប់[១២៤]។

ឧស្សាហកម្មសារព័ត៌មាន មានការផ្លាស់ប្តូរយ៉ាងលឿន ពីព្រោះសារព័ត៌មានតូចៗមួយចំនួនបានបើកហើយរលំទៅវិញ ហើយម្យ៉ាងទៀតមានការផ្លាស់ប្តូរម្ចាស់ និងសេចក្តីស្មោះត្រង់។ ឧទាហរណ៍ សម្លេងយុវជនខ្មែរ ដែលធ្លាប់តែជាសារព័ត៌មានគាំទ្រគណបក្ស សម រង្ស៊ី អស់រយះពេលយ៉ាងយូរ ធ្លាប់មានរឿងក្តីជាច្រើន ហើយរហូតដល់មានការសម្លាប់បណ្ណាធិការម្នាក់ថែមទៀត។ ជាយថាហេតុ សារព័ត៌មាននេះក៏បែរជាប្តូរទៅហ៊្វុនស៊ិនប៉ិចទៅវិញ ហើយក្រោយមកទៀតគាំទ្រគណបក្សនរោត្តមរណឫទ្ធិ។ ឧទាហរណ៍មួយទៀតគឺសារព័ត៌មានស្រឡាញ់ខ្មែរ ពីមុនជាសារព័ត៌មានគាំទ្រគណបក្ស សម រង្ស៊ី ដែលប៉ុន្មានឆ្នាំថ្មីៗនេះបានធ្វើអោយមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលមានកំហឹងម្តងហើយម្តងទៀត។ កាលពីខែមិនា ២០០៨ ចំពេលកំពុងមានយុទ្ធនាការរបស់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ដើម្បីបញ្ចុះបញ្ចូលមន្ត្រី សម រង្ស៊ី ឱ្យចូលរួមជាមួយគណបក្សកាន់អំណាច។ លោក ថាច់ កេត ដែលជាចាងហ្វាងសារព័ត៌មាននេះ និងជាសមាជិកគណៈកម្មការនាយកគណបក្សសម រង្ស៊ី ក៏បានចុះចូលជាមួយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា។ ការបោះពុម្ពផ្សាយដំបូងនៃសារព័ត៌មានដែលមានរូបរាងថ្មីបានឆ្លុះបញ្ចាំងអោយឃើញនូវការផ្លាស់ប្តូរ ១៨០ អង្សាក្នុងមាតិកា ដោយមានអត្ថបទរិះគន់ដល់គណបក្សជំទាស់ទាំងបី ហើយសរសើរគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាយ៉ាងកក់ក្តៅ។

---

[១២៤] ប៉ុន្តែ ដូចដែលបានកត់សំគាល់រួចមកហើយនៅក្នុងរបាយការណ៍នេះ អ្នកទិញសារព័ត៌មានដែលគ្មាននិន្នាការនយោបាយ ជាច្រើនអាចមើលត្រួសៗ តាមតូបសារព័ត៌មានរកមើលទំព័រណាដែលចាប់អារម្មណ៍ជាងគេនៅលើទំព័រដំបូង ដែលលើកទឹកចិត្តឱ្យការធ្វើឱ្យមានការទាក់ទាញអារម្មណ៍ និង ក្រាហ្វិចនៅលើសារព័ត៌មាន។

ភាពខុសគ្នាមួយដ៏សំខាន់រវាងការវិភាគរបស់សារព័ត៌មាន "គាំទ្ររដ្ឋាភិបាល" ឬ "គាំទ្រគណបក្សជំទាស់" គឺថាភាពលំអៀងរបស់ពួកគេគឺមិនអាចកំណត់តែឯងក្នុងការគាំទ្រគណបក្សរបស់ខ្លួន ហើយវាយប្រហារ លើគណបក្សដែលមានជម្លោះតែប៉ុណ្ណោះទេ។ នៅក្នុងគណបក្សមួយ សារព័ត៌មានអាចលំអៀងទៅលើបុគ្គលណាម្នាក់ដែលពិសេស ឬ មនុស្សមួយក្រុមណាមួយ ជាពិសេសអ្នកណាដែលកាន់បញ្ជីប្រាក់ខែឱ្យសារព័ត៌មានជាជាងលំអៀងទៅរកគណបក្ស និងមន្ត្រីរបស់បក្សទាំងមូល។ ការផ្តល់ថវិកាឱ្យសារព័ត៌មានគឺជាវិធីតែមួយដ៏យូរអង្វែងដែលអ្នកនយោបាយ ធ្វើយ៉ាងណាធានាឱ្យមានការផ្សាយផ្គាប់ចិត្តដល់អ្នកនយោ-បាយនោះ ដើម្បីប្រជែងយកតំណែង ឬ ឥទ្ធិពលនៅក្នុងគណបក្សរបស់ខ្លួន ក៏ដូចជាប្រណាំងប្រជែងជាមួយអ្នកប្រឆាំងខាងក្រៅដែរ។

ដូច្នេះហើយ សារព័ត៌មានគាំទ្រគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ឬ គាំទ្រគណបក្សសម រង្ស៊ី អាចរៀបចំផ្សព្វផ្សាយជូននូវសេចក្តីរាយការណ៍យ៉ាងមានខ្លឹមសារដល់មន្ត្រីនៅក្នុងបក្សរបស់គេរៀងៗខ្លួន ដែលមន្ត្រីនោះបានផ្តល់ហិរញ្ញវត្ថុសម្រាប់ការបោះពុម្ពផ្សាយ ប៉ុន្តែបែរជាមិនយកចិត្តទុកដាក់ មិនត្រឹមតែប៉ុណ្ណោះ អាចបោះពុម្ពផ្សាយការរិះគន់យ៉ាងខ្លាំងដល់មន្ត្រីផ្សេងទៀតនៅក្នុងបក្សជាមួយគ្នា។ ឧទាហរណ៍ ពេលដែលមានអំពើហិង្សាមកលើកោះសន្តិភាព កាលពីចុងទសវត្សរ៍១៩៩០ គេជឿជាទូទៅថាជាលទ្ធផលនៃការផ្លាស់ប្តូរភក្តីភាពនៅក្នុងគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ដូច្នេះហើយ បានជាមានអត្ថបទរបស់សារព័ត៌មានរិះគន់មន្ត្រីខ្លះនៅក្នុងគណបក្សនោះ។

ក្នុងករណីខ្លះទៀតអ្នកសារព័ត៌មានមួយចំនួនអាចមិនយល់ព្រមជាមួយនឹងការពាក់ព័ន្ធភាពលំអៀងផ្នែកនយោបាយដែលពួកគេរក្សាមានជានិច្ច។ អ្នកយកព័ត៌មានជើងចាស់ម្នាក់បានរៀបរាប់អំពីរបៀប ដែលធ្វើការពាក់កណ្តាលម៉ោងជាមួយសារព័ត៌មានគាំទ្រគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ហើយធ្វើពាក់កណ្តាលម៉ោងទៀតជាមួយសារព័ត៌មានគាំទ្រគណបក្សហ៊្វុនស៊ិនប៉ិច។ លោកនោះ បានប្រើឈ្មោះជាអ្នកសរសេរសម្រាប់ការងារទាំងពីរនេះ ហើយលោកបានប្រសាសន៍ថា "ខ្ញុំប្រមូលព័ត៌មាន ហើយសរសេរតាមទស្សនៈនយោបាយរបស់គណបក្សនីមួយៗដែលខ្ញុំធ្វើការជូន"។លោកបានបន្ថែមថា លោកបានស្គាល់អ្នកយកព័ត៌មានឯទៀតយ៉ាងតិច ១៥ នាក់ ដែលចែកពេលវេលាធ្វើការងារបែបនេះ។

នៅក្នុងបាតុភូតគួរអោយចាប់អារម្មណ៍មួយទៀត គឺការចែកចាយព័ត៌មានរវាងអ្នកសារព័ត៌មានដែលធ្វើការជាមួយសារព័ត៌មានសម្ព័ន្ធភាពគណបក្សខុសៗគ្នា។ នៅក្នុងករណីខ្លះ ប្រសិនបើអ្នកយកព័ត៌មានម្នាក់ទទួលបានព័ត៌មានដែលស្មុកស្មាញ ហើយផ្ទុយនឹងមានភាពលំអៀងក្នុងការផ្សព្វផ្សាយរបស់ខ្លួន នោះ

លោកអាចចែករំលែកឱ្យទៅមិត្តភ័ក្តរបស់លោក ដែលនៅសារព័ត៌មានផ្សេងទៀតឱ្យសរសេរដោយមិនបញ្ជាក់ពីប្រភពព័ត៌មានឡើយ។ ការធ្លាយព័ត៌មានបែបនេះ គឺច្រើនតែបានមកពីអ្នកសារព័ត៌មានដែលធ្វើការជាមួយសារព័ត៌មានសម្ព័ន្ធភាពគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ដែលចង់ឱ្យការពិតត្រូវបានលាតត្រដាង ប៉ុន្តែដឹងថាវាអាចបាត់បង់ការងាររបស់ខ្លួន ឬធ្ងន់ជាងនេះទៅទៀតនេះ គឺជាការលើកឡើងរបស់អ្នកសារព័ត៌មានជាច្រើន។ អ្នកសារព័ត៌មានម្នាក់មានប្រសាសន៍ថា "ប្រសិនបើប្រធានរបស់គេដឹងនោះគេនឹងមានបញ្ហា" អ្នកសារព័ត៌មាននោះបានរៀបរាប់ថា ប្រភពដែលមកពីមិត្តភក្តិនោះគឺជា "ភ្នាក់ងារមុខពីរ" [១២៥] ។

ទោះជាអ្នកសារព័ត៌មានម្នាក់ៗមានជំនឿផ្ទាល់ខ្លួនអ្វីក៏ដោយ ហើយវិធីដែលពួកគេអាចព្យាយាមស្វែងរកជុំវិញការហាមប្រាម ម្នាក់ៗសុទ្ធតែដឹងថាគេត្រូវតែធ្វើតាមមាគ៌ានយោបាយរបស់ការបោះពុម្ពផ្សាយនីមួយៗ ដែលអ្នកសារព័ត៌មាននោះសរសេរឱ្យ។ នៅក្នុងប្រទេសដែលមានលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យរឹងមាំ ក្លឹបអ្នកសារព័ត៌មានចាត់ទុកថាតុល្យភាព និងឯករាជ្យភាពរបស់វិចារណកថា ជាក្រមសីលធម៌ចាំបាច់សម្រាប់អ្នកសារព័ត៌មាន[១២៦] ។ ទោះបីយ៉ាងណាក៏ដោយ នៅកម្ពុជា ដោយសារព័ត៌មានភាគច្រើនជារបស់ ឬ ត្រូវបានគ្រប់គ្រងដោយកម្លាំងនយោបាយ អ្នកសារព័ត៌មានជាច្រើនពុំមានភាពឯករាជ្យក្នុងការធ្វើបទវិចារ- ណកថាទេ នេះពុំមែនជាអ្វីដែលអ្នកសារព័ត៌មានទាំងនោះត្រូវគេផ្តល់ឱកាសសំរាប់ឱ្យធ្វើទេ។

ថ្វីត្បិតតែអ្នកសារព័ត៌មានខ្លះសុខចិត្តទទួលយកទង្វើនេះ ក៏ប៉ុន្តែអ្នកទាំងអស់នោះភាគច្រើនចាត់ទុកទង្វើនេះជាឧបសគ្គមួយដែលធ្វើឱ្យមានការពិបាកចិត្តខ្លាំងណាស់។ អ្នកសារព័ត៌មានម្នាក់ បានមានប្រសាសន៍ថា "ជាការពិតណាស់ អ្នកសារព័ត៌មានទាំងអស់នោះចង់ធ្វើឱ្យមានវិជ្ជាជីវៈខាងសារព័ត៌មានណាស់ ចង់ប្រើប្រាស់បទពិសោធន៍ដែលបានរៀនពីខាងក្រៅ (ក្នុងវគ្គបណ្តុះបណ្តាល) ប៉ុន្តែអ្នកទាំងអស់នោះស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់អ្នកដទៃ" [១២៧] ។

---

[១២៥] សម្ភាសន៍ជាមួយបណ្ណាធិការ ថ្ងៃទី១៣ កញ្ញា ២០០៧។

[១២៦] ច្បាប់សារព័ត៌មាននៅក្នុងសេចក្តីណែនាំរបស់ច្បាប់នេះចំពោះក្លឹបអ្នកសារព័ត៌មានបាននិយាយថា "អ្នកសារព័ត៌មានត្រូវផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានដោយស្មោះត្រង់ ហើយសរសេរបទវិចារណកថាត្រឹមត្រូវ ឬ រិះគន់ឱ្យស្របតាមន័យយុត្តិធម៌" ហើយក្លឹបអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាក៏មានក្រមសីលធម៌ដែលទាមទារឱ្យ "ស្មោះត្រង់ ថ្លៃថ្នូរ និងយុត្តិធម៌"។ ប៉ុន្តែតាមពិត ក្រមសីលធម៌ដែលមិនអាចអនុវត្តបាននេះត្រូវបានទុកចោល។

[១២៧] សម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកសារព័ត៌មានម្នាក់ថ្ងៃទី១១ កញ្ញា ២០០៧។

រឿងពិតដ៏អកុសល្យនៃការគ្រប់គ្រងនយោបាយលើសារព័ត៌មាន (និងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានបែបព័ត៌មានផ្សេងៗទៀត ជាពិសេសទូរទស្សន៍) គឺជារឿងដែលលំបាកក្នុងការដោះស្រាយ តាមរយៈវគ្គបណ្តុះបណ្តាល។ ជាងមួយទសវត្សរ៍ហើយកម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាលរាប់មិនអស់ត្រូវបានរៀបចំសម្រាប់អ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជា មានចាប់តាំងពីការសម្ភាសន៍ជាមូលដ្ឋាន និងជំនាញក្នុងការសរសេររឿងរហូតដល់ក្រមសីលធម៌ប្រកបដោយវិជ្ជាជីវៈ និងការទទួលខុសត្រូវរបស់អ្នកសារព័ត៌មាន។ ប៉ុន្តែបន្ទាប់ពីវគ្គនីមួយៗ អ្នកយកព័ត៌មានភាគច្រើនត្រឡប់ទៅស្ថាប័នប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានវិញដែលម្ចាស់ ឬចៅហ្វាយនាយបានផ្តល់ថវិកាឱ្យពួកគេធ្វើតាមបញ្ជាមាគ៌ានយោបាយជាក់លាក់ណាមួយ ដែលមិនមែនជាអ្នកសារព័ត៌មានអាព្យាក្រិត្យ និងប្រកបដោយវិជ្ជាជីវៈទេ។

បញ្ហាកាន់តែរីកធំឡើង ដោយសារកង្វះខាតជំនាញពាណិជ្ជកម្មក្នុងចំណោមអ្នកគ្រប់គ្រងសារព័ត៌មាន ហើយសារព័ត៌មានភាគច្រើនពុំបានធ្វើអាជីវកម្មប្រកបដោយនិរន្តភាពទេ (រកប្រាក់ចំណូលគ្រប់គ្រាន់ពីការផ្សាយពាណិជ្ជកម្ម និងលក់ដើម្បីទប់ទល់ប្រាក់ខែ និងការចំណាយប្រតិបត្តិការផ្សេងទៀត)។ តាមពិតដោយការអានសារព័ត៌មាននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជានៅមានកំរិតនៅឡើយនោះ ធាតុពិតគឺថាស្ថាប័នផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានជាច្រើនពុំអាចទ្រទ្រង់ផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុដោយខ្លួនឯងបាន ហេតុនេះហើយ ត្រូវពឹងផ្អែកលើការជួយឧបត្ថម្ភពីអ្នកនយោបាយ ឬមនុស្សដែលមានឥទ្ធិពលផ្សេងៗ។

សរុបសេចក្តីមក រឿងសារព័ត៌មានកម្ពុជាគឺជាបញ្ហានយោបាយមួយយ៉ាងខ្លាំងក្លាដែលការបោះពុម្ពភាគច្រើនជាឧបករណ៍បំពងសម្លេងសម្រាប់គណបក្សមួយ ឬ គណបក្សផ្សេងទៀត។ ក៏ប៉ុន្តែ នេះគឺអាចធ្វើឱ្យមានសម្លេងនយោបាយផ្សេងៗជាច្រើន ដែលអាចឮបានតាមរយៈសារព័ត៌មានជាតិ មិនដូចជាប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានអេឡិចត្រូនិកជាច្រើនទេ។

សារព័ត៌មានភាសាបរទេស

ជាទូទៅ សារព័ត៌មានភាសាបរទេសនៅកម្ពុជា ជាយូរមកហើយមិនដែលត្រូវបានគេរិះគន់ថាលំអៀងផ្នែកនយោបាយ និងខ្វះឯករាជ្យភាពទេបើធៀបទៅនឹងសារព័ត៌មានកម្ពុជា។ ប៉ុន្តែព្រឹត្តិការណ៍ថ្មីៗនេះ រួមមានការបណ្តេញភ្លាមៗនៃបណ្ណាធិការម្នាក់នៅក្នុងសារព័ត៌មានមួយបានបង្កឡើងនូវការសង្ស័យខ្លះអំពីបញ្ហាថាតើម្ចាស់របស់គេអាចធានាបាននូវបទវិចារណកថាឯករាជ្យរបស់ពួកគេយ៉ាងណា។

ស្ថាប័នផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានភាសាបរទេសសំខាន់ៗ គឺភាសាអង់គ្លេសរួមមាន ឌឹ ឃែមបូឌា ដេលី ភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍ កាសែតមេគង្គថៃម ដែលចាប់ផ្តើមថ្មីៗ និងសារព័ត៌មានភាសាបារាំងកាំបូដស័រ។ សារព័ត៌មានទាំងអស់សុទ្ធតែមានផ្នែកជាភាសាខ្មែរ លើកលែងតែភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍ប៉ុណ្ណោះ។

សារព័ត៌មានដែលមានវ័យចំណាស់ជាងគេបង្អស់គឺសារព័ត៌មាន **ឌឹ ឃែមបូឌា ដេលី និងភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍** សារព័ត៌មានទាំងពីរនេះគឺចាប់ផ្តើមបើកដោយជនជាតិអាមេរិកនៅដើមទសវត្សរ៍ ១៩៩០។ រយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំកន្លងមកសារព័ត៌មានទាំងនេះគឺជាប្រភពដ៏សំខាន់នៃព័ត៌មាននិងការវិភាគឯករាជ្យដ៏ធំធេងសម្រាប់ពលរដ្ឋមកពីក្រៅប្រទេស និងសម្រាប់ប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជា ដែលមានការអប់រំកាន់តែច្រើនឡើងៗជាពិសេសនៅទីក្រុងភ្នំពេញ។

សារព័ត៌មានទាំងពីរបានបង្កកំហឹងម្តងហើយម្តងទៀតដល់រដ្ឋាភិបាល ឬមនុស្សដែលមានឥទ្ធិពលផ្សេងៗ ហើយសារព័ត៌មាន **ឌឹ ឃែមបូឌា ដេលី** ត្រូវបានមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលប្តឹងដោយជោគជ័យជាច្រើនដង (ប៉ុន្តែមនុស្សជាច្រើននិយាយថាមិនយុត្តិធម៌)។ ទោះជាយ៉ាងក្តីសារព័ត៌មានទាំងពីរបានព្យាយាមគេចពីអំពើហិង្សា ការផ្អាកអាជ្ញាប័ណ្ណ និងការដាក់ទណ្ឌកម្មធ្ងន់ធ្ងរផ្សេងៗ ដូចដែលសារព័ត៌មានកម្ពុជាមួយចំនួនដែលជាមិត្តភក្តិធ្លាប់ប្រឈមមុខ។ ជាការពិត ថ្វីត្បិតតែសារព័ត៌មាននេះចុះផ្សាយការរិះគន់រដ្ឋាភិបាល និងគណបក្សកាន់អំណាចក៏ដោយ ក៏សារព័ត៌មាននេះមិនត្រូវបានមើលឃើញ ថាគាំទ្រគណបក្សជំទាស់ទេម្យ៉ាងទៀត ដោយសារការចែកចាយមានកំរិត ហើយសារព័ត៌មានទាំងពីរនេះផ្សព្វផ្សាយជាភាសាអង់គ្លេសទៀត (ទោះបីជាសារព័ត៌មាន ឌឹ ឃែមបូឌា ដេលី បានចេញផ្សាយជាភាសាខ្មែរ ជាច្រើនឆ្នាំកន្លងមកហើយក៏ដោយ) ដូច្នេះហើយបានជាអ្នកអានសារព័ត៌មាននេះនៅមានកំរិតនៅឡើយ ហើយម្ចាស់បរទេសរបស់សារព័ត៌មានទាំងពីរនេះអាចការពារអ្នកសារព័ត៌មានបានច្រើនជាងបន្តិច។

នៅដើមឆ្នាំ ២០០៨ ភាគហ៊ុនភាគជាច្រើនរបស់សារព័ត៌មានភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍នេះ ត្រូវបានលក់ឱ្យពាណិជ្ជករបរទេសបីនាក់ ម្នាក់ជាថៅកែអណ្តូងរ៉ែប្រេង ម្ចាស់សារព័ត៌មានមីយ៉ាន់ម៉ា ថែម នៅភូមា និងជនជាតិបារាំងម្នាក់ទៀត ដែលជាមនុស្សមានបទពិសោធន៍ផ្នែកប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន នៅប្រទេសវៀតណាម និងប្រទេសថៃ។ ការលក់នេះបានធ្វើឱ្យមានការខ្វាយខ្វល់ខ្លះៗដែលថាសារព័ត៌មាន ភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍នេះ អាចបន្ទន់សេចក្តីរាយការណ៍របស់ខ្លួនចំពោះរដ្ឋាភិបាល និងគណបក្សកាន់អំណាច បើប្រសិនណា

ម្ចាស់ថ្មីនេះ មានបំណងបន្តពាណិជ្ជកម្មផ្សេងទៀតនៅកម្ពុជា (ដូចជាសម្បទានរ៉ែ ឬ ប្រេងនៅកម្ពុជាជាដើម)[១២៨] ។

សារព័តិមានកាំបូឌស័រ ពេលនេះមានការគំរាមដោយផ្ទាល់មកលើឯករាជ្យភាពនៃវិចារណកថារបស់អ្នកសារព័តិមានក្នុងឆ្នាំ២០០៧។ ចាប់តាំងពីការចាប់ផ្តើមបើកដំបូងនៅពាក់កណ្តាលឆ្នាំ ១៩៩០ សារព័តិមានភាសាបារាំង (ដែលមានផ្នែកជាភាសាខ្មែរដែរ) បានដើរតាមគន្លងឯករាជ្យ និងការផ្សាយយ៉ាងមានតុល្យភាព។ ប៉ុន្តែនៅក្នុងខែមិថុនា ២០០៧ អ្នកគ្រប់គ្រងសារព័តិមាននោះ បានបណ្តេញបណ្ណាធិការម្នាក់ចេញពីការងារភ្លាមៗ គឺលោក សូវែន ស៊ីឡូវ ដោយគាត់បានចុះផ្សាយអត្ថបទមួយជារបាយការណ៍របស់អង្គការឃ្លាំមើលបរិស្ថានឈ្មោះ ក្លូបាលវិណេស (Global Witness) ដែលមានការចោទប្រកាន់អំពីអំពើពុករលួយដែលប្រព្រឹត្តដោយមន្ត្រីខ្ពស់មួយចំនួនថា បានពាក់ព័ន្ធក្នុងការកាប់ឈើខុសច្បាប់ និងបទឧក្រិដ្ឋផ្សេងៗទៀត។ ពេលបណ្តេញលោក ស៊ីឡូវ ចេញ បុគ្គលិកខ្មែរ និងបរទេសក៏បានធ្វើកូដកម្មតវ៉ាចំពោះបញ្ហានេះ ហើយការឆ្លើយតបរបស់អ្នកគ្រប់គ្រង គឺប្រកាសបិទសារព័តិមាននោះចោល ដោយទំនងជាបណ្តាលមកពីការក្ស័យធន។

បញ្ហានេះត្រូវគេដឹងថាម្ចាស់ភាគហ៊ុន/នាយកម្នាក់ នៃសារព័តិមាននេះគឺ លោក ភីលីព ម៉ូនីន ជនជាតិបារាំង គឺជាទីប្រឹក្សាក្រសួងកសិកម្ម (មូលនិធិភ្នាក់ងារអភិវឌ្ឍន៍បារាំងជាអ្នកបញ្ជូនមក) ហើយលោករដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងកសិកម្ម ដែលក្លូវបាលវិណេស (Global Witness) ត្រូវចោទប្រកាន់ថាមានឈ្មោះពាក់ព័ន្ធក្នុងការកាប់ឈើខុសច្បាប់។ តាមសេចក្តីរាយការណ៍ លោក ម៉ូនីន បានប្រាប់លោក ស៊ីឡូវ ថាការផ្សាយរបាយការណ៍នេះនៅក្នុងកាំបូឌស័រធ្វើឱ្យរដ្ឋាភិបាលអន់ចិត្តជាខ្លាំង ហើយលោកក៏ស្ថិតក្នុងស្ថានភាពមួយលំបាកដែរ[១២៩] ។ លោកម៉ូនីន បានបដិសេធជាសាធារណៈមិននិយាយអ្វីទាំងអស់ក្រៅពីការឆ្លើយទៅនឹងសំណួរមួយថា "ហេតុអ្វីបានជាបុគ្គលិកខឹងធ្វើកូដកម្ម?" លោកក៏បានឆ្លើយថា "ពួកគេមិនបានមើលឃើញពីការអភិវឌ្ឍន៍ប្រទេសជាតិតាមវិធីដូចគ្នាទេ"[១៣០] ។

---

[១២៨] ម្ចាស់សារព័តិមានម្នាក់ ឈ្មោះ ប៊ីល ក្លូ ជាអភិជន ជាតិអូស្ត្រាលីម្នាក់ រកស៊ីខាង រ៉ែ និងប្រេងកាតដែលមានឥទ្ធិពល គឺជាភាគហ៊ុនមួយនៃសារព័តិមាន មីយ៉ាន់ម៉ា ថៃម នៅភូមា (ដែលមនុស្សជាច្រើនបានរិះគន់ថាជាឧបករណ៍បំពងសម្លេងរបស់របបជិះជាន់) ហើយក៏បានទទួលសម្បទានរុករកប្រេងពីរបបយោធាភូមាផង។

[១២៩] ការប្រកាសអាសន្នរបស់របស់អ្នកយកព័តិមានគ្មានព្រំដែន ១៥ មិថុនា ២០០០។ មាននៅក្នុងវែបសាយ hppt://www.ifex.org/alerts/content/view/full/84139

[១៣០] កម្ពុជាបានបាត់សម្លេងសារព័តិមានឯករាជ្យ "ខ្លូក្លា ជីលីសុន អ្នកឃ្លាំមើលអាស៊ី-មាននៅក្នុងវែបសាយ http://www.irrawaddy.org/print_article.php?art_id=7674

ពីរបីខែក្រោយមកសារព័ត៌មាននោះបានបើកឡើងវិញ ហើយអ្នកគ្រប់គ្រងមានលក្ខណៈទន់ភ្លន់ជាងមុនជាមួយរដ្ឋាភិបាល។ អតីតបុគ្គលិកជាច្រើនត្រឡប់ទៅធ្វើការវិញ ប៉ុន្តែខ្លះមិនទៅទេ ពីព្រោះពួកគាត់ជឿជាក់ថា ពុំមានការធានាគ្រប់គ្រាន់ដល់ឯករាជ្យភាព នៃការសរសេររបស់ពួកគាត់ទេ។ បុគ្គលិកខ្មែរ និងបរទេសមួយចំនួនដែលធ្លាប់ធ្វើការនៅក្នុងសារព័ត៌មាននោះ បានបើកសារព័ត៌មានតាមវែបសាយជាភាសាបារាំង និងខ្មែរដែលមានអាសយដ្ឋាន (www.ka-set.info)។

ការបន្ថែមចុងក្រោយបង្អស់ទៅលើសារព័ត៌មានភាសាបរទេស គឺមេគង្គថៃម ដែលបើកនៅពាក់កណ្តាលឆ្នាំ២០០៨។ សារព័ត៌មាននេះបោះពុម្ពផ្សាយជាភាសាអង់គ្លេស និងភាសាខ្មែរដែលជារបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានមួយ។ មេគង្គថៃមជាសារព័ត៌មានឯករាជ្យ ដែលមានលក្ខណៈប្រុងប្រយ័ត្ន ប៉ុន្តែមិនផ្សាយរិះគន់ខ្លាំងៗផ្នែកនយោបាយទេ។

យើងកំពុងតែចាំមើលឃើញ ថាតើសារព័ត៌មានភាសាបរទេសនៅកម្ពុជានឹងរក្សាបាននូវកេរ្តិ៍ឈ្មោះដូចពីមុន ថាជាសារព័ត៌មានគំរូមួយឥតលំអៀង និងអាព្យាក្រិត្យនៅក្នុងប្រទេស ដែលធ្លាប់តែមានសារព័ត៌មានលំអៀងផ្នែកនយោបាយធ្ងន់ធ្ងរដែរឬទេ? ឬ ក៏បទពិសោធន៍របស់ សារព័ត៌មានកាំបូឌស័រ ឆ្នាំ២០០៧ ជាប្រផ្នូលមួយ ប្រាប់ឱ្យដឹងជាមុនថានឹងអាចមានកើតអ្វីៗទៀត នៅពេលអនាគត។

ការត្រួតពិនិត្យ និងការត្រួតពិនិត្យខ្លួនឯង

ជាពិសេស ច្បាប់ស្តីពីសារព័ត៌មានបានហាមប្រាមមិនឱ្យមានការត្រួតពិនិត្យមុនពេលបោះពុម្ពផ្សាយទេដែលបានគោរពដោយរដ្ឋាភិបាល។ ក៏ប៉ុន្តែច្បាប់នេះមិនបានគ្រប់គ្រងទៅលើប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានអេឡិចត្រូនិកទេ ហើយស្ថានីយទូរទស្សន៍ជាតិ **ទទក** បានដំណើរការផ្សាយក្រោមការត្រួតពិនិត្យមួយតឹងរឹងនូវព័ត៌មានដែលស្មុកស្មាញ។ អ្នកសារព័ត៌មានទូរទស្សន៍ និងវិទ្យុធ្លាប់ជួបប្រទះនូវការគាបសង្កត់ពីសំណាក់រដ្ឋាភិបាលតាមបែបផ្សេងៗគ្នា ហើយច្រើនតែអនុវត្តនូវការត្រួតពិនិត្យខ្លួនឯង។

ការត្រួតពិនិត្យ

ការត្រួតពិនិត្យនៅកម្ពុជាដ៏តឹងរឹងជាងគេនៅក្នុងស្ថានីយទូរទស្សន៍ **ទទក** ។ រឿងស្តីពីបញ្ហានានាដូចជានយោបាយ អំពើពុករលួយ សិទ្ធិមនុស្ស ភាពក្រីក្រ និងអស្ថិរភាពសង្គមត្រូវទទួលការឯកភាព ហើយអាចត្រូវបានត្រួតពិនិត្យដោយអគ្គនាយក **ទទក** ជាមុនសិន។

អ្នកយកព័ត៌មានក្នុងស្រុកម្នាក់បានមានប្រសាសន៍ដោយមិនបញ្ចេញឈ្មោះថា "អគ្គនាយកពិនិត្យមើលគ្រប់ពាក្យទាំងអស់ដើម្បីរកមើលក្រែងលោមានពាក្យជាពាក្យរិះគន់ដល់រដ្ឋាភិបាល បុគ្គល ឬ ប៉ះពាល់ដល់សង្គម" [១៣១] ។

អ្នកយកព័ត៌មាននោះបានបន្ថែមទៀតថាប្រធានបទ "ក្តៅៗ" ទាំងនេះ ត្រូវបានដកចេញពីការផ្សាយ ហើយសម្លេងវិចារណកថាត្រូវតែសំរួលជាងមុន។ ក្នុងសម័យដែលស្ថានភាពនយោបាយរំជើបរំជួលដូចជាបញ្ហានយោបាយជាប់គាំងពេញមួយឆ្នាំ ក្រោយពីការបោះឆ្នោតជាតិឆ្នាំ២០០៣ បញ្ហាតានតឹងនានា ជាដំបូងត្រូវបានត្រួតពិនិត្យដោយមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់នៅក្រសួងព័ត៌មាន ជាធម្មតា គឺលោករដ្ឋមន្ត្រី ខៀវ កញ្ញារីទ្ធិ។

អ្នកយកព័ត៌មានដដែលនោះក៏បានបន្តទៀតថា "រាល់ព័ត៌មានទាំងអស់ស្តីពីនយោបាយ ឬ សាលាក្តីខ្មែរក្រហមត្រូវតែឆ្លងកាត់លោករដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មានសិន លោកនាយកអត់ហ៊ានសម្រេចថាត្រូវផ្សព្វផ្សាយ ឬក៏មិនផ្សព្វផ្សាយទេពីព្រោះវាមានផលប៉ះពាល់យ៉ាងខ្លាំង"។

នីតិវិធីសំរាប់សរសេរវិចារណកថានៅស្ថានីយ៍ផ្សេងៗទៀតមិនសូវច្បាស់ទេ ប៉ុន្តែអ្នកយកព័ត៌មាននោះដែលបានរៀបរាប់អំពីរបបការត្រួតពិនិត្យនៅ **ទទក** បាននិយាយថា ភាពតឹងតែងមាននៅគ្រប់ទីកន្លែង ។

អ្នកយកព័ត៌មានដដែលនោះបានបន្តថា "ខ្ញុំមានមិត្តភ័ក្តច្រើនធ្វើការនៅស្ថានីយទូរទស្សន៍នានា ហើយពួកគេទាំងអស់មានពិធីការពួកគេមានសិទ្ធិផ្សាយរឿង ប៉ុន្តែគ្មានសិទ្ធិផ្សាយរឿងពិតទេ"។

មន្ត្រីជាន់ខ្ពស់ម្នាក់នៃស្ថានីយទូរទស្សន៍ឯកជនបាននិយាយប្រាប់បុគ្គលិកអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលកាលពីពីរបីឆ្នាំកន្លងទៅថា ប្រសិនបើគាត់មានចម្ងល់អំពីការផ្សាយរឿងអ្វីមួយ គាត់ត្រូវទូរស័ព្ទទៅសួរទីប្រឹក្សានាយករដ្ឋមន្ត្រីសិនដើម្បីទទួលការណែនាំ។

នៅ **ទទក** និងស្ថានីយផ្សេងៗទៀត ក៏មានគោលការណ៍មិនផ្សាយរឿងរបស់បុគ្គលិកមួយចំនួន (ដូចជាប្រធានអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលសំខាន់ៗ ដែលចាត់ទុកថាមានលក្ខណៈរិះគន់ដល់រដ្ឋាភិបាល)

---

[១៣១] សម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកយកព័ត៌មានម្នាក់ថ្ងៃទី១១ កញ្ញា ២០០៧។ អ្នកយកព័ត៌មាននោះបានផ្តល់បទសម្ភាសន៍ យ៉ាងពិស្តារអំពីការត្រួតពិនិត្យទទក និងការសម្ភាសន៍អ្នកសារព័ត៌មានផ្សេងៗទៀត បានបញ្ជាក់ជាទូទៅអំពីការត្រួតពិនិត្យមុនពេលផ្សាយនៅតាមស្ថានីយរបស់ពួកគេ។

មនុស្សប្រភេទនោះ គឺមិនសូវមានឃើញក្នុងកញ្ចក់ទូរទស្សន៍ទេ លើកលែងតែបុគ្គលនោះចូលរួមក្នុងព្រឹត្តិ-ការណ៍ណាមួយដែលរៀបចំដោយរដ្ឋាភិបាល ក្នុងករណីនេះគេបង្ហាញថាមានការគាំទ្ររដ្ឋាភិបាល។

នៅក្នុងករណីដោយឡែក ប្រសិនបើមានបញ្ហាដែលគេចាត់ទុកថាជាបញ្ហាស្មុគស្មាញនោះរដ្ឋាភិបាលនឹងចេញប្រកាសការហាមប្រាមដល់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាននានាមិនឱ្យផ្សាយ។ ឧទាហរណ៍មួយ គឺភាពចម្រូងចម្រាសនៃសន្ធិសញ្ញាព្រំដែនរវាងកម្ពុជា និងវៀតណាមនៅចុងឆ្នាំ២០០៥។ រដ្ឋាភិបាលបានហាមឃាត់គ្រប់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានទាំងអស់ថា បើអ្នកណាផ្សព្វផ្សាយពីសន្ធិសញ្ញានេះអាចនឹងប្រឈមមុខនឹងការចោទប្រកាន់ពីបទបរិហារកេរ្តិ៍។ ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានគាំទ្ររដ្ឋាភិបាលជាច្រើន មិនបានរាយការណ៍អំពីបញ្ហានេះទេ ទោះបីជារឿងនេះមានសារៈសំខាន់សំរាប់ជាតិក៏ដោយ គឺគ្រាន់តែផ្សាយអំពីមាគ៌ារបស់រដ្ឋាភិបាលជាផ្លូវការតែប៉ុណ្ណោះ។ លោក ម៉ម សូណង់ដូ នាយកវិទ្យុសម្បុកឃ្មុំត្រូវបានចាប់ខ្លួន និងជាប់ពន្ធនាគារអស់រយៈពេល៣ខែ ក្រោយពីលោកបានផ្សាយការសម្ភាសន៍មួយជាមួយសកម្មជនដែលរិះគន់សន្ធិសញ្ញាព្រំដែន។

ការហាមប្រាមមួយទៀត គឺការផ្សាយរបាយការណ៍របស់អង្គការឃ្លាំមើលបរិស្ថានមួយឈ្មោះគ្លូបាលវិតណេស (Gobal Witness) ដែលបានសរសេរភ្ជាប់ការកាប់ឈើខុសច្បាប់ទៅនឹងមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលធំៗមួយចំនួន។ កាលពីថ្ងៃទី៣ ខែមិថុនា ២០០៧ ក្រសួងព័ត៌មានបានណែនាំក្រសួងមហាផ្ទៃហាមប្រាមកុំឱ្យមានការផ្សាយរបាយការណ៍នោះ។ នៅពេលដែលសារព័ត៌មានប្រឆាំងឈ្មោះ ស្រឡាញ់ខ្មែរ បានចុះផ្សាយទាំងស្រុងនូវរបាយការណ៍នោះសារព័ត៌មាននោះត្រូវបានបញ្ជាឱ្យឈប់ផ្សាយភ្លាមៗ ឬ បើមិនដូច្នេះទេនឹងត្រូវប្រឈមមុខនឹងច្បាប់។

លោករដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មានបានមានប្រសាសន៍កាលពីថ្ងៃទី៨ មិថុនា ថា "ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានបានផ្សាយមួយសប្តាហ៍រួចហើយ (អំពីរបាយការណ៍នេះ) ប៉ុណ្ណោះវាហួសពីគ្រប់គ្រាន់ណាស់ហើយ"។ សារព័ត៌មានអាចនិយាយពីរឿងនេះបាន ប៉ុន្តែកុំចុះផ្សាយដដែលៗ។ ប្រសិនបើមិនគោរពតាមការហាមប្រាមនេះទេយើងនឹងចាត់វិធានការតាមផ្លូវច្បាប់បើចាំបាច់[១៣២]។

ពុំមានមូលដ្ឋានច្បាប់ណា សម្រាប់ឱ្យរដ្ឋាភិបាលកំណត់ពេលវេលាឱ្យប្រពន្ធ័ផ្សាយព័ត៌មានចុះផ្សាយបញ្ហាណាមួយឡើយ ឬ ហាមប្រាមមិនឱ្យចុះផ្សាយនូវសេចក្តីដកស្រង់ពីរបាយការណ៍ណាមួយឡើយ។

---

[១៣២] អ្នកសារព័ត៌មានវិទ្យុអាស៊ីសេរីម្នាក់បានទទួលការគំរាមដល់អាយុជីវិត បន្ទាប់ពីបានរាយការណ៍អំពីការកាប់បំផ្លាញព្រៃឈើ "សេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់អ្នកយកព័ត៌មានគ្មានព្រំដែន" ថ្ងៃទី១៩ មិថុនា ២០០៧ http://www.ifex.org/en/content/view/full/84236

ស្រដៀងគ្នានេះដែរ ក្រសួងព័ត៌មានធ្លាប់ហាមស្ថានីយវិទ្យុ និងទូរទស្សន៍ជាច្រើនដងពីការផ្សាយបទអត្ថាធិប្បាយរបស់អត្ថបទសារព័ត៌មាននានា។ ជាការទំលាប់ ការអានអត្ថបទសារព័ត៌មានដោយមានការវិភាគ ឬ អត្ថាធិប្បាយបន្ថែម គឺជាការផ្សាយពិសេសមួយរបស់ស្ថានីយវិទ្យុ និងទូរទស្សន៍ក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ន។ ដោយសារតែសារព័ត៌មានជាអ្នកផ្សព្វផ្សាយបញ្ហាដែលស្មុកស្មាញ ហើយទូរទស្សន៍ដែលមិនជំទាស់មិនហ៊ានប៉ះពាល់ទេ ដូច្នេះការហាមប្រាមមានឥទ្ធិពលខ្ពស់ក្នុងការបញ្ឈប់ការពិភាក្សានយោបាយខ្លាំងៗ ហើយបិទនូវច្រកនៃការទទួលព័ត៌មានសំខាន់ៗ។

ការត្រួតពិនិត្យខ្លួនឯង

ការត្រួតពិនិត្យដោយខ្លួនឯង ប្រហែលអាចជាការហាមប្រាមដ៏តឹងតែងជាងគេចំពោះសេរីភាពសារព័ត៌មាននៅកម្ពុជា។ សេរីភាពសារព័ត៌មាននេះ គឺទាក់ទងទៅនឹងម្ចាស់នៃប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន និងការលំអៀងខាងនយោបាយ។ អ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាមិនចាំបាច់គេប្រាប់ជារៀងរាល់ថ្ងៃ នូវអ្វីដែលត្រូវសរសេរ និងត្រូវសរសេរដូចម្តេចទេ។ អ្នកសារព័ត៌មានទាំងអស់នោះពិតជាដឹងនូវលទ្ធផល ដែលអ្នកទាំងនោះបានទទួលទោះជាការសរសេរនោះគាំទ្ររដ្ឋាភិបាល ឬ ការរិះគន់ធ្ងន់ៗក៏ដោយ ។

អ្នកសារព័ត៌មាន និងបណ្ណាធិការជាច្រើន ដែលបានសម្ភាសន៍សម្រាប់របាយការណ៍នេះបានលើកឡើងអំពីព្រំដែននៃសេរីភាពសារព័ត៌មានរបស់ពួកអ្នកទាំងអស់នោះ ជាពិសេសចំពោះបញ្ហាស្មុកស្មាញ ឬ បញ្ហាចម្រូងចម្រាសនានា ដែលចាត់ទុកថាមិននៅក្នុងដែនកំណត់ ឬ យ៉ាងតិចក៏ជាកន្លែងគ្រោះថ្នាក់ដែរ។ បណ្ណាធិការជាន់ខ្ពស់ម្នាក់បានមានប្រសាសន៍ថា "៩០%នៃរឿងរ៉ាវទាំងឡាយ អ្នកអាចសរសេរបានដោយសេរី"។ ការលំបាកខ្លាំងនោះគឺពេលដែលសារព័ត៌មានត្រូវត្រួតពិនិត្យខ្លួនឯងនោះគឺ "រឿងណាដែលនិយាយអំពីអំពើពុករលួយ"[១៣៣] ។

លោក ពុយ គា អ្នកឆ្លើយឆ្លងព័ត៌មានទីភ្នាក់ងារសារព័ត៌មានជប៉ុន ក្យូដូ (Kyodo) និងជាអ្នកនិពន្ធកូនសៀវភៅផ្តត់អំពីវិទ្យុកម្ពុជាបានមានប្រសាសន៍ថា "ការត្រួតពិនិត្យខ្លួនឯងនៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានមាននៅក្នុងកម្ពុជា"។ បញ្ហានេះជាធម្មតាវាកើតឡើងនៅក្នុងគ្រប់ស្ថាប័នប្រពន្ធ័ផ្សាយព័ត៌មានទាំង

---

[១៣៣] សម្ភាសន៍ជាមួយបណ្ណាធិការម្នាក់ ថ្ងៃទី១២ កញ្ញា ២០០៧។

ឡាយដែលគាំទ្រគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ដែលជាគណបក្សកាន់អំណាច។ នោះមានទាំងទូរទស្សន៍ វិទ្យុ និងសារព័ត៌មាន" [១៣៤] ។

លោក ពុយ គា មានប្រសាសន៍បន្ថែមទៀតថា ការត្រួតពិនិត្យដោយខ្លួនឯងនេះ ផ្តើមចេញពីការណែនាំដល់ម្ចាស់ស្ថានីយវិទ្យុ និងនិពន្ធនាយកសារព័ត៌មាននានាឱ្យប្រុងប្រយ័ត្នអំពីការផ្សាយបញ្ហានយោបាយនានា ជាពិសេស រឿងណាដែលពាក់ព័ន្ធនឹងគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា។

លោក គង់ សុត្ថាណារីទ្ធ អ្នកសារព័ត៌មាននៃវិទ្យុអន្តរជាតិបារាំង មានទស្សនៈស្រដៀងគ្នានេះដែរ។ លោកមានប្រសាសន៍ថា "ស្ថានីយវិទ្យុណាមួយដែលមានទំនាក់ទំនងជាមួយរដ្ឋាភិបាល ឬ គណបក្សកាន់អំណាចត្រូវតែគោរពតាមមាគ៌ារបស់បក្សនូវគោលការណ៍ត្រួតពិនិត្យខ្លួនឯង" [១៣៥] ។

ការផ្អាក

តាមច្បាប់ស្តីពីសារព័ត៌មាន ក្រសួងព័ត៌មានមានអំណាចផ្អាកការផ្សាយរបស់សារព័ត៌មានណា ដែលផ្សាយអត្ថបទនាំឱ្យប៉ះពាល់ដល់ "សន្តិសុខជាតិ និងស្ថិរភាពនយោបាយ" (ពុំមានចែងច្បាស់នៅក្នុងច្បាប់ទេ)។ ការផ្អាកអាចមានរយៈពេលរហូត ៣០ថ្ងៃ [១៣៦]។ បញ្ញត្តិនេះច្រើនតែត្រូវបានប្រើប្រាស់ខុសគោលដៅដើម្បីបិទមាត់ពួកប្រឆាំង ឬ ដាក់ទណ្ឌកម្មសេចក្តីរាយការណ៍ណាដែលប៉ះពាល់កេរ្តិ៍ឈ្មោះករណីភាគច្រើន គឺពុំឃើញមានការគំរាមកំហែងដល់ "សន្តិសុខជាតិ" សូម្បីតែបន្តិចទាល់តែសោះ។ គេអាចនិយាយថាពាក្យដែលមិនច្បាស់លាស់ "ស្ថិរភាពនយោបាយ" គឺឱ្យតែសារព័ត៌មានមានការចុះផ្សាយអ្វីដែលប៉ះពាល់តិចតួចបំផុតដល់រឿងនយោបាយ គឺអាចយកមកប្រើថាប៉ះពាល់ដល់ "ស្ថិរភាពនយោបាយ" ។

ច្រើនឆ្នាំកន្លងមកនេះ មានការផ្អាក និងការគំរាមកំហែងផ្អាកសារព័ត៌មានជាច្រើន។ សារព័ត៌មានខ្មែរអមតៈ គឺជាសារព័ត៌មានមួយដែលមានទំនាក់ទំនងជាមួយគណបក្ស នរោត្តម រណឫទ្ធិ ត្រូវបានក្រសួងព័ត៌មាន ផ្អាកនៅក្នុងខែតុលា ២០០៧ ថ្មីៗនេះ។ ការផ្អាកនេះ គឺជាវិធានការមួយក្នុងចំណោមវិធានការនានារបស់លោកអគ្គលេខាធិការគណបក្សហ្វ៊ុនស៊ិនប៉ិច និងជាឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី។ រឿងល្មើសនោះបានអះអាងថាលោកអគ្គលេខាធិការគណបក្សហ្វ៊ុនស៊ិនប៉ិច និងមេដឹកនាំគណបក្សហ្វ៊ុនស៊ិនប៉ិចផ្សេងទៀត បានប្តូរឈ្មោះ

---

[១៣៤] ពុយ គា ព័ត៌មានទូទៅអំពីវិទ្យុកម្ពុជា ២០០៧។

[១៣៥] ដកស្រង់ពី សៀវភៅរបស់ ពុយ គា អំពីវិទ្យុកម្ពុជា។

[១៣៦] មាត្រា ១២ នៃច្បាប់ស្តីពីសារព័ត៌មាន។

សាលាពីឈ្មោះ នរោត្តម រណឫទ្ធិ មកជាឈ្មោះ ញឹក ប៊ុនឆៃ វិញ។ លោកឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីរូបនេះ បានទាមទារឱ្យមានការកែតម្រូវ ប៉ុន្តែនិពន្ធនាយករបស់សារព័ត៌មានខ្មែរអមតៈបានអះអាងថា លោកមានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីគាំទ្ររឿងនោះ ហើយបានស្នើសុំឱ្យដោះស្រាយតាមផ្លូវតុលាការ។ ក៏ប៉ុន្តែក្រសួងព័ត៌មានទៅជាផ្អាកអាជ្ញាប័ណ្ណ សារព័ត៌មានអស់រយៈពេល ១ ខែ នៅថ្ងៃទី៨ តុលា ទៅវិញ[១៣៧]។

ការរឹបអូស

ការរឹបអូសនៃការបោះពុម្ពផ្សាយសារព័ត៌មាន ក៏ត្រូវបានអនុញ្ញាតតាមមាត្រានៃច្បាប់សារព័ត៌មាន "សន្តិសុខជាតិ និងស្ថិរភាពនយោបាយ" ដូចគ្នាដែរ។ ការរឹបអូសនេះគឺជាមធ្យោបាយមួយទៀតដែលមានប្រសិទ្ធិភាពសំរាប់បិទមាត់ប្រពន្ធ័ផ្សាយសារព័ត៌មានដែលខ្វែងយោបល់។

នៅឆ្នាំ២០០៥ និង ២០០៧ រដ្ឋាភិបាលបានរឹបអូសរបាយការណ៍របស់អង្គការឃ្លាំមើលបរិស្ថានក្លូបាលវិតណេស (Global Witness) ពីរដង ដែលនិយាយអំពីការកាប់ព្រៃឈើខុសច្បាប់។ ថ្វីត្បិតតែអង្គការឃ្លាំមើលបរិស្ថាន ក្លូបាលវិតណេស (Global Witness) មិនបានចុះបញ្ជីជាសារព័ត៌មានជាផ្លូវការនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាក៏ដោយ ក៏របាយការណ៍ក្លូបាលវិតណេស (Global Witness) បានបន្តផ្សព្វផ្សាយសព្វទិសទី នៅក្នុងសារព័ត៌មានក្នុងស្រុក និងអន្តរជាតិ។ គ្មានហេតុផលច្បាប់ជាផ្លូវការណា សម្រាប់ហាមប្រាមមិនឱ្យផ្សព្វផ្សាយ និងរឹបអូសដូចពីការរឹបអូសរបាយការណ៍របស់ក្លូបាលវិតណេស (Global Witness) នៅឆ្នាំ២០០៧ នោះទេ ក៏ប៉ុន្តែក្រសួងព័ត៌មានបានអះអាងថា "ការផ្អាក និង ការរឹបអូសរបាយការណ៍នោះមិនពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសេរីភាពក្នុងការចុះផ្សាយ និងផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានឡើយ ដែលរដ្ឋាភិបាលគាំទ្រយ៉ាងពេញទំហឹងនូវសេរីភាពក្នុងការចុះផ្សាយ និងផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន"[១៣៨]។ ការរឹបអូសនេះត្រូវបានរិះគន់យ៉ាងខ្លាំងដោយក្រុមសិទ្ធិមនុស្ស និង "សេរីភាពសារព័ត៌មានអន្តរជាតិ"។

ករណីរឹបអូសមួយទៀតនៅឆ្នាំ២០០៧ គឺការបោះពុម្ពផ្សាយដែលជាការបង្ករហេតុមួយ ហៅថា *សេរីភាពសារព័ត៌មានទស្សនាវដ្តី* ដែលចេញផ្សាយដោយលោក លឹម ពិសិដ្ឋ អ្នកយកព័ត៌មានវិទ្យុអាស៊ីសេរី

---

[១៣៧] សារព័ត៌មានមួយត្រូវផ្អាក ដោយការបដិសេធមិនព្រមចុះផ្សាយអត្ថបទព្រឹត្តិការណ៍របស់ក្រសួង-សេចក្តីប្រកាសអាសន្នរបស់សម្ព័ន្ធភាពសារព័ត៌មានអាស៊ីអាគ្នេយ៍ថ្ងៃទី៩ តុលា ២០០៧ ។

[១៣៨] រដ្ឋាភិបាលបានហាមរបាយការណ៍របស់ក្លូបាលវិតណេស (Global Witness) ដែលភ្ជាប់មន្ត្រីកំពូលៗទៅនឹងការកាប់ឈើខុសច្បាប់។ សេចក្តីអាសន្នរបស់សម្ព័ន្ធភាពសារព័ត៌មានអាស៊ីអាគ្នេយ៍ចុះថ្ងៃទី៦ មិថុនា ២០០៧។

ម្នាក់ ហើយដែលបានរត់ភាសខ្លួនពីការគំរាមកំហែងដល់អាយុជីវិតកាលពីដើមឆ្នាំ២០០៧នេះ។ ទស្សនាវដ្តីនោះរួមមានអត្ថបទ និងគំនូរនានាពិព័ណ៌នាអំពីបញ្ហាស្មុគស្មាញមួយចំនួន ដូចជាការកាប់ឈើខុសច្បាប់ ការសម្លាប់មេដឹកនាំសហជីពសេរីកម្មករ លោក ជា វិជ្ជា និងអ្នកចម្រៀង ពិសិដ្ឋ ពិលិកា ព្រមទាំងសាលាក្តីខ្មែរក្រហម។ ទស្សនាវដ្តីទាំង២០០០ ច្បាប់ត្រូវបានរឹបអូសដោយនគរបាល ហើយលោក លឹម ពិសិដ្ឋ និងអ្នកចែកចាយម្នាក់បានរត់ពួនដោយខ្លាចគេចាប់[១៣៩]។

ជាទូទៅ ការរឹបអូសបែបនេះត្រូវបានអនុវត្តដោយក្រសួងមហាផ្ទៃ (គឺនគរបាល) តាមការស្នើរបស់ក្រសួងព័ត៌មាន ។

បណ្ណាធិការម្នាក់មានប្រសាសន៍ថា "រឿងនេះមិនត្រឹមត្រូវទេ"។ "ក៏ប៉ុន្តែ ច្បាប់អនុញ្ញាតឱ្យមាន (រឹបអូសការផ្សព្វផ្សាយនេះ)"[១៤០]។

ករណីសិក្សា : ការបំភ្លេចរឿងចោល

សារព័ត៌មានសម្លេងយុវជនខ្មែរធ្លាប់មានឈ្មោះថាជាសារព័ត៌មានមួយជំទាស់ ហើយបច្ចុប្បន្ននេះមានទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងគណបក្ស នរោត្តម រណឫទ្ធិ។ កាលពីខែមិថុនា ២០០៦ សារព័ត៌មាននេះបានចាប់ផ្តើមចុះផ្សាយនូវរឿងជាបន្តបន្ទាប់ដែលចោទប្រកាន់ លោកឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី និងជាសហរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងមហាផ្ទៃអំពីរឿងដីធ្លី ។

បន្ទាប់ពីបានចេញផ្សាយ ៣ រឿងជាប់ៗគ្នា លោកបណ្ណាធិការ កែវ សុធា ចាប់ផ្តើមទទួលទូរស័ព្ទគំរាមកំហែង។ ប៉ុន្តែគាត់សម្រេចចិត្តបន្តចុះផ្សាយអត្ថបទនៅក្នុងខ្សែរឿងនោះបន្តទៀត ។

នៅពេលដែលភស្តុតាងបានបញ្ជូនដល់រោងពុម្ពភ្លាមៗ បណ្ណាធិការក៏បានទទួលទូរស័ព្ទថែមទៀតដោយនិយាយថា "ប្រសិនបើលោកចុះរឿងដដែលៗទៀត លោកអាចនឹងមានបញ្ហា"។

ព្រឹកស្អែកឡើង មានជនអនាមិកម្នាក់បានទិញសារព័ត៌មានទាំងអស់របស់សម្លេងយុវជនខ្មែរ ពីអ្នកចែកចាយសារព័ត៌មាន។ មានតែសារព័ត៌មានចំនួនតិចតួចតែប៉ុណ្ណោះ ដែលបានទៅដល់តូបលក់សារ-

[១៣៩] រដ្ឋាភិបាលបានរឹបអូសទស្សនាវដ្តីព័ត៌មានដោយបានចុះផ្សាយអត្ថបទរិះគន់។ បណ្ណាធិការនាយក និងអ្នកចែកចាយ បានរត់គេចដោយខ្លាចប្រឈមមុខនឹងការចាប់ខ្លួន។ សម្ព័ន្ធភាពសារព័ត៌មានអាស៊ីអាគ្នេយ៍ ២០ វិច្ឆិកា ២០០៧។

[១៤០] សម្ភាសន៍ជាមួយបណ្ណាធិការម្នាក់ថ្ងៃទី១២ កញ្ញា ២០០៧។

ព័ត៌មាន ក៏ប៉ុន្តែសារព័ត៌មានត្រូវបានរឹបអូសដោយនគរបាល ។

លោក កែវ សុធា មានប្រសាសន៍ថា "ក្រោយពីនោះមក ខ្ញុំបានសម្រេចចិត្តឈប់សរសេររឿងនេះពីព្រោះខ្ញុំគិតថា ខ្ញុំនឹងប្រឈមមុខរឿងមិនល្អ ហើយគ្មាននរណាអាចជួយខ្ញុំបានទេ" ។

ការទទួលបានព័ត៌មាន

ការត្អូញត្អែរមួយដែលជួបច្រើនជាងគេក្នុងចំណោមពួកអ្នកសារព័ត៌មាន គឺការពិបាកក្នុងការរកព័ត៌មាននៅកម្ពុជា។ នេះគឺសំដៅលើការទទួលបានព័ត៌មានពីមេដឹកនាំនយោបាយធំៗ មន្ត្រីយោធា និងតុលាការជាដើម ។ ព័ត៌មានពីនគរបាលហាក់ដូចជាបែងចែកជាពីរស្មើគ្នារវាងក្រុម "ងាយស្រួល" និង "លំបាក" ប្រហែលជាអាស្រ័យទៅលើទំនាក់ទំនងផ្ទាល់ខ្លួន និងទំនោរនយោបាយរបស់ប្រពន្ធ័ផ្សាយព័ត៌មាន ។

គួរចងចាំថា សិទ្ធិក្នុងការទទួលបានព័ត៌មាន គឺពុំបានស្ថិតនៅក្នុងផ្នែកណាមួយនៃប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាបច្ចុប្បន្នទេ។ ក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ការសួរសំណួរទៅកាន់អាជ្ញាធរគឺត្រូវស្លាប់ ហើយក្នុងសម័យដែលកាន់កាប់ដោយវៀតណាមពីឆ្នាំ១៩៧៩ ដល់ ១៩៨៩ របបកុម្មុយនីស្ត បានគ្រប់គ្រងព័ត៌មានយ៉ាងតឹងតែងដោយអនុញ្ញាតឱ្យមានតែប្រពន្ធ័ផ្សាយព័ត៌មានរបស់រដ្ឋប៉ុណ្ណោះ ។

ដោយសារតែលំហូរនៃព័ត៌មានបានកើនឡើងចាប់តាំងពីសម័យខ្មៅងងឹតនោះមក ទង្វើរបៀបនេះនៅសេសសល់នៅឡើយ ។ នៅក្នុងក្រសួងរបស់រដ្ឋាភិបាលជាច្រើន មានតែមន្ត្រីអាជ្ញាធរជាន់ខ្ពស់បំផុត ត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យនិយាយជាមួយសារព័ត៌មាន ហើយជួនកាលមន្ត្រីទាំងនោះសំរេចចិត្តថាមិននិយាយជាមួយសារព័ត៌មានទៀតផង ។ អ្នកសារព័ត៌មានធ្លាប់បានជួបជាមួយនឹងមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់ដែលបិទទូរសព្ទ័ ហើយជួនកាល មន្ត្រីនោះបានបដិសេធថាពុំមែនជាម្ចាស់ទូរស័ព្ទទេ។ រឿងមួយទៀតគឺថា មន្ត្រីទាំងនោះច្រើនតែប្រាប់អ្នកសារព័ត៌មានថាសូមទាក់ទងនាយកដ្ឋាននេះ ឬ នាយកដ្ឋាននោះ "បញ្ជូនពីនាយកដ្ឋានមួយទៅនាយកដ្ឋានមួយទៀត" រហូតដល់ព័ត៌មាននោះចេះតែសាបទៅៗ ភ្លេចអស់ ។

រឿងជាក់ស្តែងមួយកើតឡើងបែបនេះ :

នៅថ្ងៃអាទិត្យមួយមិនអាចទាក់ទងលោករដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងបរិស្ថាន ម៉ុក ម៉ារេត បានឡើយ។ លោករដ្ឋលេខាធិការក្រសួងបរិស្ថាន ខៀវ មុត បញ្ជូនសំណួរឱ្យទៅសួរលោករដ្ឋលេខាធិការ យឹម គឹមស៊ាន ដែលមានប្រសាសន៍ថាតំបន់ជម្រកសត្វនោះមិនស្ថិតក្រោមឱវាទរបស់លោកទេ[១៤១]។

ក្នុងចំណោមមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់នានា តិចតួចណាស់ដែលដឹងពីការទទួលខុសត្រូវក្នុងការផ្តល់ព័ត៌មានដល់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន និងសាធារណជនទូទៅ មិនដូចនៅក្នុងប្រទេសដែលកាន់លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យពិតប្រាកដឡើយ។ រដ្ឋមន្ត្រី និងមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់ជាច្រើន កម្រវៀបចំសន្និសីទសារព័ត៌មានណាស់។ ភាគច្រើនមន្ត្រីទាំងនោះច្រើនតែធ្វើសន្ទរកថានៅក្នុងពិធីបុណ្យ ឬ ក្នុងពិធីសម្ភោធនានាដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់សំរាប់ផ្សាយសារ។ ជាធម្មតាគ្មានឱកាសនឹងអាចសួរសំណួរបានឡើយ។

បណ្ណាធិការម្នាក់មានប្រសាសន៍ថា "យើងមានសេរីភាពសារព័ត៌មាន ប៉ុន្តែរដ្ឋាភិបាលនៅតែលាក់ព័ត៌មាន"[១៤២]។

ប្រព័ន្ធតុលាការជាទូទៅគឺជាកន្លែងដែលអ្នកសារព័ត៌មានជាច្រើនអាចដកស្រង់ព័ត៌មានបាន ក៏ប៉ុន្តែបែរជាកន្លែងមួយដែលពិបាកចូលទៅយកព័ត៌មានទៅវិញ។ នៅពេលដែលគេសួរអ្នកសារព័ត៌មានអំពីការទទួលព័ត៌មានពីប្រភពផ្សេងៗ ពួកគេឆ្លើយថាតុលាការគឺជាកន្លែងដែលពិបាកជាងគេបំផុត ដោយមានអ្នកឆ្លើយ ៧៥% និយាយថាវាជារឿង "ពិបាក" ឬ "ពិបាកណាស់" ក្នុងការសុំព័ត៌មានពីមន្ត្រីតុលាការ[១៤៣]។ តុលាការកម្ពុជា គឺជាតុលាការដែលមិនមានឈ្មោះល្អពីរឿងពុករលួយ និងលំអៀងខាងនយោបាយ ដូច្នេះបុគ្គលិកតុលាការប្រយ័ត្នបំផុតចំពោះការលាតត្រដាងនូវអំពើខុសច្បាប់ ឬ ខុសក្រមសីលធម៌។

នៅក្នុងចលនាមួយ ដែលចេះតែធ្វើឱ្យតុលាការឃ្លាតឆ្ងាយពីអ្នកសារព័ត៌មាន នៅក្នុងឆ្នាំ ២០០៥ តុលាការក្រុងភ្នំពេញបានហាមមិនឱ្យប្រើម៉ាស៊ីនថតរូប ម៉ាស៊ីនថតវីដេអូ និងឧបករណ៍ថតសម្លេងនានានៅក្នុងទីធ្លាអគារតុលាការ។ ជាពិសេសនៅក្នុងបន្ទប់សវនាការ ឧបករណ៍ទាំងអស់នេះត្រូវបានហាមឃាត់ទាំង

---

[១៤១] អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ៖ ក្រសួងបានស្ទាបស្ទង់តួនាទីរបស់កងយោធពលខេមរភូមិន្ទ អំពីបញ្ហាជម្រកសត្វ។ សារព័ត៌មាន ឌឹ ឃែមបូឌា ដេលី ២៧ សីហា ២០០៧។

[១៤២] សម្ភាសន៍ជាមួយបណ្ណាធិការម្នាក់ ថ្ងៃទី១៣ កញ្ញា ២០០៧ ។

[១៤៣] សូមអានការស្រាវជ្រាវអំពីប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន-សំណួរ ២៣។ កន្លែងដែលលំបាករកព័ត៌មានបន្ទាប់ពីនេះទៀតគឺតាមក្រសួងនានា។

ស្រុង ក៏ប៉ុន្តែការហាមឃាត់នេះបានធ្វើឱ្យអ្នកយកព័ត៌មានរបស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានស្ថិតនៅក្រៅរបង តុលាការ ដែលជាការលំបាកយ៉ាងខ្លាំងដល់អ្នកសារព័ត៌មានដើម្បីថតយកសម្លេង និងរូបភាព។

ការទទួលបានព័ត៌មាននៅតាមតំបន់នីមួយៗ គឺអាស្រ័យទៅលើអ្នកណាជាអ្នកចង់បានព័ត៌មាន នោះយកទៅធ្វើអ្វី។ អាជ្ញាធរអាចសហការជាមួយអ្នកសារព័ត៌មានណាដែលពួកគេ "ទុកចិត្ត" (ត្រូវធានាថា ព័ត៌មានដែលផ្តល់ឱ្យនឹងមិនត្រូវបានប្រើដើម្បីឆ្លុះបញ្ចាំងអំពើមិនល្អរបស់រដ្ឋាភិបាលឡើយ) ប៉ុន្តែមិនផ្តល់ឱ្យ អ្នកណាដែលពុំស្គាល់គ្នាជិតស្និទ្ធឡើយ។

ដោយសារតែការខ្វះខាតទទួលព័ត៌មានតាមផ្លូវការ ធ្វើឱ្យអ្នកដែលផ្តល់ព័ត៌មានជាច្រើនសុំមិន បញ្ចេញឈ្មោះពីប្រភព។ អ្នកសារព័ត៌មានទាំងឡាយ ជាពិសេសអ្នកយកព័ត៌មាននយោបាយ បង្កើតនូវ បណ្តាញមន្ត្រីថ្នាក់ក្រោម និងថ្នាក់កណ្តាលដែលពួកគេដកស្រង់សម្តីដោយមិនបញ្ចេញឈ្មោះឡើយ។ នៅ ពេលធ្វើការស្រាវជ្រាវសំរាប់របាយការណ៍នេះ ៥៥% នៃអ្នកសារព័ត៌មានបាននិយាយថាពួកគេបានប្រើ ប្រភពអនាមិក ហើយ ១៣% ប្រើប្រភពអនាមិកនៅក្នុង "គ្រប់រឿងទាំងអស់"[១៤៤] ។

ប្រភពអនាមិក គឺជាផ្នែកមួយដែលអាចទទួលយកបាននៅក្នុងវិស័យសារព័ត៌មានទូទាំងពិភពលោក ក៏ប៉ុន្តែអ្នកសារព័ត៌មានដែលមានការទទួលខុសត្រូវ ប្រើប្រាស់ប្រភពបែបនេះតិចតួចតែប៉ុណ្ណោះ ដូចជា ដើម្បីការពារអ្នកទម្លាយព័ត៌មានដែលពាក់ពន្ធ័ជាមួយការរំលោភ ឬ អំពើពុករលួយរបស់រដ្ឋាភិបាល។ នៅ ក្នុងបរិបទប្រពន្ធ័ផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជាដែលការឃោសនា និងការចោទប្រកាន់ដោយគ្មានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ គឺមានច្រើន ដូច្នេះការប្រើប្រាស់ប្រភពអនាមិកទូទៅ ក៏មិនអាចជួយបានច្រើនដែរ ដើម្បីកែលំអភាពមិន លំអៀង ឬ វិជ្ជាជីវៈនៃការបោះពុម្ពផ្សាយ ។

ច្បាប់ស្តីពីសារព័ត៌មានចែងថា ការស្នើសុំព័ត៌មានពីមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលអាចធ្វើជាលាយល័ក្ខអក្សរ ហើយមន្ត្រីត្រូវឆ្លើយតបក្នុងរយៈពេល ៣០ ថ្ងៃ ឬ បើមិនដូច្នេះត្រូវពន្យល់អំពីមូលហេតុ ដែលមិនអាចផ្តល់ ព័ត៌មាននោះបាន។ ២៨% នៃអ្នកសារព័ត៌មានដែលបានសម្ភាសន៍សំរាប់របាយការណ៍ បានឆ្លើយថា ពួកគេ បានប្រើប្រាស់យន្តការនេះ ប៉ុន្តែមិនបានច្បាស់ថាប៉ុន្មានដងដែលព័ត៌មានត្រូវបានផ្តល់ឱ្យ[១៤៥]។ និយាយឱ្យខ្លី អ្នកសារព័ត៌មាននិយាយថាពួកគេបានចៀសវាងក្នុងការសរសេរលិខិតស្នើសុំព័ត៌មាន ឬ សម្ភាសន៍ពីព្រោះ

---

[១៤៤] សូមអានការសិក្សាស្រាវជ្រាវអំពីប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន សំណួរ ២២។

[១៤៥] សូមអានការសិក្សាស្រាវជ្រាវអំពីប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន សំណួរ ២៤។

គេកម្រទទួលបានជោគជ័យណាស់ ហើយច្រើនតែត្រូវផ្តល់ប្រាក់កាសដល់មន្ត្រីថ្នាក់ក្រោមដើម្បីបញ្ជូនសំណើ ឬ ចំពោះ "ថ្លៃបោះពុម្ព" ឯកសារនោះ [១៤៦] ។

ច្បាប់ស្តីពីសេរីភាពក្នុងការទទួលព័ត៌មាន បច្ចុប្បន្នកំពុងត្រូវបានធ្វើសេក្តីព្រាងដោយមានជំនួយរបស់អង្គការមូលនិធិអន្តរជាតិ ប៉ុន្តែគេសង្កេតឃើញមានគំនិតយោបល់ចម្រុះគ្នា អំពីបញ្ហាថាតើច្បាប់ថ្មីនេះអាចធ្វើឱ្យមានការកែលំអការទទួលបានព័ត៌មានដែរឬទេ? ការភ័យខ្លាចរបស់សារព័ត៌មានជាច្រើន និងអ្នកធ្វើការនៅក្នុងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលជាច្រើន គឺថាច្បាប់នោះអាចត្រូវបានគេយកទៅប្រើដើម្បីឱ្យការហាមប្រាមក្នុងការទទួលបានព័ត៌មានរបស់រដ្ឋាភិបាល គឺជាប្រការស្របច្បាប់ទៅវិញ ។

[១៤៦] ដកស្រង់ពីការសម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកសារព័ត៌មានជាន់ខ្ពស់ ថ្ងៃទី១២ កញ្ញា ២០០៧ ។ ព័ត៌មានខ្លីៗពីអ្នកសារព័ត៌មាននានា ។

ភាគ ៣: ការវាយប្រហារ ការគំរាមកំហែង និងការភ័យខ្លាច

ការវាយប្រហារលើរូបរាងកាយ

អ្នកសង្កេតការណ៍ជាច្រើនបានធូរស្បើយនៅក្នុងចិត្ត ដោយកត់សម្គាល់ឃើញថាមានការថយចុះនៃការសំលាប់ និងការវាយដំលើរូបរាងកាយទៅលើអ្នកសារព័ត៌មាននៅក្នុងប៉ុន្មានឆ្នាំថ្មីៗនេះ ។

ប៉ុន្តែការរំលោភតិចតួចនៅតែបន្តកើតឡើង ហើយនៅតែមានការភ័យខ្លាចក្នុងចំណោមអ្នកសារព័ត៌មានដែលពួកគេអាចប្រឈមមុខនឹងបញ្ហាចំពោះការផ្សាយបញ្ហាស្មុកស្មាញ ជាពិសេសអំពើពុករលួយ ។

ចាប់តាំងពី អ៊ុនតាក់ បានព្យាយាមដាក់បញ្ចូលនូវសញ្ញាណនៃសេរីភាពសារព័ត៌មាននៅដើមឆ្នាំ ១៩៩០ មក តាមរបាយការណ៍បានឱ្យដឹងយ៉ាងតិចមានអ្នកសារព័ត៌មាន ៩ នាក់ ត្រូវបានធ្វើឃាដ ដោយសារតែការងាររបស់ពួកគេ។ ទោះបីជាមានការចាប់ខ្លួនឃាតករខ្លះក៏ដោយ ក៏មិនឃើញមានការផ្តន្ទាទោសឡើយ ។

អ្នកបម្រើការជាច្រើន ក្នុងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានមួយចំនួនបានរងរបួសនៅក្នុងការវាយប្រហារដូចជាការវាយដំបាញ់ វាយប្រហារដោយគ្រាប់បែក និងគ្រោះថ្នាក់ចរាចរគួរឱ្យសង្ស័យមួយចំនួន។

យ៉ាងតិចក៏មានអ្នកសារព័ត៌មានម្នាក់ដែរ ដែលបានបាត់ខ្លួននៅក្នុងកាលៈទេសៈមួយគួរឱ្យសង្ស័យ ។ លោក ជួន ពិនដារ៉ា អ្នកយកព័ត៌មានសារព័ត៌មាន អង្គបូរី បានបាត់ខ្លួននៅក្នុងខែកក្កដា ១៩៩៧ ក្រោយពីនគរបាលបានទៅដល់ផ្ទះរបស់លោកជាច្រើនដង ហើយការបាត់ខ្លួននេះនៅតែមិនទាន់បានដោះស្រាយនៅឡើយទេ[១៤៧] ។

និទណ្ឌភាពចំពោះការវាយប្រហារមកលើប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន គឺជាការបញ្ជូនសារយ៉ាងច្បាស់ថាអ្នកសារព័ត៌មាន គឺជាមនុស្សងាយរងគ្រោះ ហើយឃាតករគឺជាមនុស្សដែលមិនអាចប៉ះពាល់បានឡើយ ។

[១៤៧] កម្ពុជា : ការលេចឡើងនូវសង្គមស៊ីវិល ប្រឈមមុខនឹងអនាគតមិនជាក់លាក់ -សារ៉ា ខុម ១៩៩៧ ។

ឃាតកម្ម[១៤៨]

លោក ធូ ចាន់មង្គល *ស្លាប់ថ្ងៃទី១១ មិថុនា ១៩៩៤*។

លោក ធូ ចាន់មង្គល ជានិពន្ធនាយកនៃសារព័ត៌មានអន្តរាគមន៍ ដែលចេញផ្សាយពីរសប្តាហ៍ម្តង បានស្លាប់មួយថ្ងៃក្រោយពីជួបប្រទះឃើញលោកសន្លប់ ដោយសាររបួសក្បាលនៅតាមផ្លូវមួយនៃទីក្រុងភ្នំពេញ។ ជាដំបូងនគរបាលបានអះអាងថា លោកជាជនរងគ្រោះដោយគ្រោះថ្នាក់ចរាចរ ប៉ុន្តែគេពុំឃើញមានរបួសណាផ្សេងទៀតលើរូបរាងកាយរបស់លោកឡើយ ហើយម៉ូតូរបស់លោកក៏មិនឃើញមានស្នាមឆ្កូតដែរ។ មុននឹងលោក មង្គល ស្លាប់ សារព័ត៌មានអន្តរាគមន៍បានចុះផ្សាយអត្ថបទជាច្រើនចោទប្រកាន់រដ្ឋាភិបាល និងមន្ត្រីយោធាមួយចំនួនថាបានប្រព្រឹត្តអំពើពុករលួយ ហើយការិយាល័យសារព័ត៌មាននេះបានក្លាយជាគោលដៅនៃការវាយប្រហារដោយគ្រាប់បែក ក្នុងខែមិនា។

លោក នន់ ចាន់ *ត្រូវបាញ់ស្លាប់ នៅថ្ងៃទី៧ កញ្ញា ១៩៩៤* ។

លោក នន់ ចាន់ ជាបណ្ណាធិការនៃសារព័ត៌មានសម្លេងយុវជនខ្មែរ ត្រូវបានជនមិនស្គាល់មុខបាញ់សម្លាប់នៅភ្នំពេញ។ លោក និងបុគ្គលិកសារព័ត៌មានមួយចំនួនទៀតបានរាយការណ៍ថា បានទទួលការគំរាមកំហែងដល់អាយុជីវិតមុននឹងឃាតកម្មនេះបានកើតឡើង។ សារព័ត៌មានរបស់លោកបានរិះគន់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា និងគណបក្សហ៊្វុនស៊ីនប៉ិច ហើយធ្លាប់បានទទួលការព្រមានជាលាយល័ក្ខអក្សរពីក្រសួងព័ត៌មាន ។

មួយថ្ងៃក្រោយឃាតកម្មរបស់លោក នន់ ចាន់ លោករដ្ឋលេខាធិការក្រសួងព័ត៌មានបានមានប្រសាសន៍ថា : "ប្រសិនបើលោកមិនត្រូវបានធ្វើឃាតទេ យើងនឹងត្រូវប្តឹងលោក នន់ ចាន់"។

ជនសង្ស័យពីរនាក់ត្រូវបានចាប់ខ្លួនពាក់ព័ន្ធនឹងឃាតកម្មនេះ ហើយតាមរបាយការណ៍ថា ជនទាំងពីរបានសារភាពទោសកំហុស ប៉ុន្តែក្រោយមកស្រាប់តែមានការលើកលែងការចោទប្រកាន់ទៅវិញ។ គ្មានព័ត៌មានអំពីអ្នកណាបញ្ជាឱ្យមានការសម្លាប់នេះត្រូវបានលាតត្រដាងឡើយ។

---

[១៤៨] ព័ត៌មាននេះត្រូវបានដកចេញពីប្រភពនានាជាច្រើនរួមមាន: គណៈកម្មការដើម្បីការពារអ្នកសារព័ត៌មាន ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានប្រជាធិបតេយ្យនៅកម្ពុជា ឡោ ចាន់ដារ៉ា អង្គការសហប្រជាជាតិរបាយការណ៍របស់តំណាងពិសេសនៃអគ្គលេខាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកកិច្ចការសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា១៩៩៨ ការតាំងជាប់របស់ Britt-Louise Edmanក្នុងអតីតកាលអង្គការលើកលែងទោសអន្តរជាតិ សារព័ត៌មានភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍ និងអង្គការលីកាដូ។

លោក ចាន់ ដារ៉ា *បាញ់ស្លាប់ នៅថ្ងៃទី ៨ ធ្នូ ១៩៩៤* ។

លោក ចាន់ ដារ៉ា គឺជាអ្នកឆ្លើយឆ្លងព័ត៌មានជាមួយសារព័ត៌មានកោះសន្តិភាព ហើយក៏រួមចំណែកជាមួយសារព័ត៌មានផ្សេងៗទៀតដែរ។ លោកបានចុះផ្សាយនូវអត្ថបទលាតត្រដាងអំពីអំពើពុករលួយប្រព្រឹត្តដោយមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល និងមន្ត្រីយោធាធំៗ ពាក់ព័ន្ធនឹងព្រៃឈើ និងកៅស៊ូក្នុងចំណោមពួកជន ដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ទាំងនោះ ដែលបានចុះផ្សាយដោយសារព័ត៌មានមួយឈ្មោះថា ព្រាបនាំសារបាន និយាយថាមានមន្ត្រីយោធាថ្នាក់វរសេនីយឯកដ៏ល្បីល្បាញម្នាក់ឈ្មោះ សាត សឿន។ លោក ចាន់ ដារ៉ា ត្រូវបានបាញ់សម្លាប់ក្រោយពីលោកត្រូវបានគេឃើញបានចាកចេញពីភោជនីយដ្ឋានមួយជាមួយ លោក សាត សឿន នៅខេត្តកំពង់ចាម។ នគរបាលក្រសួងមហាផ្ទៃបានចាប់ខ្លួន សាត សឿន ដែលក្រោយមកនៅតែបន្តគំរាមកំហែងដល់សារព័ត៌មានទាំងពីរព្រមទាំងប្រពន្ធរបស់លោក ចាន់ ដារ៉ា។ ក៏ប៉ុន្តែ វរសេនីយឯកនេះត្រូវបានលើកលែងការចោទប្រកាន់នៅក្នុងសវនាការ ហើយត្រូវបានដោះលែង។

ប៉ុន្មានឆ្នាំក្រោយមកទៀតលោក សាត សឿន បានជាប់ពាក់ព័ន្ធប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋជាច្រើនទៀតរួមមានការសម្លាប់ និងការកាប់ព្រៃឈើខុសច្បាប់។ បច្ចុប្បន្នលោកស្ថិតនៅក្នុងពន្ធនាគារបន្ទាប់ពីត្រូវបានផ្តន្ទាទោសពីបទប៉ុនប៉ងធ្វើឃាតនៅឆ្នាំ ២០០៥ ។

លោក ធន់ ប៊ុនលី *បាញ់ស្លាប់នៅថ្ងៃទី ១៨ ឧសភា ១៩៩៦* ។

លោក ធន់ ប៊ុនលី ជាអ្នកនិពន្ធ និងបោះពុម្ពផ្សាយរបស់សារព័ត៌មានប្រឆាំងឈ្មោះថា ឧត្តគតិខ្មែរ ហើយក៏ជាសមាជិកគណៈកម្មការនាយកនៃគណបក្សជាតិខ្មែរ(ដែលក្រោយមកក្លាយជាគណបក្ស សម រង្ស៊ី)។ លោកត្រូវបានបាញ់សម្លាប់ពេលដែលលោកកំពុងជិះម៉ូតូនៅកណ្តាលទីក្រុងភ្នំពេញ។ អ្នកសារព័ត៌មានរូបនេះបានប្តឹងឧទ្ធរណ៍ជំទាស់នឹងការផ្តន្ទាទោសពីបទបរិហារកេរ្តិ៍ និងការផ្សាយព័ត៌មានមិនពិតពីរករណី ដោយបានរិះគន់រដ្ឋាភិបាលនៅក្នុងអត្ថបទ និងរូបថ្លុក។ លោក ធន់ ប៊ុនលី ព្រមទាំងបណ្តាធិការ នៃសារព័ត៌មានពីរទៀតសុទ្ធតែបានទទួលការព្រមានថា ជីវិតរបស់លោកកំពុងស្ថិតក្នុងសភាពគ្រោះថ្នាក់។ នៅពេលព្រឹកថ្ងៃដែលលោកស្លាប់ លោកបានចុះផ្សាយនូវអត្ថបទមួយនិយាយថា មានវរសេនីត្រីយ៍ មិនស្គាល់អត្តសញ្ញាណម្នាក់

នៅក្នុងកងកម្លាំងសន្តិសុខបានចេញមក និង "សំលាប់លោក"។ ប្រហែលជា ដោយសារអត្ថបទនោះហើយ មើលទៅបានជាមានការសម្លាប់លោក ពីព្រោះអត្ថបទនោះបានចម្អកឱ្យវរសេនីយត្រីយ៏នោះថាជាមនុស្សស្រវឹង និងគ្មានសមត្ថភាព ។

លោក ជេត ជួនដារ៉ាវុធ *ស្លាប់នៅក្នុងការវាយប្រហារដោយគ្រាប់បែកដៃ នៅថ្ងៃទី៣០ មិនា ១៩៩៧* ។

លោក ដារ៉ាវុធ គឺជាអ្នកយកព័ត៌មានសារព័ត៌មាន អ្នកប្រយុទ្ធ ដែលថ្មីៗនេះបានទទួលការ អនុញ្ញាតឱ្យបោះពុម្ពសារព័ត៌មានថ្មី។ លោកក៏ជាសមាជិកគណៈកម្មការនាយកនៃគណបក្សជាតិខ្មែរដែរ។ លោកបានស្លាប់ នៅក្នុងការវាយប្រហារដោយគ្រាប់បែកដៃមួយនៅខាងក្រៅរដ្ឋសភាជាតិនាទីក្រុងភ្នំពេញ ខណៈដែលលោកកំពុងយកព័ត៌មានអំពីការប្រជុំរបស់គណបក្សជាតិខ្មែរ ដែលលោក សម រង្ស៊ី ប្រធានគណបក្សប្រឆាំងកំពុងតែថ្លែងសន្ទរកថា។ យ៉ាងតិចមានមនុស្ស ១៦ នាក់បានស្លាប់នៅក្នុងការវាយប្រហារនោះ ហើយអ្នកសារព័ត៌មានយ៉ាងតិចណាស់ ២២នាក់ បានរងរបួស និងខ្លះទៀតធ្ងន់ធ្ងរផង។

លោក ពេជ្រ អែម *បាញ់នៅថ្ងៃទី៤ ឧសភា ១៩៩៧ ស្លាប់ថ្ងៃទី៥ ឧសភា ១៩៩៧* ។

លោក ពេជ្រ អែម គឺជាអ្នកបច្ចេកទេស (ហើយតាមរបាយការណ៍ខ្លះ ក៏ជាអ្នកផ្សាយព័ត៌មានផងដែរ) នៅស្ថានីយ៏ទូរទស្សន៍ជាតិ **ឧឧភ** របស់រដ្ឋក្នុងក្រុងព្រះសីហនុ។ ជាច្រើនថ្ងៃមុននេះ មន្ត្រីនគរបាលជាន់ខ្ពស់ម្នាក់បានសុំស្នើឱ្យស្ថានីយ៏ចាក់ផ្សាយនូវសន្ទរកថានយោបាយរបស់ប្រធានគណបក្ស ហ៊្វុនស៊ីនប៉ិច។ ស្ថានីយ៏បានបដិសេធ។ នៅថ្ងៃទី៤ ឧសភា មានបុរស ៧ នាក់បានវាយប្រហារស្ថានីយ៏ដោយប្រើអាវុធអាកា៤៧ ហើយយ៉ាងតិចក៏មាន បេ ៤0 ពីរដើមដែរ។ លោក ពេជ្រ អែម ត្រូវគេបាញ់ត្រូវពោះពីរគ្រាប់ ហើយបានស្លាប់មួយថ្ងៃក្រោយមកនៅមន្ទីរពេទ្យ។ មនុស្សពីរនាក់ផ្សេងទៀត ត្រូវបានរងរបួសនៅក្នុងការវាយប្រហារនេះ ហើយឧបករណ៏នៅក្នុងស្ថានីយ៏ភាគច្រើនត្រូវបានខូចខាត ។

លោក ម៉ៃឃីល សុខុន (ឬ ម៉ៃឃីល ស៊ីនៀ) *ត្រូវគេបាញ់ស្លាប់ក្នុងខែកក្កដា ១៩៩៧* ។

លោក សុខុនគឺជាជនជាតិកាណាដាដែលមានដើមកំណើតខ្មែរ ដែលបានវិលត្រឡប់មកកម្ពុជាវិញ ហើយធ្វើការជាអ្នកអានព័ត៌មានទូរទស្សន៍ និងគ្រូបង្រៀនភាសាអង់គ្លេស។ លោកត្រូវបានបាញ់ស្លាប់ខណៈ

ដែលលោកកំពុងថតរូបសកម្មភាពលួចឆក់ប្លន់មួយប្រព្រឹត្តដោយពួកយោធានៅក្នុងផ្សារសាធារណៈមួយក្នុងព្រឹត្តការណ៍ឆ្នាំ១៩៩៧។ យោធាមួយក្រុមបានចូលមកជិតលោកហើយឃាត់លោក បន្ទាប់មកបានបាញ់លោកដំបូងត្រូវចំជង្គង់។ តាមរបាយការណ៍ថាខណៈដែលលោកដួលនៅលើផ្លូវ សុំអង្វរគេកុំឱ្យបាញ់ ពេលនោះគេបានបាញ់លោកម្តងទៀតនៅមុខប្រពន្ធ និងបងថ្លៃរបស់លោក។

លោក អ៊ូ សារឿន *បាញ់ស្លាប់នៅថ្ងៃទី១៤ តុលា ១៩៩៧* ។

លោក អ៊ូ សារឿន គឺជាអ្នកយកព័ត៌មាននៃសារព័ត៌មាន សម្លេងរាស្ត្រខ្មែរ ហើយជាកូនប្រុសរបស់អ្នកបោះពុម្ពផ្សាយសារព័ត៌មាននោះ។ ពួកសន្តិសុខផ្សារនៅទីក្រុងភ្នំពេញបានអូសលោកមកលើផ្លូវ ហើយបាញ់លោកស្លាប់ទៅ។ ឪពុករបស់លោកបានមានប្រសាសន៍ថា កូនប្រុសរបស់គាត់កំពុងស៊ើបអង្កេតក្នុងរឿងដែលពួកសន្តិសុខជម្រិតទារប្រាក់ពីអ្នកលក់ក្នុងផ្សារ។ របាយការណ៍ផ្លូវការនៃការស្លាប់របស់លោក អ៊ូ សារឿនបាននិយាយថាលោកកំពុងស្រវឹងហើយបានស្លាប់នៅក្នុងជម្លោះក្នុងវង់បៀ ប៉ុន្តែសមាគមអ្នកសារព័ត៌មានខ្មែរនៅតែអះអាងថា លោកត្រូវបានគេសម្លាប់ដោយសារតែការយកព័ត៌មានសំរាប់សារព័ត៌មាន។ នគរបាលបានចាប់ខ្លួនកងសន្តិសុខដែលបានបាញ់លោក អ៊ូ សារឿន ប៉ុន្តែក្រោយមកគេបានដោះលែងវិញ ហើយគ្មានការចោទប្រកាន់ទៅលើជនមុខសញ្ញានោះទៀតឡើយ។

លោក ជូ ជេដ្ឋារីទ្ធ *បាញ់ស្លាប់នៅថ្ងៃទី១៨ តុលា ២០០៣* ។

លោក ជេដ្ឋារីទ្ធ គឺជាបណ្ណាធិការរងនៃស្ថានីយ៍វិទ្យុតាព្រហ្ម ដែលជាវិទ្យុមានសម្ព័ន្ធភាពជាមួយគណបក្សហ៊្វុនស៊ិនប៉ិច។ មនុស្សពីរនាក់ជិះម៉ូតូមួយគ្រឿងបានបាញ់លោកស្លាប់នៅមុខការិយាល័យរបស់លោកទាំងថ្ងៃ។ បួនថ្ងៃមុននេះ រដ្ឋាភិបាលបានចោទប្រកាន់វិទ្យុតាព្រហ្មថា បានប្រមាថមើលងាយការដឹកនាំរបស់រដ្ឋាភិបាល ហើយបានព្រមានស្ថានីយ៍ថា "ត្រូវតែត្រួតពិនិត្យកម្មវិធីរបស់ខ្លួនឡើងវិញ" ប្រសើរជាង។

ឃាតកម្មលើរូបលោក ជេដ្ឋារីទ្ធ កើតឡើងនៅមុនពេលការពិភាក្សាដែលបានគ្រោងទុករវាងភាគីទាំង៣ គឺគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ហ៊្វុនស៊ិនប៉ិច និងសម រង្ស៊ី ដើម្បីបញ្ចប់នូវបញ្ហានយោបាយ ក្រោយពីគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាពុំមានទទួលសម្លេងគាំទ្រភាគច្រើន ពីរភាគបី នៅក្នុងការបោះឆ្នោតជាតិឆ្នាំ២០០៣។ ការពិភាក្សានោះត្រូវបានលប់ចោលវិញ ក្រោយពីមានឃាតកម្មលើអ្នកសារព័ត៌មាន។ ប៉ុន្មានខែ

ក្រោយមកគណបក្សហ៊្វុនស៊ីនប៉ិច បានយល់ព្រមចូលរួមក្នុងរដ្ឋាភិបាលចម្រុះជាមួយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាជាថ្មីម្ដងទៀត។

ក្រោយពីមានអំពើឃាតកម្មរួចហើយ លោក ហេង ពៅ ដែលជាស្នងការនគរបាលរាជធានីភ្នំពេញកាលពីសម័យនោះ បានមានប្រសាសន៍ថា នគរបាលបានកំណត់អត្តសញ្ញាណជនសង្ស័យរួចហើយ ប៉ុន្តែពុំទាន់មានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីចាប់ជនណាមួយបាននៅឡើយទេ។

ការបង្ករបួសស្នាម

ក្រៅពីអំពើឃាតកម្ម នៅមានករណីបង្ករបួសស្នាម និងប៉ុនប៉ងធ្វើឃាដលើអ្នកសារព័ត៌មានជាច្រើនទៀតក្នុងរយៈពេលជាង ១៥ ឆ្នាំកន្លងមកនេះ។ ការវាយប្រហារថ្មីៗរួមមាន:

នៅថ្ងៃទី២១ មិនា ២០០៦ ទាហានម្នាក់ដែលយាមនៅកសិដ្ឋានបង្កាត់ពូជស្វាដើម្បីនាំចេញ បានបង្ករបួសស្នាមលើអ្នកសារព័ត៌មានកោះសន្តិភាព នៅពេលដែលលោកបានព្យាយាមថតរូបកន្លែងបង្កាត់ពូជនៅខេត្តកំពង់ឆ្នាំង[១៤៩]។

អ្នកយកព័ត៌មានទស្សនាវដ្ដីម្នាក់ឈ្មោះ សាន ប៊ុនធឿន បានចោទប្រកាន់ថាកាលពីថ្ងៃទី៧ មេសា ២០០៧ លោក មួង ឃីម ជាមន្ត្រីនគរបាលជាន់ខ្ពស់ម្នាក់ និងជាស្វាមីតារាចម្រៀងប្រជាប្រិយឈ្មោះ ម៉េង កែវពេជ្រតា បានជះទឹកត្រីមកលើលោក ដោយសារតែអត្ថបទមួយបានចុះផ្សាយអំពីតារាចម្រៀងរូបនេះ។ ការប្រើប្រាស់ទឹកត្រីបែបនេះ ត្រូវបានចាត់ទុកជាអំពើធ្វើឱ្យអាមាស់មួយនៅក្នុងវប្បធម៌ខ្មែរ ហើយក៏ជាការគ្រាប់តាមការជះទឹកអាស៊ីដផងដែរ[១៥០]។

នៅថ្ងៃទី២១ មិថុនា ២០០៧ អ្នកយកព័ត៌មានពីរនាក់នៅខេត្តកំពង់ស្ពឺ ត្រូវកងរាជអាវុធហត្ថបង្ករឱ្យមានរបួសស្នាម ព្រមទាំងដកហូតម៉ាស៊ីនថតរូប ហ្វីល និងឧបករណ៍ថតសម្លេងទាំងអស់ ហើយបំផ្លាញចោល[១៥១]។

---

[១៤៩] អ្នកឃ្លាំមើលប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន លីកាដូ ។

[១៥០] អ្នកឃ្លាំមើលប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន លីកាដូ ។

[១៥១] អ្នកឃ្លាំមើលប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន លីកាដូ ។

ការវាយប្រហារលើរូបរាងកាយមកលើអ្នកសារព័ត៌មាន ជាធម្មតាកើតឡើងនៅតាមបណ្តាខេត្តនានា ហើយច្រើនប្រព្រឹត្តដោយពួកកម្លាំងប្រដាប់អាវុធ ដូចជាយោធា កងរាជអាវុធហត្ថ នគរបាល ឬ មន្ត្រីអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានជាដើម។ ជនល្មើសទាំងអស់នោះកម្រត្រូវបានចោទប្រកាន់ ឬ ផ្តន្ទាទោសណាស់។ បញ្ហានេះ វាបានរួមចំណែកនៅក្នុងវប្បធម៌នៃនិទណ្ឌភាពសម្រាប់ជនល្មើស និងការភ័យខ្លាចសំរាប់អ្នកសារព័ត៌មាន ។

ការវាយប្រហារផ្នែកច្បាប់

ចំនុចវិជ្ជមានបានមកពីការថយចុះ នៃការវាយប្រហារលើរូបរាងកាយទៅលើអ្នកធ្វើការក្នុងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាននានាត្រូវបានខូចខាត ដោយសារការបន្តវាយប្រហារតាមផ្លូវច្បាប់ទៅលើអ្នកសារព័ត៌មាន។ ប្រព័ន្ធតុលាការដែលមានឈ្មោះមិនល្អពីអំពើពុករលួយ និងលំអៀង បានបន្សល់ទុកអ្នកសារព័ត៌មាននូវកិច្ចការពារយ៉ាងតិចតួចជាទីបំផុត ជាពិសេសនៅពេលដែលអ្នកសារព័ត៌មាននោះត្រូវចោទប្រកាន់តាមបណ្តឹងរបស់មន្ត្រីជាន់ខ្ពស់នានា។

សិទ្ធិក្នុងការបោះពុម្ព និងផ្សាយ គឺជាការទទួលខុសត្រូវរបស់អ្នកសារព័ត៌មានក្នុងវិស័យច្បាប់ និងក្រមសីលធម៌។ នៅពេលដែលការទទួលខុសត្រូវនេះមានបញ្ហាត្រូវមានយន្តការច្បាប់ណាមួយដើម្បីការពារកិត្តិយស និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ប្រជាពលរដ្ឋ។ ជួនកាលសារព័ត៌មានកម្ពុជាត្រូវបានពិពណ៌នាថាជា "ទំព័រអាស្រូវ" ដែលពោរពេញទៅដោយភាសាជេរប្រមាថ និងរូបភាពបន្ទុះបង្អាប់គ្នា។ បទដ្ឋានកំពុងតែកែលំអដោយសន្សឹម១ ក៏ប៉ុន្តែនៅប្រទេសឯទៀតដែលច្បាប់ស្តីពីសារព័ត៌មានរីកចម្រើន និងប្រព័ន្ធតុលាការត្រូវបានគេគោរពក៏ដោយ ក៏នៅតែមានការចោទប្រកាន់ពីបទបរិហារកេរ្តិ៍ដែរ។

ប៉ុន្តែនៅកម្ពុជា ច្បាប់ចែងអំពីបទបរិហារកេរ្តិ៍ ការផ្សាយព័ត៌មានមិនពិត និងបទញុះញង់ក៏ត្រូវបានប្រើដោយបំពានដើម្បីបំបិទមាត់ពួកប្រឆាំង ។ ច្បាប់ក្រមព្រហ្មទណ្ឌទាំងនេះ ត្រូវបានគេប្រើច្រើនជាងច្បាប់ស្តីពីសារព័ត៌មានដែលជាច្បាប់រដ្ឋប្បវេណី ការអនុវត្តរបៀបនេះត្រូវបានថ្កោលទោស ដោយអ្នកជំនាញការច្បាប់ និងអង្គការអន្តរជាតិស្តីពីសេរីភាពសារព័ត៌មានជាច្រើន។

ពេញមួយទសវត្សរ៍ ១៩៩០ អ្នកសារព័ត៌មាន និងសារព័ត៌មាននានា ត្រូវទទួលរងការវាយប្រហារដោយច្បាប់ជាប្រចាំ ហើយស្ថាប័នបោះពុម្ពផ្សាយជាច្រើនត្រូវបានផ្អាក ឬ បិទដោយរដ្ឋាភិបាល។

អ្នកសារព័ត៌មានទាំងឡាយដែលបានសម្ភាសន៍សម្រាប់របាយការណ៍នេះបានកត់សម្គាល់ឃើញថាការប្រព្រឹត្ត របៀបនេះនៅតែបន្តហើយអាចកើនជាងមុនផងនៅក្នុងប៉ុន្មានឆ្នាំថ្មីៗនេះ។

នៅខែតុលា ២០០៥ បញ្ហាចម្រូងចម្រាសអំពីបញ្ហាសិទ្ធិសញ្ញាព្រំដែនកម្ពុជា វៀតណាម បាន បណ្តាលឱ្យមានការចោទប្រកាន់ លោក ម៉ម សូណង់ដូ ម្ចាស់ស្ថានីយវិទ្យុសម្បុកឃ្មុំ ពីបទបរិហារកេរ្តិ៍ (ហើយក្រោយមកពីបទផ្សាយព័ត៌មានមិនពិត និងបទញុះញង់) ការចោទប្រកាន់នោះ គឺផ្អែកទៅលើពាក្យ បណ្តឹងរបស់រដ្ឋាភិបាល និងរដ្ឋសភាជាតិក្រោយពីមានការផ្សាយនូវបទសម្ភាសន៍តាមទូរស័ព្ទរវាងលោក ម៉ម សូណង់ដូ ជាមួយសកម្មជនម្នាក់នៅប្រទេសបារាំងដែលបានរិះគន់សន្ធិសញ្ញានោះ។ ក្នុងបទសម្ភាសន៍នោះ លោក ម៉ម សូណង់ដូ ពុំបានធ្វើការរិះគន់ដល់សន្ធិសញ្ញាត្រង់ចំណុចណាមួយទេ ហើយលោកមានតែប្រកែក នៅត្រង់ចំណុចខ្លះដែលសកម្មជននោះបានលើកឡើង។

លោក ម៉ម សូណង់ដូ ជាមួយនឹងមេដឹកនាំសង្គមស៊ីវិល ៤ នាក់ទៀត ដែលត្រូវបានផ្តន្ទាទោសពី បទចោទប្រកាន់ស្រដៀងគ្នានេះពាក់ព័ន្ធជាមួយនឹងបញ្ហាព្រំដែនក្រោយមកត្រូវបានដោះលែងវិញ។ ប៉ុន្តែ ការឃុំខ្លួននេះ បានបង្ហាញពីរបៀប ដែលច្បាប់កម្ពុជាអាចត្រូវបានប្រើខុសមកលើអ្នកណាដែលហ៊ានរិះគន់ រដ្ឋាភិបាល។

លោកស្រី អាញ៉េស កាឡាម៉ាដ នាយិកាប្រតិបត្តិ នៃអង្គការអន្តរជាតិស្តីពីសេរីភាព អ្នកសារ ព័ត៌មានមាត្រា១៩ មានប្រសាសន៍ថា "មាននិន្នាការមួយដែលអ្នកនយោបាយ និងពាណិជ្ជករ ដែលមាន អំណាចមួយចំនួននៅកម្ពុជា ផ្តើមប្តឹងអំពីបទបរិហារកេរ្តិ៍ទៅលើអ្នកណាដែលរិះគន់អ្នកទាំងនោះ"។ "បញ្ហា នេះបានបង្កើតនូវឥទ្ធិពលអវិជ្ជមានមួយមកលើសេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ និងការបង្កើននូវបរិយាកាស នៃការភ័យខ្លាច"[១៥២]។

ចាប់តាំងពីមានករណីធំៗ នៅក្នុងឆ្នាំ២០០៥ ក៏បន្តឱ្យមាននូវចរន្តនៃខ្លាំងក្លានៃករណីវាយប្រហារ ដោយច្បាប់មកលើប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានរួមមានឧទាហរណ៍បន្តបន្ទាប់ក្នុងឆ្នាំ២០០៧ ដូចខាងក្រោម:

ខែកុម្ភៈ ២០០៧ អ្នកបោះពុម្ពសារព័ត៌មានសម្លេងយុវជនខ្មែរ លោក កែវ សុធា ត្រូវបានចោទ ប្រកាន់ ពីបទបរិហារកេរ្តិ៍ ដោយបានរិះគន់លោក សាយ ហាក់ អភិបាលក្រុងព្រះសីហនុ។

---

[១៥២] ការឃុំខ្លួនសកម្មជន និងអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជា គឺជាការរំលោភលើរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។ សេចក្តីថ្លែងការណ៍មាត្រា ១៩ និង ២០ ខែតុលា ២០០៥។

ខែកុម្ភៈ ២០០៧ លោក ថាច់ កេត នាយកសារព័ត៌មាន ស្រឡាញ់ខ្មែរ ត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទបង្ខូចឈ្មោះ ដោយបានចុះផ្សាយអត្ថបទមួយ ដែលនិយាយពីការចោទប្រកាន់ជម្លោះរវាងមន្ត្រីនគរបាល និងចៅក្រមម្នាក់ ។

ខែមិថុនា ២០០៧ លោក យូ សារ៉ាវុធ នាយកសារព័ត៌មាន ស្រឡាញ់ខ្មែរ ត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទបរិហារកេរ្តិ៍ដោយបានចុះផ្សាយនូវអត្ថបទមួយអំពីការរំលោភដីធ្លី ហើយចោទប្រកាន់ថាលោក ហ៊ុន តូ មានការពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងបញ្ហានោះ។ លោក សារ៉ាវុធ បានភាសខ្លួនចេញពីកម្ពុជា ក្រោយពីទទួលការគំរាមកំហែងដល់អាយុជីវិត ហើយមិនបានប្រឈមមុខជាមួយតុលាការទេ ។

ខែកក្កដា ២០០៧ លោក កែវ សុធា អ្នកបោះពុម្ពផ្សាយសារព័ត៌មាន សម្លេងយុវជនខ្មែរ ត្រូវបានប្តឹងពីបទបង្ខូចកេរ្តិ៍ឈ្មោះ លោក កែប ជុតិមា អភិបាលរាជធានីភ្នំពេញ ដោយបានចុះផ្សាយអត្ថបទមួយចោទប្រកាន់លោកអភិបាលថាបានលក់អគារសាលាក្រុងភ្នំពេញ។

ខែសីហា ២០០៧ កងកម្លាំងនគរបាលបានវាយលុកចូលកន្លែងផលិតគ្រឿងញៀនមួយកន្លែងនៅខេត្តកំពង់ស្ពឺ ហើយបានរាលដាលនូវការចោទប្រកាន់ក្រោយមកក៏បណ្តាលឱ្យមានការវាយបកមកវិញតាមផ្លូវច្បាប់។ គូក្តីសំខាន់ម្ខាងទៀត គឺលោក ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី ញឹក ប៊ុនឆៃ។ លោក ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីនេះបានដាក់ពាក្យបណ្តឹងទៅតុលាការក្រុងភ្នំពេញ ប្តឹងលោក កែវ សុធា ដែលជាអ្នកបោះពុម្ពផ្សាយនៃសារព័ត៌មានសម្លេងយុវជនខ្មែរ និងប្តឹងលោក ប៊ុន ថា អ្នកបោះពុម្ពផ្សាយសារព័ត៌មាន ខ្មែរអមតៈ និងជានាយកកម្មវិធីផ្សាយសម្លេងរាជានិយម (គណបក្សនរោត្តម រណឫទ្ធិ) ដែលផ្សាយតាមវិទ្យុសម្បុកឃ្មុំ។

អ្នកសារព័ត៌មានដឹងច្បាស់ថា តុលាការនឹងអនុវត្តតាមគោលបំណងរបស់រដ្ឋាភិបាលក្នុងការផ្តន្ទា-ទោសដែលប្តឹងគ្រាន់តែគំរាមទៅតាមផ្លូវច្បាប់ គឺជាការគ្រប់គ្រាន់សំរាប់បំបិទមាត់របស់អ្នកសារព័ត៌មានប៉ុណ្ណោះ។

បណ្ណាធិការម្នាក់បាននិយាយថា "ខ្ញុំមិនចង់ឡើងតុលាការទេ ដូច្នេះ ជួនកាលខ្ញុំមិនប៉ះពាល់ឈ្មោះ (មនុស្សដែលចោទប្រកាន់ករណីស្មុកស្មាញទេ)"[១៥៣] ។

---

[១៥៣] សម្ភាសន៍ជាមួយបណ្ណាធិការម្នាក់ ថ្ងៃទី១៣ កញ្ញា ២០០៧។

ការគំរាមជាក់ស្តែងរបស់រដ្ឋាភិបាលក្នុងការប្រើច្បាប់កំឡុងពេលសន្និសញ្ញាព្រំដែន កម្ពុជា-វៀតណាម នៅឆ្នាំ២០០៥ ហើយម្តងទៀតនៅ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៧ ចំពោះរបាយការណ៍របស់ក្លូបាលវិតណេស (Global Witness) ដែលបានចោទប្រកាន់អំពើពុករលួយលើមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលធំៗមួយចំនួន វាប្រាកដជាបានធ្វើឱ្យមានការកាត់បន្ថយនូវការផ្សាយរបស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន និងការពិភាក្សាសាធារណៈ ស្តីពីបញ្ហាទាំងនោះដោយគ្មានការសង្ស័យឡើយ។

បណ្តឹងផ្នែកច្បាប់ ឬ ការគំរាមបណ្តឹងផ្នែកច្បាប់ នៅតែជាអាវុធដ៏សំខាន់មួយដែលត្រូវបានគេប្រើដើម្បីបំបិទមាត់ និងបំភិតបំភ័យសារព័ត៌មានកម្ពុជា។ ដូចបានធ្វើការកត់សម្គាល់មកពីខាងដើមនៅក្នុងរបាយការណ៍នេះ (សូមអានផ្នែកស្តីពីប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជា និងច្បាប់) ការដកទោសពន្ធធនាគារចេញពីបទបរិហារកេរ្តិ៍ មានលទ្ធផលតិចតួចបំផុតក្នុងការធានាថាអ្នកសារព័ត៌មានមិនអាច និងមិនបន្តប្រឈមមុខនឹងការចោទប្រកាន់ពីបទព្រហ្មទណ្ឌ ហើយនឹងអាចជាប់ពន្ធនាគារដោយសាររាយការណ៍អត្ថបទរិះគន់ និងការបញ្ចេញទស្សនៈអំពីរដ្ឋាភិបាលឡើយ។

ការបំភិតបំភ័យ និងការភ័យខ្លាច

ការខ្វាយខ្វល់អំពីការវាយប្រហារមកលើរូបរាងកាយ និងតាមផ្លូវច្បាប់មានន័យថាអ្នកសារព័ត៌មានកម្ពុជាធ្វើប្រតិបត្តិការក្នុងបរិយាកាសភ័យខ្លាច និងការបំភិតបំភ័យដែលជាលទ្ធផលត្រូវតែត្រួតពិនិត្យខ្លួនឯង។

នៅពេលដែលការសិក្សាក្នុងឆ្នាំ២០០២ បានសួរបណ្ណាធិការ និងអ្នកបោះពុម្ពផ្សាយសារព័ត៌មានថា តើអ្វីគឺជាបញ្ហាចំបងដែលអ្នកសារព័ត៌មានប្រឈមមុខខ្លាំងជាងគេបំផុត ? នោះយើងឃើញថា ក្នុងចំណោមសារព័ត៌មាន៣ធំជាងគេបង្អស់ ២បានឆ្លើយថា "សន្តិសុខផ្ទាល់ខ្លួន" (៣៦%) និង "ការបំភិតបំភ័យ" (២៧%)[១៥៤]។ ការសិក្សាមួយនៅឆ្នាំ២០០៧ ធ្វើឡើងសម្រាប់របាយការណ៍នេះ បានទទួលលទ្ធផលការឆ្លើយតបស្រដៀងគ្នា ជាមួយនឹងការឆ្លើយជាច្រើនដែលនិយាយថា "សន្តិសុខ" និង "ការគំរាមកំហែង" គឺជាបញ្ហាសំខាន់[១៥៥]។

---

[១៥៤] ការបោះពុម្ពនៅកម្ពុជា (ព័ត៌មានថ្មីៗ និងសរសេរឡើងវិញ) ២០០៦។

[១៥៥] សូមអានការសិក្សាប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន សំណួរ ២៦។ សំណួរបានសួរថា តើអ្វីខ្លះ គឺជាបញ្ហាធំជាងគេបំផុតដែលអ្នកប្រឈមមុខទាក់ទងនឹងការងាររបស់អ្នក ?

តាមការសិក្សាឆ្នាំ២០០៧ ឃើញថា ៦៥% នៃអ្នកដែលបានឆ្លើយការសម្ភាសន៍បាននិយាយថាអ្នកសារព័ត៌មានខ្លាចចំពោះការវាយប្រហារលើរូបរាងកាយ ហើយ៦២%ទៀតភ័យខ្លាចបណ្តឹងផ្នែកច្បាប់ [១៥៦]។ ប៉ុន្តែអ្វីដែលប្រាប់ឱ្យដឹងនោះគឺ ៥៤% បាននិយាយថាពួកគេធ្លាប់ទទួលរងការគំរាមកំហែងដោយសារការងាររបស់ពួកគេ [១៥៧]។ ប្រភេទនៃការគំរាមមាន "គំរាមអាយុជីវិត" (១៧%) "គំរាមបង្ករបួសស្នាម" (១៥%) ហើយ "គំរាមប្តឹងតាមផ្លូវច្បាប់" (៣០%) [១៥៨]។ ការគំរាមកំហែងជាទូទៅគឺតាមទូរស័ព្ទ ឬ ទល់មុខគ្នា [១៥៩]។

ចំណែកឯការគំរាមកំហែងខ្លះបានទុកជាការសម្ងាត់ ខ្លះទៀតយកមកធ្វើជាចំណងជើងធំៗ។

នៅខែមិថុនា ២០០៧ អ្នកយកព័ត៌មានគ្មានកិច្ចសន្យាការងារ ៣ នាក់ កំពុងថតរូបរថយន្តមួយគ្រឿង ដែលជាកម្មសិទ្ធិរបស់ព្រះរាជអាជ្ញាអមតុលាការ ដែលបានឈប់ក្បែររទេះគោដឹកឈើខុសច្បាប់មួយនៅខេត្តពោធិ៍សាត់។ លោកព្រះរាជអាជ្ញា និងអង្គរក្សមួយចំនួនបានរឹបអូស ម៉ាស៊ីនថតរូប និងទូរស័ព្ទដៃ ហើយអង្គរក្សទាំងនោះបានភ្ជង់កាំភ្លើងទៅអ្នកសារព័ត៌មានទាំងនោះ។ លោកព្រះរាជអាជ្ញាឈ្មោះ តុប ចាន់សេរីវុធ ក្រោយមកបានសារភាពថាបានដកហូតម៉ាស៊ីនថតរូប និងទូរស័ព្ទដៃទាំងនោះមែន ប៉ុន្តែបានបដិសេធថាមិនបានគំរាមបាញ់អ្នកយកព័ត៌មានទាំងនោះទេ [១៦០]។

ការដកហូតបែបនេះ គឺពុំមែនជារឿងប្លែកទេដែលអ្នកសារព័ត៌មាន និងបណ្ណាធិការដែលបានចូលរួមឆ្លើយក្នុងការស្រាវជ្រាវឆ្នាំ ២០០៧ ជាងមួយភាគបី និយាយថាពួកគេធ្លាប់ត្រូវបាន គេរឹបអូសយកឧបករណ៍ជាធម្មតាដោយនគរបាល ឬ យោធា [១៦១]។

នៅខេត្តបាត់ដំបង លោកឧត្តមសេនីយផ្កាយ ១ ម្នាក់ ត្រូវបានរាយការណ៍ថា បានភ្ជង់កាំភ្លើងចំក្បាលអ្នកយកព័ត៌មានសារព័ត៌មាន កម្ពុជាថ្មី ឈ្មោះ ជឹម ចិន្តា ពីព្រោះអ្នកសារព័ត៌មាននោះពុំបានហៅលោកតាមឋានន្តរស័ក្តិត្រឹមត្រូវរបស់លោក [១៦២]។

---

[១៥៦] សូមអានការសិក្សាប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន សំណួរ ៣៨ និង ៤១ ។ មានតែ ២២% នៃអ្នកដែលបានចូលរួមក្នុងការឆ្លើយសំណួរស្រាវជ្រាវប៉ុណ្ណោះបាននិយាយថាពួកគេមិនខ្លាចការវាយប្រហារលើរូបរាងកាយទេ ហើយមានតែ ២៨% ប៉ុណ្ណោះដែលនិយាយថា មិនខ្លាចបណ្តឹងផ្នែកច្បាប់។

[១៥៧] សូមអានការសិក្សាប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន សំណួរ ៣៦ ។

[១៥៨] សូមអានការសិក្សាប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន សំណួរ ៣៦ ក ។

[១៥៩] សូមអានការសិក្សាប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន សំណួរ ៣៦ ខ ។

[១៦០] អ្នកឃ្លាំមើលប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន លីកាដូ ។

[១៦១] សូមអានការសិក្សាប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន សំណួរ ៤២ និង ៤២ ក។

អ្នកសារព័ត៌មានជាន់ខ្ពស់ម្នាក់បាននិយាយថា "អ្នកសារព័ត៌មាននៅភ្នំពេញហាក់ដូចជាមានសេរីភាពជាងអ្នកសារព័ត៌មាននៅតាមបណ្តាខេត្តនានា ដោយអ្នកសារព័ត៌មាននៅតាមខេត្តត្រូវបានរងការគំរាមកំហែងលើរូបរាងកាយ និងផ្នែកច្បាប់ច្រើនជាង" [១៦៣] ។

ប៉ុន្តែ ករណីមួយដែលមានការផ្សព្វផ្សាយទូទៅនៅភ្នំពេញគឺ កាលពីខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៧ សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី មិនសប្បាយចិត្តនឹងសំណួរមួយរបស់ លោក អ៊ុំ សារិន អ្នកយកព័ត៌មានវិទ្យុអាស៊ីសេរី និងជាប្រធានសមាគមកម្ពុជាដើម្បីការពារអ្នកសារព័ត៌មាន។ សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រីបានហៅលោក សារិន "ជាមនុស្សព្រហើន" ដោយហ៊ានសួរអំពីការរាតត្បាតនយោបាយ រវាងគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជារបស់សម្តេច និងអតីតដៃគូរដ្ឋាភិបាលចម្រុះហ្វ៊ុនស៊ិនប៉ិច។ លោក សារិន បានភាសខ្លួនចេញពីកម្ពុជាអស់មួយរយៈបន្ទាប់ពីនោះ។

"អ្នកយកព័ត៌មានគ្មានព្រំដែន" បានរាយការណ៍ថាយ៉ាងតិចក៏មានការគំរាមកំហែងធ្ងន់ធ្ងរ ៥ ករណីមកលើអ្នកសារព័ត៌មាននៅឆ្នាំ ២០០៦ ។

ការគំរាមកំហែងនេះ ឥទ្ធិពលផ្ទាល់ និងធ្វើឱ្យខូចខាតដល់សេរីភាពប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន។ នៅក្នុងការស្រាវជ្រាវឆ្នាំ២០០៧ សំរាប់របាយការណ៍នេះ បានសួរអ្នកសារព័ត៌មានដែលធ្លាប់រងការគំរាមកំហែងថា តើការគំរាមកំហែងនេះមានឥទ្ធិពលអ្វីខ្លះមកលើការងាររបស់ពួកគេ ? ជាងមួយភាគបីបាននិយាយថាពួកគេមានអារម្មណ៍ភ័យខ្លាច ហើយ ១៨% និយាយថាពួកគេបានប្តូររឿងដោយសារការគំរាមកំហែង ១៣% សម្រេចចិត្តថាមិនចុះផ្សាយរឿង ១៣%និយាយថាពួកគេឈប់រាយការណ៍ទាំងស្រុងតែម្តងអំពីប្រធាបទនោះ ហើយជិត ៤% បាននិយាយថាពួកគេបានរត់ចេញពីប្រទេសដោយសារការគំរាមនេះ [១៦៤] ។

---

[១៦២] អ្នកឃ្លាំមើលប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន លីកាដូ។

[១៦៣] សម្ភាសន៍អ្នកសារព័ត៌មានម្នាក់ថ្ងៃទី១២ កញ្ញា ២០០៧។

[១៦៤] សូមអានការសិក្សាប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន សំណួរ ៣៦ង។

អ្នកសារព័ត៌មានជាន់ខ្ពស់ម្នាក់បានប្រសាសន៍ថា "អ្នកសារព័ត៌មានមួយចំនួនមិនដែលហ៊ានសួរសំណួរដែលស្មុកស្មាញទេ" អ្នកសារព័ត៌មានបានបន្ថែមថា ករណីដែលពាក់ព័ន្ធជាមួយនឹងសម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រីបានធ្វើឱ្យអ្នកយកព័ត៌មានប្រុងប្រយ័ត្ន។

ករណីសិក្សា : ការគំរាមកំហែងដល់អាយុជីវិត

ការចេញផ្សាយរបាយការណ៍ស្តីពីការកាប់ព្រៃឈើខុសច្បាប់ ដោយអង្គការក្លូបាលវិតណេស (Global Witness) បានបង្កើតឱ្យមានការប្រឈមមុខដាក់គ្នាយ៉ាងខ្លាំងនៅពាក់កណ្តាលឆ្នាំ២០០៧។ របាយការណ៍បានចោទប្រកាន់ថា មានការពាក់ព័ន្ធរវាងក្រុមអ្នកកាប់ឈើខុសច្បាប់ និងមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់ក្នុងរដ្ឋាភិបាលមួយចំនួន។ ក្រសួងព័ត៌មានបានចេញបញ្ជាឱ្យរឹបអូសរបាយការណ៍ទាំងអស់ ហើយព្រមានប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាននានាមិនឱ្យបោះពុម្ពផ្សាយផ្នែកណាមួយដែលដកស្រង់ចេញពីរបាយការណ៍នោះទេ។

វិទ្យុអាស៊ីសេរី បានផ្សាយរបាយការណ៍នោះ និងរឿងពាក់ព័ន្ធមួយចំនួន។ អ្នកយកព័ត៌មានវិទ្យុអាស៊ីសេរី លោក លឹម ពិសិដ្ឋ បានរៀបចំរឿងចំនួនបួនអំពីការកាប់បំផ្លាញព្រៃឈើនៅខេត្តកំពង់ធំដែលមាននៅក្នុងរបាយការណ៍នោះ។ យោងតាម "អ្នកយកព័ត៌មានគ្មានព្រំដែន" បាននិយាយថាមន្ត្រីនគរបាលម្នាក់បានចូលមកដល់ការិយាល័យវិទ្យុអាស៊ីសេរី ហើយបានព្រមានអ្នកសារព័តមានឱ្យឈប់រាយការណ៍បញ្ហានេះទៅ ។

លោក ពិសិដ្ឋ អាយុ ៣៨ ឆ្នាំ លោកនៅតាមផ្លូវធ្វើដំណើរទៅកំពង់ស្ពឺ ភាគខាងត្បូងកម្ពុជា នៅថ្ងៃទី១៦ មិថុនា ២០០៧ ដែលពេលនោះលោកបានទទួលទូរស័ព្ទគំរាមដែលគេហៅចូលមកទូរស័ព្ទដៃរបស់លោកពីលេខមួយដែលលោកមិនស្គាល់។ នៅពេលដែលលោកឆ្លើយទូរស័ព្ទ សម្លេងបុរសម្នាក់បាននិយាយ ទៅលោកថា:

បុរស: អ្នកឈ្មោះ លឹម ពិសិដ្ឋមែនទេ ?

ពិសិដ្ឋ : បាទ ខ្ញុំ! ហើយលោកជាអ្នកណា?

បុរស: អ្នកឯងព្រហើនណាស់ -អ្នកឯងចង់ស្លាប់ឬ?

ពិសិដ្ឋ: ហេតុអ្វីបានជាលោកមកប្រមាថខ្ញុំដូច្នេះ ?

បុរស: ពីព្រោះព័ត៌មានអំពីព្រៃឈើ អ្នកឯងដឹងហើយ ប្រយ័ត្នគ្មានដីសំរាប់កប់អ្នកឯងទេ ។

ការហៅទូរស័ព្ទនោះ គឺគេប្រើទូរស័ព្ទសាធារណៈតាមផ្លូវ ហើយគេមិនដឹងថាអ្នកណាជាអ្នកហៅទេ ។

លោក ពិសិដ្ឋ បានរត់គេចទៅប្រទេសថៃ បន្ទាប់ពីមានទូរស័ព្ទគំរាមបែបនេះ ។

នៅខែបន្ទាប់ពីលោកត្រឡប់មកវិញ លោកបានបោះផ្សាយនូវទស្សនាវដ្ដីដែលមានការចម្រូងចម្រាសមួយដែលត្រូវបានហាម និងដកហូត ។ ហើយលោកក៏រត់គេចខ្លួនម្ដងទៀត ។

នៅក្នុងសៀវភៅផ្ទត់របស់លោក ស្ដីពីព័ត៌មានទូទៅអំពីវិទ្យុកម្ពុជា លោក ពុយ គា បានមានប្រសាសន៍ថា "អ្នកសារព័ត៌មាន និងក្រុមហ៊ុនប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាននានា មិនត្រឹមតែខ្លាចការគាបសង្កត់ពីរដ្ឋប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងខ្លាចគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ដែលជាគណបក្សកាន់អំណាចថែមទៀតផង" ។ "គណបក្សនយោបាយ តាមរយៈសមាជិករបស់គណបក្ស ប្រើប្រាស់ការគំរាមកំហែង និងការបំភិតបំភ័យទៅលើអ្នកសារព័ត៌មាន"[១៦៥] ។

ពុំមែនអ្នកសារព័ត៌មានទាំងអស់សុទ្ធតែចុះចាញ់ការគំរាម និងការបំភិតបំភ័យទេ។ អ្នកខ្លះចាត់ទុកថា នេះ គឺជាគ្រោះថ្នាក់នៅក្នុងមុខរបរ ហើយអាចដោះស្រាយបានតាមលទ្ធភាពដែលគេអាចធ្វើបាន។

បណ្ណាធិការម្នាក់បានមានប្រសាសន៍ថា "ការភ័យខ្លាចវាមានឥទ្ធិពល"។ យើងគ្រាន់តែដកថយមួយជំហ៊ានព្យាយាមស្វែងរកឯកសារ (ដើម្បីគាំទ្ររឿងដែលមានបញ្ហានេះ) ប៉ុន្តែយើងនៅតែព្យាយាមទៅមុខជានិច្ច" ។

---

[១៦៥] ពុយ គា ព័ត៌មានទូទៅអំពីវិទ្យុកម្ពុជា ២០០៧ ។

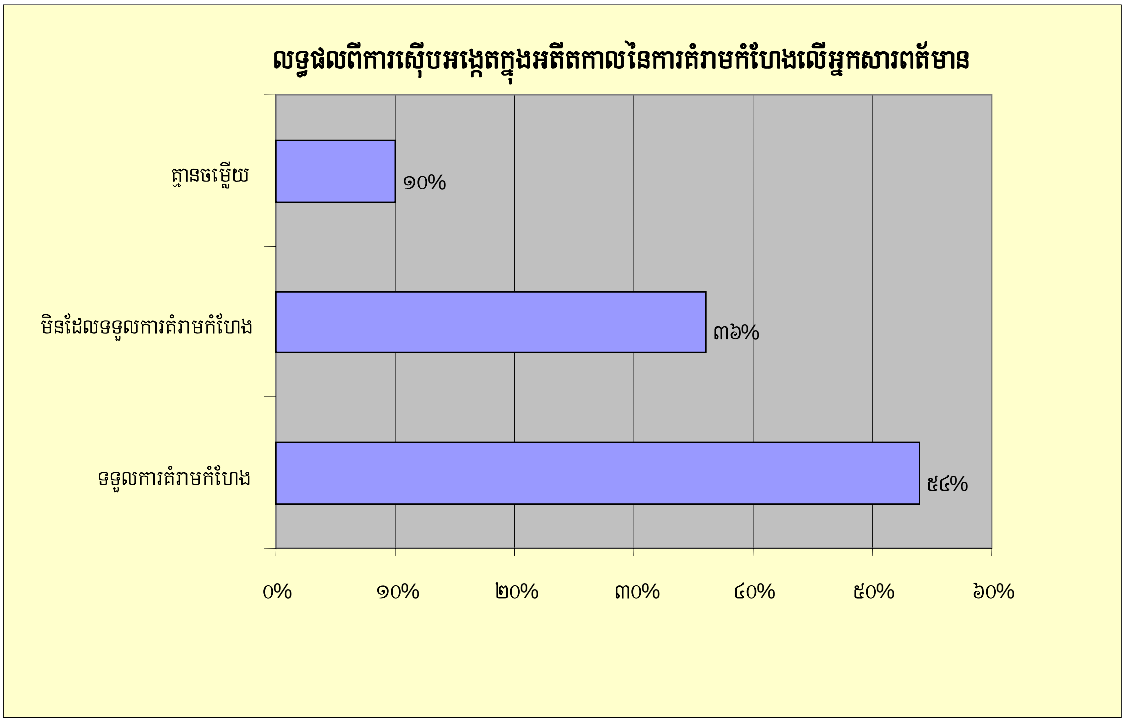

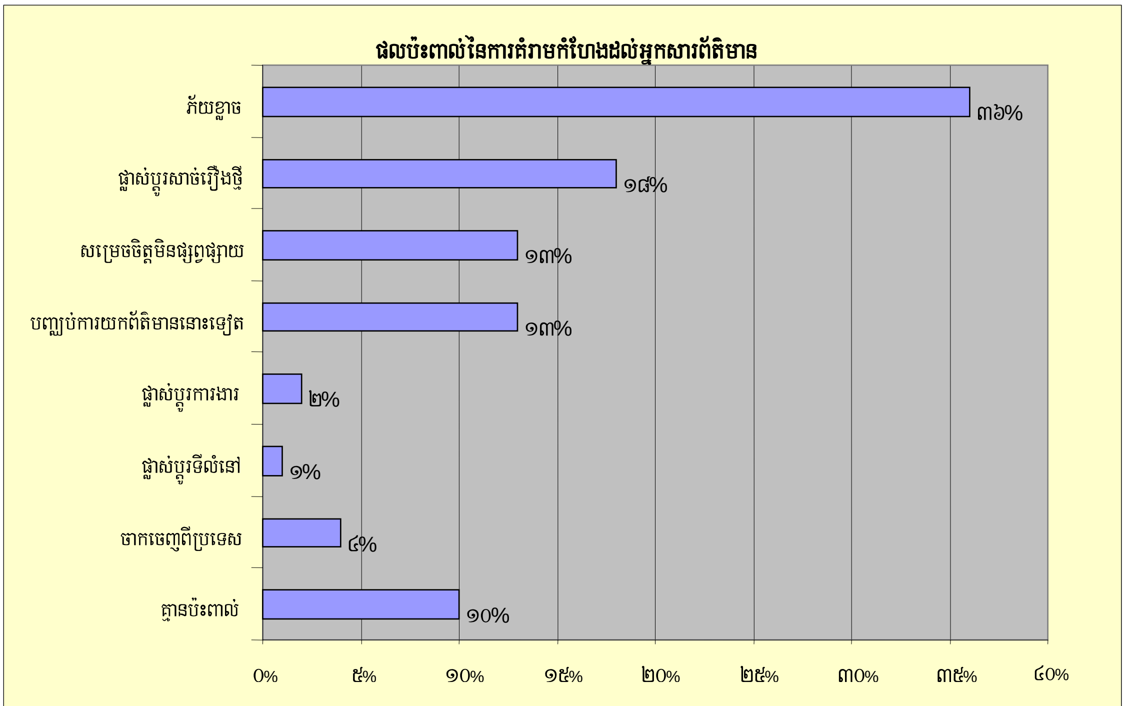

ប្រភព: ការស្ទង់មតិរបស់ អង្គការលីកាដូ

អនុសាសន៍

អនុសាសន៍សម្រាប់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និងរដ្ឋសភាជាតិ ព្រមទាំងសហគមន៍ជាតិ និងអន្តរជាតិ (ដើម្បីតស៊ូមតិឱ្យមានការចាត់វិធានការដូចតទៅនេះ)៖

កំណែទម្រង់ច្បាប់

- លប់បទព្រហ្មទណ្ឌបរិហារកេរ្តិ៍/បទបង្ខូចកេរ្តិ៍ឈ្មោះ និងផ្សាយព័ត៌មានមិនពិតចេញពីច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ ច្បាប់កម្ពុជា ដើម្បីទុកអាទិភាពឱ្យមានការប្រើប្រាស់បទបញ្ញត្តិនៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីច្បាប់សារព័ត៌មាន ដែលជាច្បាប់រដ្ឋប្បវេណី ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាបរិហារកេរ្តិ៍ ឬផ្សាយព័ត៌មានមិនពិត។
- បកស្រាយឱ្យបានច្បាស់នូវភាពខុសគ្នារវាងច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ និងច្បាប់ស្តីពីសារព័ត៌មាន (ជាពិសេស នៅក្នុងមាត្រា ២០ ក្រោយ) ដែលមានចែងយ៉ាងច្បាស់ថា មានតែច្បាប់ស្តីពីសារព័ត៌មានទេដែល ត្រូវប្រើក្នុងការដោះស្រាយការប្រកាន់ពីបទបរិហារកេរ្តិ៍ បទផ្សាយព័ត៌មានមិនពិត និងអំពើពាក់ព័ន្ធ។
- លប់ចោលមាត្រា ១២ នៃច្បាប់ស្តីពីសារព័ត៌មាន (ពាក់ព័ន្ធសន្តិសុខជាតិ និងស្ថេរភាពនយោបាយ) ដែលត្រូវបានប្រើខុសជាប្រចាំ។ ប្រសិនបើរដ្ឋាភិបាល និងរដ្ឋសភាជាតិមិនត្រៀមខ្លួនធ្វើបែបនេះ ទេ យ៉ាងតិចណាស់ក៏មាត្រានេះត្រូវធ្វើវិសោធនកម្មឱ្យបានច្រើនដើម្បីធានាឱ្យបាននូវ៖
    - ពាក្យ "ស្ថេរភាពនយោបាយ" ត្រូវលប់ចេញ ដោយវាកំហិតយ៉ាងខ្លាំងដល់សិទ្ធិប្រជាពលរដ្ឋ ខ្មែរ សេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិយោបល់ពីរដ្ឋាភិបាល និងគណបក្សនយោបាយនានា ។
    - "សន្តិសុខជាតិ" ត្រូវបានផ្តល់និយមន័យយ៉ាងច្បាស់លាស់ ពិសេស ដកចេញនូវបញ្ហាដែលពាក់ ព័ន្ធនយោបាយ និងការពិភាក្សាអំពីគោលនយោបាយ ឬសកម្មភាពរបស់រដ្ឋាភិបាល ។
    - ត្រូវលប់ចោលអំណាចរបស់ក្រសួងព័ត៌មានក្នុងការផ្អាកនិងរឹបអូសសារព័ត៌មានដោយអំណាច នេះបណ្តាលឱ្យមានការត្រួតពិនិត្យ។
    - ធ្វើយ៉ាងណាសេចក្តីព្រាងក្រមព្រហ្មទណ្ឌថ្មី ត្រូវអនុវត្តទៅតាមបទដ្ឋានអន្តរជាតិឱ្យបានពេញ លេញ ដើម្បីការពារសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ និងជាពិសេស មិនត្រូវដាក់បទបរិហារកេរ្តិ៍ ឬការផ្សាយព័ត៌មានមិនពិតជាបទព្រហ្មទណ្ឌ ឬបទល្មើសស្រដៀងគ្នានៅក្នុងច្បាប់នេះទេ។

- ធ្វើយ៉ាងណាឱ្យសេចក្ដីព្រាងច្បាប់ថ្មីស្ដីពី "សេរីភាពក្នុងការទទួលសារព័ត៌មាន" ស្របតាមបទដ្ឋានអន្តរជាតិ ហើយកុំដាក់ការហាមប្រាមទាំងឡាយឱ្យទៅជាអំពើស្របច្បាប់ ឬធ្វើឱ្យការហាមប្រាមស្ដីពីការទទួលបានព័ត៌មាននៅកម្ពុជាបច្ចុប្បន្នកាន់តែតឹងតែងជាងមុនឡើយ ។

សម្ពសិទ្ធិករ និងការផ្ដល់អាជ្ញាប័ណ្ណប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានអេឡិចត្រូនិច

- ត្រូវបង្កើតក្របខណ្ឌសមភាព និងសេរីក្នុងការផ្ដល់អាជ្ញាប័ណ្ណវិទ្យុ និងទូរទស្សន៍ស្របតាមបទដ្ឋានអន្តរជាតិចំពោះសេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ និងប្រព័ន្ធផ្សាយសារព័ត៌មាន។
- សូមធ្វើកិច្ចការខាងលើនេះបាន ត្រូវធ្វើការសិក្សាទូលំទូលាយ ឯករាជ្យមួយដើម្បីពិនិត្យមើលការអនុវត្តន៍ល្អៗនៅអន្តរជាតិក្នុងការផ្ដល់អាជ្ញាប័ណ្ណដល់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានអេឡិចត្រូនិច ព្រមទាំងបញ្ហាបច្ចេកទេសពាក់ព័ន្ធមួយចំនួន (ដូចជា រលកធាតុអាកាស) នៅកម្ពុជា និងធ្វើអនុសាសន៍ដល់ប្រព័ន្ធផ្ដល់អាជ្ញាប័ណ្ណកម្ពុជា ។
- សូមឱ្យក្រសួងព័ត៌មានឈប់គ្រប់គ្រងស្ថានីយទូរទស្សន៍ និងវិទ្យុជាតិ (**ទទក** AM 918 & FM96) ដើម្បីក្លាយជាសេវាសាធារណៈស្វ័យ័តមួយដោយរួមមាន:
  - មូលនិធិស្វ័យ័តសម្រាប់ស្ថានីយទាំងនោះ ដែលត្រូវបានយល់ព្រមដោយរដ្ឋសភាជាតិ។
  - តែងតាំងនាយកស្ថានីយនានាដែលជាមនុស្សឯករាជ្យ ដោយរដ្ឋសភាជាតិ (ពុំមែនជាមន្ត្រីរាជរដ្ឋាភិបាលដូចសព្វថ្ងៃនេះទេ) និងមានជំនាញចាំបាច់នានា។
  - សូមឱ្យមានការហាមប្រាមច្បាស់លាស់នូវការគ្រប់គ្រងដោយផ្ទាល់ពីក្រសួងព័ត៌មាន ឬស្ថានប័នណាមួយរបស់រដ្ឋ ។

និទ្ទណ្ឌភាព ការប្រើប្រាស់ច្បាប់ខុសទិសដៅ និងការត្រួតពិនិត្យ

- សូមឱ្យ នគរបាល និងតុលាការ ធ្វើការស៊ើបអង្កេតជាថ្មីចំពោះរាល់ករណីឃាដកម្មលើអ្នកសារព័ត៌មាននៅកម្ពុជាដែលបានកើតឡើងតាំងពីឆ្នាំ២០០៣ មក ។
- សូមចាត់វិធានការយ៉ាងមានប្រសិទ្ធិភាព និងជាបន្ទាន់ដើម្បីស៊ើបអង្កេត និងដាក់ទណ្ឌកម្មដល់ករណីអំពើរំខានគំរាមកំហែង អំពើហិង្សា ឬការជ្រៀតជ្រែកដល់កិច្ចការអ្នកសារព័ត៌មានដែលត្រូវបានរាយការណ៍។

- ជាពិសេស សូមឱ្យការស៊ើបអង្កេតឱ្យបានត្រឹមត្រូវ និងផ្តន្ទាទោសព្រហ្មទណ្ឌនូវរាល់ករណីហិង្សាមកលើអ្នកសារព័ត៌មាន។
- សូមឱ្យមន្ត្រី និងមន្ត្រីសាធារណៈសំខាន់ៗមួយចំនួនឯទៀតបង្ហាញនូវការអត់អោនចំពោះការរិះគន់ និងគោរពសិទ្ធិសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិរបស់អ្នកសារព័ត៌មាន ហើយផ្អាកប្តឹងអ្នកសារព័ត៌មានបទព្រហ្មទណ្ឌ។
- (រហូតដល់ច្បាប់ស្តីពីសារព័ត៌មានត្រូវបានធ្វើវិសោធនកម្ម) សូមក្រសួងមហាផ្ទៃមេត្តាកុំផ្អាកអាជ្ញាប័ណ្ណសារព័ត៌មាន ឬសូមមេត្តាកុំរឹបអូសសម្ភារៈទាំងឡាយដែលបានបោះពុម្ព។
- សូមមេត្តាឈប់ត្រួតពិនិត្យនូវព័ត៌មានរបស់ **ឧឧភ** ។

អនុសាសន៍ចំពោះនិយោជិក-និយោជករបស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានអ្នកតស៊ូមតិដើម្បីសេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ និងអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលៈ

- គ្រប់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានទាំងអស់ (រួមទាំងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានអេឡិចត្រូនិក) គួរបង្កើត និងគោរពតាមក្រមសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈ។
- ម្ចាស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានម្នាក់ៗ អ្នកគ្រប់គ្រង ឬ អ្នកបោះពុម្ពផ្សាយគួរចាត់វិធានការដើម្បីលើកកំពស់បទដ្ឋានអ្នកសារព័ត៌មានល្អ ដូចជាផ្តល់ប្រាក់បៀវត្សរ៍ដែលអាចឱ្យអ្នកយកព័ត៌មាន និងបណ្ណាធិការដោះស្រាយជីវភាពបានល្អ ធានាយ៉ាងណាឱ្យបុគ្គលិក (អចិន្ត្រៃយ៍ ឬគ្មានកិច្ចសន្យា) មិនត្រូវបង់ប្រាក់ឱ្យបណ្ណាធិការដើម្បីបានចុះផ្សាយអត្ថបទរបស់ពួកគេទេ។ សូមឱ្យលើកទឹកចិត្តបុគ្គលិកឱ្យប្រកាន់ខ្ជាប់នូវក្រមសីលធម៌។ សូមធានាឱ្យមានឯករាជ្យក្នុងបទអត្ថាធិប្បាយនៅតាមច្រកចែកចាយរបស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានពីឥទ្ធិពលនយោបាយ ឬឥទ្ធិពលផ្សេងទៀត។ សូមបង្កើតឱ្យមានយន្តការសម្រាប់ប្តឹងសម្រាប់បុគ្គលិក និងអ្នកអាន/អ្នកមើល/អ្នកស្តាប់ ដើម្បីរាយការណ៍នូវការរំលោភលើក្រមសីលធម៌។
- អ្នកសារព័ត៌មានគួរតែដើរតួអ្នកនាំមុខគេ ក្នុងការតស៊ូមតិដើម្បីឱ្យមានសេរីភាពក្នុងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន និងការពាររួមមាន តាមរយៈការផ្លាស់ប្តូរប្រព័ន្ធច្បាប់ កំណែទម្រង់ប្រព័ន្ធផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណដល់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានអេឡិចត្រូនិក ហើយដោយការដាក់និងថ្កោលទោសករណីគំរាមកំហែង និង រំលោភនីមួយៗមកលើអ្នកធ្វើការក្នុងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាននានា។

- ត្រូវតែខិតខំប្រឹងប្រែងដើម្បីឃ្លាំមើលនូវមាតិការបស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន (ជាពិសេស ទូរទស្សន៍ និងវិទ្យុរបស់រដ្ឋ) ហើយត្រូវបញ្ជាក់ឱ្យច្បាស់នូវវិសមភាព និងកង្វះសមភាពនៅក្នុងការផ្សាយព័ត៌មាន។
- ពង្រឹងការរាយការណ៍ និងចងក្រងជាឯកសារនូវករណីវាយប្រហារ និងគំរាមកំហែងមកលើអ្នកសារព័ត៌មានម្នាក់ៗ ហើយផ្សព្វផ្សាយករណីទាំងនោះជាសាធារណៈនៅទីណាដែលអាចធ្វើបាន ដើម្បីបង្កើនការយល់ដឹងឱ្យបានកាន់តែខ្ពស់ជាងមុនចំពោះករណីគំរាមកំហែងមក លើសេរីភាពនៃប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន។
- ពង្រឹងការចងក្រង-ទំនាក់ទំនងរវាងសមាគមប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានកម្ពុជា នឹងអ្នកសារព័ត៌មាននីមួយៗជាមួយក្រុមសេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិក្នុងតំបន់និងអន្តរជាតិ ដើម្បីធានាឱ្យមានការឆ្លើយតបកាន់តែធំឡើងចំពោះករណីវាយប្រហារ និងការគំរាមកំហែងជាក់លាក់នីមួយៗមកលើអ្នកសារព័ត៌មាន។
- ពង្រីកកម្មវិធីហ្វឹកហ្វឺនសារព័ត៌មាន ដោយដាក់បញ្ចូលនូវជំនាញពាណិជ្ជកម្មដល់អ្នកគ្រប់គ្រងជាន់ខ្ពស់ដូចជា ជំនាញទីផ្សារ ការទិញ និងការផ្សាយពាណិជ្ជកម្ម លក់ជាដើម ។
- អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងក្រុមសង្គមស៊ីវិល (ដោយមិនគិតថាពួកគេធ្វើការលើបញ្ហាសេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិឬអត់ទេ) គួរលើកផ្សព្វផ្សាយយ៉ាងសកម្មនូវប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានសេរី យុត្តិធម៌ និងមានការទទួលខុសត្រូវដោយរួមមានការៈ អនុម័តនូវគោលនយោបាយដែលមិនបង់ថវិការឱ្យអ្នកសារព័ត៌មានតាមវិធីណាមួយដើម្បីចុះផ្សាយព័ត៌មានឡើយ (រួមទាំងមិនបង់ថវិកាឱ្យពួកគេដើម្បីចូលរួមសន្និសីទសារព័ត៌មាន)។ ជៀសវាងផ្តល់ការគាំទ្រផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុដល់ (ដូចជាការផ្សាយពាណិជ្ជកម្មបង់ថ្លៃ) ប្រព័ន្ធចែកចាយសារព័ត៌មានដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការឃោសនា។ យើងត្រូវបញ្ជាក់ឱ្យបានច្បាស់ចំពោះប្រព័ន្ធចែកចាយព័ត៌មាននានាថា ការសម្រេចចិត្តក្នុងការផ្សាយពាណិជ្ជកម្មឱ្យអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ។ល។ នឹងអាចធ្វើទៅបានលុះត្រាតែប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាននោះមានទទួលខុសត្រូវនិងគោរពតាមក្រមសីលធម៌ ដែលមានក្នុងការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន និងមាតិកាផ្សេងៗ។

ឧបសម្ព័ន្ធ ក: លទ្ធផលនៃការសិក្សាស្រាវជ្រាវ

ខាងក្រោមនេះ គឺជាលទ្ធផលរបស់ការសិក្សាស្រាវជ្រាវនៃអ្នកធ្វើការនៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន នៅក្នុងខែកញ្ញា ២០០៧។ មានចំនួន១៤១នាក់ ក្នុងនោះមានបណ្ណាធិការ អ្នកថតរូប អ្នកថតវីដេអូ ប្រុស/ស្រី បានបំពេញទំរង់នៃការសិក្សាស្រាវជ្រាវនេះ។

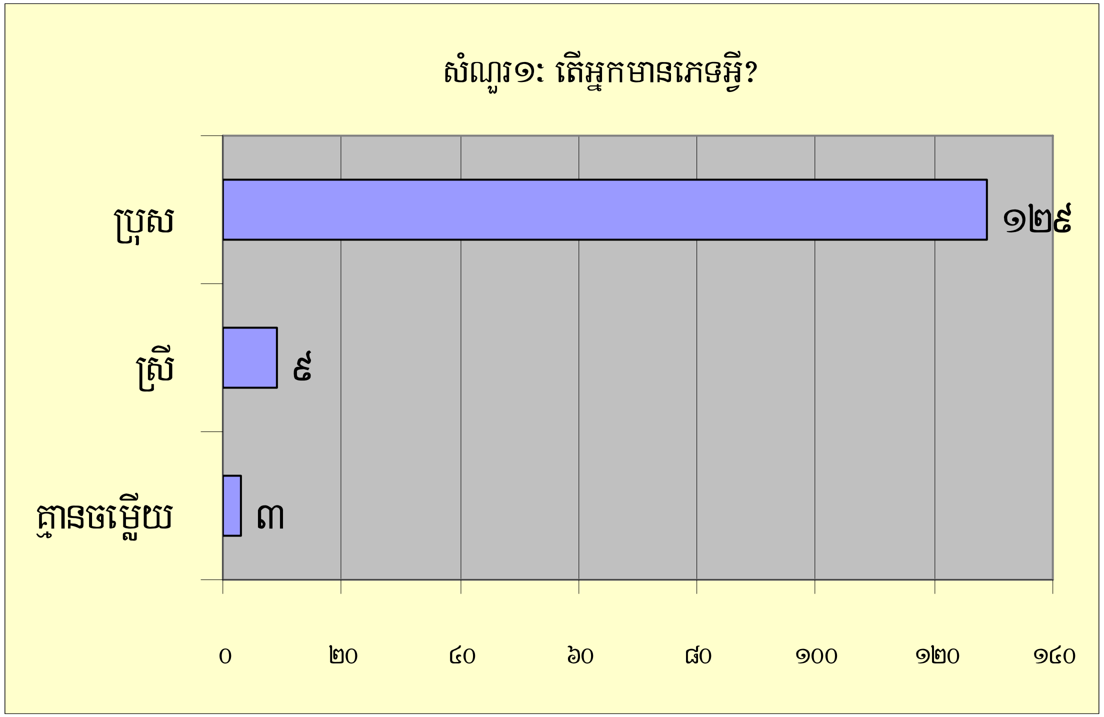

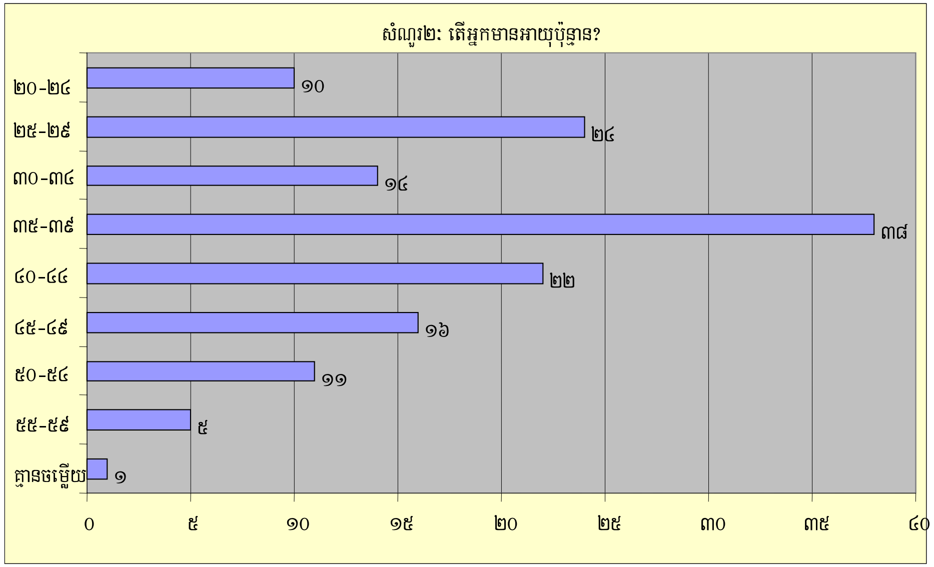
សំណួរ២: តើអ្នកមានអាយុប៉ុន្មាន?
២០-២៤
២៥-២៩
៣០-៣៤
៣៥-៣៩
៤០-៤៤
៤៥-៤៩
៥០-៥៤
៥៥-៥៩
គ្មានចម្លើយ
១០
២៤
១៤
៣៨
២២
១៦
១១
៥
១
0 ៥ ១០ ១៥ ២០ ២៥ ៣០ ៣៥ ៤០

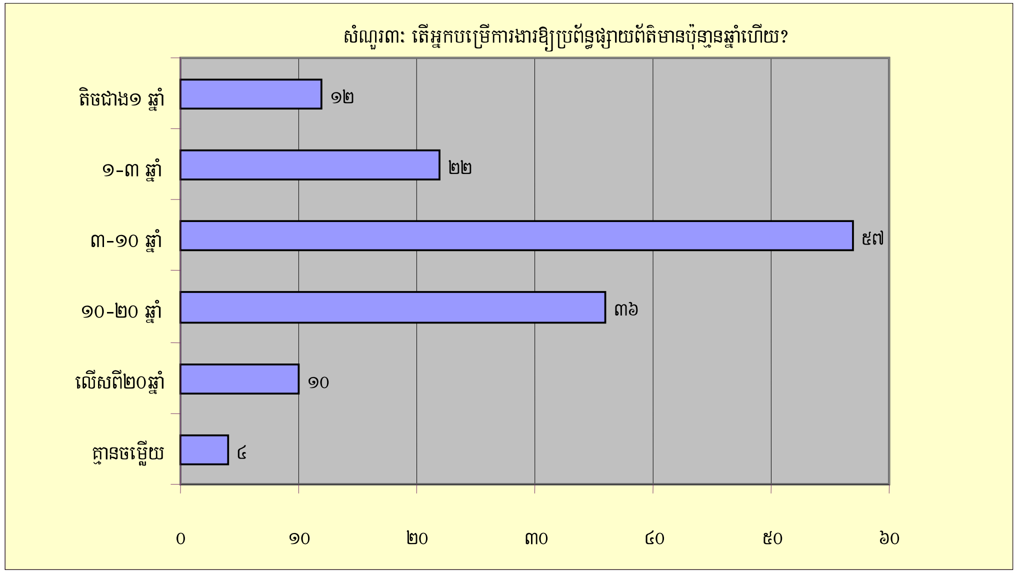
សំណួរ៣: តើអ្នកបម្រើការងារឱ្យប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានប៉ុន្មានឆ្នាំហើយ?
តិចជាង១ ឆ្នាំ
១-៣ ឆ្នាំ
៣-១០ ឆ្នាំ
១០-២០ ឆ្នាំ
លើសពី២០ឆ្នាំ
គ្មានចម្លើយ
១២
២២
៥៧
៣៦
១០
៤
0 ១០ ២០ ៣០ ៤០ ៥០ ៦០

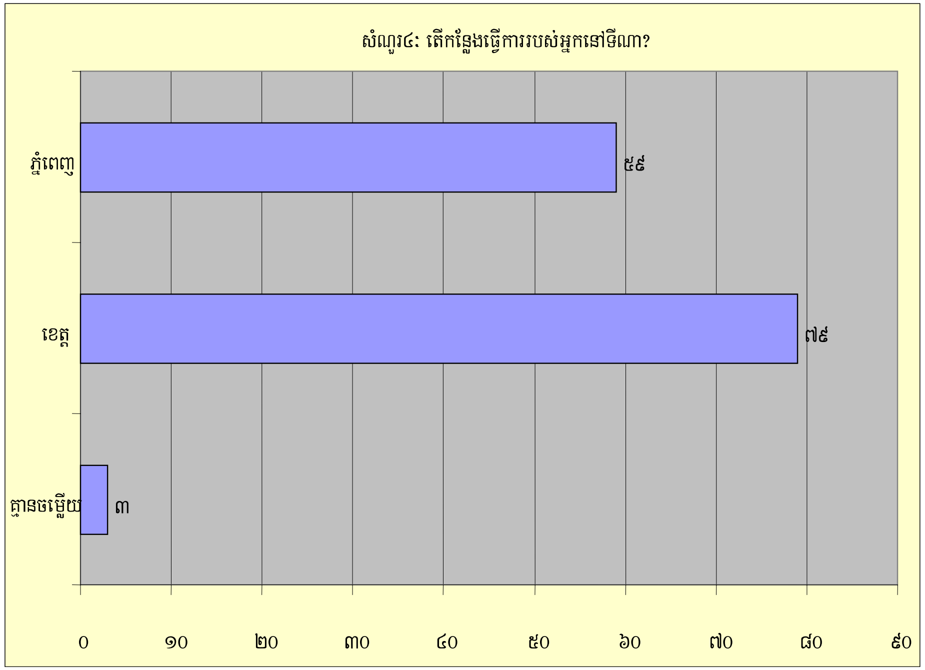
សំណួរ៤: តើកន្លែងធ្វើការរបស់អ្នកនៅទីណា?
ភ្នំពេញ
ខេត្ត
គ្មានចម្លើយ
៥៩
៧៩
៣
0 ១០ ២០ ៣០ ៤០ ៥០ ៦០ ៧០ ៨០ ៩០

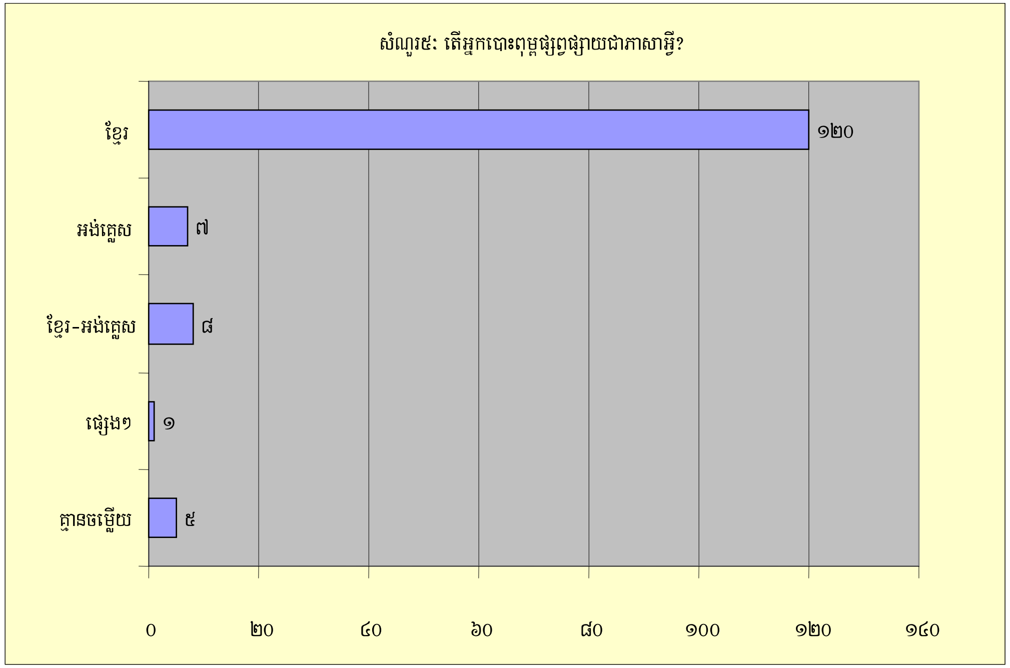
សំណួរ៥: តើអ្នកបោះពុម្ពផ្សព្វផ្សាយជាភាសាអ្វី?
ខ្មែរ
អង់គ្លេស
ខ្មែរ-អង់គ្លេស
ផ្សេងៗ
គ្មានចម្លើយ
១២០
៧
៨
១
៥
0 ២០ ៤០ ៦០ ៨០ ១០០ ១២០ ១៤០

១១៦ ការស្វែងយល់ចំពោះអត្ថន័យដែលមើលមិនឃើញ (របាយការណ៍លើកាដូ)

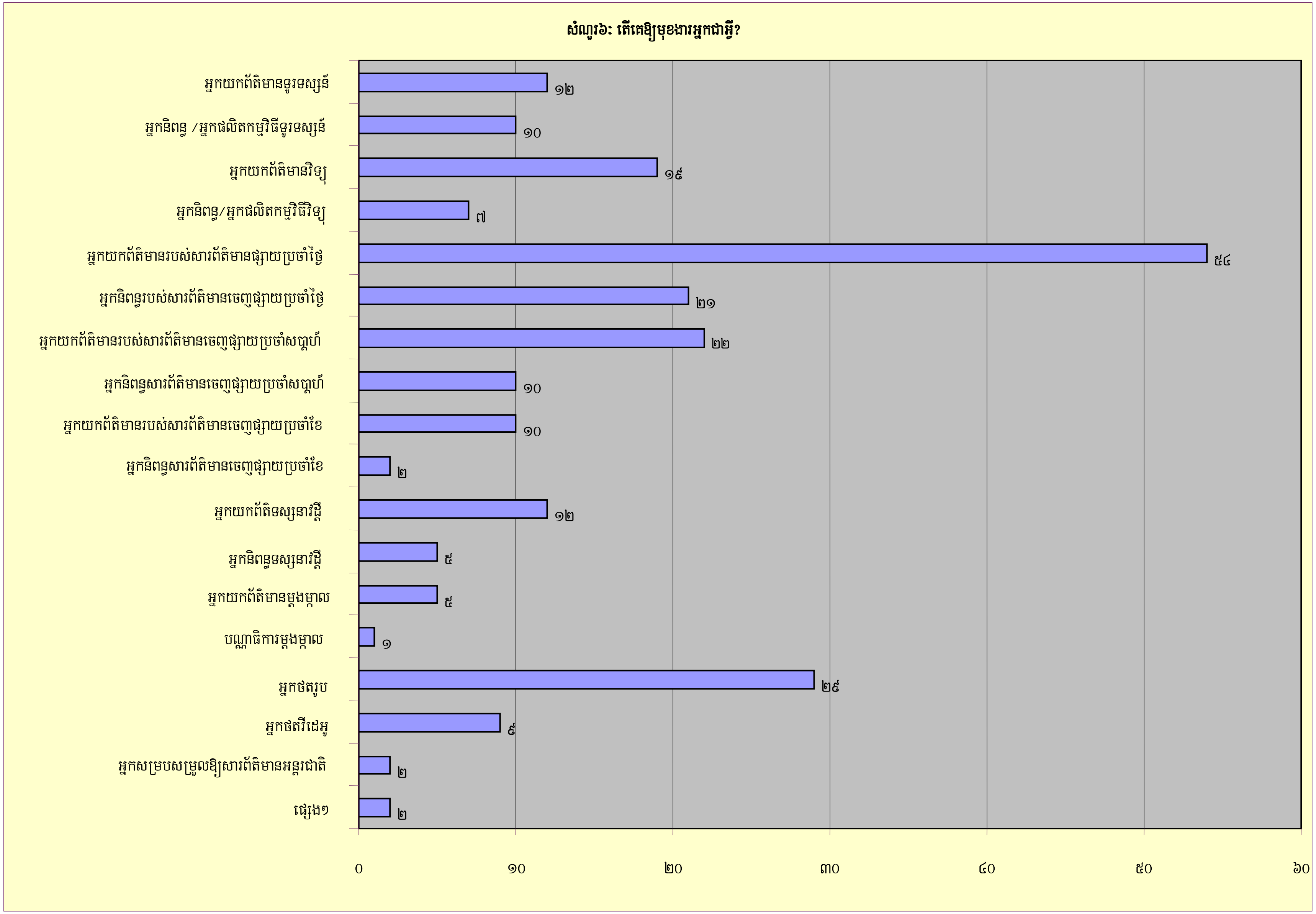

សំណួរ៧: តើប្រធានបទពអ្វីខ្លះ ដែលអ្នកយកធ្វើជាព័ត៌មាន

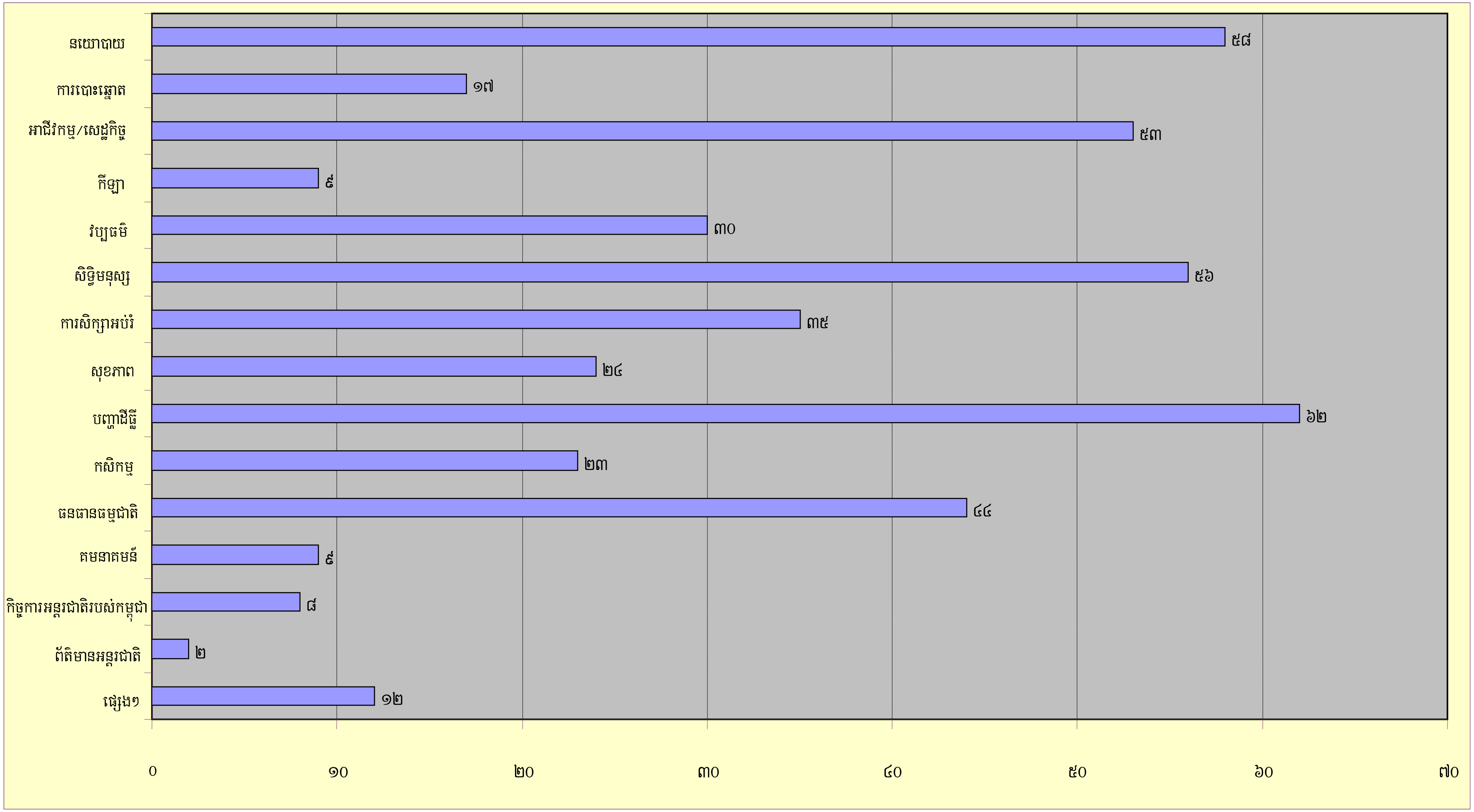

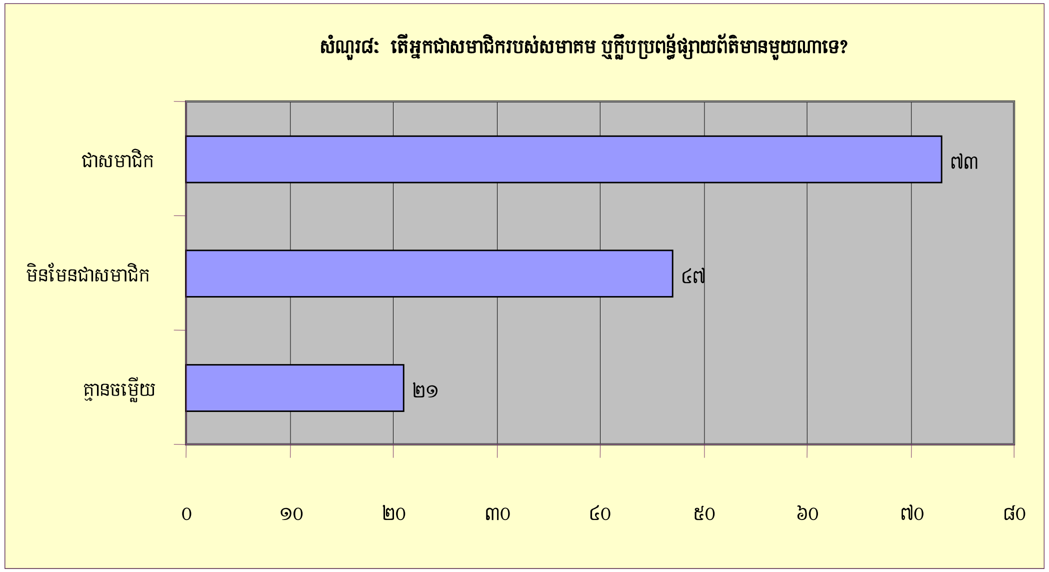

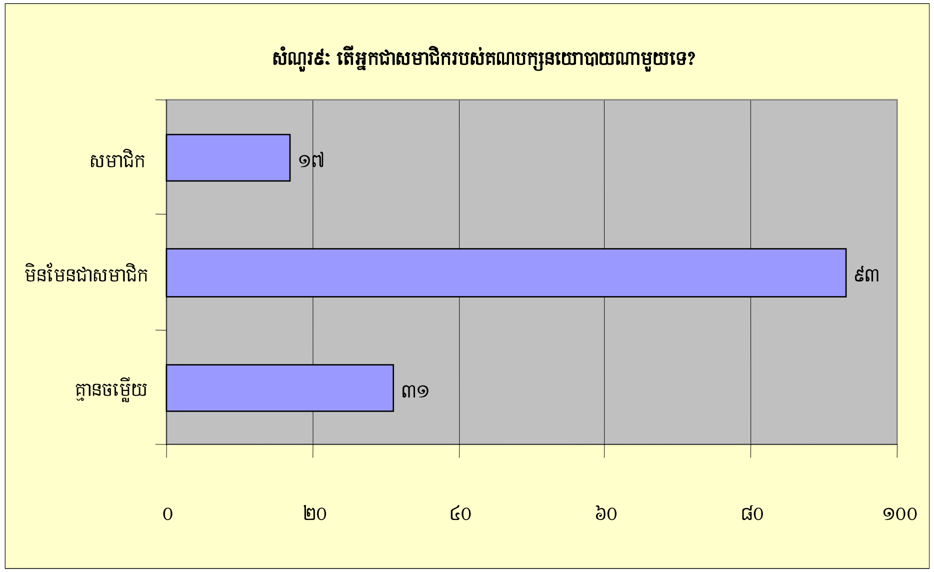

ក្នុងចំណោម៤0នាក់ដែលឆ្លើយ ១២នាក់ជាសមាជិករបស់ក្លឹបសារព័ត៌មានកម្ពុជា ៨នាក់របស់ សមាគម កម្ពុជាដើម្បីការពារអ្នកសារព័ត៌មាន ៤នាក់ក្រុមប្រឹក្សាកម្ពុជាសំរាប់អ្នកសារព័ត៌មាន (ប្រហែលជាក្រុមប្រឹក្សាសារព័ត៌មានជាតិ)។ ជួនកាលអ្នកដែលបានឆ្លើយ មិនដឹងជាចង់និយាយថាសមាគមណាមួយទេ ? មានម្នាក់បានឆ្លើយថា "ក្រសួងព័ត៌មាន"។

សំណួរ៩ (ក): ប្រសិនបើជាសមាជិក តើសមាជិករបស់សមាគមណាមួយ ?

សមាជិក១២នាក់ បានឆ្លើយសំណួរ ក្នុងនោះ១0នាក់ជាសមាជិកគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា និង ២នាក់ ជាសមាជិកហ៊្វុនស៊ិនប៉ិច។

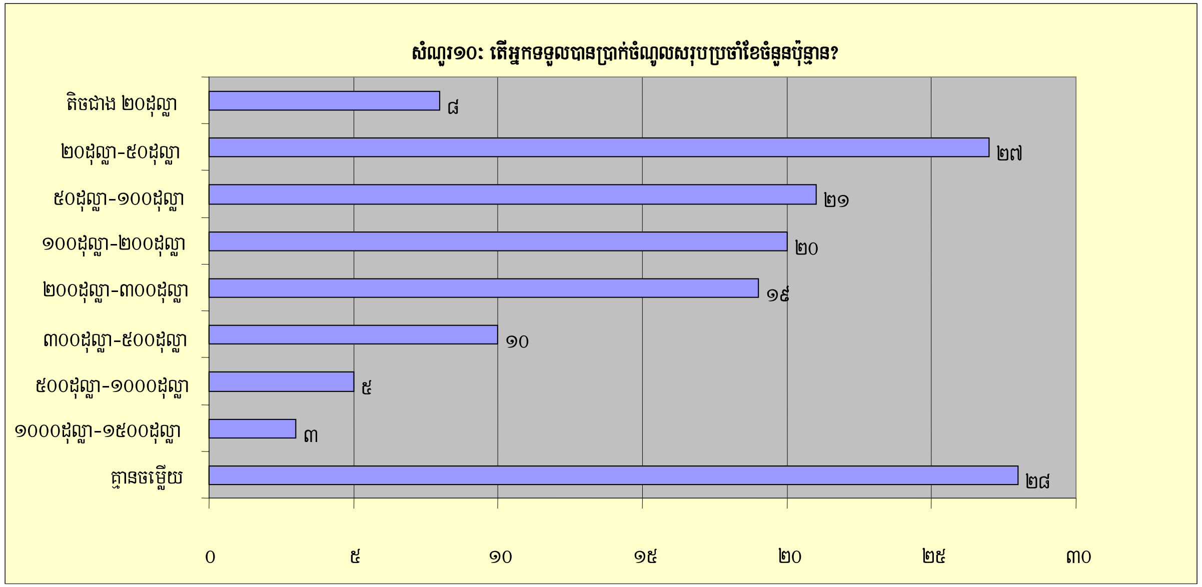

ចំណូលរបស់អ្នកធ្វើការងារដោយអត់កិច្ចសន្យា

អ្នកដែលអត់មានកុងត្រាច្បាស់លាស់ ក៏មានសិទ្ធិឆ្លើយដែរ ហើយឆ្លើយថាបានទទួលប៉ុន្មានក្នុង១អត្ថបទ។ មាន១៣នាក់ឆ្លើយ ១១នាក់ឆ្លើយថាតិចជាង៦ដុល្លា/១អត្ថបទ ១នាក់ឆ្លើយថាពី៥០-១០០ដុល្លា/១អត្ថបទ ម្នាក់ទៀតឆ្លើយថា១៥០-២០០ដុល្លា/១អត្ថបទ។

ចំណូលផ្សេងៗទៀត

មាន៧នាក់បានឆ្លើយថាបានចំណូលតិចជាង៦ដុល្លា/១អត្ថបទ ១នាក់ឆ្លើយថា១៥ដុល្លា/១អត្ថបទ ៥នាក់ ទៀតឆ្លើយថា មិនបានទទួលអ្វីទេពីអត្ថបទដែលបានសរសេរនោះ។

១២០ ការស្វែងយល់ចំពោះអត្ថន័យដែលមើលមិនឃើញ (របាយការណ៍លីកាដូ)

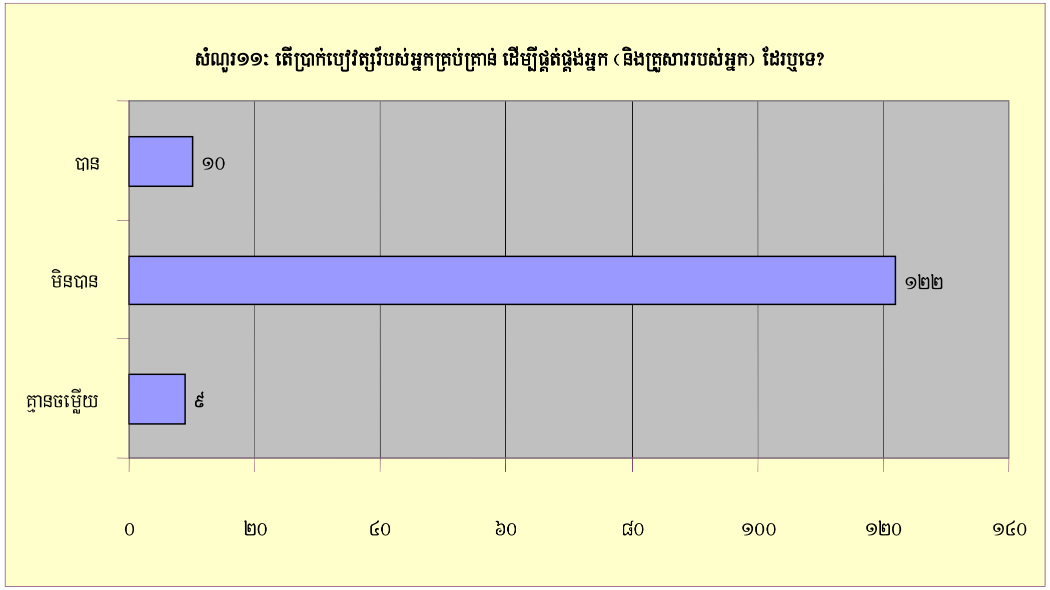

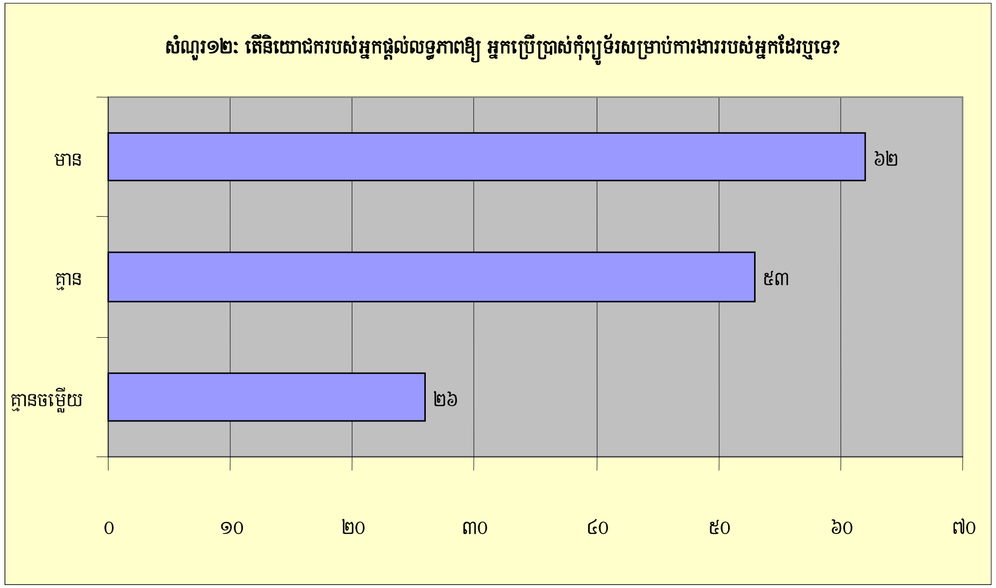

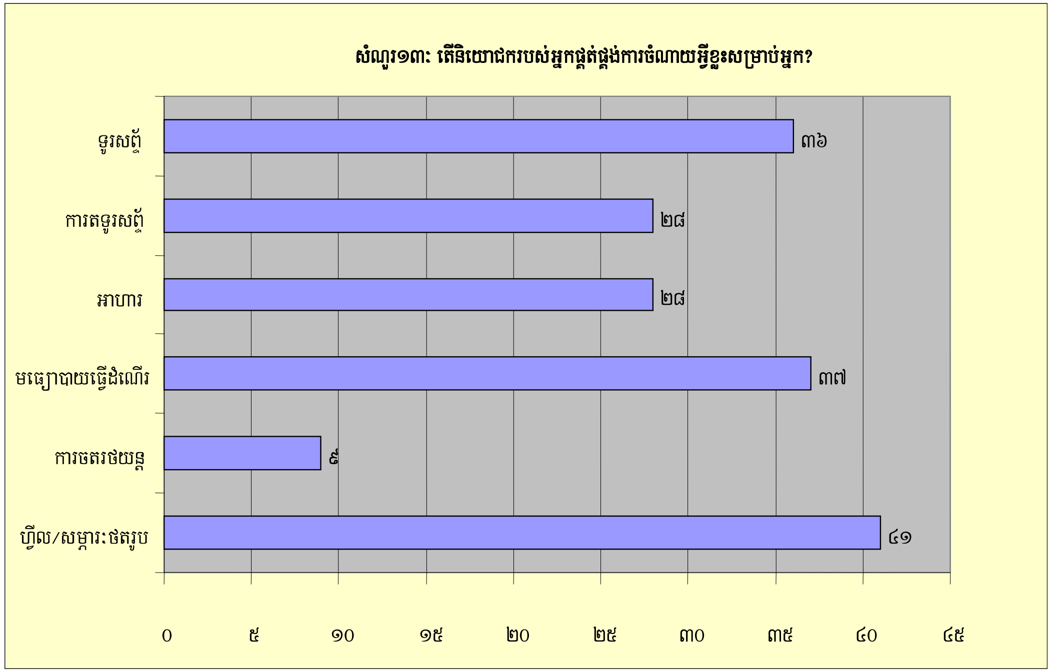

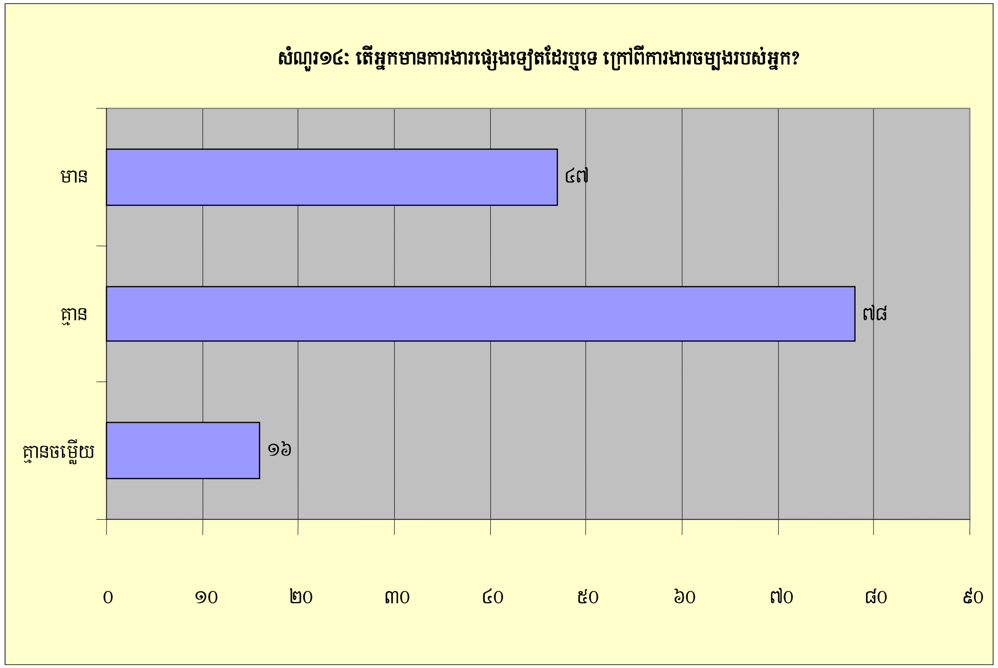

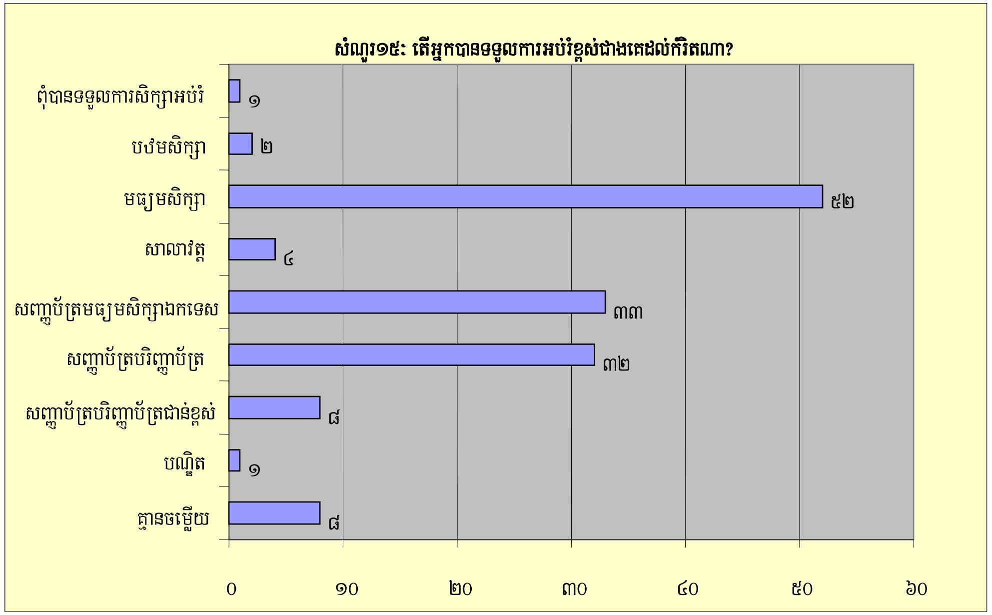

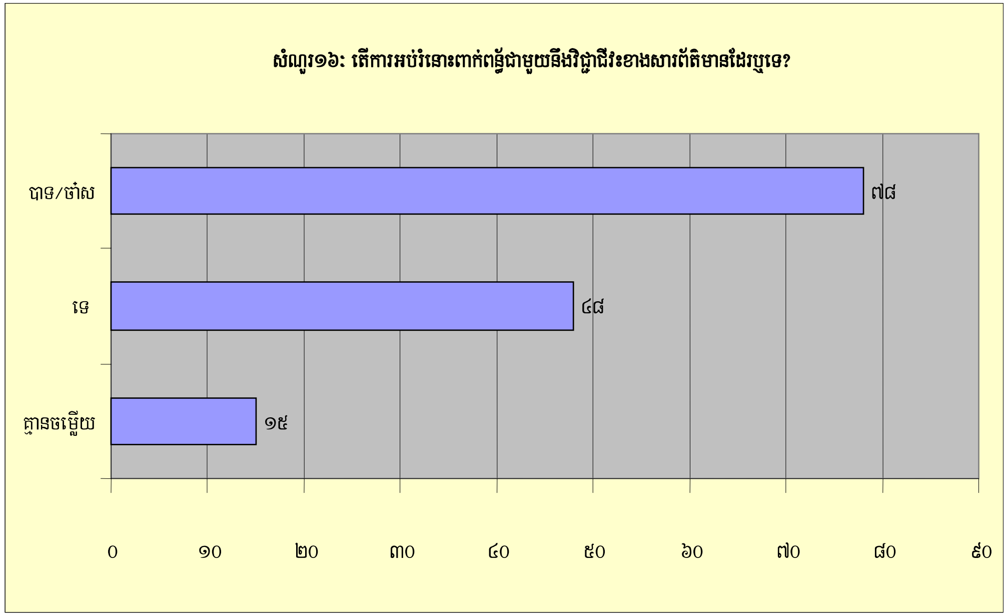

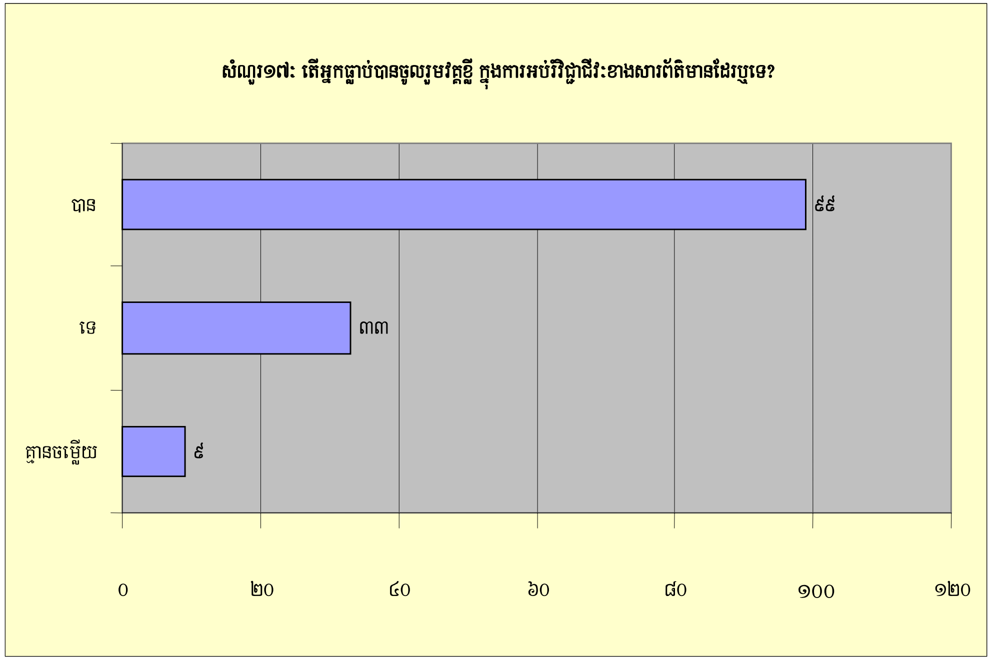

សំណួរ១៧ (ក) : ប្រសិនជាបានចូលរួម សូមមេត្តាពន្យល់ពីវគ្គបណ្តុះបណ្តាលនោះ

៨៧នាក់ បានផ្តល់ចំលើយ ភាគច្រើនបានឆ្លើយថា ទទួលការវគ្គបណ្តុះបណ្តាលជាច្រើនដង មានអ្នកខ្លះចេញ0ទៅបរទេស ប្រធានបទដែលយកមកពិភាក្សាជាច្រើន គឺជំនាញមូលដ្ឋានវិជ្ជាជីវះខាងសារព័ត៌មានការស៊ើបអង្កេតក្នុងការយកព័ត៌មាន ក្រមសីលធម៌របស់វិជ្ជាជីវះខាងសារព័ត៌មានការបណ្តុះបណ្តាលពីប្រធាន ពិសេស។ដូចជា (ការបោះឆ្នោត ជំងឺអេដស៍ សិទ្ធិមនុស្ស សិទ្ធិកុមារ ច្បាប់សាលាក្តីខ្មែរក្រហម ការយក ព័ត៌មានពីតុលាការ និងការថតរូប)។

សំណួរ១៨: ប្រសិនបើអ្នកត្រូវផ្តល់យោបល់សំរាប់វគ្គបណ្តុះបណ្តាលទៅអនាគតសំរាប់អ្នកសារ ព័តិមាន តើអ្នករើសប្រធានបទអ្វីខ្លះ?

ចំលើយ: ៩៩នាក់ បានផ្តល់ចំលើយ ប្រធានបទដែលបានជ្រើសរើសច្រើនជាងគេគឺ អំពើពុករលួយ ការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ការរំលោភយកដីធ្លី ធនធានធម្មជាតិ បរិស្ថាន វិជ្ជាជីវៈខាងស៊ើបអង្កេត វិជ្ជាជីវៈខាងសរសេរ/ខាងសំភាសន៍ ការអប់រំ កសិកម្ម អភិវឌ្ឍន៍ ក្រមសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈខាងសារ ព័តិមាន។

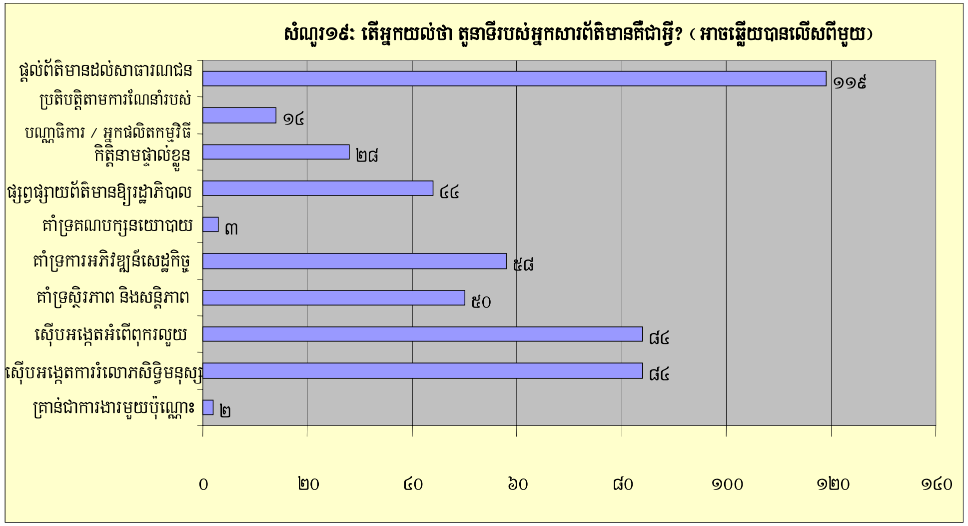

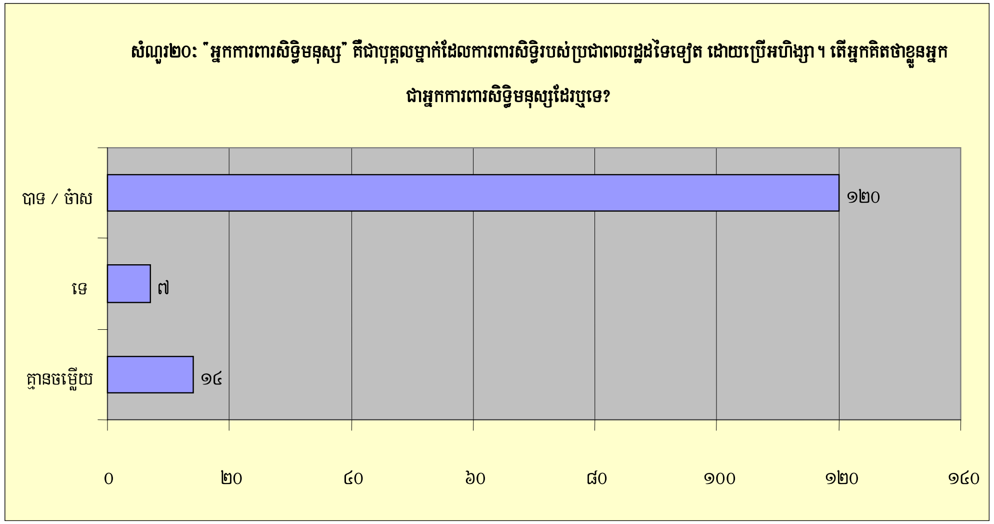

ការទទួលបានព័តិមាន

(ផ្នែកនេះសំរាប់អ្នកសារព័តិមាន និងបណ្ណាធិការ ដូច្នេះអ្នកថតរូប និងអ្នកថតវីដេអូ ទាំងបុរស និងស្ត្រី សូមអញ្ជើញមើលសំណួរទី២៥)

សំណួរ២០ (ក): អ្នកឆ្លើយជាច្រើននាក់បានសំអាងទៅលើហេតុផលថា: អ្នកទាំងអស់នោះជួយប្រជាពលរដ្ឋ រកយុត្តិធម៌ជូនជនរងគ្រោះ រកភាពអយុត្តិធម៌ឱ្យលេចចេញមក ប្រព្រឹត្តតាមគោលការណ៍ថាប្រជាពលរដ្ឋគ្រប់រូបមានសិទ្ធិស្មើគ្នា និងខិតខំជំរុញឱ្យមានការកែលំអរបស់តំរិយាបទរបស់រដ្ឋាភិបាល។

សំណួរ២១: តើអ្នកមានប្រភពព័ត៌មានសំខាន់ៗ៣អ្វីខ្លះ សំរាប់អត្ថបទរបស់អ្នក?

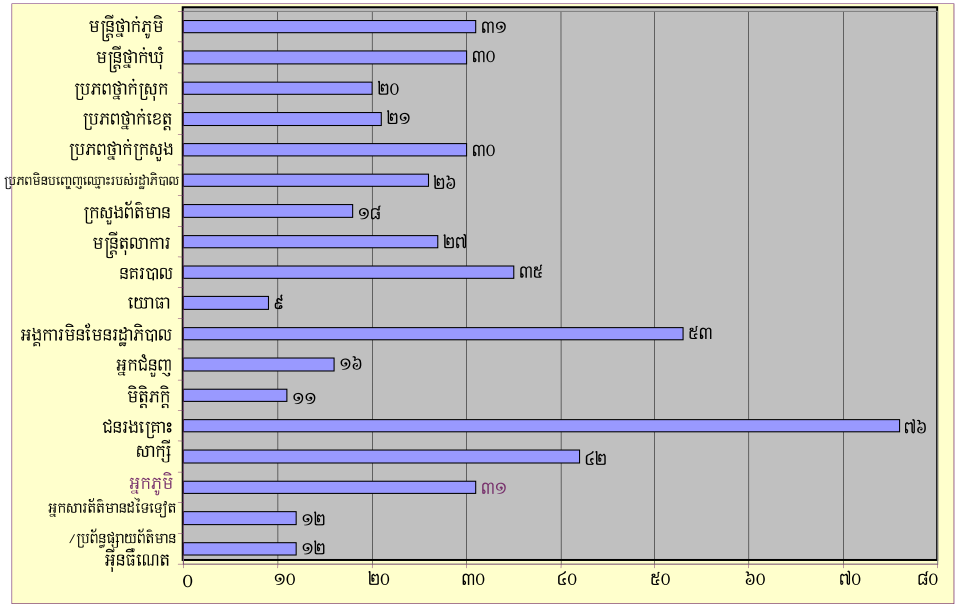

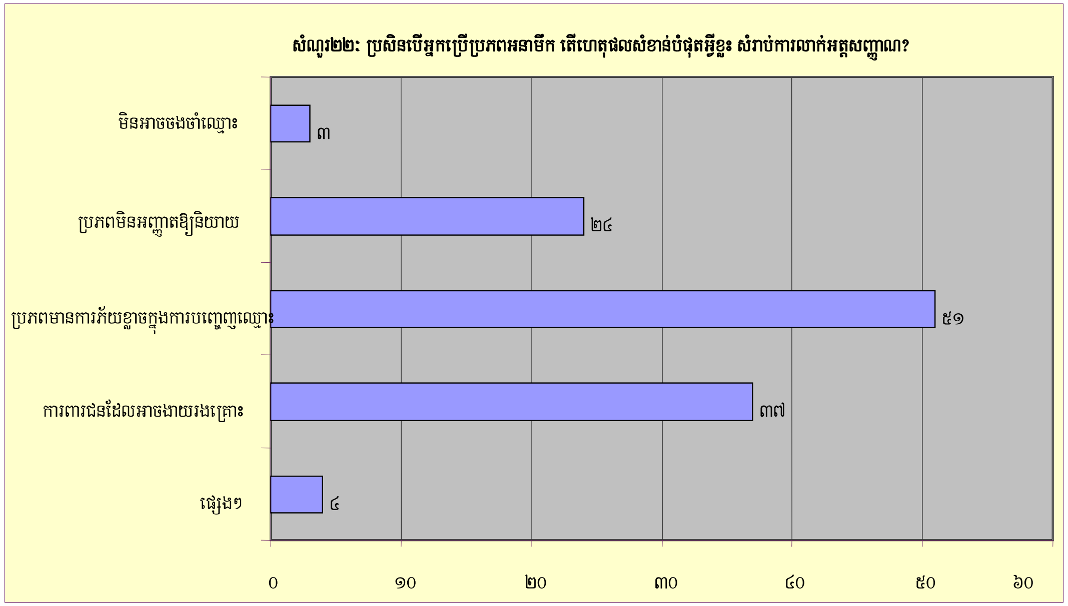

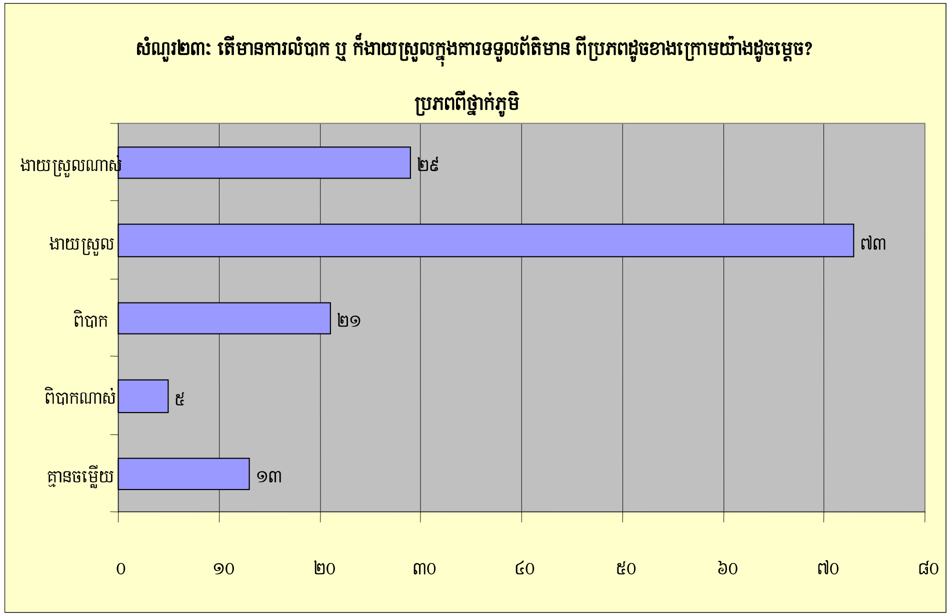

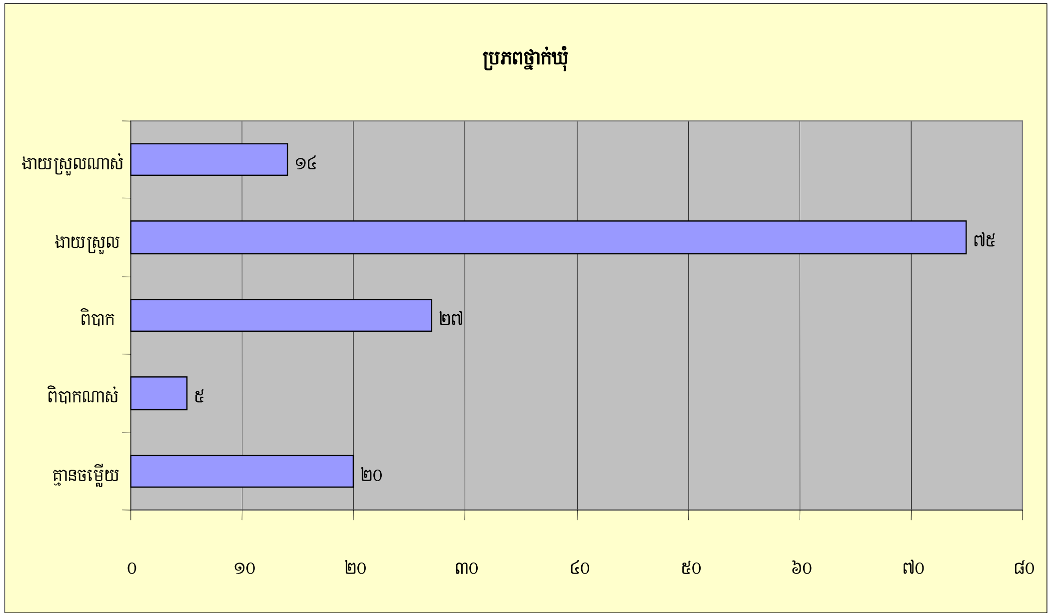

១២៤ ការស្វែងយល់ចំពោះអត្ថន័យដែលមើលមិនឃើញ (របាយការណ៍លើកាដូ)

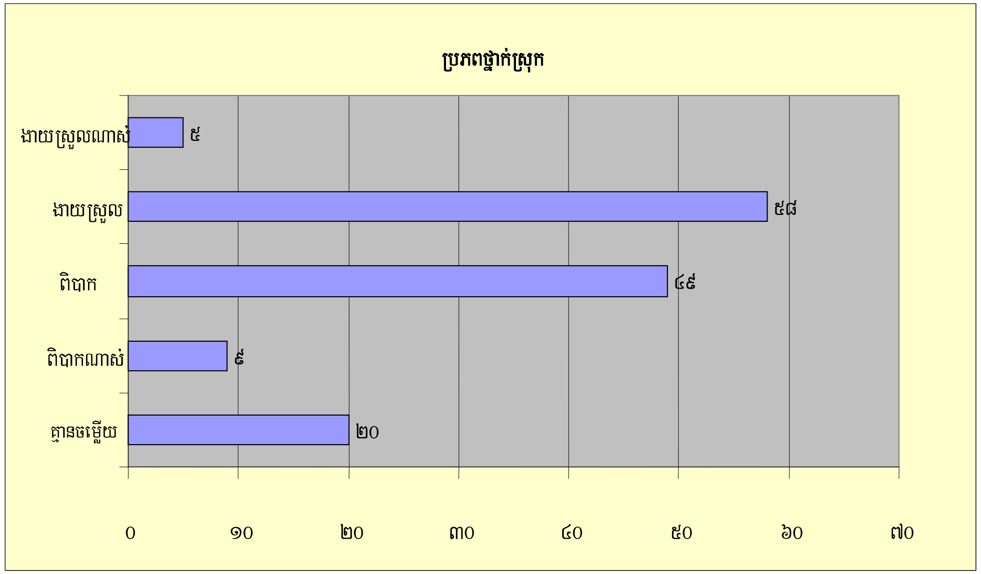

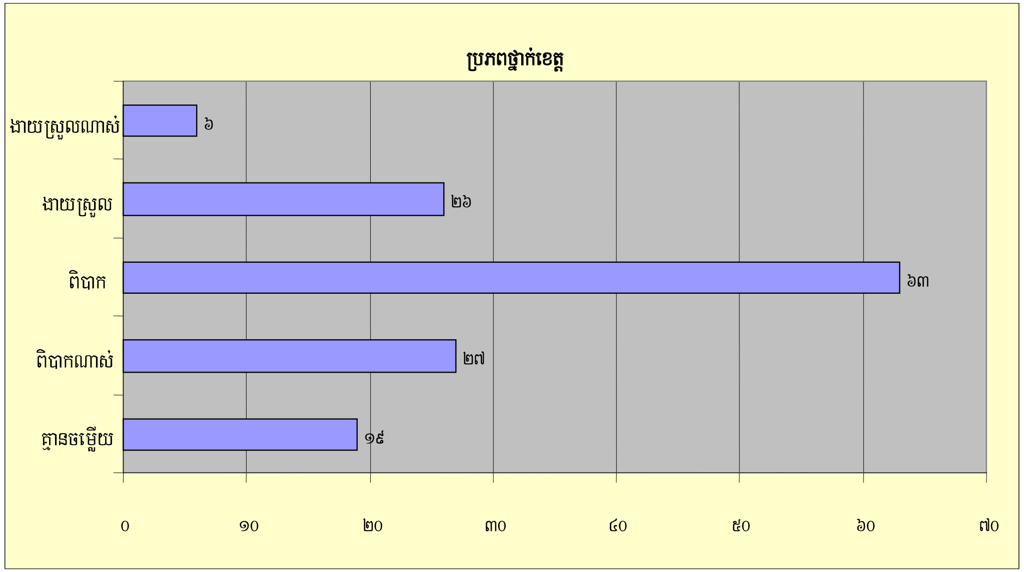

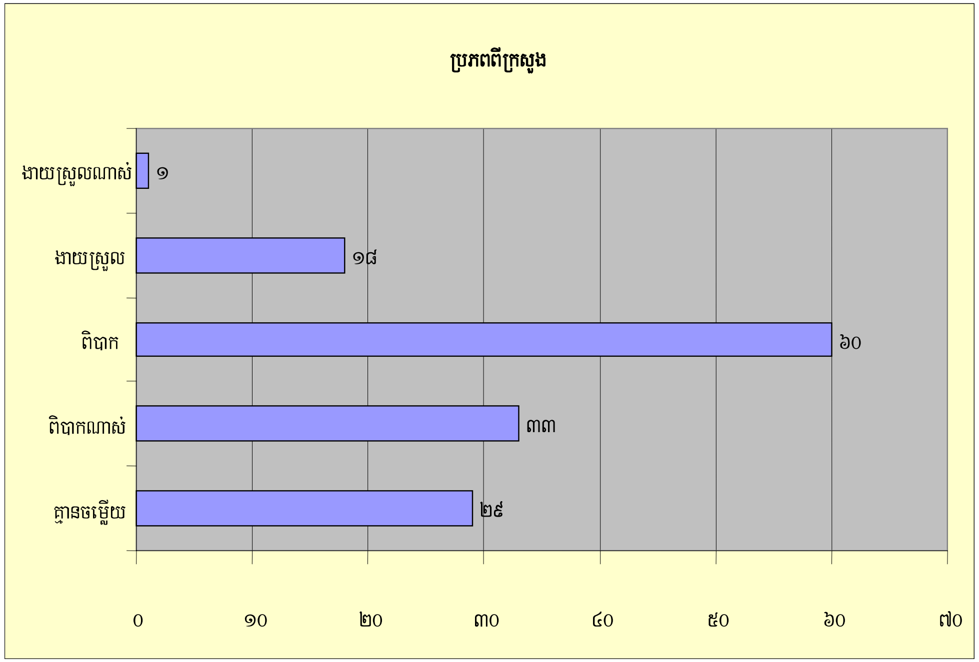

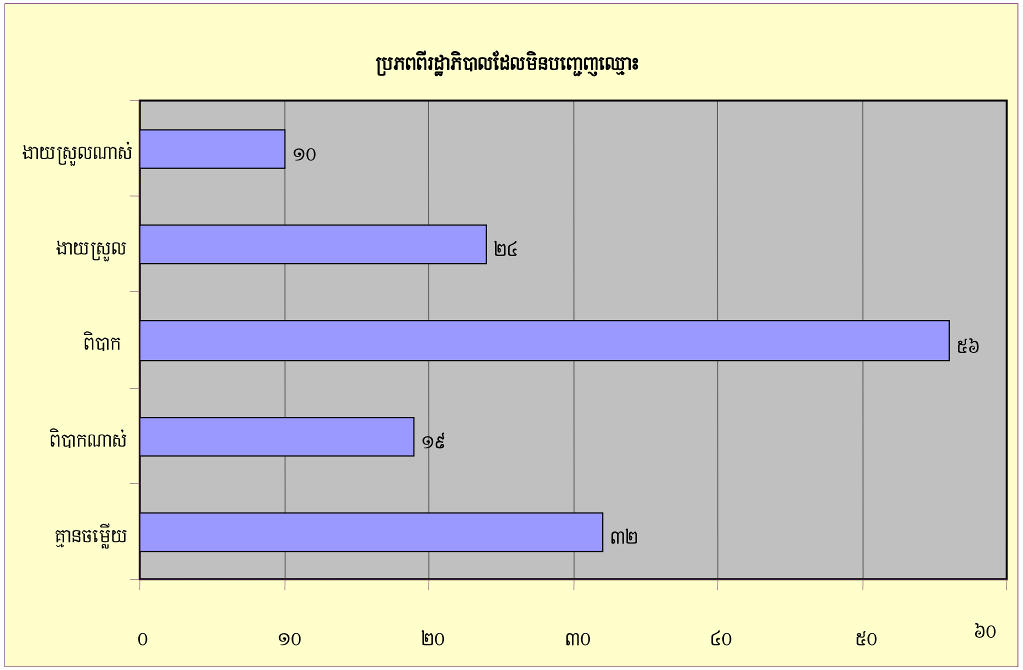

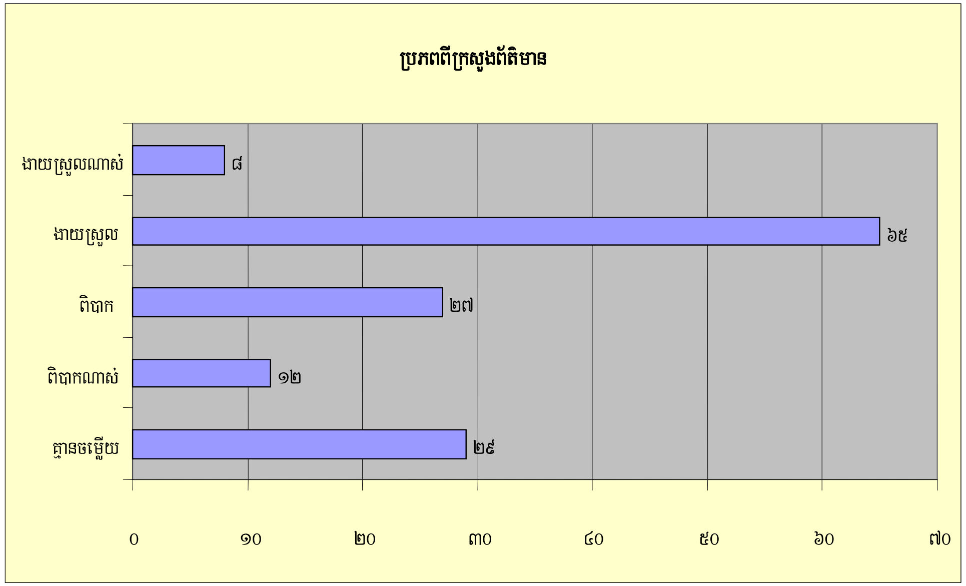
ប្រភពពីក្រសួងព័ត៌មាន
ងាយស្រួលណាស់
ងាយស្រួល
ពិបាក
ពិបាកណាស់
គ្មានចម្លើយ
៨
៦៥
២៧
១២
២៩
០ ១០ ២០ ៣០ ៤០ ៥០ ៦០ ៧០

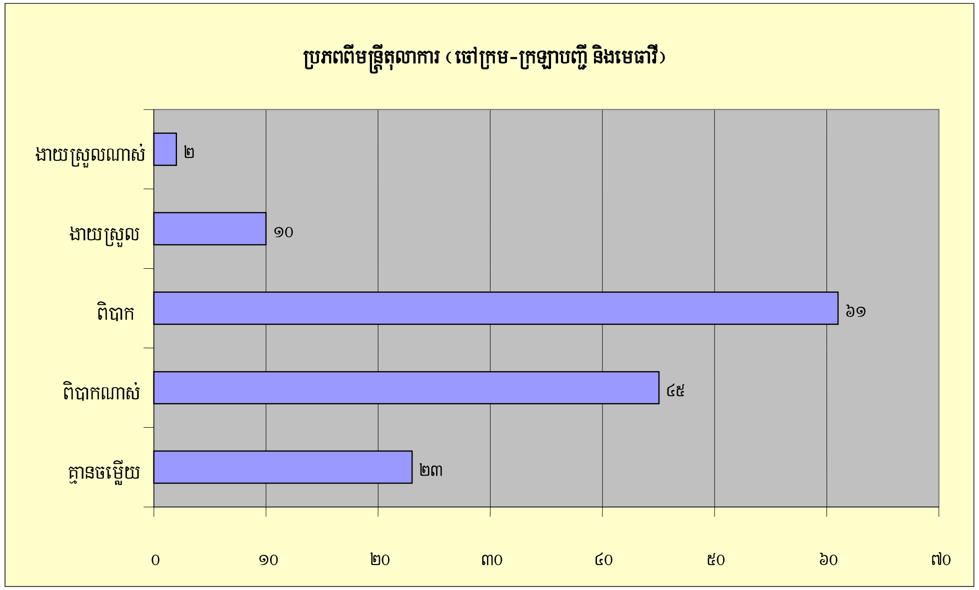
ប្រភពពីមន្ត្រីតុលាការ (ចៅក្រម-ក្រឡាបញ្ជី និងមេធាវី)
ងាយស្រួលណាស់
ងាយស្រួល
ពិបាក
ពិបាកណាស់
គ្មានចម្លើយ
២
១០
៦១
៤៥
២៣
០ ១០ ២០ ៣០ ៤០ ៥០ ៦០ ៧០

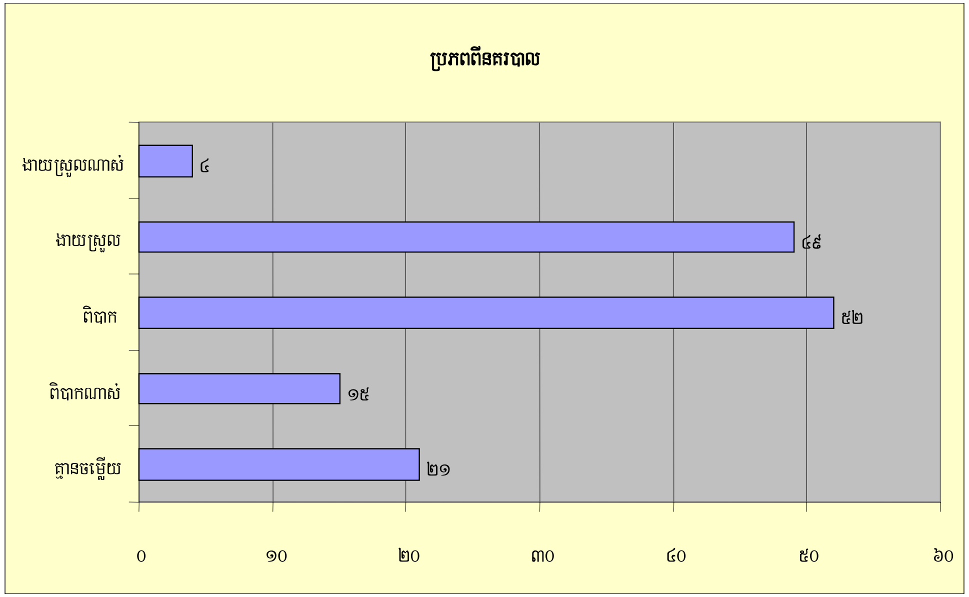
ប្រភពពីនគរបាល
ងាយស្រួលណាស់
ងាយស្រួល
ពិបាក
ពិបាកណាស់
គ្មានចម្លើយ
៤
៤៩
៥២
១៥
២១
០ ១០ ២០ ៣០ ៤០ ៥០ ៦០

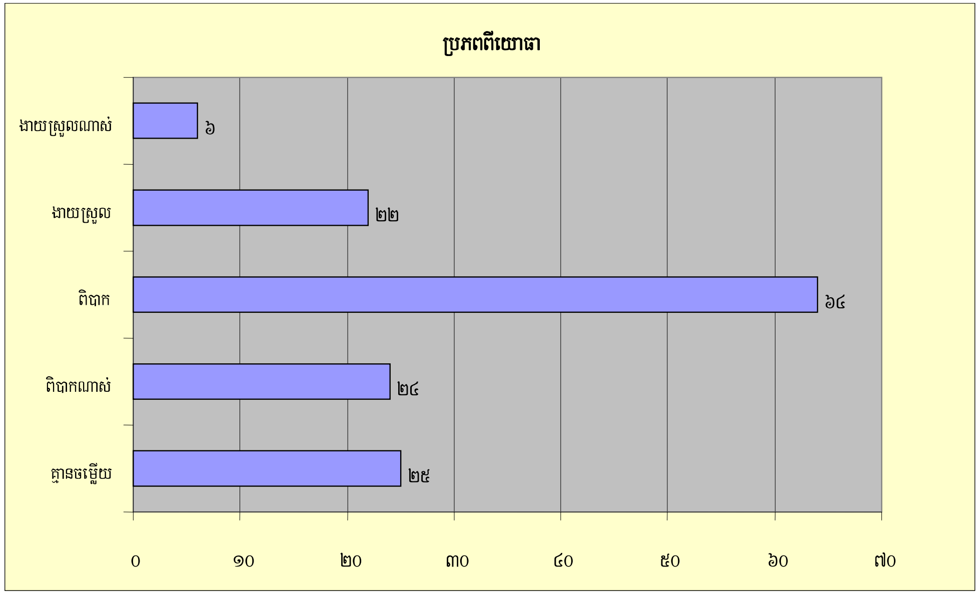
ប្រភពពីយោធា
ងាយស្រួលណាស់
ងាយស្រួល
ពិបាក
ពិបាកណាស់
គ្មានចម្លើយ
៦
២២
៦៤
២៤
២៥
០ ១០ ២០ ៣០ ៤០ ៥០ ៦០ ៧០

១២៦ ការស្វែងយល់ចំពោះអត្ថន័យដែលមើលមិនឃើញ (របាយការណ៍លើកាដូ)

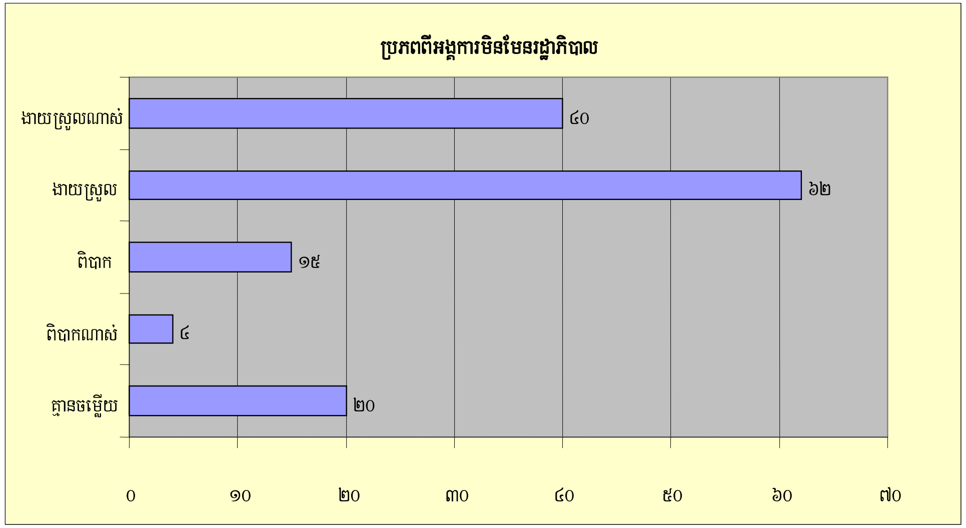

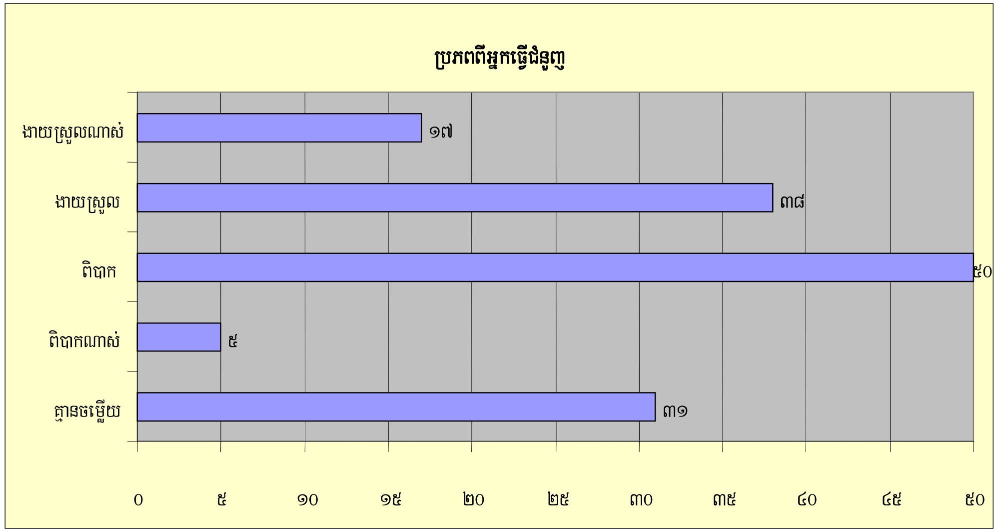

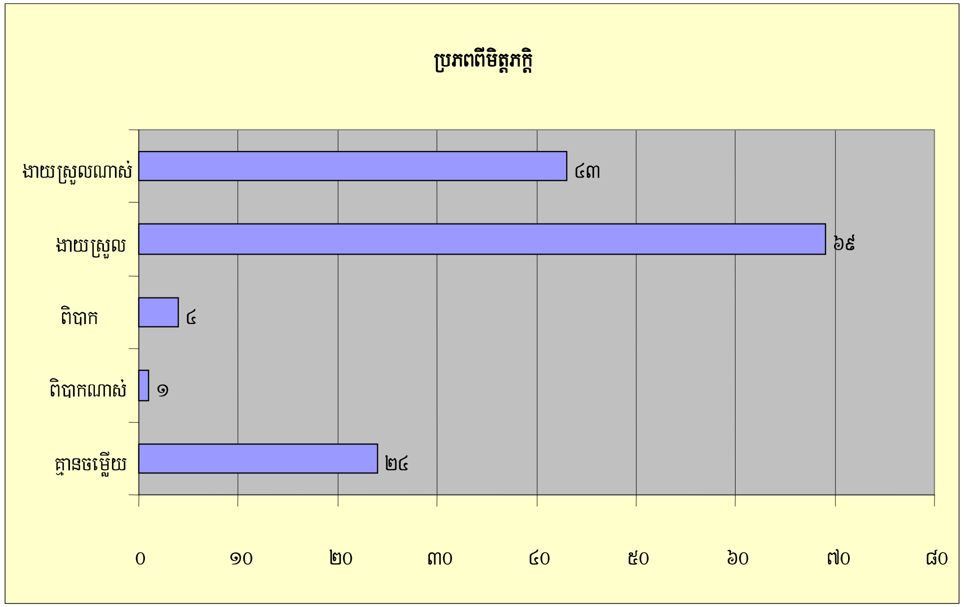

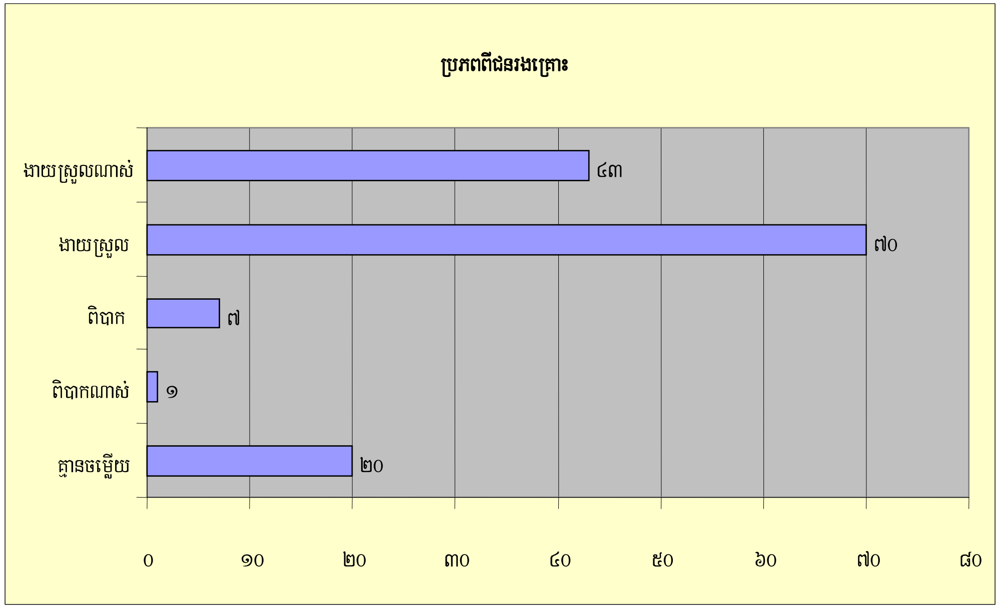

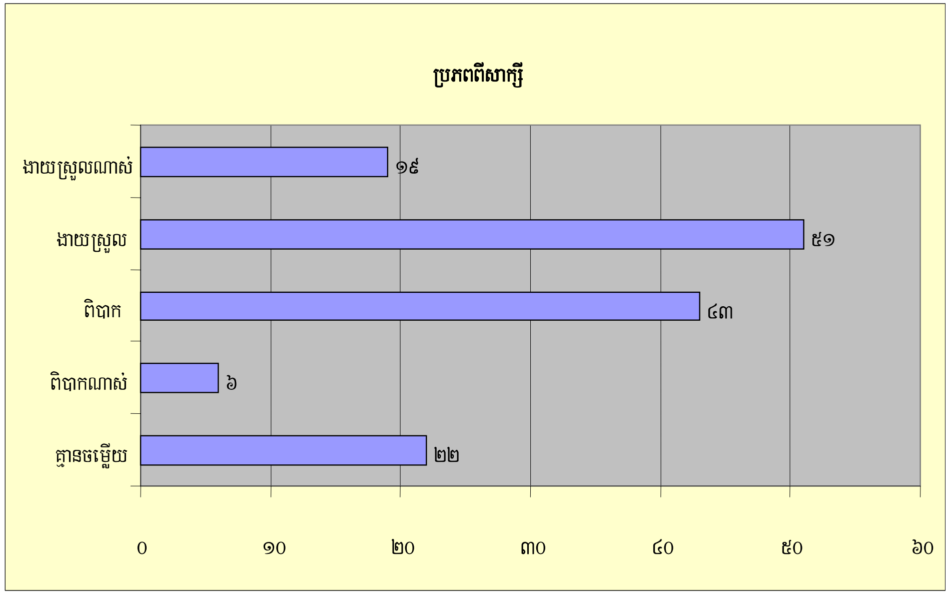
ប្រភពពីសាក្សី
ងាយស្រួលណាស់ ១៩
ងាយស្រួល ៥១
ពិបាក ៤៣
ពិបាកណាស់ ៦
គ្មានចម្លើយ ២២
0 ១០ ២០ ៣០ ៤០ ៥០ ៦០

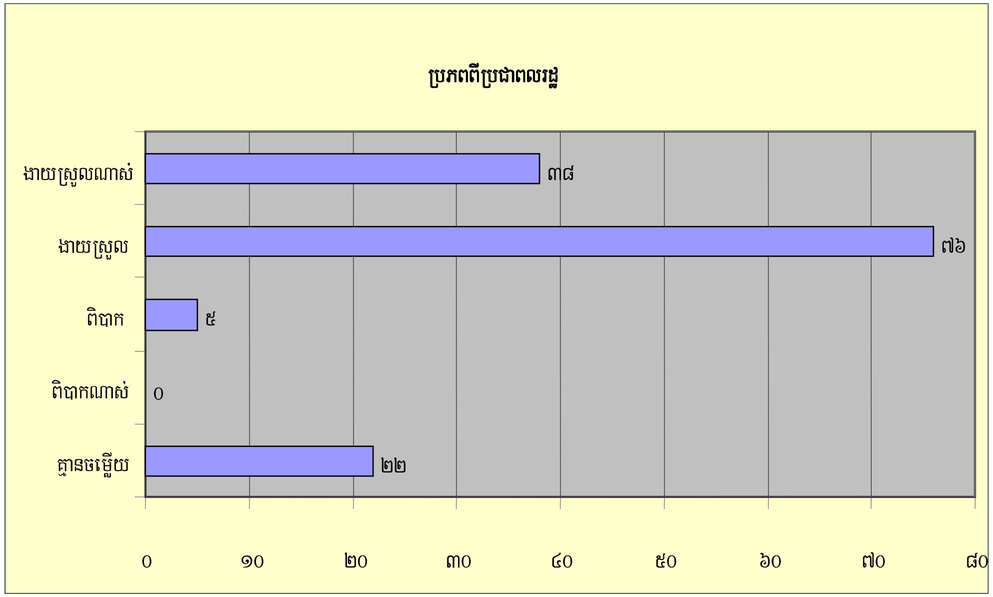
ប្រភពពីប្រជាពលរដ្ឋ
ងាយស្រួលណាស់ ៣៨
ងាយស្រួល ៧៦
ពិបាក ៥
ពិបាកណាស់ 0
គ្មានចម្លើយ ២២
0 ១០ ២០ ៣០ ៤០ ៥០ ៦០ ៧០ ៨០

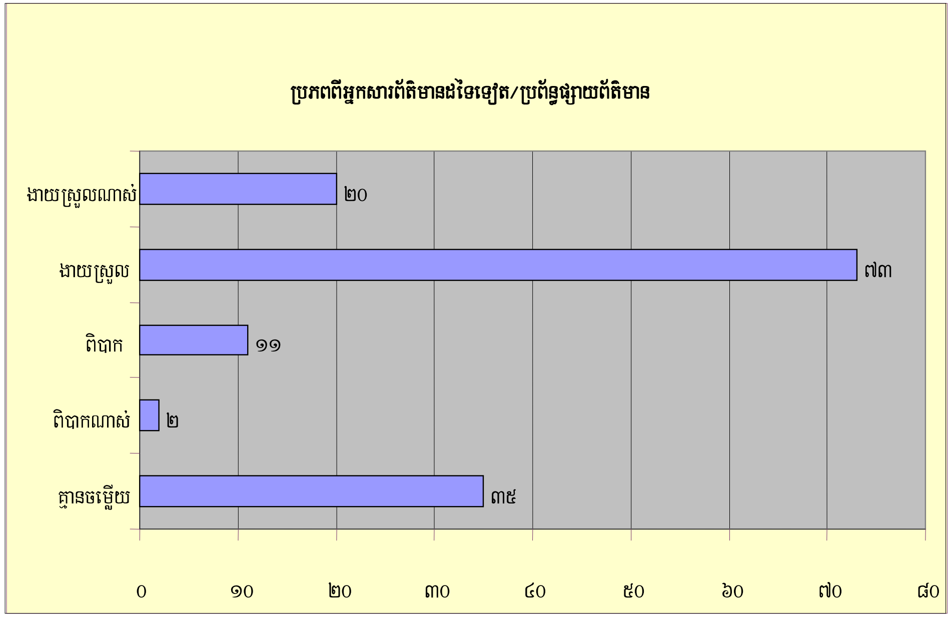
ប្រភពពីអ្នកសារព័ត៌មានដទៃទៀត/ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន
ងាយស្រួលណាស់ ២០
ងាយស្រួល ៧៣
ពិបាក ១១
ពិបាកណាស់ ២
គ្មានចម្លើយ ៣៥
0 ១០ ២០ ៣០ ៤០ ៥០ ៦០ ៧០ ៨០

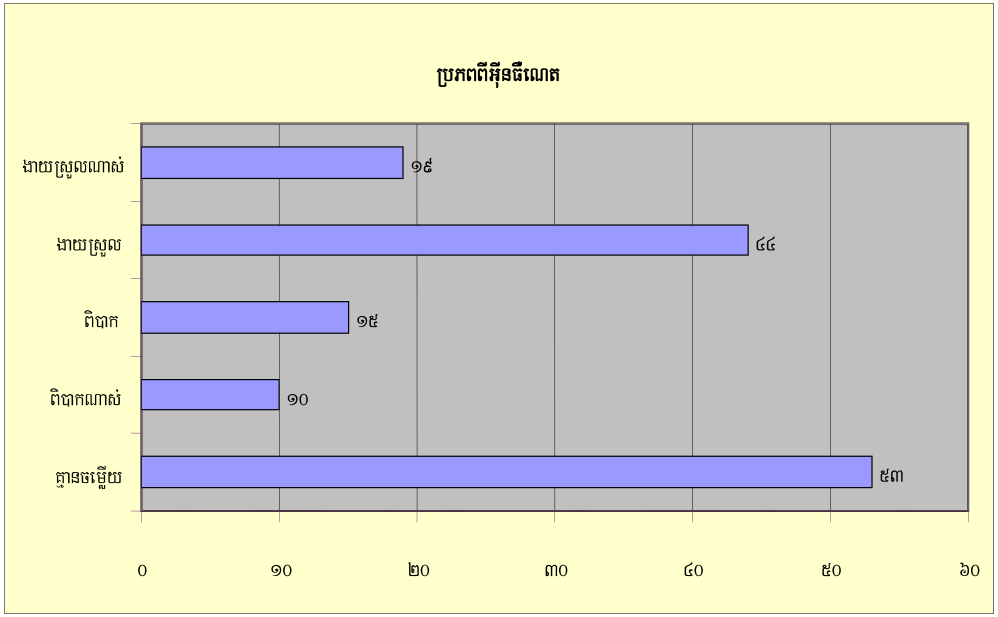
ប្រភពពីអ៊ីនធឺណេត
ងាយស្រួលណាស់ ១៩
ងាយស្រួល ៤៤
ពិបាក ១៥
ពិបាកណាស់ ១០
គ្មានចម្លើយ ៥៣
0 ១០ ២០ ៣០ ៤០ ៥០ ៦០

សំណួរ២៤: ច្បាប់សារព័ត៌មានកម្ពុជា (មាត្រា៥-ខ) និយាយថា ការស្នើសុំព័ត៌មានត្រូវសរសេរជាលាយលក្ខ័ ទៅកាន់មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល ហើយមន្ត្រីនោះត្រូវឆ្លើយតបក្នុងរយៈពេល៣០ថ្ងៃ ឬ ត្រូវពន្យល់ថាតើហេតុអ្វីបានជា ព័ត៌មានទាំងនោះមិនត្រូវបានផ្តល់ឱ្យ។ តើអ្នកធ្លាប់បានស្នើសុំសំរាប់យន្តការព័ត៌មានបែបនេះដែរឬទេ?

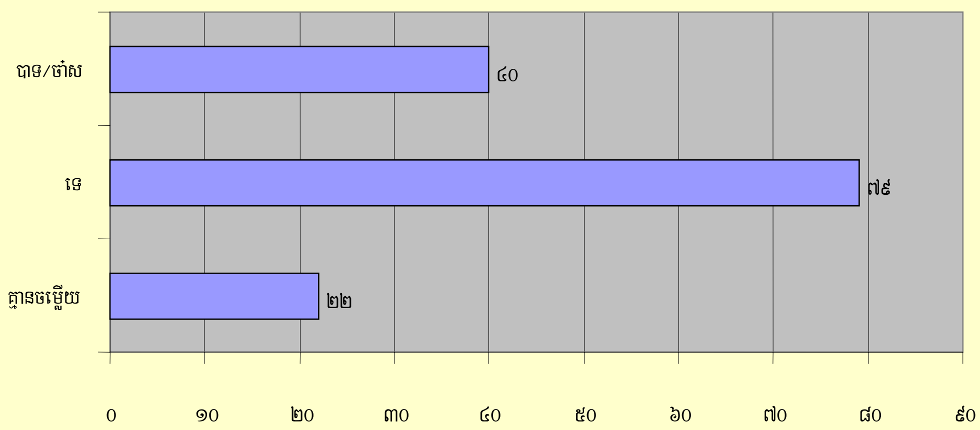

សំណួរ២៥: តើអ្នកពិពណ៌នាអំពីសេរីភាពនៃប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាននៅកម្ពុជាដូចម្តេច?

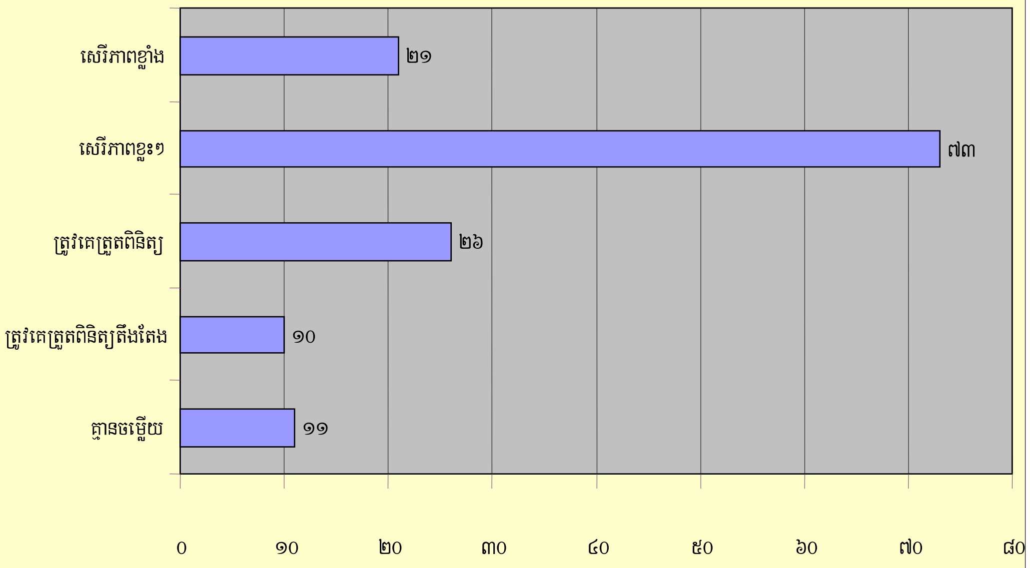

សេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ

សំណួរ២៦: តើបញ្ហាពាធំបំផុត ដែលអ្នកប្រឈមជាមួយនឹងការងាររបស់អ្នកគឺអ្វីខ្លះ? ចំលើយជាច្រើនទាក់ ទងទៅនឹងការទទួលព័ត៌មាន (ពិបាកក្នុងការទទួលព័ត៌មាន និងសំភាសន៍ជាមួយនឹងមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលព្រម ទាំងមន្ត្រីផ្សេងៗទៀត) បញ្ហាសន្តិសុខ (ការគំរាមកំហែង) និងកង្វះខាតថវិកា ឬធនធាន។

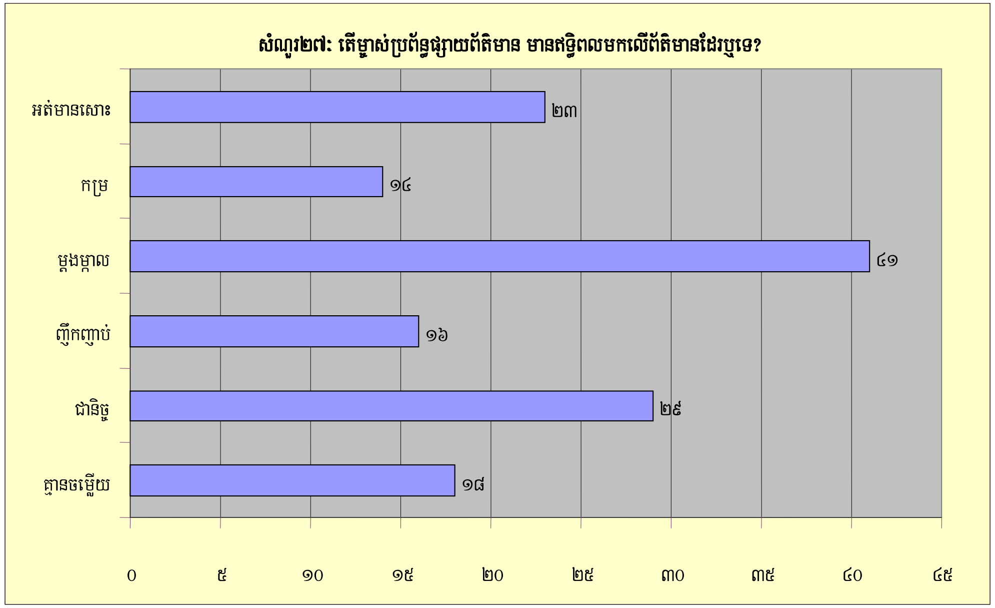
សំណួរ២៧: តើម្ចាស់ប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន មានឥទ្ធិពលមកលើព័ត៌មានដែរឬទេ?
អត់មានសោះ ២៣
កម្រ ១៤
ម្តងម្កាល ៤១
ញឹកញាប់ ១៦
ជានិច្ច ២៩
គ្មានចម្លើយ ១៨
០ ៥ ១០ ១៥ ២០ ២៥ ៣០ ៣៥ ៤០ ៤៥

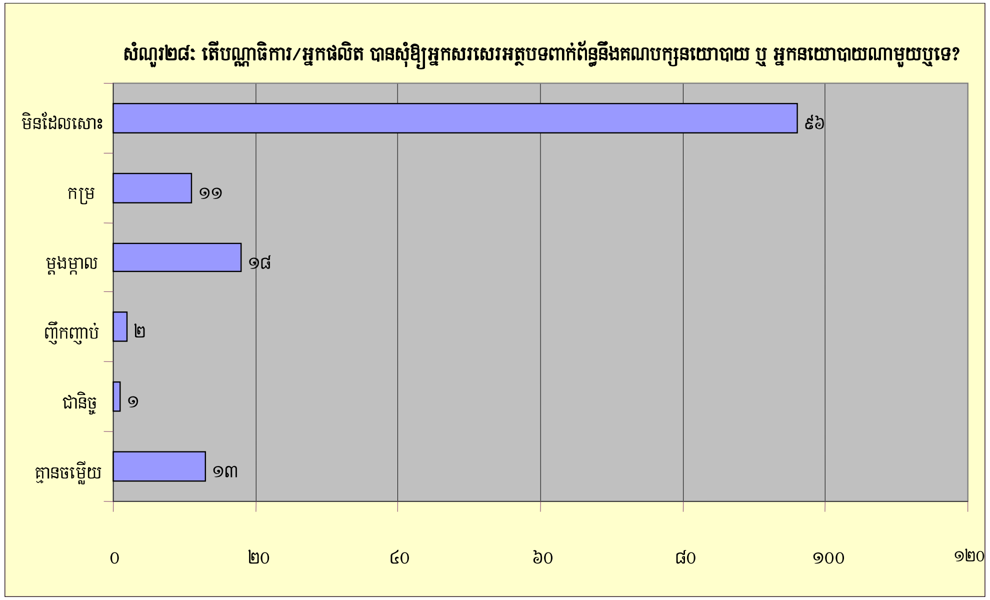
សំណួរ២៨: តើបណ្ណាធិការ/អ្នកផលិត បានសុំឱ្យអ្នកសរសេរអត្ថបទពាក់ព័ន្ធនឹងគណបក្សនយោបាយ ឬ អ្នកនយោបាយណាមួយឬទេ?
មិនដែលសោះ ៩៦
កម្រ ១១
ម្តងម្កាល ១៨
ញឹកញាប់ ២
ជានិច្ច ១
គ្មានចម្លើយ ១៣
០ ២០ ៤០ ៦០ ៨០ ១០០ ១២០

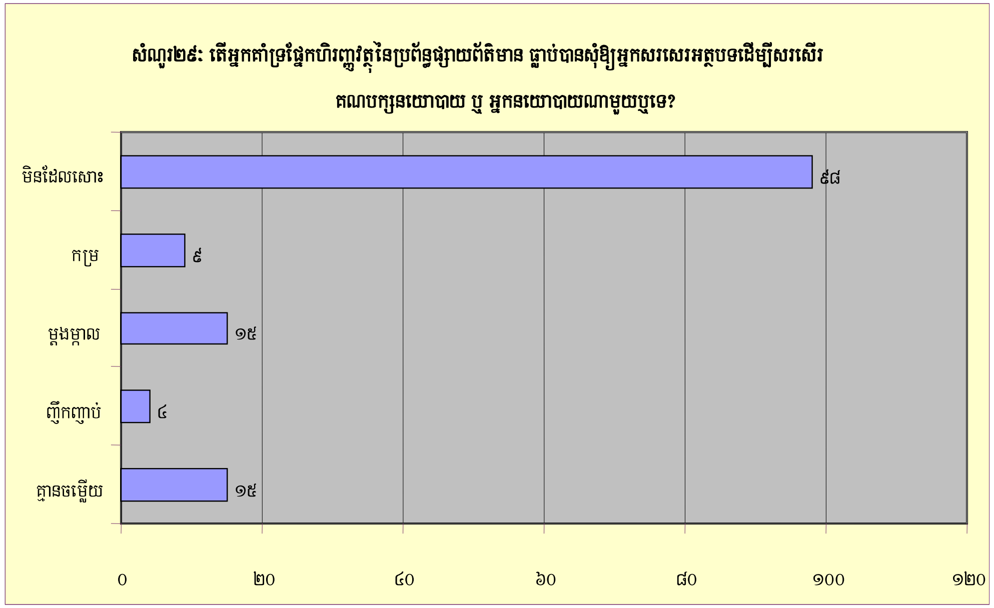
សំណួរ២៩: តើអ្នកគាំទ្រផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុនៃប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មាន ធ្លាប់បានសុំឱ្យអ្នកសរសេរអត្ថបទដើម្បីសរសើរ
គណបក្សនយោបាយ ឬ អ្នកនយោបាយណាមួយឬទេ?
មិនដែលសោះ ៩៨
កម្រ ៩
ម្តងម្កាល ១៥
ញឹកញាប់ ៤
គ្មានចម្លើយ ១៥
០ ២០ ៤០ ៦០ ៨០ ១០០ ១២០

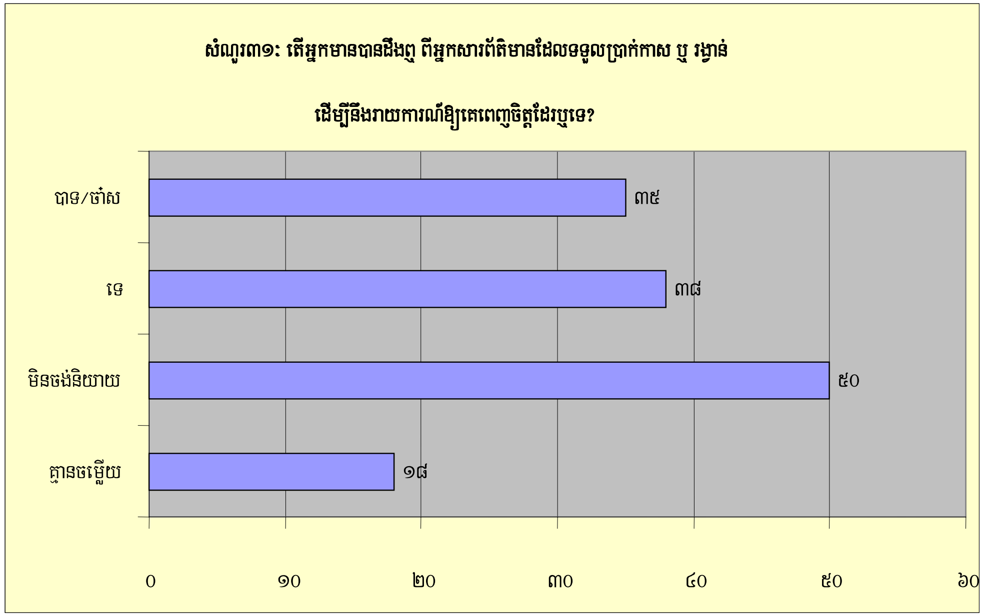
សំណួរ៣១: តើអ្នកមានបានដឹងឮ ពីអ្នកសារព័ត៌មានដែលទទួលប្រាក់កាស ឬ រង្វាន់
ដើម្បីនឹងរាយការណ៍ឱ្យគេពេញចិត្តដែរឬទេ?
បាទ/ចាស ៣៥
ទេ ៣៨
មិនចង់និយាយ ៥០
គ្មានចម្លើយ ១៨
០ ១០ ២០ ៣០ ៤០ ៥០ ៦០

១៣០ ការស្វែងយល់ចំពោះអត្ថន័យដែលមើលមិនឃើញ (របាយការណ៍លីកាដូ)

សំណួរ៣២: តើអ្នកមានបានដឹងឮ ពីអ្នកសារព័ត៌មានដែលទទួលប្រាក់កាស ឬ រង្វាន់
ដើម្បីកុំអ្នករាយការណ៍ពីករណីណាមួយដែរឬទេ?

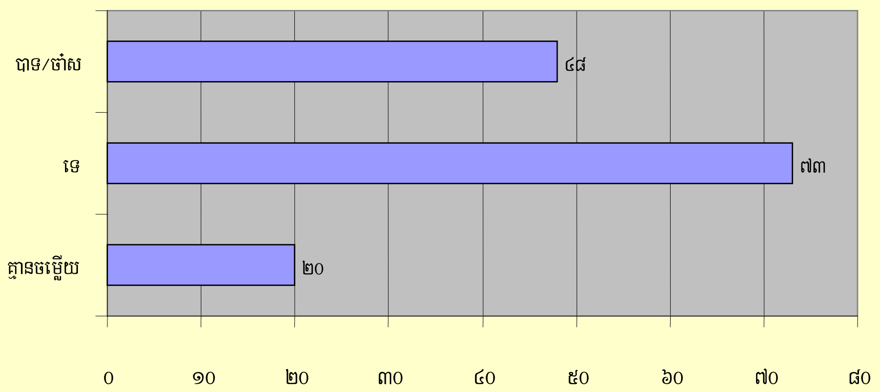

សំណួរ៣៣: តើអ្នកធ្លាប់ទទួលប្រាក់កាស ឬ រង្វាន់ ក្នុងការសរសេររឿងរ៉ាវឱ្យគេពេញចិត្ត ឬ
មិនសរសេរដែរឬទេ?

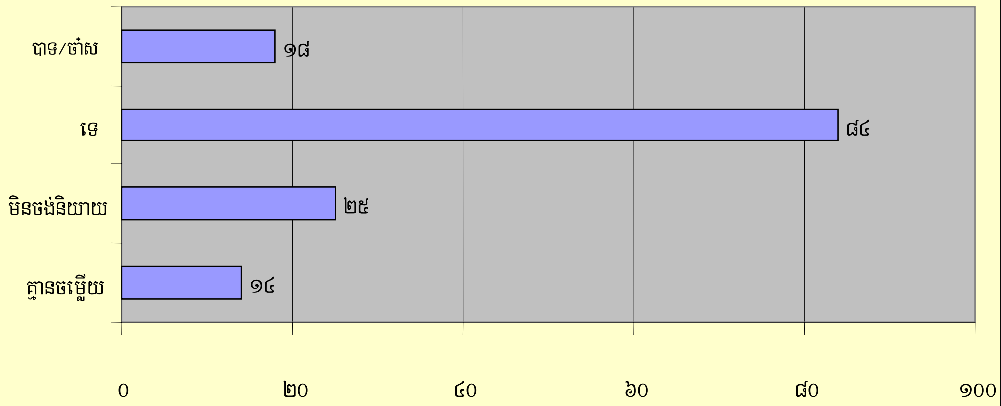

សំណួរ៣៤: តើអ្នកធ្លាប់ទទួលប្រាក់កាស ឬ រង្វាន់ (ប្រេងសាំង) សំរាប់ចូលរួមសន្និសីទដែរឬទេ?

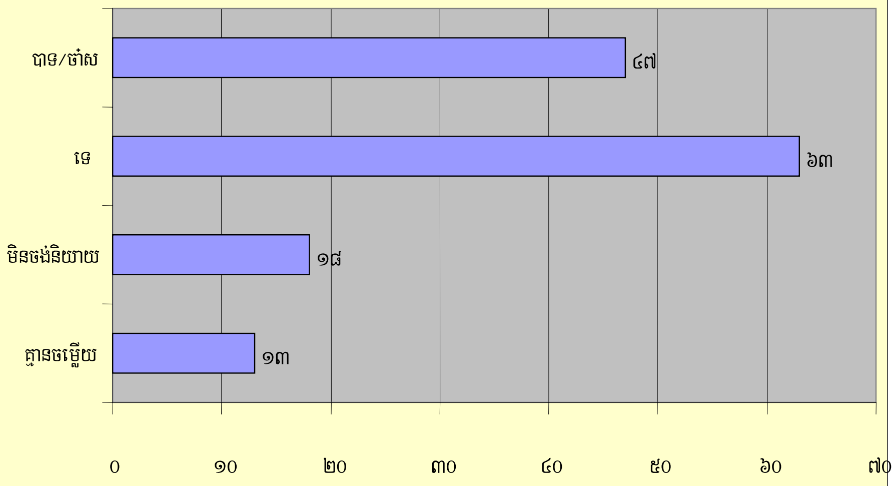

សំណួរ៣៥: តើអ្នកមានដឹងឮផ្ទាល់
អំពីមិត្តភក្តិក្នុងការប្រព័ន្ធផ្សាយព័ត៌មានដែលទទួលនូវការគំរាមកំហែង ក្នុងការសរសេរអត្ថបទ ឬ
ការស៊ើបអង្កេតដែរឬទេ?

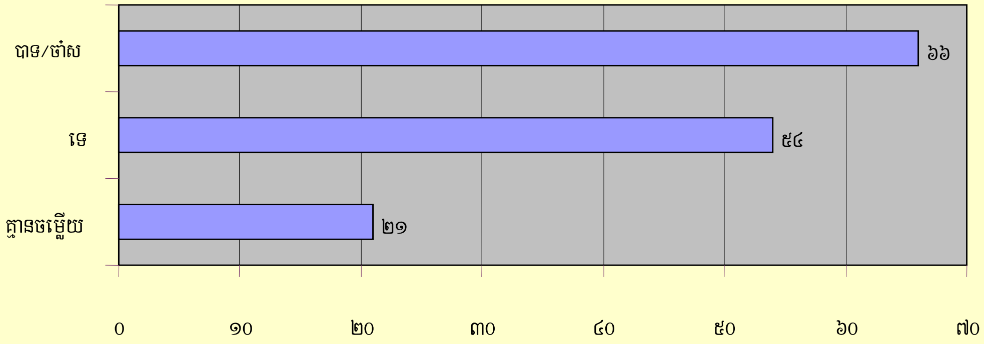

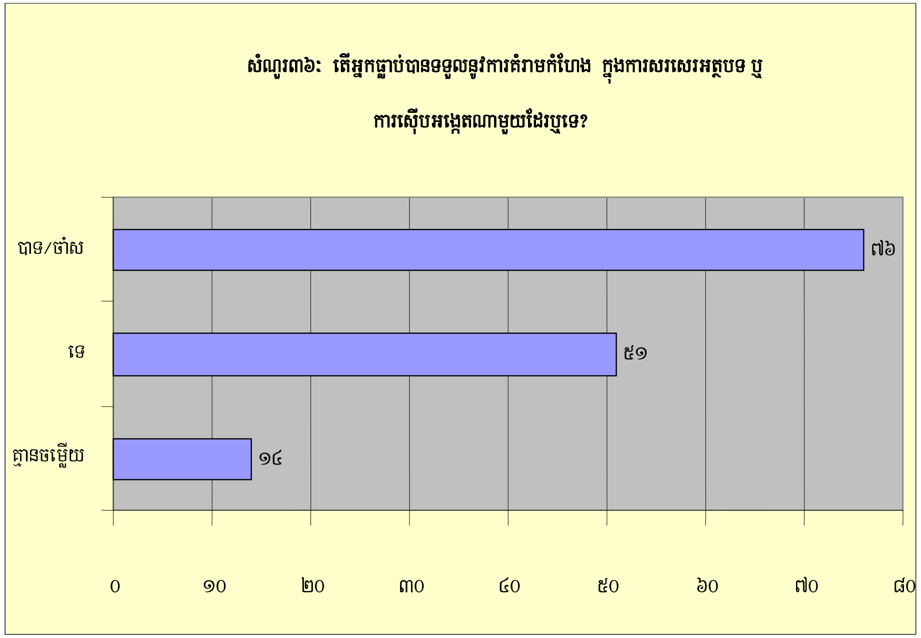

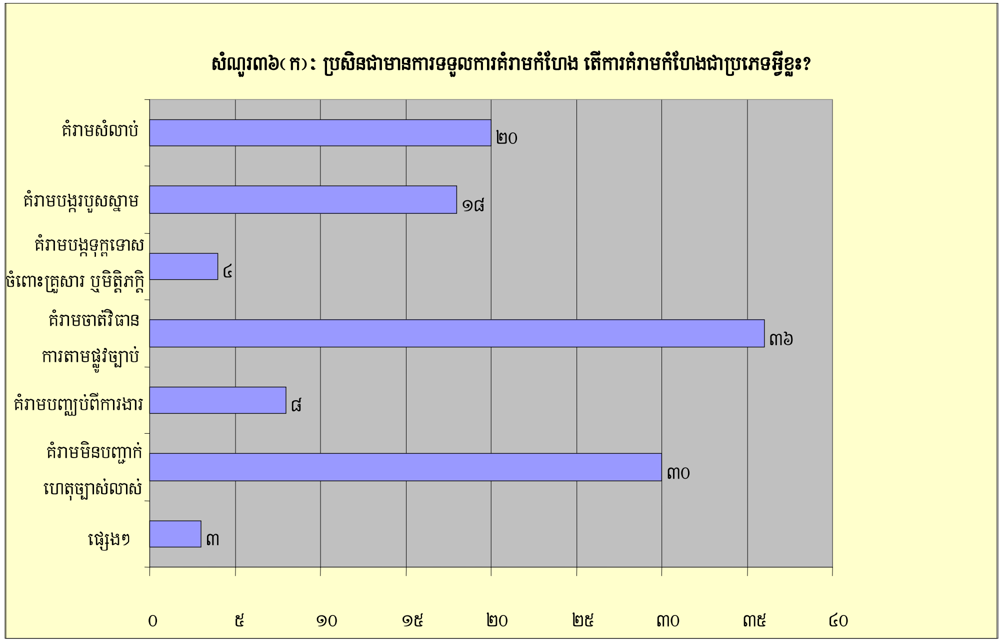

សំណួរ៣៦ (ខ): តើការគំរាមកំហែងនោះតាមរបៀបណា? មានចំលើយជាច្រើនតាមរយៈទូរស័ព្ទ (៣៧) គំរាមតាមរយៈកាយវិការ ឬក៏បញ្ចេញសកម្មភាពគំរាមផ្សេងៗទៀត (២៥) ទល់មុខជាមួយនឹងអ្នកគំរាម (២២) គំរាមទល់មុខគ្នាជាមួយអ្នកទី៣ដែលស្គាល់មុខ និងគំរាមទល់មុខគ្នាជាមួយនឹងអ្នកទី៣ដែលមិន ស្គាល់មុខ។

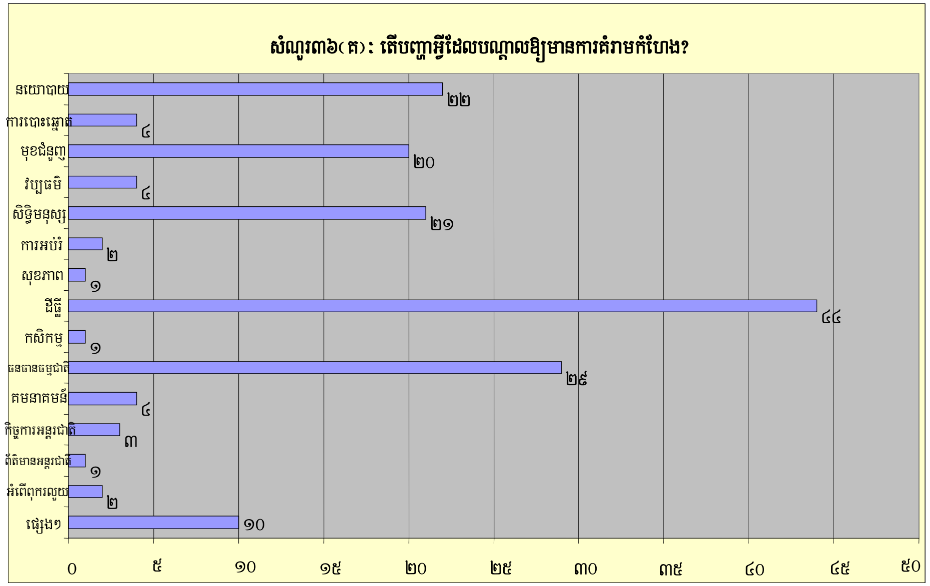

សំណួរ៣៦(គ): តើបញ្ហាអ្វីដែលបណ្ដាលឱ្យមានការគំរាមកំហែង?
នយោបាយ ២២
ការបោះឆ្នោត ៤
មុខជំនួញ ២០
វប្បធម៌ ៤
សិទ្ធិមនុស្ស ២១
ការអប់រំ ២
សុខភាព ១
ដីធ្លី ៤៤
កសិកម្ម ១
ធនធានធម្មជាតិ ២៩
គមនាគមន៍ ៤
កិច្ចការអន្តរជាតិ ៣
ព័ត៌មានអន្តរជាតិ ១
អំពើពុករលួយ ២
ផ្សេងៗ ១០
0 ៥ ១០ ១៥ ២០ ២៥ ៣០ ៣៥ ៤០ ៤៥ ៥០

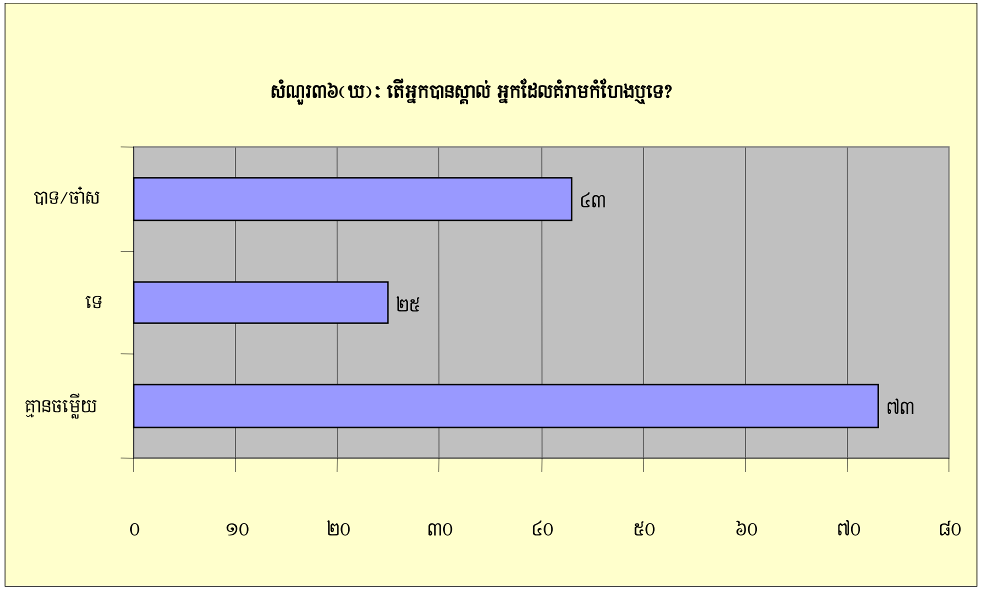

សំណួរ៣៦(ឃ): តើអ្នកបានស្គាល់ អ្នកដែលគំរាមកំហែងឬទេ?
បាទ/ចាស ៤៣
ទេ ២៥
គ្មានចម្លើយ ៧៣
0 ១០ ២០ ៣០ ៤០ ៥០ ៦០ ៧០ ៨០

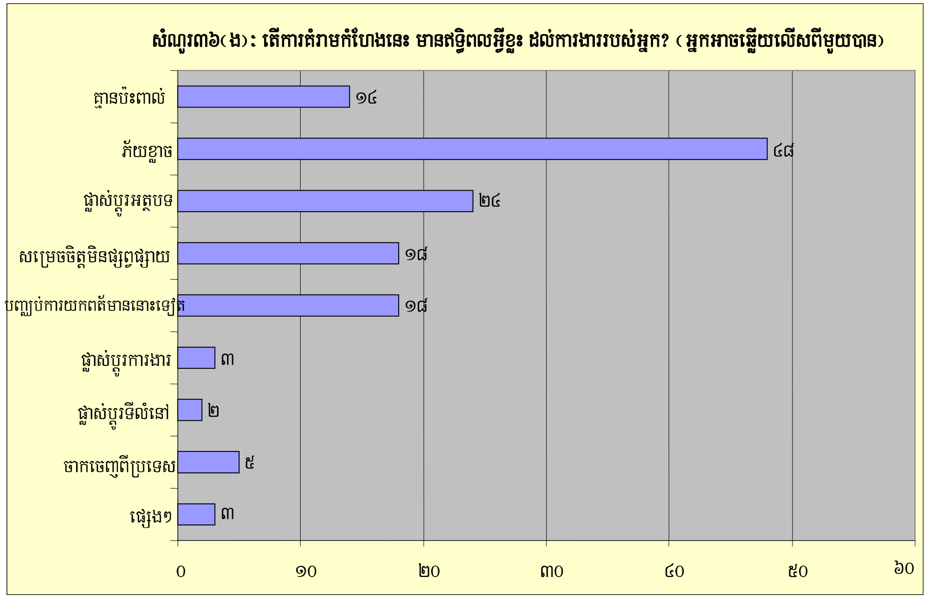

សំណួរ៣៦(ង): តើការគំរាមកំហែងនេះ មានឥទ្ធិពលអ្វីខ្លះ ដល់ការងាររបស់អ្នក? (អ្នកអាចឆ្លើយលើសពីមួយបាន)
គ្មានប៉ះពាល់ ១៤
ភ័យខ្លាច ៤៨
ផ្លាស់ប្ដូរអត្ថបទ ២៤
សម្រេចចិត្តមិនផ្សព្វផ្សាយ ១៨
បញ្ឈប់ការយកពត៌មាននោះទៀត ១៨
ផ្លាស់ប្ដូរការងារ ៣
ផ្លាស់ប្ដូរទីលំនៅ ២
ចាកចេញពីប្រទេស ៥
ផ្សេងៗ ៣
0 ១០ ២០ ៣០ ៤០ ៥០ ៦០

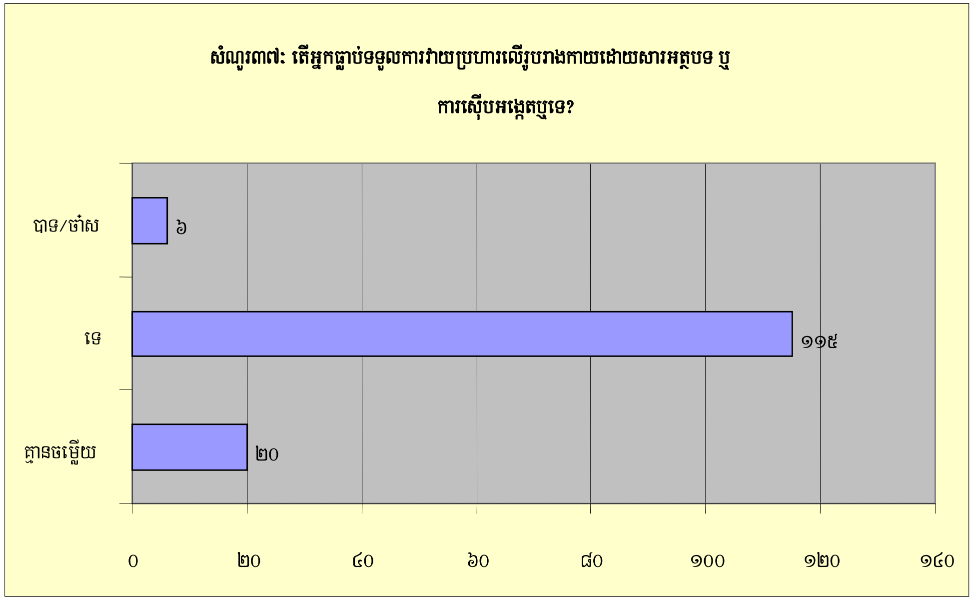

សំណួរ៣៧: តើអ្នកធ្លាប់ទទួលការវាយប្រហារលើរូបរាងកាយដោយសារអត្ថបទ ឬ
ការស៊ើបអង្កេតឬទេ?
បាទ/ចាស ៦
ទេ ១១៥
គ្មានចម្លើយ ២០
0 ២០ ៤០ ៦០ ៨០ ១០០ ១២០ ១៤០

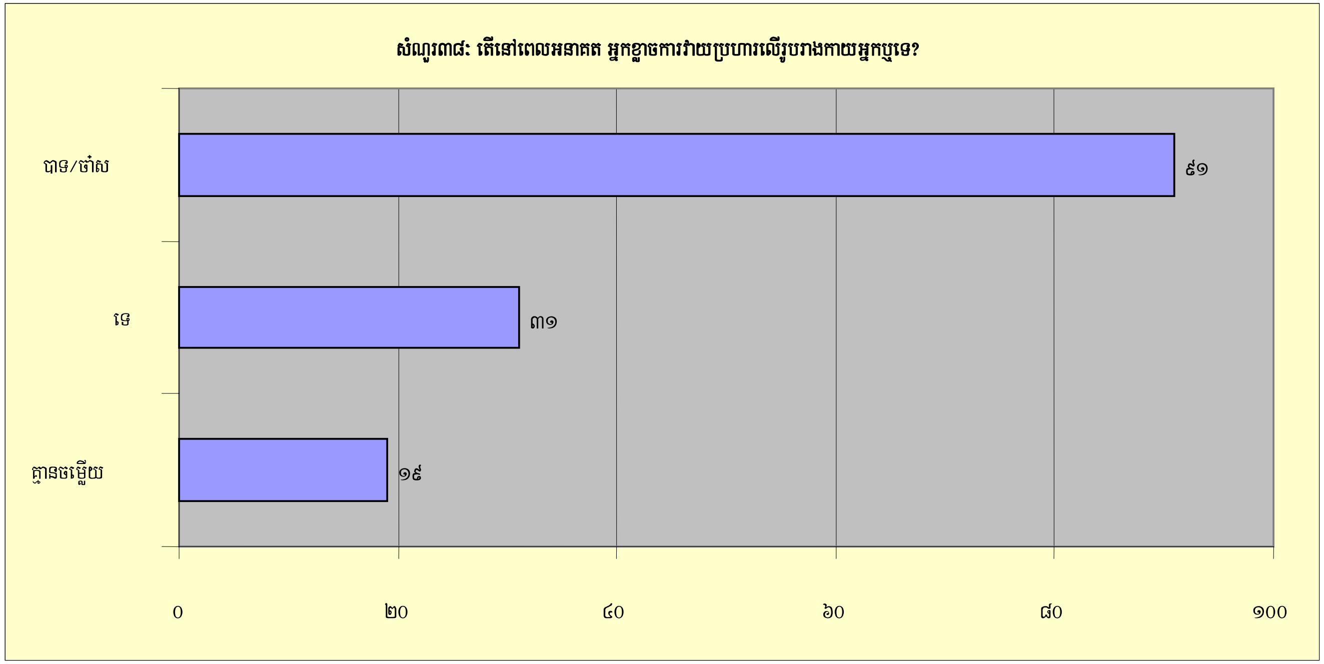
សំណួរ៣៨: តើនៅពេលអនាគត អ្នកខ្លាចការវាយប្រហារលើរូបរាងកាយអ្នកឬទេ?
បាទ/ចាំស
៩១
ទេ
៣១
គ្មានចម្លើយ
១៩
០
២០
៤០
៦០
៨០
១០០

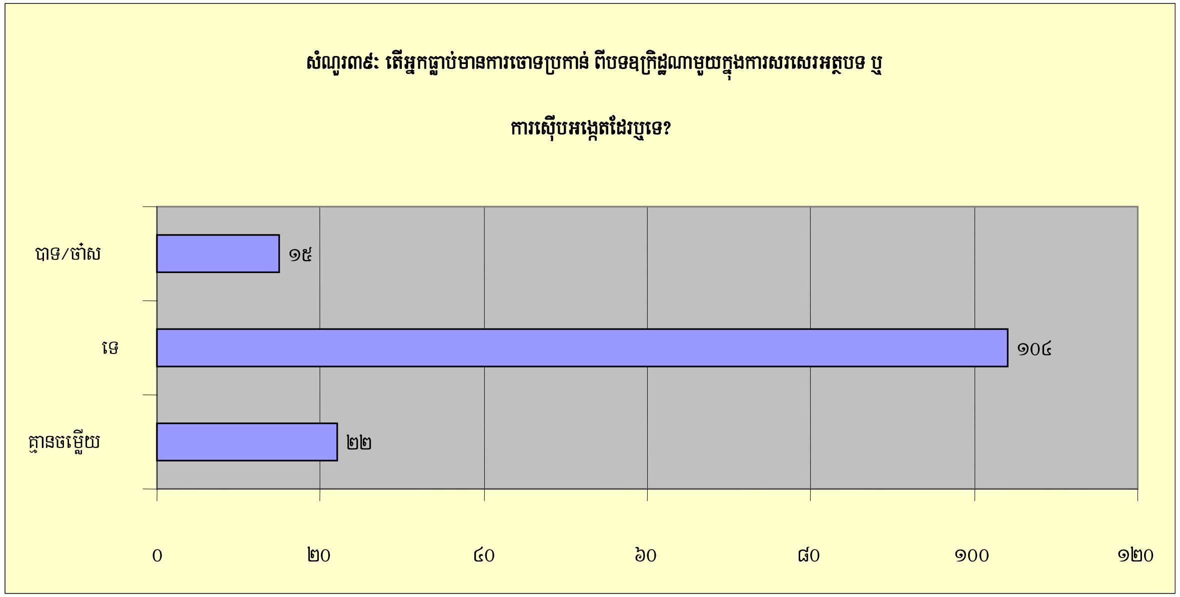
សំណួរ៣៩: តើអ្នកធ្លាប់មានការចោទប្រកាន់ ពីបទឧក្រិដ្ឋណាមួយក្នុងការសរសេរអត្ថបទ ឬ
ការស៊ើបអង្កេតដែរឬទេ?
បាទ/ចាំស
១៥
ទេ
១០៤
គ្មានចម្លើយ
២២
០
២០
៤០
៦០
៨០
១០០
១២០

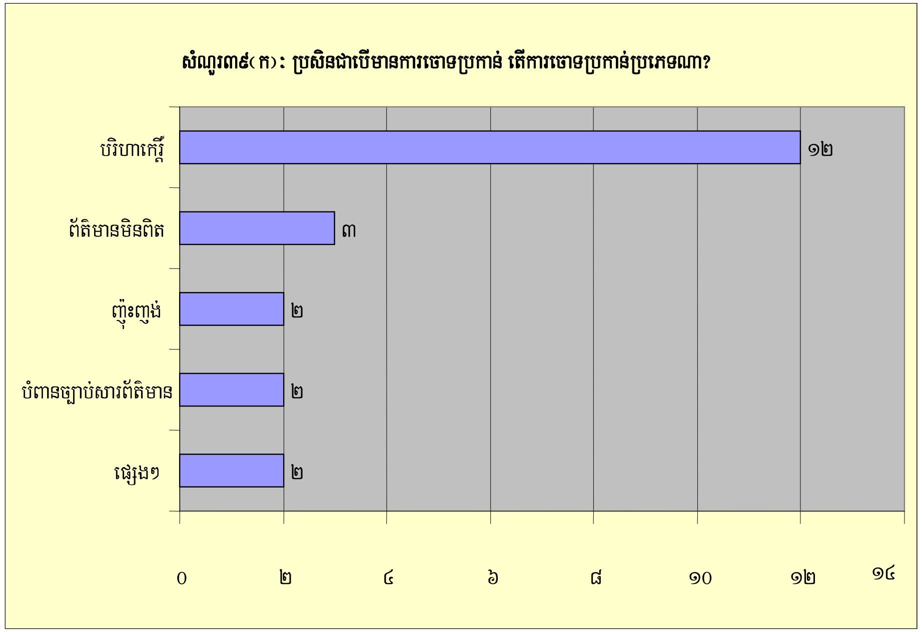

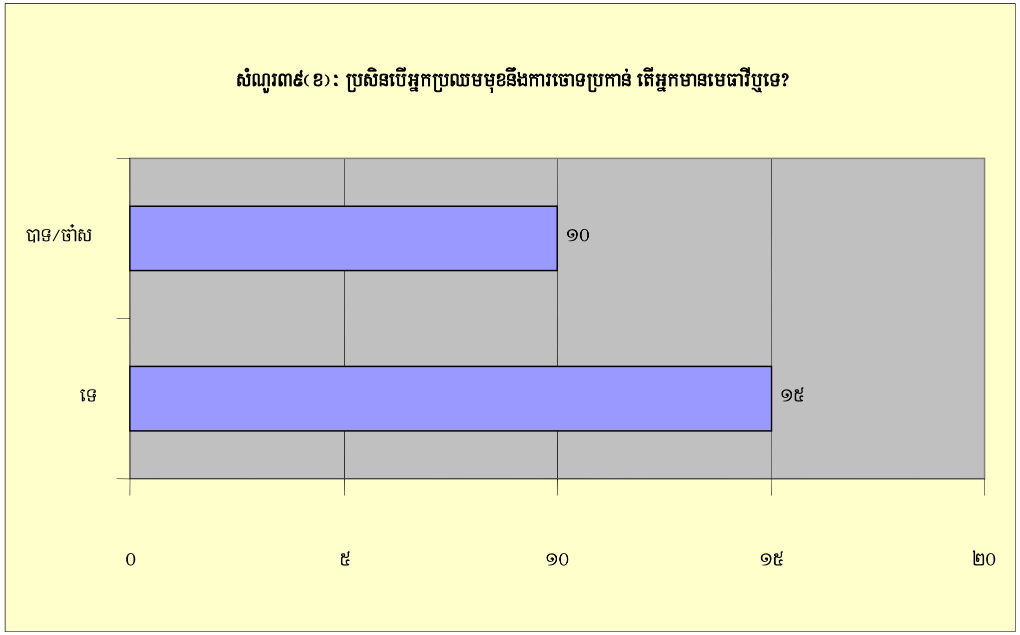

សំណួរ៣៩(គ): ហេតុអ្វីបានជាអ្នកមិនមានមេធាវី?

៨នាក់ឆ្លើយថា គ្មានលទ្ធផលរកមេធាវី ២នាក់ឆ្លើយថា តុលាការមិនឱ្យគាត់យកមេធាវី ២នាក់ឆ្លើយថា ចង់ការពារដោយខ្លួនឯង ១នាក់បានឆ្លើយថា មេធាវីបដិសេធមិនព្រមការពារ និង១នាក់ទៀតឆ្លើយថា "តុលាការបើសវនាការដោយពុំមានសាក្សី "។

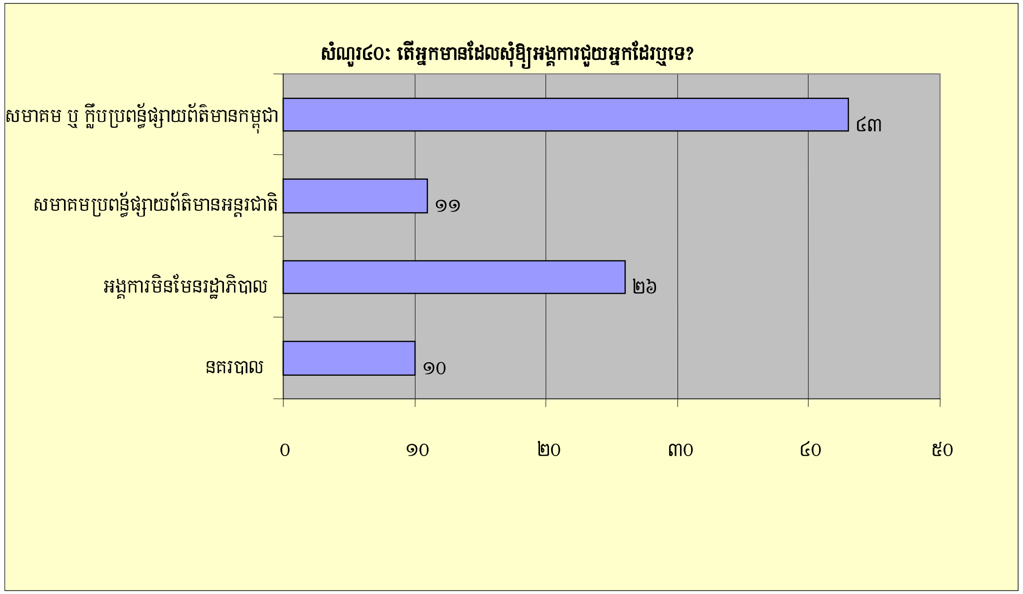
សំណួរ៤០: តើអ្នកមានដែលសុំឱ្យអង្គការជួយអ្នកដែរឬទេ?
សមាគម ឬ ក្លឹបប្រពន្ធ័ផ្សាយព័តិមានកម្ពុជា
៤៣
សមាគមប្រពន្ធ័ផ្សាយព័តិមានអន្តរជាតិ
១១
អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល
២៦
នគរបាល
១០
០
១០
២០
៣០
៤០
៥០

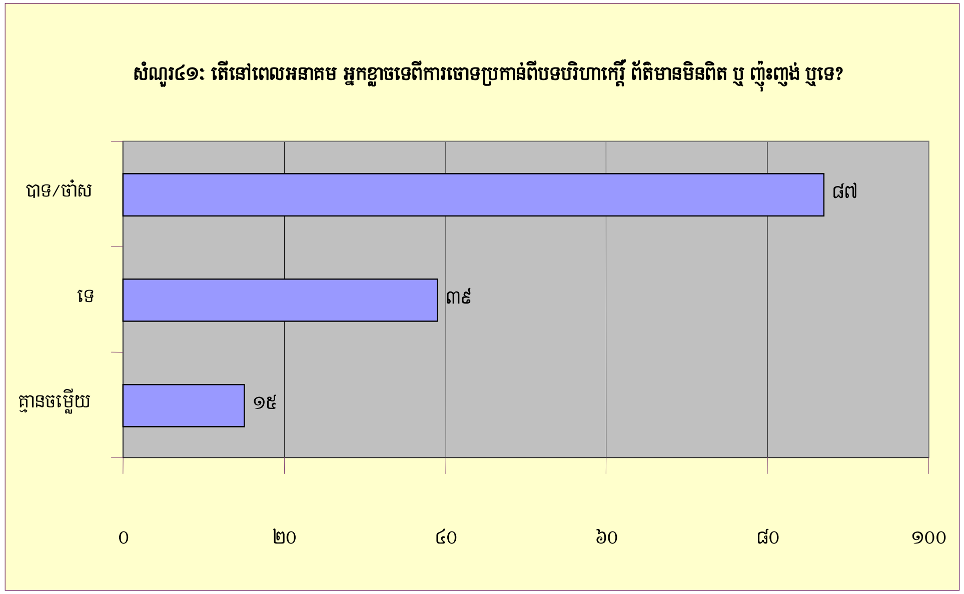
សំណួរ៤១: តើនៅពេលអនាគម អ្នកខ្លាចទេពីការចោទប្រកាន់ពីបទបរិហាកេរ្តិ៍ ព័តិមានមិនពិត ឬ ញុះញង់ ឬទេ?
បាទ/ចាស
៨៧
ទេ
៣៩
គ្មានចម្លើយ
១៥
០
២០
៤០
៦០
៨០
១០០

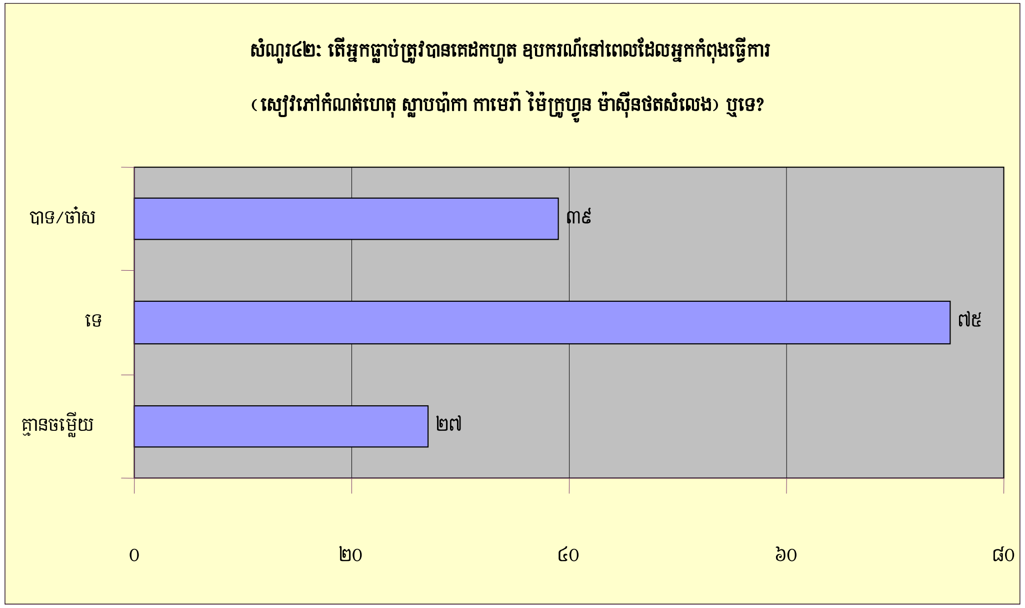
សំណួរ៤២: តើអ្នកធ្លាប់ត្រូវបានគេដកហូត ឧបករណ៍នៅពេលដែលអ្នកកំពុងធ្វើការ
(សៀវភៅកំណត់ហេតុ ស្លាបប៉ាកា កាមេរ៉ា ម៉ៃក្រូហ្វូន ម៉ាស៊ីនថតសំលេង) ឬទេ?
បាទ/ចាស
៣៩
ទេ
៧៥
គ្មានចម្លើយ
២៧
០
២០
៤០
៦០
៨០

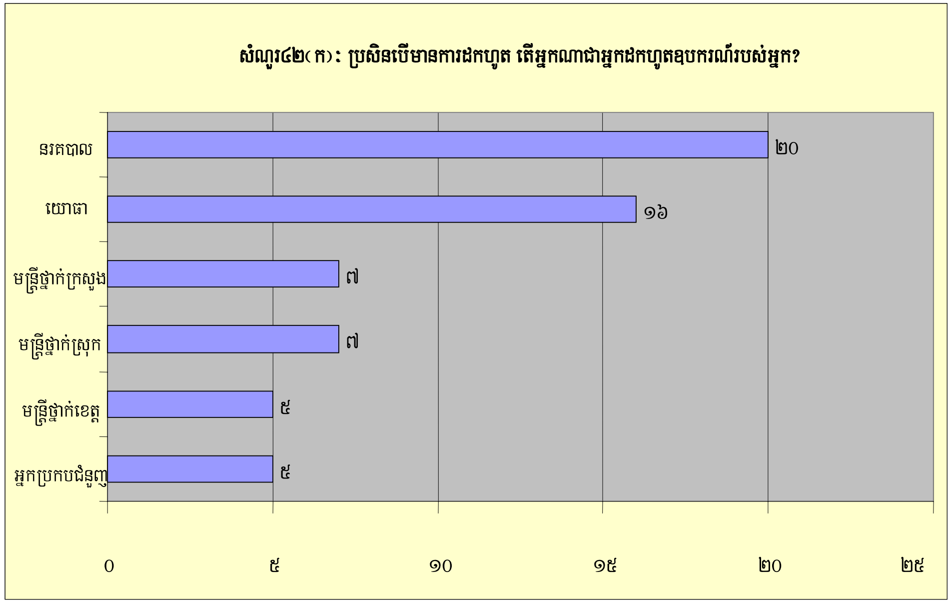
សំណួរ៤២(ក): ប្រសិនបើមានការដកហូត តើអ្នកណាជាអ្នកដកហូតឧបករណ៍របស់អ្នក?
នគរបាល
២០
យោធា
១៦
មន្ត្រីថ្នាក់ក្រសួង
៧
មន្ត្រីថ្នាក់ស្រុក
៧
មន្ត្រីថ្នាក់ខេត្ត
៥
អ្នកប្រកបជំនួញ
៥
០
៥
១០
១៥
២០
២៥

ឧបសម្ព័ន្ធ ខ: វិធីសាស្ត្រនៃការស្រាវជ្រាវ

ការស្ទង់មតិនេះត្រូវបានរៀបចំធ្វើឡើងដោយទីប្រឹក្សាសារព័ត៌មាន អ្នកជំនួយការ អ្នកសម្របសម្រួលខេត្ត បុគ្គលិកលីកាដូ និងការិយាល័យទាក់ទាញមិតិគាំទ្រ ឯកសារ និងធនធានព័ត៌មាននៃអង្គការលីកាដូ។

ទំរង់សំណួរនៃការស្ទង់មតិនេះត្រូវបានចងក្រងនៅក្នុងខែសីហា ឆ្នាំ២០០៧។ សេចក្តីព្រៀងលើកទី១ (ដែលត្រូវបានសរសេរជាភាសាអង់គ្លេស និងបកប្រែទៅជាភាសាខ្មែរ) ត្រូវបានធ្វើការសាកល្បងជាមួយក្រុមស្នូលនៃអ្នកកាសែត និងបណ្ណាធិការចំនួន៧នាក់ នៅចុងខែសីហា។ មតិកែលំអរដ៏មានតំលៃរបស់ពួកគេនាំឱ្យមានការកែតំរូវនូវទំរង់សំណួរ និងវិធីសាស្ត្រក្នុងការធ្វើការស្ទង់មតិ។

ក្រុមការងារបុគ្គលិកលីកាដូជាច្រើនអ្នកបានត្រួតពិនិត្យការបកប្រែនៃការស្ទង់មតិ ដើម្បីធានាថាទាំងភាសាខ្មែរ និងភាសាអង់គ្លេសគឺមានអត្ថន័យត្រូវគ្នាអាចទទួលយកបាន។

ការស្ទង់មតិនេះផ្តោតទៅលើអ្នកសារព័ត៌មាន បណ្ណាធិការ អ្នកថតរូប និងអ្នកថតវីដេអូ បុរស/ស្ត្រី។ គោលបំណងគឺដើម្បីឱ្យអ្នកសារព័ត៌មានគ្រប់រូបបំពេញនូវនៃទម្រង់ស្ទង់មតិនេះតាមតែអាចធ្វើទៅបាន។ រាល់ការផ្តល់ចម្លើយមិនត្រូវបានកត់ចំណាំ ឬលាតត្រដាងឡើយ។

នៅក្នុងខែកញ្ញា ទំរង់សំណួរសំរាប់ការស្ទង់មតិត្រូវបានប្រគល់ឱ្យទៅអ្នកសម្របសម្រួលលីកាដូទាំង១២ខេត្ត ដែលរួមមានខេត្តបន្ទាយមានជ័យ ខេត្តបាត់ដំបង ខេត្តកំពង់ចាម ខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ខេត្តកំពង់ស្ពឺ ខេត្តកំពង់ធំ ខេត្តកំពត ខេត្តកោះកុង ខេត្តពោធិ៍សាត់ ខេត្តសៀមរាប ក្រុងព្រះសីហនុ និងខេត្តស្វាយរៀង។ អ្នកសម្របសម្រួលលីកាដូខេត្តនិមួយៗ បានបែងចែកទំរង់សំណួរសំរាប់ការស្ទង់មតិទៅឱ្យអ្នកសារព័ត៌មានតាមខេត្តនិមួយៗរបស់ពួកគេ និងប្រមូលយកមកវិញនៅមួយថ្ងៃបន្ទាប់។

ដោយឡែកនៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញវិញ វាកាន់តែមានការពិបាកទៅទៀត ដើម្បីស្វែងរកអ្នកសារព័ត៌មាន និងបញ្ចុះបញ្ចូលឱ្យពួកគេជួញបំពេញនូវទំរង់សំណួរសំរាប់ការស្ទង់មតិ។ អ្នកសារព័ត៌មានខ្មែរជាច្រើននាក់មិននៅក្នុងការិយាល័យឱ្យទៀងទាត់ទេ ដូចនេះហើយ ក្រុមស្នូលបានស្នើឱ្យទៅកន្លែងដែលពួកគេជួបជុំគ្នានៅហាងកាហ្វេមួយកន្លែងទល់មុខរដ្ឋសភាចាស់ ដែលត្រូវបានគេស្គាល់ថា "ដើមអំពិល" ហើយនៅក្នុង

ហាងកាហ្វេស្ថិតនៅក្នុងទីធ្លាក្រសួងព័ត៌មាន។ នៅទីនោះ អ្នកសារព័ត៌មានទាំងអស់ប្រមូលផ្តុំគ្នារៀងរាល់ព្រឹកដើម្បីអានកាសែត ស្វែងប្រភពព័ត៌មាន និងជជែកជាមួយអ្នកសារព័ត៌មានផ្សេងទៀតពីអាហារពេលព្រឹក ឬកាហ្វេ។

ការណាត់ជួបមិនផ្លូវការនេះ មានគុណសម្បត្តិសំខាន់៧ពីរ។ ទីមួយគឺមានការងាយស្រួលដើម្បីជួបជាមួយនឹងក្រុមអ្នកសារព័ត៌មានចម្រុះ ដែលក្រុមចម្រុះនោះគឺអ្នកសារព័ត៌មានដើមអំពិល ជាពិសេសរួមមានអ្នកយកព័ត៌មានវិទ្យុ និងទូរទស្សន៍ កាសែតគាំទ្ររដ្ឋាភិបាល កាសែតប្រឆាំង និងកាសែតឯករាជ្យ។ ទីពីរគឺ អាចធ្វើឱ្យអ្នកសារព័ត៌មានទាំងអស់នៅឆ្ងាយពីការិយាល័យរបស់ពួកគេ ដើម្បីជៀសផុតពីការប្រើឥទ្ធិពលរបស់បណ្ណាធិការ ឬចាងហ្វាងសែត និងការភិតភ័យក្នុងការចូលរួមឆ្លើយនូវសំណួររសើបនេះ។

ជាមួយគ្នានេះផង គុណវិបត្តក៏មានដែរ។ ដើម្បីបានជួបជាមួយនឹងអ្នកសារព័ត៌មានធ្វើការនៅខាងក្រៅ យើងដកចេញនូវអ្នករាយការណ៍ ឬបណ្ណាធិការដែលធ្វើការទៀងទាត់នៅក្នុងបន្ទប់ព័ត៌មាន ឬស្ថានីយ៍វិទ្យុនោះទេ។ យើងក៏មិនរាប់បញ្ចូលអ្នកសារព័ត៌មានណា ដែលមិនបានទៅទីតាំងដែលបានជ្រើសរើសសំរាប់ធ្វើការស្ទង់មតិនោះដែរ។

ចំនួនសរុបនៃអ្នកសារព័ត៌មានដែលបានបំពេញនូវទម្រង់ស្ទង់មតិនោះ គឺមាន ១៤១នាក់ ដែល ៧៩ នាក់មកពីខេត្ត និង៥៩នៅភ្នំពេញ (មាន៣ចម្លើយមិនបានបញ្ជាក់ថាមកពីខេត្ត ឬទីក្រុង)។ នេះអាចរាប់ថាជាការស្ទង់មតិសារព័ត៌មានដ៏ទូលំទូលាយនៅកម្ពុជាមកដល់ពេលនេះ។

ចម្លើយដែលបានប្រមូលពីការស្ទង់មតិត្រូវបានបញ្ចូលទៅក្នុងកម្មវិធីវិភាគទិន្ន័យ SPSS។ ទិន្ន័យដំបូងនេះត្រូវបានរៀបចំដាក់តាមលំដាប់ ហើយលទ្ធផលនៃការឆ្លើយសំណួរបង្ហាញទិន្ន័យបានយ៉ាងងាយនៅក្នុងតារាង និងក្រាហ្វិក។

ការបំពេញទម្រង់ស្ទង់មតិជាភាសាអគ្លេសមានត្រឹមតែ២-៣នាក់ប៉ុណ្ណោះ ហើយភាគច្រើននៃអ្នកឆ្លើយគឺចង់បានជាភាសាខ្មែរ ដើម្បីងាយស្រួលយល់ក្នុងអាន និងសរសេរ។

អ្នកឆ្លើយខ្លះក៏មិនបានឆ្លើយគ្រប់សំណួរទាំងអស់ទេ។ សំណួរខ្លះនៃសំណួរទាំងនោះទាក់ទងនឹងអំពើពុករលួយ និន្នាការនយោបាយ ការប្រើឥទ្ធិពលរបស់បណ្ណាធិការ និងការគំរាមកំហែង។

ជាមួយគ្នានេះផងដែរ អ្នកសារព័ត៌មានខ្លះក៏ពុករលួយដែរក្នុងការសរសេរព័ត៌មានរបស់ពួកគេ (ជាពិសេស ព័ត៌មានទាក់ទងដល់ពួកគេ) និងសំណួរស៊ើបផ្សេងៗទៀត។ លទ្ធផលនៃការស្ទង់មតិនេះត្រូវបានយកមកប្រៀបធៀបជាមួយនឹងការសំភាសន៍យ៉ាងស៊ីជំរៅដែលមានអត្ថន័យ និងខ្លឹមសារដូចដែលមានលើកឡើងក្នុងនេះ។ ឧទាហរណ៍ ប្រភពព័ត៌មានជាច្រើននិយាយថាអ្នកសារព័ត៌មានស្ទើរតែទាំងអស់ដែលបម្រើការងារឱ្យសារព័ត៌មានភាសាខ្មែរគឺបានទទួលយកសំណូកបន្តិចបន្តួច ប៉ុន្តែការស្ទង់មតិមានត្រឹមតែ៣៣% ដែលឆ្លើយថា បានទទួលសំណូកនៅកំឡុងពេលចូលរួមសន្និសីទកាសែត។ ទោះបីជាមានដែនកំណត់ទាំងនេះក៏ដោយ ក៏ការពិត ១ភាគ៣របស់អ្នកឆ្លើយបានបញ្ជាក់ថាការទទួលយកសំណូកគឺជាការរកឃើញដ៏មានសារៈប្រយោជន៍បំផុត ហើយគាំទ្រនូវគំនិតដែលត្រូវបានអះអាងដោយគ្មានភស្តុតាងថាប្រព័ន្ធសារព័ត៌មាននៅកម្ពុជាមានការពុករលួយ។

ឧបសម្ព័ន្ធ គ: ឯកសារយោង

សៀវភៅ

Iarossie, Giuseppe. *The Power of Survey Design*, The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2006

Mehta, Harish C., *Cambodia Silenced: The Press under Six Regimes*. Bangkok: White Lotus Press, 1997.

McCargo, Duncan, *Politics and the Press in Thailand: Media Machinations*, Garuda Press, 2002.

Puy, Kea, *Radio Profile in Cambodia*, Reahoo Publishing (sponsored by Konrad Adenauer Foundation), 2007

របាយការណ៍

Article 19 / ADHOC / CLEC. *Freedom of Expression and the Media: baseline studies – Cambodia*, 27 June 2006, http://www.article19.org/publications/regions/asia/publications/reports.html

Aquino, Enrica G. & Tive Sarayeth, *Women and The Media In Cambodia National Survey*, December 2005, Women's Media Center of Cambodia

Chhay, Sohal & Steven Pak, *Safe Sex and the Media in Southeast Asia: Sex Without Substance*, 2004, AIDS Society of the Philippines.

Charney, Craig & Steve Hopkins, Charney Research. *Democracy in Cambodia – 2003: A Survey of the Cambodian Electorate*, The Asia Foundation, 16 May 2003 (draft)

Colm, Sara. *Cambodia: Emerging Civil Society Faces an Uncertain Future*, Cambodian Association for Human Rights and Development (ADHOC), September 1997

Committee to Protect Journalists (CPJ). *Attacks on the Press, 2003: Cambodia*, 2003. Online: http://www.cpj.org/attacks03/asia03/cambodia.html

Edman, Brittis. *Trapped in the Past, Seeking out a Future: A Study on the Cambodian Media Sector*. SIDA and Forum Syd, 2000.

Internews, *HIV/AIDS In Cambodia: Internews Assessment* [Annex – Snapshots of media], April 2005

Jarvis, Helen, and Peter Arfanis, et al (Revised and Updated Edition by Helen Jarvis, Christiane Lalobde and Nhean Lakhena). *Publishing in Cambodia*. Center for Khmer Studies, August 2006.

KAF Democracy Report 2005: Media and Democracy, Konrad Adenauer Foundation (http://www.kas.de/upload/Publikationen/KAF-dem-rep2005_3-4.pdf.

National Democratic Institute. *The 2002 Cambodian Commune Council Elections, March 20, 2002*. http://www.accessdemocracy.org/library/1390_kh_elec.pdf (pdf)

National Institute of Statistics & Directorate General for Health [Cambodia], and ORC Macro, *Cambodia Demographic and Health Survey 2000*

O'Keefe, Kathleen, *The Media and HIV/AIDS in Cambodia: A Country Assessment*, Internews/DFID, May 2005

Sharpe, Wayne. *Guiding the Development of Free and Responsible Election Coverage: A Canadian Perspective on Media Coverage of Elections in Cambodia*, Canadian Consortium on Human Security, Centre of International Relations, University of British Columbia.

United Nations Cambodia Office of the High Commissioner for Human Rights, *Continuing Patterns of Impunity in Cambodia*, October 2005.

United Nations, *Report of the Secretary General*, Agenda item 112 (b) of the Fiftieth Session of the General Assembly of the United Nations, 26 October 1995.

អត្ថបទ

Huang, Bonnie. *Camera Shy Broadcasters*. KNIGHTline International: Knight International Press Fellowships News. (Winter 2004): 8-13. http://www.knight-international.org/i/knightlinewinter04.pdf.

Loo, Eric. *Cambodian journalism 'flying blind'*, 2007 in 'Media Development' a publication of the World Association for Christian Communication, http://www.wacc.org.uk/wacc/regional_associations/asia/asian_articles/cambodian_journalism_flying_blind

Lor, Chandara, *Media in Cambodia's Emerging Democracy*, paper presented at "Media and Democracy in Asia" held by the Asian Media Information and Communication Centre, Singapore, 2003. http://seamedia.org/cambodia.php?story_id=164.

Tenove, Chris. *Cambodian media: A 'mad dog' not a watchdog.* UBC Journalism Review. April 2001. http://www.journalism.ubc.ca/thunderbird/archives/2001.04/cambodia.html

Tive, Sarayeth. *Media Reform Experiences In Cambodia*, 2002. http://www.wacc.org.uk/wacc/publications/media_development/archive/2003_1/media_reform_experiences_in_cambodia

ផ្សេងៗ

Cambodian People's Party, *The People's Magazine*

Club of Cambodian Journalists, list of attacks and threats 1994-2007

Ministry of Information, List of registered media in Cambodia, June 2007.

Press Law (1995), Cambodia. Available at http://www.cdpcambodia.org/press_law.asp.

ឧបត្ថម្ភគាំទ្រពីស្ថានទូតអង់គ្លេសប្រចាំនៅទីក្រុងភ្នំពេញ
ដោយប្រើប្រាស់មូលនិធិកម្មវិធីយុទ្ធសាស្ត្ររបស់ FCO